

Hur'ân-ı Kerîm Işığında

Nebîler Silsilesi

Osman Nûri TOPBAŞ

ERKAM
YAYINLARI

2

İstanbul 1425 / 2004

İstanbul 2004

Erkam Yayınları : 124

ISBN : 975-6736-XX-X

Dizgi : M. Akif Günay

Mizanpaj&kapak : Altınoluk Grafik

Baskı : Erkam Matbaası (0 212) 671 07 07

ERKAM

YAYIN VE SANAYİ

-
- Adres : Organize Sanayi Bölgesi Turgut Özal Cad. No: 117/4 İkitelli / İSTANBUL
Tel : (+90 212) 671 07 00 (Pbx) Faks: (+90 212) 671 07 17
- Adres : Ankara Caddesi Nakipoğlu İşhanı No: 60/5 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel : (+90 212) 513 35 80

Hur'ân-ı Kerîm Işığında

Nebîler Silsilesi 2

Osman Nûri TOPBAŞ

ERKAM
YAYINLARI

Allâh Teâlâ buyuruyor:

“And olsun ki, Zikir’den (Tevrât’tan) sonra Zebûr’da da: «Yeryüzüne sâlih kullarım vâris olacaktır!» diye yazmıştık.”
(el-Enbiyâ, 105)

“...(Kâfirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden evvelkilerin âkîbetlerinin nice olduğunu bir görsünler! Allâh’ın emirlerine tam uyanlar için âhiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?” (Yûsuf, 109)

“Biz, onlardan önce de nice nesilleri helâk ettik. Sen, onların herhangi birinden (bir varlık emâresi) hissediyor veya onlara âit cılız bir ses işitiyor musun?” (Meryem, 98)

“Gök ve yer, onların ardından ağlamadı; onlara mühlet de verilmedi.” (ed-Duhân, 29)

“Kötülükler yaptıktan sonra ardından tevbe edip de îmân edenlere gelince, şüphesiz ki o tevbe ve îmândan sonra, Rabbin, elbette bağışlayan ve merhamet edendir.” (el-A’râf, 153)

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyururlar:

“Dîn, nasîhattir...” (Buhârî, Îmân, 42)

“Canım kudret elinde olana yemin olsun ki, ya iyiliği emreder, kötülükleri önlersiniz; yâhud Allâh’ın üzerinize göndereceği azâbı pek yakında görürsünüz! Artık duâ da etseniz kabûl olunmaz!..” (Tirmizî, Fiten, 9)

Mesnevî’den:

“Kur’ân-ı Kerîm, peygamberlerin hâl ve evsâfıdır. Kur’ân-ı Kerîm’i huşû ile okuyup tatbîk edersen, kendini peygamberler ile görüşmüş farzet! Peygamber kıssalarını okudukça ten kafesi, can kuşuna dar gelmeye başlar!”

Hazret-i Mevlânâ

H A Z R E T - İ ZÜLKARNEYN

-aleyhisselâm-

Tevhîd Sancağını Maşrika ve Mağribe Taşıyan

HAZRET-İ ZÜLKARNEYN

- aleyhisselâm -

Zülkarneyn kelimesi “iki asır sâhibi” mânâsına gelmektedir. Dünyânın şark ve garbını dolaşması, Allâh’ın kendisine nûr ve zulmeti musahhar kılması (emrine vermesi) gibi sebeplerle O’na Zülkarneyn lâkabı verildiği nakledilmektedir.

Hazret-i Zülkarneyn’in peygamber mi yoksa velî mi olduğu husûsunda ihtilâf vardır. Kur’ân-ı Kerîm’de doğuya ve batıya yaptığı seferleri zikredilmiştir. Hazret-i Nûh’un oğlu Yâfes’in soyundandır. Asıl ismi İskender’dir. Ancak Hazret-i Zülkarneyn, Makedonyalı İskender ile karıştırılmamalıdır. Târihteki Büyük İskender, M.Ö. III. asırda Makedonya’da dünyâya gelmiş, Hindistan’a kadar sefer etmiştir. Aristo’nun talebesidir. İskender-i Zülkarneyn -aleyhisselâm- ise, Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- zamanında yaşamıştır. Hattâ O’nunla haccetmiş, duâsını almıştır.

Makedonyalı İskender’in seferleri, Hazret-i Zülkarneyn’in seferleri gibi, doğu ve batıdaki fetihler olarak değerlendirilemez. Yine Makedonyalı İskender, tarihî bilgilere göre herhangi

bir set inşâ etmemiştir. Şunu da söyleyebiliriz ki, Makedonyalı İskender Allâh'a îmân eden bir kimse değildi. Mağlup ettiği milletlere karşı da şefkat ve adâletle davranmamıştı. Bütün hayâtı kayda geçirilen bu İskender ile Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın hâlleri arasında en ufak bir benzerlik mevcut değildir. Buna ilâveten Makedonyalı İskender'in "Zülkarneyn" vasfını hâiz olabilecek bir husûsiyeti de yoktur.

Rivâyete göre Zülkarneyn -aleyhisselâm-, teyzesinin oğlu Hızır -aleyhisselâm-'a ordusunda kumandanlık vazifesi verdi. Kâfirlerle savaştı. Ye'cûc ve Me'cûc kavmine karşı bakır ve demir karışımı bir set yaptı. Allâh'ın dînini, tevhid akîdesini yaydı; insanlara hakkı ve hakîkati tebliğ etti.

Medîne-i Münevvere ile Şam arasında "Dûmetü'l-Cendel" denilen yerde vefât etti. Mekke civârında "Tihâme" dağlarına defnedildi.

Kurtubî'nin tefsîrinde rivâyet edildiğine göre yeryüzünün tamamına sâdece dört kişi hâkim olabilmiştir. Bunların ikisi mü'min, ikisi kâfirdir. Mü'min olanlar, Zülkarneyn ile Süleyman -aleyhimesselâm-; kâfir olanlar ise, Nemrûd ve Buhtünnasr'dır. Bütün dünyâya hâkimiyet sağlayacak beşinci bir şahıs da bu ümmetten olacaktır. O da; **"Allâh, İslâm'ı bütün dinlere üstün kılacaktır."** (et-Tevbe, 33) âyeti mûcibince Mehdî -aleyhisselâm-'dır.

(Kurtubî, *Tefsir*, XI, 47-48)

Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-, Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın yeryüzünün doğularına ve batılarına ulaşmaya nasıl güç yetirebildiği sorulunca, şu cevâbı vermiştir:

"Bulutlar boyun eğdirilir, lâzım olan her şey emrine verilir, nûrlar ona açılır da gece ile gündüz kendisi için müsâvî olurdu."

(İbn-i İshâk, *Sîret*, s. 185)

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Mekke'de yaşamış olan eski kavimlerin başından geçen ibretli hâdiseleri anlatırken Yahûdiler ve İranlılar, geçmiş ümmetlerin hikâyelerini kendilerine göre anlatmaya başladılar. Medîne'de, Âhırzaman Peygamberi'nin kendi içlerinden çıkacağına inanan Yahûdiler vardı. Bunlar, Mekkeli müşriklere:

“Orada bir peygamber çıkmış, eğer o hakîkî bir peygamberse kendisine Ashâb-ı Kehf, Zülkarneyn ve rûhun mâhiyeti hakkında mâlumat sorun! Şâyet Ashâb-ı Kehf ile Zülkarneyn için tam, rûhun mâhiyeti hakkında da kısmen cevap verirse, hakîkaten peygamberdir; kendisine tâbî olun! Fakat o, bu üç şeyden haber veremezse, yalancıdır!” dediler.

Mekkeli müşrikler de Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'e gelerek:

“Ashâb-ı Kehf ve doğu ile batıya sefer yapan Zülkarneyn kimdir? Rûhun mâhiyeti nedir?” diye sordular.

Bunun üzerine Kehf Sûresi nâzil oldu. Bu sûrede Zülkarneyn -aleyhisselâm-'dan bahisle şöyle buyruldu:

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْقُرْنَيْنِ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾

“Bir de Sana Zülkarneyn'den suâl ediyorlar. De ki: «Siz O'nun haberlerinden bir kısmını nakledeceğim.» Gerçekten Biz, O'nu yeryüzünde iktidar sâhibi kıldık ve O'na, ulaşmak istediği her şeyi elde etmenin bir yolunu verdik.” (el-Kehf, 83-84) (Âlûsî, *Tefsîr*, XVI, 24; Vâhidî, s. 306)

Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın Mühim Vasıfları

1. Allâh Teâlâ Zülkarneyn -aleyhisselâm-'a güç verdi. O da doğuya ve batıya seferlerde bulundu, Sedd-i Zülkarneyn'i yaptı. Bu set, bakırla karıştırılmış demirden idi.

2. Bulutlar ve başka vâsıtalar Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın emrinde idi.

3. Kendisine ilim ve kudret verildi. Böylece müstesnâ bir tasarruf ve hâkimiyet sâhibi oldu.

4. O'na beyaz ve siyah sancak ihsân edildi. Gündüz giderken, siyah sancağı arkasına koyunca, ardını karanlık basıyordu. Böylelikle gelen düşman, kendisini bulamıyor, yolunu kaybediyor ve karanlıklar içinde kalarak mağlûb oluyordu. Geceleyn ise, beyaz sancağı önüne alıyor, kendisi ve askerleri için gündüz gibi bir aydınlık teşekkül ediyor ve düşmana karşı büyük zaferler kazanıyordu.

5. Zülkarneyn -aleyhisselâm-, âdil, tebaasına karşı merhametli bir hükümdardı. Fethettiği bölgelerdeki insanlara:

“Aranızda suçsuz olanlar için endişeye mahal yok, iyilik yapanlar bunun karşılığını görür.” diyerek, gösterdiği merhamet, müsâmaha ve anlayışla insanların gönlünde taht kurardı. İnsanlığın hayrına olan her şeyi severdi.

6. Hırsına mağlup bir insan değildi. İnsanlar sed yapması için kendisine mâlî yardımda bulunmayı teklif ettiklerinde:

“Allâh ihsanda bulunduğu şeylerle beni sizden müstağ-nî kılmıştır. Siz bana bizzat çalışarak beden kuvvetinizle yardım edin.” demişti.

7. Cömert bir kimseydi. Diğer hükümdarlar gibi servet peşinde koşmazdı. İkrâmı bol, affetmeyi seven, hilm ve şefkat sâhibi bir hükümdardı.

8. Tevâzû sâhibi, vakur ve hikmet ehli bir kimseydi. Esas gâyesi, insanlığa hizmet ve mazlumlara adâlet götürmekti. O, servetin, hükümdarların refâhı için değil, halka hizmet için olduğunu düşünürdü.

Tevhîde Dâvet Seferleri

Zülkarneyn -aleyhisselâm-, memleketinin sınırlarını genişletip devletini güçlendirdi. Allâh'ın emir ve nehiyelerini dünyâya tebliğ etmeye başladı. Mü'minlerden meydana gelen ordusu ile ilk önce batıya yürüdü. Her yerde kâfirleri tevhîd akîdesine dâvet etti. Batının son noktasına kadar ilerledi. Artık karalar bitmiş, engin denizlerin kıyılarına ulaşmıştı. Güneş, sanki kara bir çamur pınarına batıyor gibiydi. Orada kâfir bir kavme rastladı. Onların bir kısmı îmân etti. Îmân etmeyenlerle harb ederek hepsini mağlûb etti. Sonunda onlar da tevbe edip topluca tevhîd akîdesini kabûl ettiler. Âyet-i kerîmede bu durum şöyle anlatılır:

فَاتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِنَّمَا أَنْتَ تُعَذِّبُ وَإِنَّمَا أَنْتَ تَتَّخِذُ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾

“O da (batıya doğru) bir yol tuttu. Nihâyet güneşin battığı yere vardığı zaman güneşi, (sanki) kara bir balçıkta batı-

yor buldu. Orada bir kavme rastladı. Biz O'na dedik ki: «Ey Zülkarneyn! Onları ister cezâlandırırsın, istersen onlar hakkında iyi davranırsın.» (el-Kehf, 85-86)

Kendisine bu şekilde salâhiyet verilen Hazret-i Zülkarneyn -aleyhisselâm-, ilâhî ölçülere göre hareket ederek:

قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءٌ الْحُسْنَىٰ وَسَنُقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾

“O da demişti ki: «Kim haksızlık ederse muhakkak ona azâb ederiz; sonra Rabbine geri döndürülür, O da onu görülmemiş bir azâb ile cezâlandırır. Fakat her kim de î mân edip sâlih ameller yaparsa buna da mükâfat olarak en güzel âkîbet vardır ve ona emrimizden kolay, güzel ve yumuşak sözler söyleriz.» (el-Kehf, 87-88)

Böylece Zülkarneyn -aleyhisselâm-, insanları dâimâ î mânâna dâvet etti. Kendisine tâbî olanlar kurtuluşa erdiler, î mân etmeyenler, cezâlarını gördüler.

Zülkarneyn -aleyhisselâm-, batıdan sonra doğuya sefer etti. Güneşin doğduğu yere vardı. Âyette şöyle buyrulur:

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾

“Sonra yine bir yol tuttu. Güneşin doğduğu yere varınca, onun, kendilerini sıcaktan koruyacak bir siper nasîb etmediğimiz bir halk üzerine doğduğunu gördü. İşte Zülkarneyn, böyle yüksek bir hükümranlığa sâhip idi. Onun yanında ne var ne yoksa Biz hepsini ihâta etmiştik, biliyorduk.”

(el-Kehf, 89-91)

Hazret-i Zülkarneyn'in, arka arkaya ülkeler fethederek doğu tarafına ilerlediği, nihâyet medenî yaşayışın sona erdiği, ibtidâ (çıplak, evsiz barksız) şekilde yaşayan insanların bulunduğu, doğunun en uzak bir noktasına ulaştığı anlaşıyor.

Buranın insanları, güneş vurunca mağaralara veya denize girerlerdi. Ancak güneşin şiddetli sıcağı geçince ihtiyaçlarını karşılamak üzere mağaralarından dışarı çıkarlar, geçimlerini temin için çalışırlardı. Zülkarneyn -aleyhisselâm-, onları da hak dîne dâvet etti.

Daha sonra kuzeye sefer yaptı. Yabancı dille konuşan bir kavim vardı. Tercüman vâsıtası ile konuşuyorlardı.

Allâh Teâlâ buyurur:

ثُمَّ اتَّبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا
قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾

“Sonra yine bir yol tuttu. Nihâyet iki dağ arasına ulaştığında onların önünde, hemen hiçbir söz anlamayan bir kavim buldu.” (el-Kehf, 92-93)

Hazret-i Zülkarneyn'in karşılaştığı bu insanlar, Zülkarneyn -aleyhisselâm-'a Ye'cüc ve Me'cüc isimli yaratıkların kendilerine verdikleri rahatsızlıktan şikâyet ettiler. O'ndan kendilerini bu za-

rarlı yaratıklardan koruyacak bir set yapmasını istediler. Bunun üzerine “Sedd-i Zülkarneyn” yapıldı. Bu kavim de, hidâyet yolu-
nu seçip müslüman oldu. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ
نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا
مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾
آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ
إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغَ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا أَنْ
يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي فَإِذَا
جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾

“–Ey Zülkarneyn!” dediler, «–Ye’cûc ve Me’cûc bu ülke-
de bozgunculuk yapıyor. Bizimle onlar arasında set yapman
için sana bir vergi vermeyi teklif ediyoruz, ne dersin?»

O da şöyle cevap verdi:

«–Rabbimin bana verdiği imkânlar, sizin vereceğinizden
daha hayırlıdır. Siz bana beden kuvvetiyle yardımcı olun da
sizinle onlar arasında sağlam bir set yapayım. Bana demir
kütleleri getirin.»

Zülkarneyn iki dağın arasını demir kütleleriyle doldur-
tup dağlarla aynı seviyeye getirince:

«–Körükleyin!» dedi. Onu ateş hâline getirince;

«–Bana erimiş bakır getirin de üzerine dökeyim.» dedi.
Artık o Ye’cûc ve Me’cûc’ün ne seddi aşmaya ne de onda de-
lik açmaya güçleri yetmedi. Zülkarneyn şöyle dedi:

«-Bu, Rabbimden bir rahmettir, bir lutuftur. Rabbimin tâyin ettiği vakit gelince, bunu yerle bir eder. Rabbimin va'di mutlakâ gerçekleşir.»” (el-Kehf, 94-98)

Zülkarneyn seddinin yıkılması, kıyâmet alâmetlerindendir. Bu sed, bugünkü Çin Seddi'nden farklıdır. Nerede olduğu hakkında ihtilâf vardır. Kıyâmete yakın yıkılacak, Ye'cûc ve Me'cûc kavimleri yeryüzüne yayılarak fesat çıkaracaklardır.

Ye'cûc ve Me'cûc Kavmi

Rivâyetlere göre, Ye'cûc ve Me'cûc, kötü ve belâlı iki millettir. Yüzleri yassı, gözleri küçük, kulakları çok büyük, boyları kısa, sayıları çoktur. Kıyâmete yakın yeryüzüne yayılacaklardır. Ye'cûc ve Me'cûc kavminde ânî doğumlar olacak, böylece birdenbire artacaklardır. Nasıl sinekler teressübât üzerinde birden çoğalıyorsa, onlar da öyle çoğalacaklardır. Şu an bulundukları yer Hak Teâlâ'nın ilminde gizlidir.

Vakti geldiği zaman, Sedd-i Zülkarneyn dümdüz olacak ve bu kavim yeryüzüne yayılacaktır. Ancak Mekke-i Mükerreme, Medîne-i Münevvere ve Kudüs-i Şerîf'e giremeyeceklerdir. Bu mübârek beldelerin dışındaki her yere gireceklerdir. Geçtikleri yerlerde yiyip içip her şeyi kurutacaklar ve etrafını fesâda uğratabacaklardır. Çekirgeler gibi olacaklar, haşerât gibi zarar vereceklerdir. Nihâyet Allâh onları helâk edecektir.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

“(Ye'cûc ve Me'cûc, Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın yaptığı seddi) her gün oyarlar. Tam delecekleri sırada başlarında bulunan reis:

«–Bırakın artık, delme işini yarın yaparsınız.» der. (Onlar bırakıp gidince) Allâh seddi daha sağlam bir şekilde eski hâline getirir. Böylece günler geçer, kendilerine takdir edilen müddet dolar ve onların insanlara musallat olmalarının murâd edildiği vakit gelir. O zaman başlarındaki reis:

«–Haydi dönün! Yarın **inşâallâh** seddi deleceksiniz.» der -ve ilk defa **inşâallâh** tâbirini kullanır-.”

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- devamlı şöyle buyurdu:

“O gün dönüp giderler. Ertesi gün geldikleri vakit seddi ne hâlde bırakmışlarsa öyle bulurlar ve (o günkü çalışma sonunda) delerler. Açılan delikten insanların üzerine boşanırlar. (Önlerine çıkan) suları içip kuruturlar. İnsanlar onlardan korkup kaçar. Ye’cûc ve Me’cûc göğe bir ok atar. Bu ok kana bulanmış olarak kendilerine geri döner. Bunun üzerine şöyle derler:

«–Yeryüzünde olanları ezim ezim ezdik, semâda olanları da alçaltıp alt ettik.»

Allâh onları enselerinden yakalayacak bir kurtçuk gönderir. Bu kurt, onları toptan helâk edip, herbirini parçalamış hâlde yere serer. Muhammed’in nefsinin elinde tutan Zât’a yemin ederim ki, yeryüzünde bütün hayvanlar onların etinden yiyerek canlanır, sütlenir ve semirir.” (Tirmizî, Tefsîr, 18/6; İbn-i Mâce, Fiten, 33/4080)

Abdullâh bin Mes’ûd -radiyallâhu anh- anlatıyor:

“Mîrâc gecesinde, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Hazret-i İbrâhîm, Hazret-i Mûsâ ve Hazret-i İsâ ile karşılaştı. Aralarında kıyâmeti müzâkare ettiler. Önce Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-’dan başlayıp ona kıyâmetten sordular. Onun kı-

yâmet hakkında herhangi bir bilgisi yoktu. Sonra Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'a sordular. Kıyâmet hakkında onun da bir bilgisi yoktu. Söz Hazret-i İlsâ -aleyhisselâm-'a geldi. O:

«Kıyâmetin kopmasına yakın zuhûr edecek şeyler (âlâmetler) hakkında bana bilgi verildi. Ama kıyâmetin kopma vaktini Allâh'tan başka hiç kimse bilemez.» dedi. Sonra (kıyâmetin âlâmetlerinden biri olarak) Deccal'in çıkmasını anlattı ve şunları söyledi:

«Sonra ben inip onu öldüreceğim ve bundan sonra halk memleketlerine dönecek. Bu defa onların karşısına Ye'cûc ve Me'cûc çıkacak ve her tepeden hızla hücum edeceklerdir. Onlar giderken rastladıkları her suyu içip tüketecekler ve uğrayacakları her şeyi bozup alt-üst edecekler. Bunun üzerine halk fer-yat ederek Allâh'tan yardım dileyecek. Ben de Ye'cûc ve Me'cûc'ü öldürmesi için Allâh'a duâ edeceğim ve yer onların kokusu ile çok pis kokacak. İnsanlar bundan kurtulmak için Allâh'a duâ edecekler. Ben Allâh'a duâ edeceğim. Allâh Teâlâ da gökten bir su gönderecek ve o su, onları taşıyıp denize atacaktır. Daha sonra dağlar ufaltılıp dağıtılacak ve yer, derinin yayılıp genişletildiği gibi yayılıp genişletilecek. İşte söylenen bu hâl vukû bulunca, kıyâmetin insanlara, tıpkı ne zaman doğum yapacağı bilinemeyen hamile kadının durumu gibi yakın (yâni her an başlarına gelmesi muhtemel) olacağı bildirildi.»

Hadîsin râvîlerinden el-Avvâm, bu hakikatlerin Kur'ân-ı Kerîm'deki:

حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ

“Nihâyet Ye'cûc ve Me'cûc (setleri) açıldığı ve onlar her tepeden akın ettiği zaman.” (el-Enbiyâ, 96) âyet-i kerîmesiyle de sâbit olduğunu söylemiştir. (İbn-i Mâce, Fiten, 33/4081)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz Ye'cûc ve Me'cûc'ün helâkinden sonra insanların selâmet bulacağını ve ibâdetlerine devam edeceklerini şöyle beyân eder:

“Bu Beyt’e (Kâbe’ye) Ye’cûc ve Me’cûc’dan sonra da hac ve umre yapılacaktır.” (Buhârî, Hacc, 47)

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- diğer bir hadîs-i şerîflerinde bu zâlim kavmin cehenneme atılacağını haber vermektedir.

Ebû Saîd -radiyallâhu anh-’ın rivâyetine göre, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdular:

“Azîz ve Celîl olan Allâh kıyâmet günü:

«-Ey Âdem!» diye seslenir.

Âdem -aleyhisselâm-:

«-Buyur Rabbim! Emrindeyim, bütün hayırlar Sen’in elindedir!» der.

Âdem -aleyhisselâm-’a şöyle bir nidâ ulaşır:

«-Allâh sana, cehennem ehlini çıkarmanı emrediyor!»

Âdem -aleyhisselâm- sorar:

«-Ey Rabbim! Cehennem ehli ne kadardır?»

«-Her binden dokuzyüz doksandokuzu!»

İşte hamilelerin çocuğunu düşürdüğü, çocukların ihtiyarladığı, insanların sarhoş olmadıkları hâlde azâbın şiddetinden sarhoşa döndüklerini göreceğin zaman bu zamandır.”

Bu haber ashâb-ı kirâma çok ağır geldi. Öyle ki yüzlerinin rengi değişti. Efendimiz şöyle devam etti:

“Ye’cüc ve Me’cüc’den binde dokuzyüz doksandokuz, sizden ise (binde) bir (cehenneme girecektir). Şunu da bilin ki: Siz insanlar arasında, beyaz bir öküzde siyah bir kıl veya siyah bir öküzde beyaz bir kıl kadarsınız.” (Buhârî, Tefsir 22/1, Enbiyâ 7)

Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, ümmetini bütün fitnelere karşı uyarmış, husûsiyle de Ye’cüc ve Me’cüc belâsına karşı îkâz etmiştir.

Zeyneb bint-i Cahş -radiyallâhu anhümâ- şöyle anlatıyor:

“Rasûlullâh -aleyhissalâtü vesselâm-, birgün korkulu bir vaziyette odaya girdi. Şöyle diyordu:

«Lâ ilâhe illâllâh, yaklaşan bir belâdan Arab’ın vay hâline! (Baş parmağı ile şehâdet parmağını halka yaparak gösterdi ve:) Bugün Ye’cüc ve Me’cüc’ün seddinden şöyle bir gedik açıldı.» dedi. Ben:

«-Ey Allâh’ın Rasûlü, yâni içimizde sâlih kimseler olduğu hâlde toptan helâk mi olacağız?» dedim.

«-Evet, fenâlıklar artarsa öyle olur!» buyurdu.” (Buhârî, Enbiyâ 7; Müslim, Fiten 1/2880)

Hadîs-i şerîfte, “Yaklaşan bir belâdan Arab’ın vay hâline!” buyrularak “Arab” isminin zikredilip diğer milletlerin isimlerinin zikredilmemesinin hikmeti, o gün için müslümanların hemen hemen tamâmını Araplar’ın teşkil etmesi gerçeğidir. Bu bakımdan buradaki ifâde, bütün müslüman toplulukları içine almaktadır. Bir kısım ulemâyâ göre, “yaklaşan belâ” ifâdesiyle de, Hazret-i Osman -radiyallâhu anh-’in öldürülmesiyle beraber ümmet için başlayacak olan fitneler kastedilmektedir. Ve bu fitneler, Ye’cüc ile Me’cüc’ün seddinde maddî ve mânevî bir gediğin açılmasına sebep olarak kabûl edilmektedir.

Hazret-i Zülkarneyn'in İbret ve Hikmet Dolu Kısaslarından

Zülkarneyn -aleyhisselâm-, yaptığı seferlerden birinde, ölüm endişesi ve nefis engelini aşmaya çalışan bir kavme uğradı. Oradaki insanların dünyâ serveti nâmına altın, gümüş gibi hiçbir şeyleri yoktu. Rızıklarını sebzedен te'mîn ederlerdi. Sebzelelerini korumakta çok ihtimam gösterirlerdi. Ayrıca bu kavimde herkes, kendi mezarını kazar, her gün onu temizler ve ibâdetlerini burada yapardı. Zülkarneyn -aleyhisselâm-, bunların hükümdarlarını çağırttı. Hükümdar:

“Ben kimseyi istemiyorum. Beni isteyen de yanıma gelir!” dedi. Zülkarneyn -aleyhisselâm-, bu söz üzerine hükümdarın yanına giderek:

“Ben seni dâvet ettim, niye gelmedin?” diye sordu. Hükümdar:

“Sana bir ihtiyacım yok, olsa gelirdim.” cevâbını verdi. Bunun üzerine Zülkarneyn -aleyhisselâm-:

“Bu hâliniz nedir? Sizdeki bu hâli kimsede görmedim!” deyince, hükümdar:

“Evet biz, altın ve gümüşe kıymet vermiyoruz. Çünkü baktık ki bir kimsenin eline bunlardan bir miktar geçince, bu sefer daha fazlasını isteyerek huzûru bozuluyor... Onun için dünyalık peşinde değiliz.” dedi.

Zülkarneyn -aleyhisselâm-:

“Bu mezarlar nedir? Neden bunları kazıyor ve ibâdetlerinizi burada yapıyorsunuz?” diye sordu.

Hükümdar:

“Dünyalık peşinde koşturmak için bunu böyle yaptık. Me-

zarları görüp de günün birinde oraya gireceğimizi hatırlayınca, her şeyden vazgeçeriz.” dedi.

Zülkarneyn -aleyhisselâm-:

“Niçin sebzeden başka yiyeceğiniz yoktur? Hayvan yetiştirseniz; sütünden, etinden istifâde etseniz olmaz mı?” dedi.

Hükümdar:

“Mîdelerimizin hayvanlara mezar olmasını istemiyoruz. Bitkilerle geçimimizi sağlıyoruz. Zâten boğazdan aşağı geçtikten sonra hiçbirinin tadını alamayız!” diye cevap verdi.¹

Hazret-i Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın diğer bir ibretli kıssası da şöyledir:

Birisi Zülkarneyn -aleyhisselâm-'a:

“Bana îmânımı ve yakînimi² kuvvetlendirecek bir şey öğret!” dedi.

O da:

“Gazap edip kimseye kızma! Zîrâ şeytanın insana en çok hulûl edeceği ân, gazap ânıdır. Sakın acele etme! Acele ettiğin zaman, nasibini zâyî edersin. Yakın ve uzak herkese karşı mü-lâyim ol! İnatçı, inkârcı ve zâlim olma!” diye cevap verdi.

Zülkarneyn -aleyhisselâm- ölmeden evvel şöyle vasiyet etmiştir:

1. Hakikatte Allâh Teâlâ'nın helâl kıldığı hayvanların etinden yemenin hiçbir mahzuru yoktur. Burada bahsedilen, o kavmin kendisine mahsus bir tercihidir.
2. **Yakîn:** Şüpheden kurtulmuş, doğru, sağlam, kuvvetli ve kesin bilgi; mutlak kanaat ve tam bir itmi'nân.

“-Beni yıkayın, kefenleyin! Sonra bir tabuta koyun! Yalnız kollarım dışarıya sarkık kalsın! Hizmetkârlarım arkamdan gelsin! Hazînelerimi de katırlara yükleyin! Halk, benim son derece ihtişamlı bir saltanat ve dünyâ mülküne sâhip olmama rağmen, kabre eli boş gittiğimi, hizmetkârlarımın da, hazînelerimin de bu dünyâda kalarak benimle beraber gelmediğini görsün! Bu yalancı ve fânî dünyâyâ aldanmasın!..”

Söyledikleri aynen yapıldı. Âlimler bu vasiyeti şöyle tefsir ettiler:

“Arkamdan gelen ordular ile doğu ve batıya hâkim oldum. Maiyyetimde birçok hizmetçi ve sayısız asker vardı. Hiçbiri emrimden dışarıya çıkmadı. Dünyâ, baştanbaşa benim idârem altında idi. Sayısız hazîneler sâhip oldum. Fakat dünyâ nîmetleri kalıcı değildir. İşte gördüğünüz gibi dünyâ malı dünyâda kaldı, mezarıma eli boş gidiyorum! Sizler âhirette faydalı olan işleri yapın!..”

Nitekim Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de Hazret-i Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın vasiyetiyle işâret ettiği hakikati şöyle beyan buyurmuşlardır:

“Ölüyü (kabre kadar) üç şey tâkip eder: Çoluk-çocuğu, malı ve ameli. Bunlardan ikisi döner, biri kalır. Çoluk-çocuğu ve malı döner, ameli (kendisiyle) kalır.” (Buhârî, Rikak 42; Müslim, Zühhd 5)

Hazret-i Zülkarneyn, zırh yapıp satar, elinin emeği ile geçinirdi. İhtiyacından fazlasını da infâk ederdi.

Aleyhisselâm!..

CİHÂD ve EMR-İ BÎ'L-MA'RÛF

Dünyâ ve âhîret saâdetine ermek isteyen mü'minler, canlarını, mallarını ve Allâh'ın kendilerine lutfettiği bütün nîmetleri, ciddî gâyeler ve emeller uğrunda kullanmaya mecburdurlar. Ölüm ve ötesini düşünen bir insan için Allâh rızâsına kavuşmaktan daha mühim bir gâye olamaz. Kur'ân-ı Kerim'de:

لَتُبْلَوْنَ فِيْ أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ

“Muhakkak siz, mallarınız ve canlarınızla imtihan olunacaksınız...” (Âl-i İmrân, 186) buyrulmaktadır.

Bunun içindir ki, gâyesiz kullanılan nîmetlerin sonu hüsrandır. Âyet-i kerîmede buyrulur:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ آتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

“O gün, ne mal fayda verir ne de evlâd. Ancak Allâh'a kalb-i selîm ile gelenler (fayda bulur).” (eş-Şuarâ, 88-89)

Kula bahşedilen nîmetler, gaflet ve cehâletle el ele verirse, fert ve cemiyette hüsrânlar ve huzursuzluklar meydana gelir. Eğer kalb-i selîm ile hareket edilirse, fertler kendilerini dünyâ cennetinde bulurlar. Cemiyet huzur ve saâdet ile dolar.

Ebü Saîd el-Hudrî -radiyallâhu anh- rivâyet eder:

Birgün Rasûl-i Ekrem Efendimiz'e:

“Yâ Rasûlallâh, en faziletli insan kimdir?” diye soruldu.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“*Allâh yolunda malıyla ve canıyla cihâd eden mü'min kişidir!*” buyurdular. (Buhârî, Cihâd, 2; Müslim, İmâret, 122, 123)

Bir başka hadîs-i şerîfte ise:

“*Gerçek mücâhid, nefsine (hevâ ve heveslerine) karşı cihâd edendir.*” (Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 2/1621) buyurmuşlardır.

Mü'minin saâdet zaferi, î mân ve faydalı işler meyânındadır. Hakikî mü'min, elinden ve dilinden ümmetin istifâde ettiği kim-sedir.

Sahâbeden Mus'ab bin Umeyr -radiyallâhu anh-'ın hâli ne güzeldir:

Mus'ab bin Umeyr -radiyallâhu anh-, Mekke'de birçok maddî imkânlarla sâhip olmasına rağmen, onları kaybetmeyi göze alarak genç yaşta müslüman olmuştu. Anne ve babasının kendisini mîrastan mahrum bırakacağı şeklindeki tehditlerine aldırmayarak, İslâm'dan vazgeçmemiş, garîb ve fakir bir şekilde Medîne-i Münevvere'ye hicret etmişti. Orada çok gayretli bir şekilde tebliğ faâliyetine girmiş ve birçok insanın hidâyetine vesîle olmuştu.

Mus'ab -radiyallâhu anh- Uhud Harbi'nde Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'i müdâfaa ederken şehîd oldu. Bunun üzerine melâikeden biri Mus'ab'ın sûretine girerek onun taşıdığı sancağı aldı, Rasûlullâh -sallâllâhu aley-

hi ve sellem- ise henüz onun şehâdetinden haberdâr olmadıklarından alemdâra hitâben:

“Tekaddem yâ Mus’ab! (İlerle ey Mus’ab!)” buyurdu.

Bunun üzerine melek, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e doğru baktı. Böylece onun bir melek olduğunu fark eden Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Mus’ab’ın şehîd düştüğünü anladı.

Daha sonra Mus’ab bin Umeyr’in mübârek nâşı bulunmuş, ancak o azîz şehîdi saracak bir kefen dahî bulunamamıştır. Mus’ab bin Umeyr, Kur’ân-ı Kerîm’de şu âyet-i celîle ile senâ edilen zevât-ı kirâmdandır:

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

“Mü’minlerden öyle yiğitler vardır ki, Allâh’a verdikleri sözü yerine getirip sadâkatlerini ispat ettiler. Onlardan kimi adağını ödedi; canını verdi, kimi de şehîdliği gözlemektedir. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler.” (el-Ahzâb, 23)

Ayrıca Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّهُمْ لَهِمُ الْجَنَّةِ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ

“Allâh, cennet mukâbilinde mü’minlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allâh yolunda mücâdele ederler, öldürürler ve öldürülürler. Bu, Allâh’ın Tevrât’ta, İncil’de ve Kur’ân’da taahhüd ettiği hak bir vaaddir. Verdiği sözde Allâh’tan daha sâdık kim olabilir? O hâlde yaptığınız bu alış-verişten dolayı sevinin! İşte bu, en büyük kazançtır!” (et-Tevbe, 111)

Bu âyet-i kerîmenin nüzûl sebebi, tefsîrlerde şöyle îzâh edilir:

Yetmiş kişi ile Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e bey’at edildiği “İkinci Akabe Bey’ati”nde Abdullâh bin Revâha:

“–Yâ Rasûlallâh! Rabbin ve Sen’in için bize istediğin şartı koşabilirsin.” demişti.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurdu ki:

“–Rabbim için şartım, O’na ibâdet etmeniz ve hiçbir şeyi O’na şirk koşmamanızdır. Kendi hakkımdaki şartım ise, canlarınızı ve mallarınızı nasıl koruyorsanız, beni de öylece korumanızdır.”

Ashâb-ı kirâm sordular:

“–Böyle yaparsak bize ne vardır?”

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- cevâben:

“–Cennet vardır!” buyurunca, oradakiler:

“–Ne kârlı bir alışveriş! Bundan ne döneriz, ne de dönülmesini isteriz!” dediler. (İbn-i Kesîr, *Tefsîr*, II, 406)

Sahâbenin hayâtı, tam bir mücâhede örneğidir. Onlar, Allâh Rasûlü’nün kalbî derinliği ile şahsiyet kazandılar. Derecele-

rine göre, Allâh Rasûlü'nün hissiyâtı ile duygulandılar. Câlîb-i dikkattir ki, Vedâ Haccı'nda 120.000 sahâbî mevcut idi. Bu kadar sahâbîden ancak 20.000'i Mekke-i Mükerrerme ve Medîne-i Münevvere'de medfundur. Diğerleri ise, İslâm'ı tebliğ etmek ve îlâ-yı kelimetullâh için bütün dünyâyâ yayılmışlardır. Varabildikleri son nokta kabirleri olmuştur.

Onlar, din yolunda, fazîlet uğrunda mallarını ve canlarını vermekten aslâ kaçınmadılar. Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz onlardan dînî bir gâye için yardım talebinde bulunduğu zaman, servet ve imkânlarını huzûr-i saâdete cömertçe döktüler. Hanım sahâbîler de, küpelerini, bileziklerini ve gerdanlıklarını çıkarıp fedâkârlıkta bulundular.

Sümeyye Hâtun, İslâm için canını infâk etmek sûretiyle ilk İslâm şehîdesi oldu.

Hazret-i Osman -radiyallâhu anh-'ın âilesi, mücevherlerinin tamamını Allâh yolunda infâk etmişti.

Ömer bin Abdülaziz hilâfete geçince hanımı, bütün servetini beytülmâle bağışlamıştı.

Yine "Sâatü'l-Usre" (zorluk zamanı) diye vasıflandırılan Tebük Seferi günlerinde sahâbe hanımları, ne kadar huliyyâtları (süs ve takıları) varsa, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in önüne getirdiler. Onbir yaşında küçük bir mü'mine kız da, küçüklüğünde kulağına takılan küpeleri çıkaramayınca, heyecanından kulağını yırtarak onları çıkarttı ve bu kanlı küpeleri Allâh Rasûlü'nün önüne koydu...

Hazret-i Âişe vâlidemizin kız kardeşi olan Esmâ Hâtun'un son zamanlarında gözleri görmüyordu. Oğlu Abdullâh bin Zübeyr, Allâh yolunda harbe çıkacaktı. Üzerine bir zırh giymişti.

Esmâ -radiyallâhu anhâ-, elini oğlunun üzerine sürünce, onun zırh giydiğini fark etti ve:

“–Oğlum, yoksa sen de korkaklar gibi zırh mı giydin? Çıkar onu!” dedi.

Hansâ Hâtun, dört oğlu ile birlikte Kadisiye Muhârebesi’nde bulunmuştu. Harpten önceki akşam onlara şöyle nasihat etti:

“Evlâdlarım! Siz kendi isteğinizle Müslüman oldunuz. Kendi irâde ve ihtiyârinizle vatanınızı bırakıp buraya geldiniz... Siz de bilirsiniz ki Cenâb-ı Allâh, kâfirlerle muhârebe eden mü’minlere ne kadar büyük mükâfatlar hazırlamıştır. Mâlûmunuz olsun ki, bâkî olan âhiret yurdu, fânî olan dünyâ evinden daha hayırlıdır. Cenâb-ı Hak:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تَفْلِحُونَ

“Ey mü’minler! Sabredin, (düşmanlarınıza karşı) sebat gösterin, (cihâd için) hazır ve râbitali bulunun, (nöbet tutun). Allâh’tan korkun, (O’nun emir ve yasaklarını gözetin) ki felâh bulasınız.” (Âl-i İmrân, 200) buyuruyor.

O hâlde inşâallâh yarına sağ çıktığınız takdirde gözünüzü açarak ve Allâh’tan düşmanlarına karşı yardım dileyerek muhârebeye girişin. Eğer harbi kızışmış ve şiddetlenmiş görürseniz ta ortasına yönelip düşman askerlerinin hiddet ve şiddet vaktinde reisleriyle çarpışın. Zafere nâil olur, ganîmet alır ve Cennet-i Âlâ’da da ikram görürsünüz.”

Ertesi gün sabahleyin oğulları analarının bu nasihatini tutarak harbe girişti ve büyük bir cengâverlikle vurularak dördü bir-

den şehîd oldu. Evlâdlarının şehîd olduğu haberi Hansâ Hâtun'a ulaşınca:

“Beni evlâdlarımın şehâdeti ile şereflendiren Allâh’a hamdolsun. Yüce Rabbimden beni onlarla, nihâyetsiz olan rahmetinde birleştirmesini niyâz ediyorum.” diye şükür ve duâ etti. (İbn-i Abdi'l-Berr, *el-İstîfâh*, IV, 1827-29)

Müslüman olmadan önce kardeşlerinin ölümü üzerine yazdığı mersiyeyle dillere destan olan bu şâir kadın, Allâh’a îmânın tadına vardıktan sonra öz evlâdlarını kendi lisân kuvveti ile şehîdliğe teşvîk etmiş ve çiğerpâelerinin dördünün birden Allâh yolunda şehîd olduğunu duyunca da Allâh’a hamd etmiştir.

İşte bunlar, mallarını ve canlarını Allâh yolunda infâk eden müstesnâ annelerimizden birkaç misaldir.

Şunu iyi anlamak gerekir ki, Allâh yolunda mal ve can ile cihaddan maksat, yalnız kılıç harbi değildir. Kılıç, zulmü kaldırmak, hakkı tevzî etmek gibi zarûret hâllerinde kullanılan bir demir parçasıdır. Esas fetih, gönüllerin fethidir.

Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de insanları hidâyete kavuşturma gâyesiyle “Allâh yolunda cihâd etme”ye dâir pek çok ifâde yer almaktadır. Ancak bunların mahdud bir kısmında sıcak savaş demek olan kıtalden bahsedilir. O da zarûret hâlindedir. İslâm’da müdâfaa veya ilâ-yı kelimetullâh, yâni Allâh’ın kelimesini yüceltmek gâyesi dışında yapılabilecek bir harp yoktur. Sırf toprak veya maddî menfaat elde etmek için yapılan savaşlar, insanlığın yüz karası bir zulümdür. Hâlbuki İslâm’da savaş, mutlakâ hakkı tevzî, hidâyetlere vesîle olmak ve zulmü bertaraf etmek gibi ulvî gerekçelere istinâd eder. Zîrâ Kur’ânî ifâdeyle:

مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا
وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

“...Kim, kâtil olmayan ve yeryüzünde fesat çıkarmayan bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim (de) bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur...” (el-Mâide, 32)

Bu bakımdan insanlığın kurtuluşu için yapılacak her türlü gayret ve hizmetler, cihâdın bir parçasıdır.

Tevbe Sûresi'nin 103. âyetinde şöyle buyrulur:

خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ
إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“(Ey Peygamber!) **Onların mallarından sadaka** (ve zekât) **al ki, bununla onları** (kir ve günahlardan) **temizleyesin, onla-**
rın (sevaplarını) **artırıp yüceltesin! Ve onlara duâ et! Çünkü**
Sen'in duân, onlar için sükûnettir (onların ıztıraplarını yatıştırır). **Allâh çok iyi işiten ve bilendir.**”

Âyet-i kerîmedeki “Sadaka al!” emrinden sonra sahâbe-i kirâm arasında infak seferberliği başladı. Herkes nesi varsa, Allâh Rasûlü'nün önüne döktü. Hiçbir şeyi olmayanlar ise, dağdan odun kesip satarak, sırtlarında su çekerek kazançlarını Allâh Rasûlü'ne getirdiler. Maddî ve mânevî güçlerini, dünyâ hayâtının gel-geç lezzetlerinde zâyî etmeyip, âhiret yoksulu olmaktan kaçındılar. Malın ve mülkün hakîkatte Rabbe âit

olduğunun, kulun ancak muayyen bir zaman için onların sâ-dece emânetçisi olabileceğinin şuûru içinde yaşadılar. Şu kısacık dünya hayâtını, ebedî bir âhiret saâdeti kazanabilmek için sarfetmeye çalıştılar.

Nitekim birgün Tebük Seferi'ne gidecek orduya yardım toplanıyordu. Ensârdan Ebû Akil -radiyallâhu anh- da bir ölçek hurma getirmişti ki, kendisi buna herkesten daha çok muhtaçtı:

“-Yâ Rasûlallâh! İki ölçek hurma karşılığında bütün gece sırtımda su çektim. Bir ölçeğini evimin ihtiyacı için alıkoydum, diğerini de Rabbimin rızâsını kazanmak ümidiyle Sana getirdim!” dedi.

Rasûl-i Ekrem Efendimiz:

“-Allâh senin getirip verdiğini de alıkoyduğunu da bereketlendirsin!” buyurdu ve getirilen hurmanın toplanan yarımlar içine dökülmesini emretti. (Taberî, *Tefsîr*, X, 251)

Ukbe bin Amr -radiyallâhu anh- şöyle der:

“Sadaka âyeti (yâni Tevbe Sûresi'nin 103. âyeti) nâzil olunca, sırtımızda yük taşıyarak kazancımızdan infâk etmeye başladık. Derken bir adam geldi ve çokça sadaka verdi. Münâfıklar; «Gösteriş yapıyor.» dediler. Bir başkası geldi, bir ölçek hurma tasadduk etti. Yine münâfıklar; «Allâh'ın, bunun bir ölçek hurmasına ihtiyâcı yoktur.» dediler. Bunun üzerine:

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جَهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

«Sadakalar husûsunda gönülden veren mü'minleri ve güçlerinin yettiğinden başkasını bulamayanları çekiştiren ve onlarla alay edenler yok mu, Allâh onları maskaraya çevirmiştir. Onlar için acı bir azap vardır.» (et-Tevbe, 79) âyet-i kerîmesi nâzil oldu.” (Buhârî, Zekât, 10; Müslim, Zekât, 72)

Cihâdı terk eden kimseler için şu hadîs-i şerîf, ne kadar ürpertici bir îkazdır. Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyururlar:

“Bana hayat bahşeden Allâh’a yemin ederim ki, siz ya iyiliği emreder kötülükten nehyedersiniz ya da Allâh kendi katından üzerinize bir azap gönderir de o zaman duâ edersiniz fakat duânız kabûl edilmez.” (Tirmizî, Fiten, 9)

Demek ki, hayra ve fazîlete dâvet vazîfesinin bırakılması, ilâhî azâbın yaklaşmasına sebep olacaktır. Mü'min ağızlara yakışan, hak ve hakîkati söylemektir. Âyet ve hadîslerde müslümanın gördüğü bir hatâ karşısında hakkı ortaya koyması emredilmiştir. Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا
وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ

“Sâlih ameller işleyip de, ben Allâh’a teslim olanlardanım diyerek insanları Allâh’a çağırان kimseden daha güzel sözlü kim olabilir!” (Fussilet, 33)

Rasûl-i Ekrem Efendimiz de ümmetini şöyle îkâz etmiştir:

“Sizden her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin, gücü yetmezse diliyle düzeltsin, buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin! Bu ise imânın en zayıf hâlidir.” (Müslim, İmân, 78)

Bu dünyânın ötesinde cennet ve cehennemden başka barınacak bir yer yoktur. Canları, malları ve kendilerine verilen nîmetleri gâfilâne bir şekilde nefsânî yolda kullananlara Allâh Teâlâ bizzat:

“-Sana Rasûlüm gelip hakikatleri tebliğ etmedi mi? Sana mal verip nîmetlerimi yağdırmadım mı? Bugün için kendine ne hazırladın?” diye soracak. Kişi, sağ ve soluna bakacak; kimseler yok... İleriye bakacak; cehennemden başka bir şey göremeyecek...

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

“Kıyâmet günü kul (hesap vermek üzere huzûr-i ilâhîye) getirilir. Allâh Teâlâ:

«-Ben sana göz, kulak, mal ve evlâd vermedim mi? Sana hayvanları ve nebâtâtı musahhar kılmadım mı? Seni bunlara sâhip kılıp onlardan istifâde ettirmedim mi? Bu kıyâmet gününde Ben'imle karşılaşacağın hiç hatırına gelmedi mi?» diye soracak.

Kul da: «Hayır» diyecek.

Allâh Teâlâ Hazretleri:

«Öyleyse bugün Ben de seni unutacağım, tıpkı senin (dünyâda) Ben'i unuttuğun gibi!» buyuracak.” (Tirmizî, Kıyâmet, 6/2428)

Dünyâ günlerini hesapsızca yaşayanlar, zâyi ettikleri o günlerin hasret ve nedâmeti içinde yanacaklardır. Bu âlemde Allâh rızâsını kazanamayanları, ölüm ötesinde korkunç bir cehennem beklemektedir. İmânsız bir şekilde gafletle kapanan gözler, muzdarip ve korkunç kabir akşamlarına açılacaktır.

Cenâb-ı Hak, âyet-i kerîmede kullarını şöyle ikâz eder:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“Sizden hayra dâvet eden, iyiliği emredip kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun! İşte onlar gerçekten felâha erenlerdir.” (Âl-i İmrân, 104)

Bu âyet-i kerîmede dâimâ Hakk’a dâvet eden bir cemaatin bulunması icâb ettiği kat’î bir ifâdeyle emredilmiştir. İslâm, başlangıçta, sahâbe-i kirâmdan olan imân münâdileri ile yayıldığı gibi sonraları da yine onların izi ve yolunda sebât eden muhlis âlimler, mücâhidler ve mürşidlerle devâm etmiştir. Cenâb-ı Hak ve Peygamber Efendimiz bunlar için pek çok mükâfatlar va’detmişlerdir.

Enes -radiyallâhu anh-, İslâm tebliğcilerinin âhirette nâil olacakları yüksek mertebeleri anlatan bir hadîs-i şerîfi şöyle nakleder:

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- birgün şöyle buyurdular:

“–Size bir kısım insanlardan haber vereyim mi? Onlar ne peygamber ne de şehîddirler. Ancak kıyâmet gününde peygamberler ve şehîdler, onların Allâh katındaki makamla-

rına gıpta ederler. Nurdan minberler üzerine oturmuşlardır ve herkes onları tanır.”

Ashâb-ı kirâm:

“–Onlar kimlerdir yâ Rasûlallâh!” diye sordular.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“–Onlar, Allâh’ın kullarını Allâh’a sevdiren ve Allâh’ı da kullarına sevdiren kimselerdir. Yeryüzünde nasîhatçı ve tebliğciler olarak dolaşırlar.”

Ben:

“–Ey Allâh’ın Rasûlü! Allâh’ı kullarına sevdirmeyi anladık. Peki Allâh’ın kullarını Allâh’a sevdirmek nasıl olur?” dedim.

Buyurdu ki:

يَأْمُرُونَهُمْ بِمَا يُحِبُّ اللَّهُ وَيَنْهَوْنَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُ اللَّهُ
فَإِذَا أَطَاعُوهُمْ أَحَبَّهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

“–İnsanlara Allâh’ın sevdiği şeyleri emrederler, sevmediği şeylerden de sakındırırlar. İnsanlar da buna itaat edince Allâh -azze ve celle- onları sever.” (Ali el-Müttakî, III, 685-686; Beyhakî, Şuabu’l-Îmân, I, 367)

Âhiret yolcusu için en hayırlı azık takvâdır. Bir mü’minin en hayırlı günü, dününden üstün olandır. O hâlde her gün evvelki güne göre daha fazla âhiret azığı edinmek sûretiyle günlerimizi bereketlendirmeliyiz.

Bizden öncekiler geçti, gitti; bizler de bir müddet sonra onların kervanına katılacağız. Uyar gibi ölecek, uyanır gibi dirile-

ceğiz. Daha sonra da amellerimizden hesâba çekileceğiz. Âhi-
retin emîn ve mümtaz makamları, müttakîlerin olacaktır. Umû-
mî akış ve dönüş, yalnız Allâh Teâlâ'yadır.

**Allâh Teâlâ, kalblerimizi rızası ve hidâyeti yolunda dâim
eylesin! Bizleri, yine bizlerden, yâni nefsimizin şerrinden ko-
rusun!..**

Âmîn!..

H A Z R E T - İ
YÂKUB

ve

H A Z R E T - İ
YÛSUF

-aleyhimesselâm-

Muhabbet ve Hasretle Kavrularak Sabırda Âbideleşen

HAZRET-İ YA'KÛB

- aleyhisselâm -

ve

*Bir Müddet Kölelik, Sonra Zindanda Binbir Çile ve
İztırâbı Müteâkip Mısır'a ve Gönüllere Sultan Olan*

HAZRET-İ YÛSUF

- aleyhisselâm -³

İshâk -aleyhisselâm-'ın oğlu olan Ya'kûb -aleyhisselâm-, Kenan diyârında yaşayan insanlara gönderilen bir peygamberdir. O'nun Medyen'de veya Şam'da doğduğu rivâyet edilir. Hazret-i Ya'kûb, Iys adlı kardeşiyle ikiz olarak doğmuş ve Iys'tan sonra dünyâyâ geldiği için de kendisine “tâkib eden” mânâsında Ya'kûb denilmiştir.

Ya'kûb, diğer bir mânâda “saffetullâh” (Allâh'ın sâf ve temiz kıldığı kulu) demektir. Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın lâkabı “İsrâ-îl”dir. Bu da, Allâh'ın kulu mânâsına gelmektedir.

3. Bu bölümde Yûsuf -aleyhisselâm- ile alâkalı rivâyetlerin pek çoğu İsmâil Hakkı Bursevî'nin *Rûhu'l-Beyân* isimli tefsirinden alınmıştır.

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın neslinden birçok peygamber gelmiştir. Hazret-i Mûsâ, Hazret-i Hârûn, Hazret-i Dâvûd, Hazret-i Süleyman, Hazret-i Zekerîyyâ, Hazret-i Yahyâ ve Hazret-i Îsâ -aleyhimüsselâm-, neseben Hazret-i Ya'kûb'a bağlıdırlar. Çünkü babası Hazret-i İshâk, *"zürriyetinden enbiyâ ve melikler gelmesi"* için duâ etmiştir.

Her nebîye kendine mahsus bir duâ verilmiştir ki, muhakkak kabûl olunur. Her peygamber onu dünyâda iken yapmış, Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ise, onu kıyâmet gününe bırakmıştır. Onunla, şefâat-i uzmâsı gerçekleşecektir.⁴

Annesi, oğlu Ya'kûb'u dayısının yanına gönderdi. Dayısının iki kızı vardı. Büyüğünün ismi Lâyâ, küçüğünün ismi Rahîl idi. Ya'kûb -aleyhisselâm- dayısına yedi sene hizmet etti ve onun büyük kızı Lâyâ ile evlendi. Ardından yedi sene dayısının hizmetinde bulunarak küçük kızı Rahîl'i de nikâhladı. Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın tâbî bulunduğu şeriatte iki kız kardeşi bir nikâh altında bulundurmamak câizdi.

Dayısı, kızlarını Ya'kûb'a verirken, onlara hizmetçi olmak üzere her birine birer câriye verdi. Birinin adı Zülfe, diğerinin Belhe idi. Ayrıca iki câriye de Ya'kûb'a hibe etti.

Hazret-i Ya'kûb'un Lâyâ'dan altı, câriyelerden dört, Rahîl'den de iki oğlu oldu. Rahîl'den uzun bir müddet çocuğu olmamıştı. Rahîl, Allâh Teâlâ'ya ilticâ etti ve ona Yûsuf bahşedildi. Ardından Bünyamin doğdu. Bu doğumun kırkında Rahîl vefât etti.

Ya'kûb -aleyhisselâm- Hazret-i Yûsuf'un doğduğu sene peygamberlikle vazîfelendirildi. İnsanları tevhid akîdesine dâvet

4. Bkz. Buhârî, Deavât, 1.

etmeye başladı. Kendisine Kenan diyârı ahâlisinden çok kimse îmân etmiştir.

Allâh Teâlâ âyet-i kerîmelerde şöyle buyurur:

وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾ وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

“...O’na (İbrâhîm’e) İshâk ve Ya’kûb’u bahsettik ve her birini peygamber yaptık. Onlara rahmetimizden ihsanlarda bulunduk. Onlar için dillerde (ve dinlerde) yüksek ve güzel bir nam bıraktık.” (Meryem, 49-50)

وَ اذْكُرْ عِبَادَنَا اِبْرٰهٖمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ اُولٰٓئِیْ اَلَا یُبْصِرُ
﴿٤٥﴾ اِنَّا اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرِی الدَّارِ ﴿٤٦﴾
وَ اِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفٰیْنَ الْاٰخِیَارِ ﴿٤٧﴾

“(Ey Rasûlüm! Dinde, ibâdetle ve Allâh’ın emirleri husûsunda) kuvvet ve basîret sâhibi olan kullarımız İbrâhîm, İshâk ve Ya’kûb’u da yâd et! Biz onları özellikle âhiret yurdu-nu düşünen ihlâslı kimseler kıldık. Doğrusu onlar bizim ka-tımızda seçkin, sâlih kimselerdendir.” (Sâd, 45-47)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de bu peygamberle-rin fazîleti hakkında şöyle buyurmuştur:

“Kerîm oğlu Kerîm oğlu Kerîm oğlu Kerîm; İbrâhîm oğlu İshâk oğlu Ya’kûb oğlu Yûsuf’tur.” (Buhârî, Enbiyâ 19, Tef-sir 12/1)

Yûsuf -aleyhisselâm-, her hâliyle kardeşlerinden farklıydı. Daha küçük yaşlarından itibâren babasının büyük bir sevgisine mazhar olmuştu. Zîrâ babası Ya'kûb -aleyhisselâm-, oğlu Yûsuf'ta kendisindeki husûsiyetleri görmüştü. Bu sebeple O'na olan meyli, diğer evlâdlarından fazla idi. O'nu çok sever, bütün oğullarından azîz tutar ve yanından ayırmazdı.

Kâinâtta bütün mahlûkâtın kalbî temâyülleri, müsbet ve ya menfî istîdâdlarına göre farklılık arz eder. Ancak egoizm, yâni varlığın kendine olan meclûbiyeti asıldır. Bundan dolayı her varlık, kendindekilerle müşterek vasıfları nerede müşâhede ederse, oraya meyleder. Bu, kendini gayrda tesbît ve temâşâ etmenin bir netîcesidir. Yâni, aynı cinsten olanlar, birbirlerini cezbederler. Her nerede bir sevgi varsa, bu, sevenin sevilende kendi vasıflarını bulmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim cezb ve incizâb, yâni çekmek veya çekilmek için bu beraberlik ve ayniyet şarttır. Nefsânî hayat, fâsıkları cezbederken; rûhâniyet, sâdık ve sâlihleri; küfür, kâfiri; irşâd, irşâda tâlib olan kimseyi cezbeder. Bu câzibe kânunu, maddede ve mânâda, hayırda ve şerde bütün ihtîşâmıyla hükmünü icrâ eder.

Kıssaların En Güzeli: Yûsuf Kıssası

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın kıssası, Kur'ân-ı Kerîm'de "ahsenü'l-kasas" (kıssaların en güzeli)⁵ diye vasıflandırılmış ve müstakil bir sûre ile anlatılmıştır.

5. **Ahsenü'l-kasas:** En güzel anlatış veya en güzel kıssa, hikâye, menkıbe mânâlarına gelir. Kıssa kelimesi, esâsen izi sürülmeye ve tâkip edilmeye değer hâl mânâsınadır. Bir haber veya hikâyenin kıssa adını alabilmesi, izlenmeye ve yazılmaya değer bir husûsiyet taşımasına bağlıdır.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

لَقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ آيَاتٌ لِّلسَّائِلِينَ

“Yûsuf ve kardeşlerinde, (almak) isteyenler için âyetler (ibretler) vardır.” (Yûsuf, 7)

Yûsuf kıssası, bu beyân-ı ilâhîden de anlaşılacağı üzere, ibret ve hikmet dolu bir kıssadır. Yûsuf kıssası hiçbir kitapta ve eserde Kur'ân-ı Kerîm'deki kadar güzel ve belîğ bir üslûb ile anlatılmamıştır.

Yûsuf Sûresi'nin nihâyetinde de açıkça ifâde edildiği üzere, bu sûrenin gayb haberlerinden olduğu⁶ ve uydurulmuş herhangi bir söz olmadığı,⁷ aklen ve naklen iyice açıklık kazanır.

Hakîkaten Yûsuf -aleyhisselâm-'ın kıssası, ihtivâ ettiği hikmet ve ibretler cihetiyle Kur'an-ı Kerîm'deki en dikkat çekici kıssalardan biridir. Müfessirlerin, bu kıssadaki ibret dolu sayfaları hulâsa sadedindeki bazı görüşleri söyler:

1. Yûsuf -aleyhisselâm- küçük yaşta başlayan çeşit çeşit belâ ve musîbetlere karşı büyük bir sabır göstermiştir.

2. Kardeşlerinin yaptığı onca eziyet ve kötülüğe, hattâ kendisini öldürmeye kasdetmelerine rağmen Yûsuf -aleyhisselâm- onlarla karşılaştığında dâsitânî bir af ve müsâmaha örneği sergilemiştir.

3. Bu kıssada peygamberlerden, sâlihlerden, meleklerden, şeytanlardan, insanlardan, cinlerden, hayvanlardan, hükümdar-

6. Bkz. Yûsuf, 102.

7. Bkz. Yûsuf, 111.

lardan, memleketlerden, tâcirlerden, âlimlerden, câhillerden, erkeklerden, kadınlardan, kadınların çeşitli hile ve tuzaklarından bahsedilmektedir.

4. Bu kıssada tevâhîdden, fıkıhtan, siyerden, rüyâ tâbirinden, siyâsetten, muâşeretten, din ve dünyânın salâhı için gerekli olan pek çok hususlardan bahsedilmektedir.

5. Çile, belâ, musîbet ve imtihanlarla dolu bir hayat mâcerâsının sonunda kavuşulan sonsuz saâdet anlatılmaktadır.

Nitekim Yûsuf -aleyhisselâm- otuz yaşında Mısır'a melik oldu.

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın duâsı hürmetine Züleyhâ yeniden gençlik ve güzelliğine kavuştu ve onunla evlendi.

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın, Yûsuf'un hasretiyle ağlamaktan kör olan gözleri yeniden kendisine verildi.

Ya'kûb -aleyhisselâm- en çok sevdiği evlâdına, Bünyamin de ana-baba bir kardeşi Yûsuf'a kavuştu.

Yûsuf -aleyhisselâm- kendisini öldürmek isteyen kardeşlerini affetti, onlar da tevbe ederek sâlihlerden oldular.

Ya'kûb -aleyhisselâm- ve âilesi Kenan diyârından Mısır'a hicret etti.

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın küçükken gördüğü rüyâ tahakkuk etti.

Mısır Meliki Reyân bin Velid bütün devlet işlerini Yûsuf -aleyhisselâm-'a bıraktı ve ona îmân ederek Müslüman oldu.

7. Yûsuf -aleyhisselâm- o zamana kadar hiç kimsenin yapmadığı en güzel duâyı yaptı. (Yûsuf, 101)⁸

Şüphe yok ki en güzel kıssalar, hayâtın içinden ve yaşanmış hâdiselerdir. Yâni bir kıssa, gerçek bir hâdisenin, ebedî güzelliklere delâlet eden bedîi nüktelerle tasvîr edilmesi ve beliğ bir şekilde anlatılması nisbetinde güzelleşir. Zîrâ gerçek güzellik, dâimâ hayallerin ötesindedir ve ancak mutlak güzellikten bir misâl aksettirdiği nisbette ehemmiyet taşır.

Yûsuf kıssası, Muhammedî güzelliğe kâmil mânâda bir başlangıç remzi olarak nâzil olmuş, gaybî bir hakîkattir. Bilhassa bu husûsiyetinden dolayı "ahsenü'l-kasas", yâni kıssaların en güzelidir.

Übeyy bin Ka'b -radiyallâhu anh-'ın rivâyetine göre Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdular:

"Kölelerinize Yûsuf Sûresi'ni öğretiniz! Zîrâ herhangi bir müslüman, onu yazıp ehline ve kendi kölesine öğretirse, Allâh Teâlâ onun sekerât-ı meutini (ölüm ânındaki sarhoşluk hâlini ve sıkıntılarını) kolaylaştırır. Hiçbir müslümana hased etmeye de mecâl bulamaz!" (Zemahşerî, Keşşâf, III, 98)

Yûsuf -aleyhisselâm-, kardeşlerinin hasedine mâruz kalmış, kuyuya atılmış ve zindana düşmek gibi musîbetlere uğramıştı. Takvâsı neticesinde Cenâb-ı Hak, Yûsuf -aleyhisselâm-'a Ceb-râil -aleyhisselâm-'ı gönderdi. Birçok lutuflarda bulunarak O'nu tesellî etti. Belâlara karşı tahammül gücü verdi. Sonra da kuvvet, izzet ve saltanat bahşetti. Böylece Yûsuf -aleyhisselâm-, birçok ezâ ve cefâyâ mâruz kalması sebebiyle, saltanat yılların-

8. Bkz. Kurtubî, *el-Câmi*, IX, 120.

da, yardıma muhtaç zayıf, fakir ve gariplere daha fazla merhametli davrandı.

Bilinmelidir ki, kim Yûsuf Sûresi'ni okumaya, ondaki derûnî mânâları düşünmeye devam ederse, Hazret-i Yûsuf -aleyhis-selâm-'ın nâil olduğu sürûrdan nasıbdâr olur. Sûre-i Yûsuf, sayıya gelmeyecek kadar hikmet ve ibretlerle doludur. Bu sûrede; nübüvvet, rüyâ tâbiri, dünyâ riyâseti, belâ ânında metânetle davranıp muvâzeneyi bozmama, düşmanın ezâsına sabır, firkat, aşk, âşık, mâşûk, kadınların hîle ve desîseleri, imtihan, kölelik, hapis, halâs, azîzlik, ikbâl, kötülüğe aynıyla mukâbele etmeye gücü yeterken affetmek, nîmet, cezbe, işâret, beşâret, tâbir ve tefsîr gibi nice hikmet ve ibret dolu sırlar vardır.

Yine bu sûrede; enbiyâ vârisliği, Allâh'a halife olmanın sırları, rûh ve kalb gibi cismânî ve rûhânî kuvvetlerden bahsedilmektedir. Yûsuf karşısında Züleyhâ, nefs-i emmâreyi temsil eder. Züleyhâ müslüman olur, rûhu terbiye görerek rızâ makâmına erişir. Sonra rûhu Yûsuf ile kardeş gibi cem olur. Allâh'a vâsıl oluncaya kadar sıkıntı, ibtilâ ve belâlar, kendisini pişirip olgunlaştırır.

Yûsuf Sûresi'nin nüzûl sebebi şöyledir:

Yahûdî âlimleri, müşriklerin reislerine gelerek dediler ki:

“–Muhammed'e sorun bakalım; Ya'kûb ve âilesi, Şam'dan Mısır'a niçin göç ettiler ve Yûsuf kıssası nedir?”

Müşriklerin reisleri de Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e gelip bunları sordular. Bunun üzerine Yûsuf Sûresi nâzil oldu. (Âlûsî, *Tefsîr*, XII, 170)

Ayrıca bu sûre indiği dönemde Rasûlullâh'ın ve mü'minlerin üzerine sıkıntı ve belâlar üst üste gelmiş, Peygamber -sallâ-

lâhu aleyhi ve sellem-, Hazret-i Hatîce vâlidemizi ve amcası Ebû Tâlib'i kaybetmişti. Mü'minler üzerindeki baskı da iyice artmıştı. İşte "**Hüzün Yılı**" diye adlandırılan böyle bir zamanda bu sûrenin nâzil olmasıyla, hem Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- hem de ashâb-ı güzîn ilâhî bir tesellîye nâil olmuşlardı. Zîrâ bu sûrede Allâh'ın yolunda yürüyen ve sabredenler için zafere yakın olduğu müjdelendir.

Yûsuf Sûresi'nin ilk âyetlerinde Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur:

الرَّٰتِلَآءِ ۖ اٰیٰتِ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿١﴾
اِنَّا اَنْزَلْنٰهُ قُرْۡاٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٢﴾

“Elif. Lâm. Râ. Bunlar hem açık, hem de her şeyi açıklayıcı olan Kitâb'ın âyetleridir. Düşünüp mânâsını anlamanız için Biz, onu Arapça bir Kur'ân olarak indirdik.” (Yûsuf, 1-2)

Âyet-i celîlede **“Arapça bir Kur'ân”** diye buyrulması, Arapça'nın lisanların en mükemmeli olduğuna delâlet etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm, mânâ, lafız ve kelime seçimi (diksiyon) itibâriyle de Allâh Teâlâ'ya âit olduğu için ilâhî bir sanat hârikasıdır. Kıyâmete kadar devâm edecek, bir benzeri, mahlûkat tarafından aslâ yapılamayacak ilâhî bir mûcizedir.

Allâh Teâlâ, Kur'ân-ı Kerîm'i Arapça inzâl buyurarak bu lisanı ayrı bir şeref bahşetmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça olarak indirilmesinin bir hikmeti de, nâzil olduğu çevrenin bahânelerini ortadan kaldırmaktı. Elbette ki ilâhî vahiy insanların konuştukları dillerden biri ile gelmeliydi. Zîrâ cihanşümûl de olsa

her hareketin ilk çekirdeğinin mutlakâ bir yerde ve bir şekilde teşekkül etmesi îcâb eder.

Yine âyet-i kerîmede buyrulur:

نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَذَا الْقُرْآنَ
وَإِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهِ لَمَنِ الْغَافِلِينَ

“(Rasûlüm!) Biz, bu Kur’ân’ı Sana vahy etmekle, geçmiş ümmetlerin birtakım haberlerini en güzel şekilde beyân ediyoruz. Şu bir gerçek ki, daha önce Sen’in bundan hiç haberin yoktu.” (Yûsuf, 3)

Bu sûre, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e kıssa olarak nâzil olan ilk sûredir. Lafız bakımından veciz, mânâ yönünden de çok derin ve zengindir. Bu sûrede ibret alanlar için pek çok güzel hikmetler, incelikler ve nükteler bulunmaktadır.

Yûsuf -aleyhisselâm- Hazret-i Ya’kûb’un evlâdlarının en güzeli idi. Neseb cihetinden de aynı şekilde güzeldi. O, üç nebînin neslinden gelmekle şereflerin yücesine nâil olduğu gibi aynı zamanda nübüvvet, güzel sîmâ, rüyâ tâbiri, dünyâ riyâseti, kıtlık ve belâ zamanında halkına ve yakınlarına en güzel şekilde muâmele etmek gibi üstün meziyetlerle de şerefli kılınmıştı. Bu ne yüce ve ne güzel bir kerîmlikti. O’nun duâsı da duâların en güzeli idi:

تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَ الْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ

“...(Yâ Rabbî!) Beni müslüman olarak vefât ettir ve beni sâlihler zümresine ilhâk eyle!” (Yûsuf, 101) diye ölümle Allâh’a

kavuşmayı ilk önce Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm- temennî ve niyâz etmişti.

Ayrıca bu sûrede Yûsuf -aleyhisselâm- kalbi, Ya'kûb -aleyhisselâm- rûhu, Rahîl cesedi, Yûsuf'un onbir kardeşi de nefsânî hisleri temsil etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'in beyânında bunun gibi daha nice eşsiz mânâ enginlikleri vardır. Tabîî ki bunları lâ-yıkıyla görebilmek, basîret işidir.

Hazret-i Yûsuf'un Rüyâsı

Âyet-i kerîmede buyrulur:

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَ الشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ

“Bir zamanlar Yûsuf babasına demişti ki: «Babacığım! Gerçekten ben (rüyâmda) onbir yıldızla Güneş ve Ay'ı bana secde ederlerken gördüm!»” (Yûsuf, 4)

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın rüyâsında gördüğü onbir yıldız, kardeşleri; Güneş, babası Ya'kûb -aleyhisselâm- ve Ay da, teyzesi Lâyâ'dır. Zîrâ annesi Rahîl vefât etmişti.

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın kardeşlerini yıldız sûretinde görmesinin hikmeti, kardeşlikte insanın hayat akışına yön veren mühim müessirlerin bulunmasıdır. Güneş ve Ay'ın yıldızlardan sonra zikredilmesi ise, Yûsuf -aleyhisselâm-'ın, babası ve teyzesi ile kardeşlerinden sonra buluşacağına işâret etmektedir.

Yûsuf -aleyhisselâm- bu rüyâyı gördüğünde yedi yaşında bulunuyordu.

Bir yahûdî, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e geldi ve sordu:

“-Yâ Muhammed! Bana haber ver; Yûsuf'un gördüğü yıldızlar hangileridir?”

Rasûlullâh bir an sükût buyurdular. Cebrâîl -aleyhisselâm geldi ve yıldızların isimlerini kendisine bildirdi. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, yahûdiye dönüp:

“-Eğer sana haber verirsem, müslüman olur musun?” dedi.

Yahûdî de:

“-Evet.” dedi. Bunun üzerine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-Bunlar, Cereyan, Târik, Zeyyâl, Kabis, Amûdan, Felik, Mısbâh, Darûh, Fera', Vesâb, Zâlkefiteyn'dir. Yûsuf, rüyâsında bu yıldızların, Güneş'in ve Ay'ın semâdan inerek kendisine secde ettiklerini görmüştü.” buyurdular.

Yahûdî dedi ki:

“-Vallâhi söylediğin isimler doğru isimlerdir!” (Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, c. IV, s. 212-213)

Rüyâ Üç Kısımdır

1. Hadîsü'n-nefs: Kişi, rüyâsında kendi işini ve sanatını görür; yahud âşık mâşûkunu görür. Bunlar insanın hayâlinin bir neticesidir.

2. Şeytanın korkutması: Rûhu sıkıntıya düşüren karışık ve kargaşa içindeki rüyâlardır. Aslı yoktur.

3. Allâh'tan gelen tebşîrât: Rüyâ meleği kişiye Ümmü'l-Kitâb'dan bir nüsha getirerek, Levh-i Mahfûz'dan eserler gösterir. Bu rüyâ sahihtir, rüyâ-yı sâlihadır. Bunlara "sâdık rüyâ" da denir. Bunların hâricinde kalanlar ise, karışık rüyâlardır.

Sâdık rüyâlar, Levh-i Mahfuz'dan istikbâle akseden pırıltılardır.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

"Zaman yaklaştıkça⁹ mü'minin rüyâsı neredeyse hiç yalan çıkmaz. (Gördüğü gibi gerçekleşir.) Mü'minin (sâdık) rüyâsı, nübüvvetin kırk altı cüzünden biridir. Nübüvvetten olan bir şey ise yalan olmaz." (Buhârî, Tabîr, 26; Müslim, Rüyâ, 6) buyurmuştur.¹⁰

Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ آلِ يَعْقُوبَ كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾

9. Hadis şârihleri, "zamanın yaklaşması" ifâdesini, kıyâmete yakın ya da sabaha yakın (seher vakti) olarak açıklamışlardır.

10. Sâdık rüyânın, nübüvvetin kırk altıda biri olması husûsu şöyle açıklanmıştır: Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in peygamberliği 23 sene sürmüştür. Nübüvvetin ilk altı ayı, sâdık rüyâlar şeklinde gerçekleştiğinden, bu süre (altı ay) yirmi üç yılın "kırk altıda bir"ine tekâbül etmektedir. Rüyâ hakkında geniş bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *Îmândan İhsâna TASAVVUF*, s. 389-395.

“(Babası Ya’kûb -aleyhisselâm-) dedi ki: **«Yavrucuğum! Rüyâmı sakın kardeşlerine anlatma! Sonra (onlar) sana (hasedlerinden dolayı) bir tuzak kurarlar. Çünkü şeytan, insanın apaçık bir düşmanıdır. İşte böylece (rüyâda gördüğün gibi) Rabbin seni seçecek. Sana (rüyâda görülen) hâdiselerin tâbirine dâir ilim verecek, daha önce iki atan İbrâhîm ve İshâk’a nîmetini tamamladığı gibi, sana ve Ya’kûb soyuna da nîmetini tamamlayacaktır. Şüphesiz ki Rabbin her şeyi çok iyi bilendir, tam bir hüküm ve hikmet sâhibidir.»**”
(Yûsuf, 5-6)

Yûsuf -aleyhisselâm- uyanıp rüyâsını babasına anlatınca, babası onun dünyâ ve ukbâda büyük bir şeref ve yüksek bir makâma ereceğini anladı. Rüyâsını gizleyip kardeşlerine anlatmamasını sıkı sıkı tembih etti. Aksi takdirde kardeşlerinin kendisini kıskanıp tuzak kurabileceklerini söyledi. Demek ki hased etmemek kadar, hasede mâruz kalmaktan da sakınmak îcâb eder.

Nitekim Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de, bu hususta şöyle buyurmuşlardır:

“İhtiyaçlarınızı elde etmede gizlilikten istifâde edin. Çünkü her nîmet sâhibine hased edilir.” (Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, I, 34)

Kalbi Öldüren Ateş: Kıskançlık

Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın oğullarından Yehûda, Robil ve Şem’un, babalarının Yûsuf’a gösterdiği husûsî alâka ve muhabbetin hikmetini kavrayamadılar. Kıskandılar ve:

إِذْ قَالُوا لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِمَّا وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا
 لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ اقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ
 وَجْهٌ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِنْ بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩﴾

“Yûsuf ile kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Hâlbuki biz (birbirimizi destekleyen) kuvvetli (ve kalabalık) bir cemâatiz. Babamız herhâlde apaçık bir yanlışlık içindedir.» dediler.

(Yine aralarında:)

«Yûsuf’u öldürün, yahud onu (uzak) bir yere atın ki, babanızın teveccühü yalnız size kalsın! Ondan sonra da (tevbe ederek) sâlih kimseler olursunuz!» (dediler).” (Yûsuf, 8-9)

Hazret-i Ya’kûb, rüyâdan sonra Yûsuf’un peygamberliğe vâris olacağını anlamış, bu yüzden de ona karşı muhabbeti daha da ziyâdeleşmişti. Ancak bu durumu sezen kardeşlerinin hasedi de gün geçtikçe arttı. Öyle ki bu hased, Yûsuf’a tuzak kurmalarına sebep oldu. Yâni Ya’kûb -aleyhisselâm- sevgide ileri gitmiş, iptilâlar da o nisbette ağırlık kazanmıştı. Çünkü Cenâb-ı Hak, “câmiu’l-ezdâd”, yâni zıt sıfatları kendisinde cem edendir. O’nun « الرَّقِيبُ » yâni devamlı murâkabe altında tutan ve dâimâ üstün olan mânâsında bir ism-i ilâhîsi vardır. **Bunun için fazla muhabbet firâk getirir. Zîrâ Allâh’a muhabbet, ortak kabûl etmez.**

Gerçekten Ya’kûb -aleyhisselâm-, oğlu Yûsuf’un alnındaki nûbûvvet nûrunu görmüş, bunun için O’na daha fazla ihtimam göstermişti. İşte babalarının bu husûsî meyil ve muhabbeti, Yûsuf’un diğer kardeşlerinin hasedlerine sebep oldu. Gün geldi bu hased bardağı, iyice taşı ve kardeşleri Yûsuf için kötü plânlar yaptılar.

Âyetten ibret alınacak en mühim nokta, sevginin, kıskançlığa sebep olmaması için gönülde saklı tutulmasının lüzûmudur. Sevginin sessizlikte ve derûnda olması gerekir.

Kalb, Allâh yoluna temâyül ettirilmez ve zikir ile temizliğe tâbî tutulmaz ise, kararır, kötülüğü emreder hâle gelir.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“...İyi bilin ki gönüller ancak Allâh’ın zikri ile huzur bulur.” (er-Ra’d, 28)

Zikir, Allâh’ı idrâk etmenin kalbde şuûr hâline gelmesidir. Ancak böyle hakikî zikir sâyesinde kalb mâsiyetten kurtulabilir. Kalb, beytullâhtır ve muhabbetullâhın mekânıdır. Şâyet orada zikir yoksa, bir müddet sonra nefsin arzularına râm olarak kararır ve sonunda ölür.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Bir kulun kalbinde îmân ile hased bir araya gelmez.” (Müslim, İmâret, 130, 131/1891) buyurur. Diğer bir rivâyette ise hased edenlerin, hesâba çekilmeden cehennem ateşine atılacaklar zümresinden olduğu bildirilir.

Kibir, hırs ve hased, bütün günahların kaynağıdır. Hadîs-i şerîfte kıskançlığın vahâmeti husûsunda şöyle buyrulur:

“Üç şey vardır ki, bütün günahların kaynağıdır; bunlardan muhakkak sakınınız!:

1. **Kibir:** İblîs'i Âdem -aleyhisselâm-'a secde etmemeye sevk eden şey, kibirdir.

2. **Hırs:** Âdem -aleyhisselâm-'ı cennetteki yasak ağaçtan yemeye sevk eden şey de hırsır.

3. **Hased:** Âdem -aleyhisselâm-'ın iki oğlundan (Kâbil'in), kardeşi (Hâbil'i) öldürmesine sebep olan da haseddir.” (Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr, I, 101)

Hased eden kimse, takdîr-i ilâhîye îtirâz etmiş olur. Çünkü hased, Allâh'ın başkasına nasîb ettiği nîmetin, kendinde olmadığı gerekçesiyle o kişiden de izâlesini istemektir. Fakat gıpta böyle değildir. Zîrâ gıptada maddî veya mânevî nîmete hem kendisinin hem de başkasının sâhip olmasını istemek esastır. Bu sebeple İslâm'da gıpta medhedilmiş, fakat hased, şiddetle men edilmiştir.

Hased, kıskanılan kimseden ziyâde hased edenin kendisine zarar verir. Bu, başkasını taşıyan, fakat attığı taşın geri dönmesiyle kendi gözü kör olan kimsenin hâli gibidir. Kin ve öfkeden başka bir netîcesi yoktur ki, sonunda kişiyi rezil ve rüsvây eder. Nitekim kardeşlerinin Yûsuf -aleyhisselâm-'a hasedlerinden dolayı yaptıkları kötü fiiller, sonunda kendilerine dönmüştür.

Cenâb-ı Hak şu âyet-i kerîme ile mü'minleri hasedden men etmiştir:

أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ

“Yoksa onlar, Allâh'ın lutfundan verdiği şeyler için insanları kıskanıyorlar mı?..” (en-Nisâ, 54)

Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de şöyle buyurmuştur:

“Hased etmekten sakının. Zîrâ hased, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi iyilikleri yer bitirir.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 44/4903; İbni Mâce, Zühd, 22)

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın Yûsuf'a olan aşırı muhabbeti gay-retullâha dokundu. Bu sebeple Allâh Teâlâ, ona bir iptilâ vermeyi murâd etti ve Yûsuf'u babasından ayırdı. Zîrâ evlâd, bazı hâllerde baba için büyük bir imtihandır. Meselâ Nûh -aleyhisselâm-, kâfirlerin helâki için bedduâ ettiği hâlde, müşrik olan oğlunun da suya gark olduğunu görünce sabredemeyip:

رَبِّ إِنِّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي

“...Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da âilemdendir...” (Hûd, 45) demişti.

Nûh -aleyhisselâm-'ın bu niyâzına Cenâb-ı Hak şu şekilde karşılık verdi:

قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ

“Ey Nûh! O kesinlikle Sen'in ehlinde değildir. Çünkü o, sâlih olmayan (kötü, çirkin) bir amelin sâhibidir...” (Hûd, 46)

Sinsi Plân

Kardeşleri, Yûsuf -aleyhisselâm- hakkında belli bir kanaat birliğine varınca:

قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَ أَلْقُوهُ فِي غَيَابَةِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهَا
بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ

**“İçlerinden biri: «Yûsuf’u öldürmeyin! Eğer mutlakâ (bir-
sey) yapacaksanız, onu bir kuyunun dibine atın da (bâri) ge-
çen kervanlardan biri onu alsın (götürsün)!» dedi.”** (Yûsuf, 10)

Bu teklifi yapan Yehûda idi ve bunu kardeşlerine kabûl et-
tirmişti. Şu kardeşlerin hâli ne kadar ibretlidir ki; en merhamet-
li olanı dahî hasedi sebebiyle Yûsuf’un kuyuya atılmasını tavsi-
ye etti. Bu da gösteriyor ki, hasedleri sebebiyle dost libâsına bü-
rünmüş nice gizli düşmanlar vardır. Onlardan mümkün olduğu
kadar sakınmak lâzımdır.

Gerçek istikamet sâhibi olanlar, ancak kalbi diri olan kim-
selerdir. Bunun zıddı olarak zikirden uzak kalan bir kalb ise, nef-
sin tesiri altında kalır, şehvet ateşleriyle kurur, katılaşıp, taşlaşır
ve âzâları ibâdet edemez bir hâle getirir. Bu hâl üzere devam
eden kalbler, kuru bir odun parçası gibi ateşte yanmaktan baş-
ka bir işe yaramaz. Bu duruma düşmekten Allâh Teâlâ’ya sığı-
nırız.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أَوْلَيْكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

**“...Allâh’ı zikretmek husûsunda kalbleri katılaştırmış olan-
lara yazıklar olsun! İşte bunlar apaçık bir sapıklık içindedir-
ler.”** (ez-Zümer, 22)

Nihâyet Yûsuf'un birâderleri, yapmış oldukları sinsi plânla babalarına geldiler.

﴿قَالُوا يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَى يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُ لَنَاصِحُونَ﴾ ۱۱
 ﴿أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ ۱۲

“Dediler ki: «Ey babamız! Sana ne oluyor da Yûsuf hakkında bize güvenmiyorsun! Oysa biz O’nun koruyucularıyız (O’nun iyiliğini istemekteyiz).»

«Yarın O’nu bizimle beraber (kıra) gönder de bol bol yersin (içsin); oynasın! Biz O’nu mutlakâ muhâfaza ederiz.»” (Yûsuf, 11-12)

Belâ Ağızdan Çıkan Söze Bağlıdır

﴿قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي أَنْ تَذْهَبُوا بِهِ وَأَخَافُ أَنْ يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ وَأَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ﴾

“Babaları: «Onu götürmeniz beni hakikaten üzer ve siz farkında olmadan, onu bir kurdun yemesinden korkarım.» dedi.” (Yûsuf, 13)

Rivâyet olunur ki Hazret-i Ya’kûb -aleyhisselâm-, bir rüyâ görmüştü. Kendisi bir dağın başında, oğlu Yûsuf da sahrâda idi. Birden on kurt peydâ olup Yûsuf’a hücum ettiler. Yûsuf aralarında kayboldu. Ya’kûb -aleyhisselâm- bu sebeple oğullarına

Yûsuf için «O'nu kurt yemesinden korkarım!» diyerek tedirginliğini ifâde etmişti. Fakat böylece farkında olmadan, kardeşlerinin Yûsuf'a yapacağı hîle husûsunda onlara -âdetâ- bir usûl telkîn etmiş oldu.

Hadîs-i şerîflerde buyrulur:

“Belâ ağızdan çıkan söze bağlıdır!” (Süyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr*, I, 110)

“Nefsim bana öyle şeyler söylüyor ki, onları söylerim de, söylediklerimle müptelâ kılınırım korkusuyla söylemiyorum...” (Bursevî, *Ruhu'l-Beyân*, IV, 222)

İnsan hasmına, aleyhine olacak hususlarda ipucu vermemelidir.

Yûsuf'un kardeşleri o âna kadar böyle bir plân kurmamışlardı. Babalarının verdiği ipucu üzerine yine gizlice bir plân yaptılar.

Dili kesilerek öldürülen İbnü's-Sikkît şöyle demiştir:

“İnsanın, dilinin sürçmesiyle uğrayacağı musîbet, ayağının sürçmesi ile uğrayacağı musîbetten çok daha büyük olabilir! Zîrâ insanın ayağının sürçmesinden hâsıl olan yara zamanla iyileşir. Hâlbuki ağızdan çıkan söz, insanın başını bile götürebilir.”

Ya'kûb -aleyhisselâm- gördüğü rüyâya rağmen acz içinde kalarak Yûsuf'u birâderlerine teslim etti. Şu ifâde, bu hâli ne güzel anlatır:

“Kazâ ve takdîr gelince, basîret görmez olur!”

“Şu yanlışı asla yapmam!” diyen bir kul, şeytana açık bir kapı bırakmış olur ki, şeytan her işini bırakarak ona musallat olur ve yapmam dediği şeyi kendisine yaptırıncaya kadar onun peşini bırakmaz. (Süyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr*, I, 110)

Bu bakımdan asla büyük konuşmamak ve dâimâ Hakk’a sığınmak lâzımdır.

Yûsuf’un birâderleri, babalarına ve kardeşlerine hürmette kusûr eden kimselerdi. Dolayısıyla, kurdukları hileyi gerçekleştirebilmek için babalarının îkaz ve ihtârını geçiştiriverdiler:

قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَ نَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ

“Onlar! «Vallâhi biz böylesine güçlü bir grup iken onu kurt kapar da yerse, o zaman biz hüsrâna uğrayanlardan oluruz (yazıklar olsun bize!)» dediler.” (Yûsuf, 14)

Kardeşlerinin İhâneti

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَ آجَمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غِيَابَةِ الْجُبِّ وَ أَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَذَا وَ هُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“Derken kardeşleri onu alıp götürünce ve kuyunun dibine bırakma konusunda görüş birliğine vardıklarında, Biz de Yûsuf’a şöyle vahyettik: «Zamanı gelecek, onların hiç hatırlarına gelmediği bir sırada, yaptıkları bu işi kendilerine hatırlatacağın.»” (Yûsuf, 15)

Âyetle geçen «**Biz de Yûsuf'a şöyle vahyettik**» ifâdesinden hareketle müfessirlerin birçoğu, Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-'a, daha o zaman peygamberlik verildiğini beyân ederler.¹¹

Ya'kûb -aleyhisselâm-, oğullarının kardeşleri Yûsuf'u sahrâya götürmek üzere ısrar etmeleri ve Yûsuf'un da buna istekli olması üzerine kazâya rızâ göstererek izin verdi. Kardeşleri, babalarının müsterih olması için gözden kayboluncaya kadar Yûsuf'u omuzlarında götördüler. Babalarının gözünden kaybolduklarında ise, verdikleri sözü terk ettiler. Yûsuf'u hışımla yere atılar ve dediler ki:

“–Ey yalancı rüyâ sâhibi! Hani nerede sana secde ettiğini gördüğün yıldızlar? Haydi gelip de seni bizim elimizden kurtarsınlar!”

Ardından da Yûsuf -aleyhisselâm-'ı dövmeye ve eziyet etmeye başladılar. Yûsuf hangi kardeşine ilticâ etse, daha fazla eziyet görüyor, azarlanıyor ve dövülüyordu. Bu durum karşısında çâresiz ağlamaya başladı ve:

“–Ey babacığım! Sana verdikleri sözü ve senin onlara verdiğin nasihati ne çabuk unuttular! Yaptıklarını bir görsen; oğluna edilen eziyetler bir köle evlâdına dahî revâ görülmez!” dedi.

Rivâyete göre Robil, Yûsuf'u kaldırıp yere çarptı. Sonra da göğsüne hızlıca oturarak O'nu öldürmeye teşebbüs etti. Karde-

11. Allâh Teâlâ Yahya ve İsa -aleyhimesselâm-'a vahyi bülûğ çağlarından itibaren göndermiştir. Bunun gibi bazı kullarını önceden hazırlayıp dilediği vakit kendilerine nübüvvet kapılarını açmıştır. Allâh -celle celâlihû- bazı kullarına da, daha küçük yaşlarındayken velâyet kapısını açar. Velîlerden Sehl bin Abdullâh et-Tüsterî bunlardandır. Bu da gösteriyor ki, velâyet ve nübüvvet için bülûğ çağına veya kırk yaşına gelme şartı yoktur. Ancak enbiyânın ekserisine sünnetullâh icâbı kemâl devresi olan kırk yaşından sonra nübüvvet verilmiştir. Böylece tebliğ vazifesi umûmiyetle kırk yaşından sonra başlamıştır.

şı Levi de boynunu kırmak istedi. Yûsuf, kardeşlerinin en merhametlisi olan Yehûda'ya yalvardı:

“–Ey Yehûda! Allâh'tan kork da beni öldürmek isteyenlere mânî ol!” dedi. Yehûda merhamete gelip:

“–O'nu öldürmeyiniz! Bu hususta bana söz vermemiş miydiniz?” dedi.

Onlar da:

“–Evet!” dediler.

Bunun üzerine Yehûda:

“–Öldürmekten daha hayırlısını size söyleyeyim mi? O'nu kuyuya atın!” dedi.

Hazret-i Yûsuf'un Kuyuya Atılması

Diğerleri de Yehûda'nın teklifine «Pek iyi!» deyince, el birliği edip O'nu kuyuya atmak üzere sözleştiler.

Bu kuyu, Ürdün civârında olup, Âd kavminin zâlim hükümdarlarından Şeddâd, onu Ürdün'ün îmarı sırasında kazdırmıştı. Kuyunun ağız dar, dibi genişti.

Nihâyet kuyunun başına geldiler. Yûsuf, kardeşlerinin elbiselerine yapışıp ağlıyor, fakat itilip kakılıyordu. Yûsuf'u kuyunun yarısına kadar sarkıttılar. Bir de hiçbir yere tutunamamış diye ellerini bağladılar, gömleğini soydular. Babalarını iknâ etmek için de bir koyun kesip kanını gömleğe bulaştırmaya karar verdiler.

Gömleğini soyan kardeşlerine Yûsuf:

“-Ey kardeşlerim! Gömleğimi verin; ölürsem bana kefen olur, sağ kalırsam libâsım olur!” dediyse de onu geri vermediler.

Nihâyet Yûsuf'u kuyunun yarısına kadar sarkıttıktan sonra, düşüp ölsün diye ipi kestiler. Kuyuda su vardı. Yûsuf, kuyunun kenarındaki bir taşın üzerine çıktı. Ayağa kalkarak belki kardeşlerim merhamete gelip beni buradan çıkarırlar ümîdiyle nidâ etti. Ancak kardeşleri, “Ölmemiş!” diye taş atmak istediler. Yine Yehûda mânî oldu.

Kardeşleri, Yûsuf'u kuyuya sarkıttıklarında Allâh Teâlâ, Cibrîl'e nidâ etti:

“Kuluma yetiş!”

Cebrâîl -aleyhisselâm-, derhal emri yerine getirerek Yûsuf'u tutup kuyuda bir taşın üzerine oturttu. O'na cennet yemeğinden yedirip içirdi. Ardından İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın gömleğini giydirdi.

Hasan-ı Basrî -kuddise sirruh- der ki:

“Yûsuf kuyuya atıldığında oniki yaşında idi. Babası Ya'kûb O'na kırk sene sonra kavuştu.”

Kuyu, çok korkunçtu. İçinde yılanlar, akrepler ve sâir haşerât vardı. Hepsine de yerlerinden dışarı çıkmamaları emredildi.

Yûsuf -aleyhisselâm-, kuyuya atılınca Allâh Teâlâ'ya şöyle ilticâ etti:

“-Ey gâib olmayan şâhid! Ey uzak olmayan yakın! Ey mağlûb olmayan gâlib! İçinde bulunduğum sıkıntıdan beni ferahlığa çıkar! Bana bir kurtuluş kapısı aç!”

Rivâyete göre Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm- kuyuda üç gün kaldı. Bir saat kaldığı rivâyeti de vardır.

Cebrâîl -aleyhisselâm- da kuyuda Yûsuf'a şu duâyı öğretmişti:

“Ey her türlü sıkıntıyı kaldıran! Ey her duâyaya icâbet eden! Ey her türlü kırıkları saran! Ey her türlü zorluğu kolaylaştıran! Ey her kimsesizin sâhibi ve her yalnızın mûnisi olan Allâh'ım! Ey kendinden başka ilâh olmayan Rabbim! Sen'i tenzîh ederim! İçinde bulunduğum şu sıkıntıdan bir ferahlık, bu belâdan bir kurtuluş kapısı açmanı Sen'den dilerim! İlâhî, muhabbetini kalbime öyle bir yerleştir ki, ondan sonra hiçbir tasam kalmasın, orada Sen'den gayrısının zikri bulunmasın. Ey Rabbim beni muhâfaza et! Yâ Erhame'r-Râhimîn!”

Yûsuf -aleyhisselâm- kuyuya atılınca Allâh'ı zikretmeye başladı. Melekler O'nun sesini işitince, Allâh Teâlâ'dan bu güzel sesi dinlemek üzere izin istediler. Allâh -celle celâlühû- da meleklerle:

“–Siz daha önce;

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
وَنُقَدِّسُ لَكَ

«...(Yâ Rabbî!) **Biz Sen'i hamdinle tesbîh edip dururken, bir de yeryüzünde kan dökerek fesat çıkaracak kimseleri mi yaratacaksın?..**» (el-Bakara, 30) dememiş miydiniz?” buyurdu. Meleklerin daha önce söyledikleri bu sözü hatırlattıktan sonra onlara izin verdi.

Rûh ve kalb, rûhâniyet âlemine meylederler. Nefse âit kuvvet ve hisler ise, hayvâniyet âlemine meylederler. Eğer insan kendi hâline bırakılırsa, gâlibiyet nefsin olur; nefs rûha tahakküm eder ki bu, fâsıkların hâlidir.

Eğer kalb, zikir ve sohbetle güzel ahlâka nâil olursa, gâlibiyet rûhun ve kalbin eline geçer. Nefs ve beden, rûh ve kalbin istikâmetine tâbî olur. Bu da saâdlerin hâlidir.

Enbiyâ ve evliyâ hazarâtı, Allâh tarafından vahiy ve ilham ile takviye olundukları için başlarına gelen belâlara sabır ve tahammül gösterir, bu imtihanları, kalblerinin Cenâb-ı Hakk'a yakınlaşmasına vesîle addederler.

Allâh -celle celâlühû- Ya'kûb ve Yûsuf -aleyhimesselem-'a şiddetli bir keder ve büyük bir üzüntü takdîr buyurdu ki, bütün acılığına rağmen sabretsinler de Allâh'a bağlılıkları daha da artsın ve her zaman Hakk'a yönelsinler. Dâimâ O'nunla beraber bulunsunlar ve bütün fânî alâkalardan kurtularak yüksek derecelere vâsıl olsunlar! Çünkü öyle dereceler vardır ki, onlara ancak mihnet ve meşakkatlere tahammül etmek sûretiyle vâsıl olunabilir.

Nitekim Hazret-i Yûsuf'un oniki sene hapiste kalmasının bir hikmeti de, O'nun halvet, riyâzât, meşakkat ve mücâhede ile mânen kemâle erdirilmesi idi. Yûsuf, babasının yanında kaldığı takdîrde belki bunların tahakkuku kendisine müyesser olmayacaktı. İşte bu hikmet dolayısıyladır ki, nebîler, muayyen bir zaman için kendi vatanlarından uzakta bir garîb olarak yaşamışlardır.

Yûsuf'u kuyuya atan kardeşleri evin yolunu tutup, yalancık-tan ağlayarak babalarına geldiler. Âyet-i kerîmelerde bu manza-ra şöyle beyân buyrulmaktadır:

وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ
وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ وَمَا أَنْتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا
وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

“Akşamleyin, ağlayarak babalarının yanına dönüp dedi-ler ki: «Sevgili babamız, biz yarışmak üzere bulunduğumuz yerden ayrılırken Yûsuf’u da eşyâlarımızın yanında bıraktık. (Bir de döndük ki) onu kurt yemiştir! Her ne kadar doğru söy-lüyorsak da Sen, bize inanacak değilsin!» (Yûsuf, 16-17)

Rivâyete nazaran, kocasıyla kavga eden bir kadın ağlaya-rak gelip Kadı Şurayh’a mürâcaat etmişti. Bu esnâda orada bu-lunan Şa’bî ona dedi ki:

“–Yâ Ebâ Ümeyye! Bu kadının mazlûm olduğunu zannedi-yorum. Görmüyor musun nasıl ağlıyor!”

Bunun üzerine Kadı Şurayh dedi ki:

“–Ey Şâ’bî! Yûsuf’un kardeşleri de zâlim oldukları hâlde ağ-layarak babalarının yanına gelmişlerdi. Bu ağlamalara bakarak hüküm vermek doğru olmaz! Ancak meydana gelen hâdisenin açık hakîkatine bakarak hükmetmek gerekir.”

Nitekim Yûsuf'un kardeşleri yalandan döktükleri gözyaşlarına ilâveten:

وَجَاءُ عَلَى قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا
فَصَبِّرْ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَى مَا تَصِفُونَ

“Yûsuf’un gömleğine sahte kan bulaştırarak getirmişlerdi. Babaları Ya’kûb: «Hayır! Nefisleriniz sizi aldatıp bu işe sevk etmiş. Artık (bana düşen, ümitvâr olarak) güzelce sabretmektir. Sizin bu anlattıklarınız karşısında, Allâh’tan başka yardım edebilecek hiç kimse olamaz!» dedi.” (Yûsuf, 18)

Rivâyete göre, Yûsuf’un kana bulanmış olan gömleği Ya’kûb -aleyhisselâm-’a getirilince, onu yüzüne sürüp ağlama-ya başladı ve:

“–Bugüne kadar böyle yumuşak huylu bir kurt görmedim! Oğlumu yemiş de sırtındaki gömleği yırtmamış!” dedi.

Sabr-ı Cemîl

Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın, oğlu Yûsuf için ettiği içli feryâdı dillere destân olmuştur. Bunu Yûnus Emre’imiz şöyle dile getirir:

*Ben bir Ya’kûb idim kendi hâlimde
Mevlâ’nın ismi var idi dilimde
Kaybettim Yûsuf’u Kenan ilinde
Ağlar Ya’kûb ağlar: Yûsuf’um diye!*

*Yûsuf'um götürüp al kan ettiler
Kurtlar yedi diye bühtân ettiler
Yûsuf'un gömleğın bilmem n'ettiler
Ağlar Ya'kûb ağlar: Yûsuf'um diye!*

Böylece gözyaşı döken Ya'kûb -aleyhisselâm-'a artık sabretmekten başka birşey kalmamıştı. Nitekim hiç kimseye hâlin-den şikâyet etmeden sabretti ve:

قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ

“Ben, sıkıntımı, keder ve hüznümü sâdece Allâh'a arz ediyorum.» dedi...” (Yûsuf, 86)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Cebrâîl -aleyhisselâm-'a sordular:

“-Ya'kûb'un Yûsuf'a olan hicrânı ne dereceye varmıştı?”

Cebrâîl -aleyhisselâm- da:

“-Evlâdını kaybeden yetmiş annenin toplam hicrânına!” cevâbını verdi.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz:

“-O hâlde onun sevâbı ne kadardır?” diye sordular.

O da:

“-Yüz şehîd sevâbıdır. Çünkü O, Allâh'a bir an bile sû-i zan beslemedi.” dedi. (Süyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, IV, 570)

İşte bu sabır, “**sabr-ı cemîl**” idi.

Sabr-ı cemîl, başa gelen belâ ve musîbetleri hiçbir şekilde kullara şikâyet etmeden, feryatsız, şikâyetsiz, metânetli ve mütevekkil bir şekilde karşılamak demektir. Şâyet Allâh, kullarına şikâyet edilirse, sabır husûsiyetini kaybeder.

Hazret-i Yûsuf'un Kuyudan Çıkarılıp Satılması

Babası sabr-ı cemîl hâli içindeyken Hazret-i Yûsuf da kuyuda aynı tevekkül ve teslimiyet hâlini yaşıyordu. Bu esnâda:

وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَى دَلْوَهُ قَالَ يَا بُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَامٌ
وَأَسْرُوهُ بِضَاعَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرُّهُ بِثَمَنِ بَخْسٍ
دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ ﴿٢٠﴾

“Öteden bir kâfile gelmiş, sucularını (kuyuya) göndermişlerdi. Saka, kovasını sarkıttı. (Yûsuf’u görünce) “Â, müjde, müjde! İşte bir civân!” dedi. Onu ticaret malı olarak satmak niyetiyle gizlediler. Ama Allâh Teâlâ, onların ne yapacaklarını pek iyi biliyordu. Nihâyet Mısır’a varınca, onu düşük bir fiyata, bir kaç paraya sattılar. Zâten ona pek kıymet vermiyorlardı.” (Yûsuf, 19-20)

Yûsuf’u satanlar, güzelliği karşısında gözleri kamaşmasına rağmen O’nu ehemmiyetsiz, düşük bir fiyata sattılar. Bir sâhibi çıkar da Yûsuf’u bizden ister diye güzelliğine rağbet etmeden, korku içinde ve alelacele O’nu elden çıkarmaya baktılar.

Şeyh-i Ekber Muhyiddîn İbn-i Arabî -kuddise sirruh- der ki:

“Cenâb-ı Hak:

وَ كَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا

«...Allâh'ın emri mutlakâ yerine gelecek, yazılmış bir kadedir!» (el-Ahzâb, 38) sırrının tahakkukunu murâd edince, bunu, kullarına bir zelle işlettirerek gerçekleştirebilir.

Zirâ Yûsuf -aleyhisselâm- da birgün aynada kendi sûretine bakarak güzelliğini seyretmiş ve:

“Eğer köle olup satılsaydım, bana paha biçilemezdi; çok para ederdim!” demişti.

Kendini beğenerek işlediği bu zelle sebebiyle O’nu köle diye, hem de çok kıymetsiz bir fiyata sattılar.

Nakledilir ki:

Birgün Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- mescidden hâne-i saâdetlerine dönerken çocuklar yoluna çıkarak:

“Hasan ve Hüseyin’e verdiğin gibi bize de bir şey vermezsen, Sen’i bırakmayız!” dediler.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de Bilâl -radiyallâhu anh-’a:

“Eve git; ne bulursan getir de kendimi bunlardan satın alayım!” dedi.

Bilâl gidip sekiz kadar ceviz getirdi. Rasûlullâh da, bu cevizlerle kendisini çocuklardan satın aldı. Sonra da:

“Kardeşim Yûsuf’u kıymetsiz bir fiyata sattılar. İşte beni de sekiz cevize sattılar!” buyurarak latîf bir nûkte yaptılar.

Mühim olan, zâhirî ve fânî güzellik değil, kalb ve ahlâk güzelliğidir. Bu husus, hadîs-i şerîfte şöyle beyân buyrulur:

“Allâh Teâlâ sizin bedenlerinize ve sûretlerinize değil, kalblerinize nazar eder.” (Müslim, Birr, 33; İbnî Mâce, Zühd, 9)

Nitekim Hacer vâlidemiz, Firavun tarafından Sâre vâlidemize câriye olarak verilmişti. Hacer vâlidemizden İsmâîl -aleyhisselâm-, onun silsilesinden de Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz dünyâyı teşrîf buyurmuşlardır.

Beden yapısının fazla bir kıymeti yoktur. O, rûhun kılıfı mesâbesindedir. İnsan, rûhî yapısıyla izzet ve şeref kazanır, veyahut da zelil olur. Yâni bir insanın temiz bir kalbi ve güzel amelleri varsa Allâh indinde makbûldür. Yoksa onun güzel sûreti yahud birçok malı olmuş veya olmamış önemli değildir.

İnsanın bedeni köle olunca, nasıl düşük fiyatlarla satılıyor! Ya rûh ve kalbini, şehevî ve nefsânî arzularının kölesi hâline getirenler, acaba nasıl bir âkıbete dûçâr olacaklardır? Dolayısıyla mü'min, kıymet ve izzetini bilmeli, hiçbir zaman nefesine köle olmamalıdır. Nitekim Cenâb-ı Hak buyurur:

أَرَأَيْتَ مَنْ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا

“(Rasûlüm!) Hevâ ve hevesini (nefsânî arzularını) ilâh edinen kimseyi gördün mü? Şimdi ona Sen mi vekil olacaksın? (Yâni vekil olup da onu kurtaramazsın!)” (el-Furkân, 43)

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا
أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن
تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ

“Mısır’da Yûsuf’u satın alan vezir, hanımına: «O’na güzel bak! Belki bize faydası dokunur, yahut onu evlâd ediniriz!» dedi. Böylece Yûsuf’un o ülkede yerini sağlamlaştırdık, O’na imkân verdik ve bu cümleden olarak, O’na rüyâların tâbirini öğrettik. Allâh Teâlâ irâdesini yerine getirmekte her zaman mutlak gâliptir, fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Yûsuf, 21)

Tefsirlerde beyân edildiğine göre, Yûsuf -aleyhisselâm-’ı satın alan köle tâciri, daha sonra O’nu Mısır’ın mâliye bakanına sattı. Çünkü mâliye bakanı, Hazret-i Yûsuf’un zekâ ve kâbiliyetini sezmiş, bu yüzden ileride kendisinden devlet işlerinde istifâde edebileceğini düşünmüştü. Ayrıca kendi çocukları olmadığı için O’nu evlâd edinmeyi de arzu etmişti.

Azîz’in Yûsuf’u satın aldığı ifâdesi, O’nun kıymetsiz bir fiyata satıldıktan sonra yüksek bir pahâyâ da satıldığına işâret etmektedir. Nitekim Yûsuf’u ilk satın alan adam, O’nu süsleyip satılığa çıkardığında müzâyede (açık artırma) üç gün sürmüştü. Sonunda Yûsuf’u, ağırlığınca misk, ağırlığınca inci, ağırlığınca altın, ağırlığınca gümüş ve ağırlığınca ipek karşılığında Mısır azîzi satın almıştı.

Bazı rivâyetlerde Allâh Teâlâ'nın şöyle buyurduğu bildirilir:

“Ey Âdemoğlu! Sen bir şey murâd edersin, Ben de bir şey murâd ederim. Ve ancak Ben'im murâd ettiğim tahakkuk eder. Eğer sen, Ben'im murâdına teslîm olursan, senin murâdını sana veririm. Eğer murâdım husûsunda Ben'imle çekişmeye kalkışırsan, senin murâdını alt-üst ederim. Neticede yine Ben'im murâdım tahakkuk etmiş olur...”

Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh Teâlâ ilmi medhetmiş, cehâleti de kötölemişti.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e sordular:

“-Yâ Rasûlallâh! Amellerin hangisi daha fazîletlidir?”

O da:

“-Allâh'ı bilmek!” diye buyurdular.

“-Hangi amel mertebeyi artırır?” diye soruldu.

Yine:

“-Allâh'ı bilmek!” diye buyurdular.

Bunun üzerine:

“-Yâ Rasûlallâh! Biz amelden soruyoruz. Siz ilimden cevap veriyorsunuz!” dediklerinde Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-Mârifetullâh ile yapılan az amel fayda verir. Fakat cehâletle yapılan çok amel fayda sağlamaz!” (Münâvî, Feyzü'l-Kadir, IV, 688) buyurdular.

Büyükler derler ki, ilimde kemâle ermek, amelde kemâle ermekten daha fazîletlidir. Fakat ilimde bir kusur işlemek de, amelde bir kusur işlemekten daha tehlikelidir. Zîrâ amelin ilk şartı, temiz bir akîdedir.

Bu sebeple peygamberler, Cenâb-ı Hakk'a ilimlerini ziyâdeleştirmesi için duâ etmişlerdir. Âdem -aleyhisselâm- meleklerin hürmet ve secdelerine, kendisine tâlim edilen isimler sâyesinde; Süleyman -aleyhisselâm- o büyük saltanatına, kendisine verilen ince anlayış ve idârî dehâsı ile; Yûsuf -aleyhisselâm- da sıkıntı dolu zindanlardan kurtuluş ve saltanata, tâbir ilmini bilmesi vesîlesiyle nâil olmuştur.

Hazret-i Yûsuf ve Züleyhâ

Kur'ân-ı Kerîm'de Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

“O, kemâl çağına geldiğinde kendisine hüküm ve ilim verdik. İşte muhsinlere Biz böyle karşılık veririz.” (Yûsuf, 22)

Hazret-i Yûsuf büyüdü, geliştirdi ve güzelliğiyle gösterişli bir genç oldu. O'nun bu hâli, yaşadığı evin hanımı olan Züleyhâ'da kendisine karşı farklı düşüncelerin belirmesine sebep oldu. Hâdisi âyet-i kerîmede şöyle zikredilir:

وَرَأَوْنَاهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَنَّ رَأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾

“Derken, bulunduğu evin hanımı, Yûsuf’u kendisine bağlamak, O’nun nefsinden murâd almak istedi ve kapıları kapatarak:

«–Haydi gelsene bana!» dedi.

O ise:

«–Maâzallâh, (Allâh’a sığınırım!) Zîrâ kocanız benim velî-nîmetimdir, bana iyi davranıp güzel bir mevkî verdi. Gerçek şudur ki, zâlimler aslâ felâh bulmazlar!» dedi.

Doğrusu, hanım ona sâhip olmayı iyice aklına koymuş ve buna meyletmişti. Eğer Rabbinin bürhânını (delil ve yardımını) görmeseydi O da kadına meyledecekti. İşte böylece Biz fenâlığı ve fuhşu O’ndan uzaklaştırmak için bürhânımızı gösterdik. Çünkü O, Biz’im tam ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.” (Yûsuf, 23-24)

Züleyhâ, nefislerin en çok zebûnu olduğu üç vasfın; yâni **servet, şöhret** ve **şehvetin** şâhikasında bulunuyordu. Gençti, cemâl sâhibiydi ve pek çok kimseyi kendisine râm edebilecek bir câzibeler meşheri hâlindeydi. Üstelik Züleyhâ, odanın kapısını da sımsıkı kilitlemişti. Böylece gizlilik ve tenhâlığın, günahları daha da kamçıl原因an hengâmında, Hazret-i Yûsuf’a şiddetli bir arzuyla:

“–Heyte lek!” yâni **“–Gelsene bana!”** diye seslenerek, çirkin bir fiile teşebbüs etmişti. Mukâvemet göstermekte nice irâdeleri eritebilecek böyle bir manzara karşısında, Yûsuf -aleyhis-selâm-’ın bile hayli güç bir vaziyette kaldığını Yüce Rabbimiz:

“Şâyet bürhânımız yetişmeseydi, o da meylediyordu.” be-yânıyla ifâde buyurmaktadır. Zîrâ bir erkeğin, hayatı boyunca karşılaşabileceği en ağır imtihanlardan biri; gençlik, güzellik, ser-

vet gibi her türlü câzibe unsuruna sâhip bir kadından, üstelik tenhâlıkta gelen nefsânî bir dâvet ve iltifâta “hayır” diyebilmehtir.

İşte Yûsuf -aleyhisselâm-, önüne serilen bunca dehşetli câzibelere aldanmamak için “**maâzallâh**” diyerek, mânevî bir zırha büründü, tam bir ihlâs ve yüksek bir takvâ duygusuyla “Al-lâh’a sığındı”. Böylece âyet-i kerîmede bildirilen “bürhân” ile ilâhî sıyânet ve muhâfazaya mazhar oldu.

Bu yüzden insanoğlunu günahlara sürükleyen bütün dünyevî câzibelerin “-Heyte lek!” yâni “-Gelsene bana!” diyen dâvetlerine mukâvemet gösterebilmenin yegâne yolu, o anda kalben “**maâzallâh**” diyerek sonsuz kudret sâhibi olan “**Allâh’a sığınabilmek**”tir.

Bazı tefsîrlerde, âyet-i kerîmedeki “**bürhân**” ifâdesiyle alâkalı olarak şunlar nakledilmektedir:

Yûsuf -aleyhisselâm- “Sakın, sakın!” sesini işittiği zaman o sese aldırış etmedi. Fakat sesin üç kere tekrarından sonra o mahalde Hazret-i Ya’kûb -aleyhisselâm- temessül etti. Bundan sonra Yûsuf -aleyhisselâm- kendine gelip Züleyhâ’dan hemen yüz çevirdi.

Allâh’ın izniyle Ya’kûb -aleyhisselâm- oğlu Yûsuf’a mânevî yardımda (istiânedede) bulunmuş, nefs-i emmâreyi temsîl eden Züleyhâ’ya meyletmesine mânî olmuştu.

Âyette anlatılan bu hâdise, istiâne, istiğâse (mânevî yardım) ve râbitaya bir misâldir.

Ali bin Hasen bir rivâyetinde der ki:

Züleyhâ'nın hazırladığı odada bir putu vardı. Yûsuf'u nefsi-ne dâvet etmeden önce onun üzerini bir libâs ile örttü. Bunu gören Yûsuf sordu:

“-Niye böyle yaptın?”

Züleyhâ:

“-Beni musîbet ânında iken görmesinden hayâ ettim!” diye cevap verdi.

Bunun üzerine Yûsuf şöyle dedi:

“-Sen, işitmeyen, görmeyen ve bir şey anlamayan bir taş parçasından utanırsın da, benim, beni yaratan, hem de en güzel sûrette yaratan Rabbinden hayâ etmeye hakkım yok mu?”

Yûsuf -aleyhisselâm- Rabbinin bürhânını görünce, büyük bir korku içinde ve sür'atle kapıya koştu. Züleyhâ da arkasından O'nu takip etti:

وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ وَالْفَيَا سَبَدَهَا لَدَا الْبَابِ قَالَتْ
مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ

“İkisi de kapıya doğru koştular. Kadın O'nun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında, birden, hanımın efendisi ile karşılaştılar! Kadın (hemen): «Zevcene kötülük etmek isteyen cezâsı zindana atılmaktan, yâhud acıklı bir azaptan başka ne olabilir?!» dedi.” (Yûsuf, 25)

Azîz dedi ki:

“–Benim ehlime kötülük etmek isteyen kimdir?”

Züleyhâ, işlediği cürme ikincisini ekledi. Hazret-i Yûsuf’a iftirâ ederek:

“–Bu delikanlı nefsimden murâd almak istedi.” dedi.

Azîz, Yûsuf’a doğru döndü ve:

“–Ey delikanlı! Sana yaptığım ihsandan dolayı göreceğim karşılık bu muydu?! Beni mahzûn etmemeliydin!” dedi.

Yûsuf -aleyhisselâm-, hâdisenin gidişâtı karşısında iftirânın zehrinden korunmak için doğruları anlatarak:

قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي وَ شَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ أَهْلِهَا إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ
قَدْ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَ هُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَ إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ
قَدْ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَ هُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٧﴾

“«Asıl kendisi benim nefsimden murâd almak istedi.» dedi. Kadının akrabâsından bir şâhid şöyle dedi: «Eğer (Yûsuf’un) gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, Yûsuf ise yalancılardandır. Yok eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir, Yûsuf ise, doğru söyleyenlerdendir.»» (Yûsuf, 26-27)

Yûsuf -aleyhisselâm-, kendisinin temiz olduğuna dâir bir delil göstermesi için Allâh’a duâ etti. O sırada Züleyhâ’nın dayısının üç veya dört aylık olan oğlu, mucizevî bir şekilde dile geldi ve Yûsuf’un temiz olduğuna şâhitlik etti.

فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُ قَدْ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ
 ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا وَاسْتَغْفِرِي لِذَنْبِكِ إِنَّكَ كُنتِ
 مِنَ الْخَاطِئِينَ ﴿٢٩﴾

“(Azîz, Yûsuf’un gömleğinin) arkadan yırtılmış olduğunu görünce (karısına) dedi ki: «–Bu iş, siz kadınların tuzağındandır. Gerçekten de sizin tuzağınız çok büyüktür. Ey Yûsuf! Sakın Sen bundan kimseye bahsetme! Ey kadın! Sen de günahından dolayı istiğfâr et. Sen gerçekten günahkârlardan oldun.»” (Yûsuf, 28-29)

Hâdisе, halkın arasında duyulmaya başladı.

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَنْ نَفْسِهِ
 قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا إِنَّا لَنَرِيهَا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“Şehirdeki bazı kadınlar: «Azîzin karısı, delikanlısından murâd almaya kalkmış, (Yûsuf’un) sevdâsı onun kalbine işle-miş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz.» dediler. (Yûsuf, 30)

Yûsuf’u Gören Kadınlar Ellerini Kesti

Hakkındaki dedikoduları öğrenen Züleyhâ, Mısır kadınlarını imtihan etmeye karar verdi:

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ
 كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ
 وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا
 إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ

“Hanım, o kadınların kendisi aleyhindeki bu dedikodularını işitince onları konağına dâvet etmek üzere dâvetçi gönderdi. Onlar için dayanılacak yastıklar(ı olan mükellef bir sofra) **hazırlattı**. (Sofrada, ikrâm edilen meyveleri soyup kesmek gâyesiyle), **her birine bir de bıçak vermişti**. (Onlar meyvelerini soyup kesmekle meşgul oldukları sırada, beriden de Yûsuf’a:) «-Onların huzûruna çık!» dedi. Kadınlar O’nu görünce O’nun büyüklüğünü anladılar. (O’nun güzelliğine dalıp gittiklerinden, farkında olmadan) **kendi ellerini kestiler ve: «-Hâşâ! Allâh için, bu bir insan olamaz, bu pek kıymetli bir melek! (Başka bir şey değil!)» dediler.**” (Yûsuf, 31)

Âyet-i kerîmedeki «**Dayanılacak yastıklar**» mânâsına gelen “müttekeen” kelimesi, “yemek meclisi” şeklinde de anlaşılmıştır. Çünkü onlar, mağrûr insanların âdeti üzere yerken, içerken ve sohbet ederken arkalarına dayanırlardı. Bu sebeple dayanarak yemek yeme âdeti yasaklanmıştır. Nitekim Rasûlullâh -salâllâhu aleyhi ve sellem-:

“Ben bir yere dayanarak yemek yemem.” (Buhârî, Et’ime, 13) buyurmuştur.

Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ-, Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizin yüz güzelliğini ifâde sadedinde O'nu Yûsuf -aleyhisselâm-'a kıyâs ile şöyle der:

وَلَوْ سَمِعَ أَهْلُ مِصْرَ أَوْصَافَ حَدِّهِ
لَمَا بَدَّلُوا فِي سَوْمِ يَوْسُفَ مِنْ نَقْدٍ
لَوَائِمٍ زُلُفًا لَوْ رَأَيْنَ جَبِينَهُ
لَا تُرْنَ بِالْقَطْعِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِيدِ

“Mısır ahâlisi, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in yüzünün güzelliğini işitmiş olsalardı, Yûsuf -aleyhisselâm-'ın pazarlığında bir kuruş dahî harcamazlardı. Züleyhâ'yı kötüleyen kadınlar, Rasûl-i Ekrem'in parlak alnını görselerdi, elleri yerine kalblerini keserlerdi.”

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, şiretinin de sûreti gibi güzel olması için devamlı olarak duâ ederdi. Ay-naya bakarken ahlâkî güzelliğe vurgu yapar ve:

“Allâh'ım! Yaratılışımı güzel kıldığın gibi ahlâkımı da güzelleştir!”

“Yâ Rabbî! Beni ahlâkın en güzeline ulaştır! Şüphesiz ona ulaştıracak olan ancak Sen'sin!” diye duâ ederdi. (İbn-i Hacer, Fethu'l-Bârî, X, 456)

Mısır kadınlarının Yûsuf'un göz kamaştıran güzelliği karşısında düştükleri bu hayranlık üzerine Züleyhâ:

قَالَتْ فَذَلِكُنَّ الَّذِي لُمْتُنَنِي فِيهِ وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ فَاسْتَعْصَمَ
وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا أَمَرُهُ لَيُصْجَتَنَّ وَ لَيَكُونَا مِنَ الصَّاغِرِينَ

“İşte, beni kınamanıza sebep olan genç! Yemin ederim ki ben O’ndan murâd almak istedim, ama O iffetli davrandı. Yine yemin ederim ki kendisine emredeceğim işi yapmaması hâlinde O mutlakâ zindana atılacak, zelil ve perişan olacaktır!» dedi.” (Yûsuf, 32)

Mısır sokaklarında gezerken yüzü güneş gibi parlayan ve ayın ondördünden daha güzel olan Yûsuf -aleyhisselâm-, kadın fitnesi karşısında Allâh’tan son derece korkarak ellerini açtı ve Rabbine ilticâ ederek kendisini muhâfaza etmesi için niyazda bulundu. Çünkü Hak’tan gâfil olan kadınların hileleri, şeytanların tuzaklarından daha tehlikeliydi.

قَالَ رَبِّ السِّجْنُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي
كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ

“(Yûsuf:) «Rabbim! Zindan bana, bunların beni dâvet ettikleri şeyi yapmaktan daha sevgilidir! Eğer Sen bunların tuzaklarını benden döndürmezsen, belki onlara meyleder ve câhillerden olurum!» dedi.” (Yûsuf, 33)

Bazı büyükler demişlerdir ki:

“Nefse tâviz vererek, yâni nefsin arzularını yerine getirerek onun şerrinden kurtulmak mümkün değildir. Bundan kurtulma-

nın çâresi Allâh'a sığınıp, O'nun emirlerine sarılmaktır. Nitekim Yûsuf -aleyhisselâm- da Rabbine sığınarak felâha ermiştir.”

فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

“Bunun üzerine Rabbi, O'nun duâsını kabûl etti ve kadınların tuzaklarını O'ndan uzaklaştırdı. Çünkü O, hakkıyla işiten ve her şeyi bilenin tâ kendisidir.” (Yûsuf, 34)

Allâh Teâlâ muhâfaza etmedikten sonra hiçbir kalb, -velev ki bir peygamber kalbinin kemâline sâhip de olsa-, beşeriyet icâbı, dünyânın tuzaklarından, birtakım arzulara meyletmekten, nefsin fısıltılarından ve şeytanın vesveselerinden emîn olamaz, kendi kendini koruyamaz! Nitekim daha evvel geçen âyet-i kerîmedeki **“Rabbinin bürhânı”** ifâdesi de bu hakîkati îzâh etmektedir.

Dolayısıyla bir kul olarak bizlere düşen; nefsimizin hîlesinden hiçbir zaman emîn olmayıp dâimâ teyakkuz hâlinde bulunmak ve bu husustaki acziyetimizi müdrik bir şekilde Allâh'a sığınmaktır.

Zindan

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın duâsının kabûlü vechile:

ثُمَّ بَدَأَ لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ لَيْسَجُجْنَهُ حَتَّىٰ حِينٍ

“Bu kadar delîli gördükleri hâlde, sonra yine de Yûsuf'u bir süre için zindana atma düşüncesi ağır bastı.” (Yûsuf, 35)

Yûsuf'un üzerindeki elbiseler çıkarılıp O'na kıldan dokunmuş bir hırka giydirildi, ayaklarına da demirden zincir vuruldu. Yûsuf -aleyhisselâm- zindan kapısına yaklaşıncı başını eğdi ve **“Bismillâh”** diyerek içeri girdi. Herkes etrafını çevirmiş, kendisi de ağlamaya başlamıştı. Cebrâîl -aleyhisselâm- gelerek niçin ağladığını sordu. Yûsuf, namaz kılabileceği bir yer bulamadığı için ağladığını bildirince, Cebrâîl -aleyhisselâm- O'na:

“Dilediğin yerde namaz kıl! Allâh zindanın içinde ve dışında kırk arşın yeri Sen'in için temiz kılmıştır.” dedi.¹²

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانٍ قَالَ أَحَدُهُمَا إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا
وَقَالَ الْآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْرًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ
نَبِّئْنَا بِتَاوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ
تُرْزَقَانِهِ إِلَّا نَبَاتَكُمَا بِتَاوِيلِهِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ذَلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي
إِنِّي تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٧﴾

“Zindana O'nunla beraber iki genç daha girmişti. Onlardan biri: «-Ben (rüyâmda), kendimi şarap (yapmak için üzüm) sıkarken gördüm.», öbürü de: «-Ben de başımın üstünde ekme taşıdığımı ve bu ekmeği kuşların gagaladığını gördüm.

12. Önceki peygamberler ve ümmetlerinin her yerde ibâdet etmelerine şeriatleri müsâade etmemişti. İbâdetlerini ancak husûsî mekânlarda yapabiliyorlardı. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in hasâisinden, yâni mübârek zâtına mahsus keyfiyetlerden biri olarak bütün yeryüzü O'nun ümmeti için ibâdet mahalli kılınmış ve temiz sayılmıştır. Nitekim Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“...Yeryüzü benim için mescid ve temiz kılındı...” buyurmuştur. (Buhârî, Teyemmüm, 1)

Ne olur, bu rüyâımızın tâbirini bildir. Doğrusu biz Sen'i muhsinlerden biri olarak görüyoruz.» dediler. (Yûsuf:) «-Size yedirilecek bir yemek gelmeden önce ben onun tâbirinin ne olduğunu muhakkak size haber veririm. Bu, Rabbimin bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ki ben, Allâh'a inanmayan bir kavmin dîninden uzaklaştım. Onlar, âhireti de inkâr edenlerin tâ kendileridir.» dedi.» (Yûsuf, 36-37)

Bu iki gencin zindana atılmaları husûsunda şöyle bir rivâyet vardır:

Mısır'ın ileri gelenlerinden bir kısım insanlar, Melik Reyân bin Velid'i zehirleterek öldürmek ve yerine aralarından belirledikleri bir kimseyi getirmek istiyorlardı. Bunun için Melik'in sofrasını hazırlayan biri aşçı biri şerbetçi olan iki kişiyi çeşitli vaadlerle kandırdılar. Onları, Melik'in yemeğine ve içeceğine zehir katmaları husûsunda iknâ ettiler.

Şerbetçi bu işin kötülüğünü anladı, zehir katmaktan vazgeçti. Aşçı ise bu kötü fiili irtikâb etti. Vaktâki sofrâ konup Melik elini uzatınca şerbetçi:

“-Ey Melik! Sakın yeme, çünkü o yemek zehirlidir.” dedi.

Aşçı da:

“-Ey Melik! Sakın içme, çünkü o içecek zehirlidir.” dedi.

Bunun üzerine Melik şerbetçiye sofradaki içeceği içmesini emretti. O da tereddüt etmeden içti.

Sonra aşçıya dönüp yemekten yemesini emretti. Fakat aşçı yemedi. Yemeği bir hayvana yedirdiklerinde hayvan hemen orada ölüverdi.

Bunun üzerine ikisi de zindana atıldılar. Zindanda, âyette bahsedilen rüyâları gördüler. (Kurtubî, *el-Câmî*, IX, 189)

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, aynı zindanı paylaştığı bu iki gence tevhîd akîdesini tebliğ etmek istedi. Onların rüyâlarını tâbir etmeden evvel, kendisinin hak din üzere bulunduğunu, sâhip olduğu ilmin Cenâb-ı Hak tarafından bahşedildiğini ve Mısrılıların yanlış yolda olduklarını bildirdi. Onları tevhîde hazırlarak hak dîni kendilerine tebliğ etti.

Burada ibret alınacak husus, bir mü'minin en zor şartlar altında dahî emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkerde bulunmaması ihmâl etmemesinin lüzûmudur.

İşte bu ve bundan sonraki üç âyet, Hazret-i Yûsuf'un tebliğiyle alâkalıdır:

وَ اتَّبَعْتُ مِلَّةَ آبَائِي إِبْرَاهِيمَ وَ إِسْحَاقَ وَ يَعْقُوبَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نُشْرِكَ
بِاللَّهِ مِنْ شَيْءٍ ذَلِكَ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ عَلَيْنَا وَ عَلَى النَّاسِ وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَرْبَابٌ مُتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ
أَمْ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أَسْمَاءَ
سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا
لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ
وَ لَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾

“Atalarım İbrâhîm, İshâk ve Ya’kûb’un dînine uydum. Allâh’a herhangi bir şeyi ortak koşmamız bize yaraşmaz. Bu

(tevhîd inancı), Allâh'ın hem bize, hem de insanlara olan ih-sânıdır. Ama ne yazık ki insanların çoğu bu nîmete şükretmezler.

Ey zindan arkadaşlarım! Darmadağınık bir sürü düzme tanrılar mı hayırlıdır, yoksa hepsine ve her şeye gâlip, gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allâh mı?

Allâh'ı bırakıp da o taptıklarınız, sizin ve atalarınızın uydurduğu birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Bunlara tapmanız için Allâh hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allâh'a âittir. O, size, kendisinden başkasına kulluk etmemenizi emretti. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.” (Yûsuf, 38-40)

Hazret-i Yûsuf'un Rüyâları Tâbir Etmesi

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, kendisine rüyâlarının tâbiri-ni soran iki zindan arkadaşını tevhîd inancına dâvet ettikten sonra onlara dedi ki:

يَا صَاحِبِي السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقَى رَبَّهُ خَمْرًا وَ أَمَّا الْآخَرُ
فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَأْسِهِ قُضِيَ الْأَمْرُ الَّذِي فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ

“Ey hapis arkadaşlarım, (gelelim rüyâlarınızın tâbirine:) Biriniz, efendisine yine şarap sunacak, öbürü ise asılacak, kuşlar da başını gagalayacak. İşte tâbirini istediğiniz iş böylece kesinleşmiştir.” (Yûsuf, 41)

وَقَالَ لِلَّذِي ظَنَّ أَنَّهُ نَاجٍ مِنْهُمَا اذْكُرْنِي عِنْدَ رَبِّكَ فَأَنْسِيَهُ الشَّيْطَانُ
ذِكْرَ رَبِّهِ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ

“Onlardan kurtulacağını zannettiği arkadaşına: «-Efendine benden bahset. (Suçsuz olduğumu hatırlat. Umulur ki beni çıkarır.)» dedi. Fakat şeytan ona, bunu efendisine söylemeyi unutturdu. Böylece (Yûsuf) birkaç yıl daha zindanda kaldı.” (Yûsuf, 42)

Netîce, aynen Yûsuf -aleyhisselâm-’ın tâbir ettiği gibi oldu. Şerbetçi, zindandan kurtulup eski vazîfesine döndü. Aşçı ise idâm edildi.

Bazı müfessirlere göre, Yûsuf -aleyhisselâm-’ın Rabbinden başka birinden yardım istemesi, gayretullâha dokundu. Bu hâl, peygamberler için “zelle” olmaktadır. Bu zellesinden ötürü Hazret-i Yûsuf, beş yıllık hapislikten sonra yedi yıl daha zindanda kaldı. Böylece hapis süresi oniki yıla çıkmış oldu.

Rivâyete göre zindandan çıkanlar sık sık gelir Yûsuf -aleyhisselâm-’ı ziyâret eder, onunla oturup uzun uzun sohbet ederlerdi. Birgün zindancıbaşı Yûsuf -aleyhisselâm- ile sohbet ederken şöyle dedi:

“-Ey Yûsuf! Seni o kadar çok seviyorum ki, hiçbir şeyi senin kadar sevmiyorum.”

Yûsuf -aleyhisselâm- şöyle dedi:

“-Bana olan sevginden Allâh’a sığınırım!”

Zindancıbaşı:

“-Niçin?” diye sorunca Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-:

“–Babam beni çok sevdi, kardeşlerim beni kuyuya attılar; Züleyhâ sevdi, beni zindana attılar, şimdi bir de sen seversen kim bilir beni nereye atarlar!?” dedi.

Mâlik bin Dinar’dan rivâyet edilir ki:

Yûsuf -aleyhisselâm- şarabdâra:

“–Beni efendinin yanında an!” deyince Allâh Teâlâ şöyle buyurdu:

“–Ey Yûsuf! Ben’den gayri vekîl edindin. Ben de Sen’in hapsini uzatacağım!”

Bunun üzerine Yûsuf -aleyhisselâm- ağlamaya başladı ve dedi ki:

“–Ey Rabbim! Hüzün ve belâların çokluğundan kalbime kasvet gelmiş; artık bundan sonra benden böyle bir kelime su-dûr etmez!”

Hasan-ı Basrî Hazretleri, bu rivâyeti her okudukça ağlar ve şöyle derdi:

“Başımıza bir iş gelince insanlara koşuyoruz. Bu hâlimizle âkıbetimiz ne olacak?!”

Nebî -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurmuşlardır:

“Allâh, kardeşim Yûsuf’a rahmet etsin! O şarabdâra: «Beni efendinin yanında an!» demeseydi, zindanda beş sene-den sonra yedi sene daha kalmayacaktı.” (Bursevî, Rûhu’l-Beyân, IV, 264)

Ancak Cenâb-ı Hakk'ın peygamberlere ve velilere vermiş olduğu iptilâ, sıkıntı ve çeşitli meşakkatler, onlara cezâ olarak değil, hediye olarak verilmiştir.

Hadîs-i şerîfte buyrulur:

“Allâh bir kulunu sevdiği zaman, onun üzerine belâlarını döker de döker!..” (Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, III, 334/6811)

Ebü Saîd el-Hudrî -radiyallâhu anh-, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizi, hasta iken ziyâret etmiş ve O'nun katlandığı büyük acılara bizzat şâhid olmuştu. O şöyle anlatır:

“Elimi üzerine koydum, harâretini yorganın üstünden hissediyordum.

«–Ey Allâh'ın Rasûlü, harâretiniz çok fazla!» dedim.

«–Biz (peygamberler) böyleyiz. Belâlar bize kat kat gelir, buna mukâbil mükâfatları da kat kat verilir.» buyurdu.

«–Ey Allâh'ın Rasûlü! İnsanların en çok belâyâ mâruz kalanları kimlerdir?» diye sordum.

«–Peygamberler!» buyurdu.

«–Sonra kimlerdir?» dedim.

«–Sonra sâlihler!» buyurdu ve şu îzâhı ilâve etti:

“Onlardan biri fakirliğe öylesine mübtelâ olur ki, kendini örten bir abâdan başka bir şey bulamaz. Onlar, sizin boluğa sevindiğiniz gibi belâyâ sevinirler.” (İbn-i Mâce, Fiten, 23)

Mısır Pâdişâhının Rüyâsı

Âyet-i kerîmede kıssanın devâmı şöyle anlatılır:

وَقَالَ الْمَلِكُ إِنِّي أَرَى سَبْعَ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ
وَسَبْعَ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ أَفْتُونِي فِي
رُءْيَايَ إِن كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ وَمَا نَحْنُ
بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالَمِينَ ﴿٤٤﴾ وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ
أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي
سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنبُلَاتٍ خُضْرٍ
وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾

“Melik dedi ki: «Ben (rüyamda) yedi semiz inek gördüm, bunları yedi zayıf inek yiyordu. Bir de yedi yeşil başak ile yedi kuru başak gördüm. Ey ileri gelenler! Siz rüyâ tâbir ediyorsanız, benim bu rüyâmı da açıklayın!» (Çevresindeki kâhinler) «Bu gördükleriniz karışık rüyâlardır. Biz böyle karışık rüyâların tâbirini bilemeyiz.» dediler.

O iki arkadaştan kurtulanı, nice zaman sonra (Yûsuf'u) hatırlayıp dedi ki: «Rüyânın tâbirini size ben bildireceğim. Hele siz beni (zindana) bir gönderin.»

(Zindana gidip şöyle dedi:) «Ey Yûsuf! Ey doğru sözlü kişi! (Şu müşkil rüyâ hakkında bize bir çözüm bildir:) Yedi semiz ineği yiyen yedi zayıf inek ile yedi yeşil başak ve yedi kuru başağın mânâsı ne olabilir? Ümid ederim ki isâbetli tâbirini öğrenip insanlara aktarırım. Böylece onlar da doğruyu öğrenirler.» (Yûsuf, 43-46)

Yûsuf -aleyhisselâm- Allâh Teâlâ'nın kendisine bahşettiği ilimle rüyâyı şöyle tâbir etti:

قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَابًّا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا قَلِيلًا
مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ
مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْرِضُونَ ﴿٤٩﴾

“Yedi sene, bildiğiniz şekilde ekin ekersiniz. Ama biçtiğinizi, yiyeceğiniz az miktar dışında, başağında bırakır, (depolarsınız). Sonra, bunun peşinden yedi kurak yıl gelecek, (tohumluk olarak) saklayacağınız az bir miktar dışında, önce biriktirdiklerinizi yiyip tüketirsiniz. Sonra onun arkasından bir yıl gelecek ki, halk bol yağmura kavuşacak, sıkıntıdan kurtulacak, bol bol meyveler sıkacaklar.” (Yûsuf, 47-49)

Hazret-i Yûsuf'un tâbiriyle rahatlayıp sevinen hükümdar, onu mükâfatlandırmak istedi:

وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ
فَأَسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ

“Hükümdar dedi ki: «-Getirin bana onu!» Elçi gelince (Yûsuf:) «-Sen önce dönüp efendine o ellerini kesen kadınların meselesi neymiş, bir sor bakalım. Zâten benim efendim, o kadınların hîlelerini pek iyi bilir.» (Yûsuf, 50)

Hazret-i Yûsuf, burada Züleyhâ'nın ismini edeben söylemedi. Bir de onun düşmanlığın zirvesinde olduğuna inandığı için yeni bir hîle yapmasından sakındı. Hükümdar o kadınları toplayıp:

قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا
عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الثَّنِ حَصَّصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ
عَنْ نَفْسِهِ وَ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ

“–Yûsuf’u elde etmeye çalıştığınızda dâvânız ne idi?» diye sordu. Onlar da: «–Hâşa! Allâh için söylemek gerekirse, onun yaptığı hiçbir kötülüğü bilmiş, görmüş değiliz.» dediler. İşte o sırada vezirin eşi: «–Şimdi hak meydana çıktı. Ondan kâm almak isteyen bendim. O ise tam sâdık ve doğru insanlardandır.» (diye itirâf etti.)” (Yûsuf, 51)

Yûsuf -aleyhisselâm- bu hareketinin sebebini îzah sâdedinde şöyle buyurdu:

ذَلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْخَائِنِينَ

“Maksadım, kendisine arkasından ihânet etmediğimi, Allâh’ın hâinlerin hîlelerini muvaffakiyete erdirmeyeceğini onun (vezirin) bilmesidir.” (Yûsuf, 52)

Cenâb-ı Hak, hîlekar, düzenbaz ve hâinleri aslâ sevmediğini bir âyet-i kerîmede şöyle beyân buyurur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ

“...Şüphesiz Allâh hâinleri sevmez.” (el-Enfâl, 58)

En büyük hıyânet ise Allâh’a ve Rasûlü’ne karşı yapılandır. Cenâb-ı Hak bu hususta da biz kullarını şöyle îkâz buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ
وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ

“Ey îmân edenler! Allâh’a ve Rasûl’e hâinlik etmeyin; (aksi hâlde) bile bile kendi emânetlerinize hâinlik etmiş olursunuz.” (el-Enfâl, 27)

Kullarının hakkını gasbetmek sûretiyle Allâh Teâlâ’nın emir ve yasaklarına ihânet eden, netîcede ise kendi emânetlerine ihânet ettiklerini fark eden **“Darvan Ashâbı”**nın şu ibretli kıssası, ihânetin zararının sâdece hâinlere döneceğini çok açık bir şekilde beyân etmektedir:

Darvan Kıssası

Rivâyete göre Yemenli cömert bir zâtın San’a yakınlarında üzüm, hurma ve ekin bahçesi vardı. Bu cömert kişi, mahsûl toplama zamanında fakirlere, gariplere ve zayıflara öşür payını fazlasıyla ve bolca ayırırdı. Vefâtına yakın, evlâdlarını toplayıp onlara bu usûlü devâm ettirmelerini vasiyet etti. Fakat o sâlih zât vefât edince, çocuklarının gözünü mal hırsı bürüdü. Kendi aralarında:

“-Âilemiz hayli kalabalık, mal ise az. Artık fakirlere bir şey vermeyelim! Onlar gelip istemeden de mahsûlleri toplayalım...” diyerek ahitleştiler.

Allâh -celle celâlühû-, onların bu kötü niyetleri üzerine, bahçelerini yakıp harâbe hâline getirerek simsiyah kıldı. O büyük bahçe, tanınmaz hâle gelmişti. Bu durumu gören cimri evlâdlar şaşırdılar:

“-Acabâ yanlış bir yere mi geldik?” dediler.

Oysa babalarının öşürü cömertçe dağıtıp muhtaçların duasını alması, bahçeye ziyâdesiyle bereket veriyordu. Bütün fakirler ve garipler, o bahçeden istifâde ediyorlardı. Lâkin babalarının fakirlere dağıttığı öşür, gözlerinde büyüyor ve onu vermek istemiyorlardı. Onlar, Allâh'ın o bahçeye verdiği bereketin nereden geldiğinin farkında değillerdi. Çünkü gaflet, onların kalblerini kör etmişti.

Bunun içindir ki Cenâb-ı Hak:

“Gâfillerden olma!” (el-A'râf, 205) buyurmaktadır.

“Ashâb-ı Darvan” kıssası olarak bilinen bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle anlatılmaktadır:

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَتِنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادُوا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِن كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مَسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدُوا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾

“Biz, vaktiyle «bahçe sâhipleri»ni imtihan ettiğimiz gibi onları (Allâh Rasûlü’ne karşı çıkan müşrikleri) de imtihan edeceğiz. Hani (bahçe sâhipleri,) sabah olurken (kimse görmeden) onu (mahsûllerini) devşireceklerine yemin etmişlerdi. Onlar istisnâ da etmiyorlardı. (İnşâallâh demiyorlar ve yoksulların payını ayırmıyorlardı.) Fakat onlar daha uykudayken Rabbi-nin katından (gönderilen) kuşatıcı bir âfet (ateş) bahçeyi sarı-verdi de bahçe kapkara kesildi. (Beri tarafta ise) onlar, sabah olurken: «-Mâdem devşireceksiniz, haydi erkenden mahsûlünüzün başına gidin!» diye birbirlerine seslendiler. Derken: «-Aman, bugün orada hiçbir yoksul yanımıza sokulmasın!» diye fısıldaşa fısıldaşa yola koyuldular. (Evet, yoksullara yardıma) güçleri yettiği hâlde, onları yardımdan mahrûm etmek niyet ve azmi ile erkenden yola çıktılar.” (el-Kalem, 17-25)

Bahçelerine varıp da cimriliklerinin ve hilekârlıklarının âkıbetini karşılarında görünce, pişmanlık ateşiyle yandılar. Cenâb-ı Hak, onların şaşkınlık ve nedâmetlerini de şöyle anlatır:

فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ
أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا
ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَوْمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا
يَا وَيْلَتَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَا أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَىٰ
رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾

“Fakat bahçeyi gördüklerinde: «-Biz mutlakâ yolumuzu şaşırmış olmalıyız!» dediler. (Yanlış yere gelmediklerini anlaşıncı da şöyle dediler:) «-Yok yok, doğrusu biz felâkete uğra-

mışız!» En insaflıları ise: «-Ben size Allâh'ı tesbîh etmenizi söylememiş miydim!» dedi. «-Rabbimizi tesbîh ederiz; doğrusu biz (kendi kendimize) yazık etmişiz!» dediler. Ardından, birbirlerini kınamaya başladılar. (Nihâyet) şöyle dediler: «-Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermiştik! Belki Rabbimiz, bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz (artık) Rabbimizi (O'nun rızasını) arzuluyoruz.»» (el-Kalem, 26-32)

Bu âyetlerde fakirin, garibin öşür hakkını vermemek için onlara hilekârlık yapan merhametsiz bahçe sâhiplerinin hazin âkıbetlerini Cenâb-ı Hak bir ibret olarak ne güzel bildiriyor. Kalblerdeki bütün niyetler Cenâb-ı Hakk'a açıktır. O'nun azameti, her şeyi kaplamıştır.

Allâh Teâlâ bu kıssayı şu mühim îkâz ile nihâyete erdirir:

كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَالْعَذَابُ الْآخِرَةُ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

“İşte azap böyledir. Âhiret azâbı ise, elbette daha büyüktür. Keşke bilselerdi!” (el-Kalem, 33)

Hazret-i Yûsuf'un Firâseti

Yûsuf -aleyhisselâm-, Melik hakîkate iyice vâkıf olmadan, mes'elenin aslı iyice anlaşılmadan ve haksız yere hapse atıldığı herkesçe kabûl edilmeden evvel zindandan çıkmak istemedi. Aklını kullanarak, sabırlı ve vakarlı bir tavır göstererek kendisine hased edenlerin işi daha fazla karıştırmalarına da mânî oldu. Kendisine yapılan bütün isnadların yalan ve iftirâ olduğunu ispat edip töhmetten tamamen kurtulunca, zindandan çıkmayı kabûl etti.

Bu sebeple her Müslüman, Yûsuf -aleyhisselâm-'ın bu firâsetli hareketinden ibret alarak, üzerinden töhmeti atmak ve töhmet yerlerinden sakınmak husûsunda son derece dikkatli ve titiz davranmalıdır.

İslâm âlimleri de, mü'minlerin töhmet¹³ mahallerinden sakınması gerektiğini söylemişlerdir.

Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-:

“Kim töhmet yollarına girerse töhmete mâruz kalır.” buyurmuştur.

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-'ın töhmetten kurtulma husûsunda gösterdiği hassâsiyetin bir benzerini Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizin örnek hayâtında da müşâhede etmekteyiz. Mü'minlerin annesi Safiyye bint-i Huyey -radiyallâhu anhâ-, Allâh Rasûlü ile yaşadığı bir hâtırasını şöyle anlatıyor:

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- îtikâfa girmişti. Bir gece O'nu ziyârete gidip konuştum. Sonra eve dönmek üzere kalktığım zaman O da beni evime götürmek üzere kalktı. Bu sırada ensardan iki kişi bizimle karşılaştı. Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'i görünce oradan çabucak uzaklaşmak istediler. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ise:

“–Biraz yavaş olun. Yanımdaki Safiyye bint-i Huyey'dir.” dedi.

Onlar:

13. **Töhmet:** Kesin delil ile ispatlanmadığı hâlde bir suç işlendiği sanılan veya böyle bir şüphe uyandıran durum.

“-Rasûlü'nün uygunsuz bir davranışta bulunmasından Al-lâh'ı tenzîh ederiz yâ Rasûlallâh! deyince de:

“-Şeytan, insanın vücûdunda kan gibi dolaşır. Onun sizin kalbinize bir kötülük -veya bir şüph- atmasından endişe ettim.” buyurdu. (Buhârî, İtikâf, 11; Müslim, Selâm, 23-25)

Töhmete mâruz kalmaktan sakınma husûsunda olduğu gibi, töhmet etmekten de son derece ictinâb etmenin lüzûmuna dâir, Hak Teâlâ, Kur'an-ı Kerim'de biz kullarını şöyle ikâz buyurmaktadır:

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ
أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

“Hakkında kesin mâlûmâtın olmayan bir şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, (yâni) bütün bunlar, yaptıkları şeylerden suâl olunacaklardır.” (el-İsrâ, 36)

Kendisinin tamâmen suçsuz olduğunu ispatlayıp halkın töhmetinden kurtulan Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, yine de nefsin hîlesinden Cenâb-ı Hakk'a sığınarak dedi ki:

وَمَا أَتَّبِعُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي
إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ

“(Bununla beraber) ben nefsimi temize çıkarmıyorum. Çünkü nefs aşırı bir şekilde (olanca şiddetiyle) kötülüğü em-

reder. Meğer ki Rabbim merhamet edip korumuş ola! Şüphesiz Rabbim hatâları örten ve çok merhamet edendir.” (Yûsuf, 53)¹⁴

Bir başka âyet-i kerîmede Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا
وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

“...Eğer üstünüzde Allâh’ın lutuf ve merhameti olmasaydı, içinizden hiçbir kimse temize çıkamazdı. Fakat Allâh, dileğini arındırır. Allâh hakkıyla işitir ve bilir.” (en-Nûr, 21)

Bu bakımdan kula düşen, istiğfâr, ilticâ ve tazarrûya sarılmak sûretiyle nefsin şerrinden muhâfaza olunmayı ve âhirete yüz akıyla varabilmeyi Rabbinden niyâz etmektir.

Allâh, Köleyi Sultân Eder

Nihâyet Hazret-i Yûsuf’taki ince siyâset, zekâ ve fevkalâdeliği fark eden Melik, O’nu yüksek bir makâma getirmek istedi. Bu hâl âyet-i kerîmede şöyle ifâde edilmektedir:

14. Yûsuf Sûresi’nin 52 ve 53. âyetlerinin Züleyhâ’nın sözü olduğu da söylenmiştir. Bu durumda mânâ şöyle olur: **“Bununla beraber ben kendimi temize çıkarmak, nefsimi tebrîe etmek çabasında değilim. Yâni Yûsuf’un arkasından, kendisine hıyânet etmediğimi bilsin diye hakikati itiraf ederken, kendimi büsbütün tezkiye ve tebrîe edip, temize çıkarmıyorum. Ne yaptıysam onun gözü önünde yaptım, arkasından, yâni yokluğunda ona hâinlik etmedim.”** İşte Aziz’in hanımı bu şekilde itiraf ve istiğfâr ederek, gerçeği ikrâr etti. Hazret-i Yûsuf’un da Allâh katında bilinen iffeti ve nezâheti, halkın nazarında da böyle parlak bir şekilde ortaya çıkmış oldu.

وَقَالَ الْمَلِكُ أَتُؤْتِنِي بِهِ ااسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِي فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ
لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ

“Melik: «-Getirin O’nu bana! O’nu kendime husûsî bir müsteşâr edineyim.» dedi. O’nunla konuşunca da: «-Sen bundan böyle, nezdimizde yüksek bir makam sâhibi ve tam îtimâd edilen bir müsteşarsın.» dedi.” (Yûsuf, 54)

Yûsuf -aleyhisselâm- zindandan çıkarken kapısına şunları yazdı:

“Burası belâlar menzili, diriler kabri, düşmanların hasımları aleyhine sevinerek güldüğü ve dostların imtihan edildiği mahaldir.”

Ardından gusledip yeni elbiselerini giydi. Zindandakiler için de şöyle duâ etti:

“Allâh’ım sâlihlerin kalblerini onlara meylettir ve dostlarının haberlerini onlardan gizleme!”

Melik’in huzûruna girince de:

“Allâh’ım! Bundan gelecek hayırdan evvel ve daha ziyâde Sen’den hayır beklerim. Bunun şerrinden Sen’in izzet ve kudretine sığınırım.” dedi.

Bu hükümdar, Yûsuf -aleyhisselâm-’ı satın almış olan Azîz değildir. Züleyhâ’nın kocası olan Azîz, rivâyete göre Yûsuf -aleyhisselâm- zindandan çıkmadan ölmüştü. Burada bahsedilen hükümdar, Arabistan’dan gelerek dörtyüz yıl Mısır’da hüküm süren sülâleden, faziletli bir zât idi. Çok lisân bilirdi. Yûsuf -aleyhisselâm-’ın kendinden daha fazla lisân bildiğini görünce

çok şaşırdı. Daha sonra rüyâsının tâbirini bir de Yûsuf -aleyhis-selâm-'ın bizzat kendisinden dinlemek istedi. Hazret-i Yûsuf ise daha evvel anlattıklarını tekrar anlattı. Bu güzel tâbir karşısında hayran kalan Melik, nasıl bir tedbîr almak gerektiğini sordu.

Yûsuf -aleyhisselâm- şöyle cevapladı:

“-Bolluk yıllarında çok ekin ekerek stok yapmalı. Böylece kıtlık yıllarında hem kendi geçiminizi te'min etmiş, hem de ih-râcat yaparak hazîneye gelir sağlamış olursunuz.”

Bu sefer Melik:

“-Peki, bu işi kim yapacak?” diye sorunca, Hazret-i Yûsuf:

قَالَ اجْعَلْنِي عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ

“**«Beni ülkenin hazîneleri üzerine tâyin et! Çünkü ben (onları) çok iyi korurum ve bu işleri iyi bilirim.» dedi.**” (Yûsuf, 55)

Bu âyetten anlaşıldığına göre, adâleti ve dînin hükümlerini ikâme etmeye muktedir bir kimsenin, idârî bir vazîfeyi taleb etmesi câizdir. Ancak müslümanların kendi aralarında böyle isteklerin peşinde koşmaları câiz değildir.

Ebû Mûsâ el-Eş'arî -radiyallâhu anh- şöyle demiştir:

Amcamın oğullarından ikisiyle Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in huzûruna girmiştım. Onlardan biri:

“-Yâ Rasûlallâh! İdâresini Cenâb-ı Hakk'ın sana verdiği vazîfelerden birine bizi âmir tâyin et!” dedi. Öteki amca oğlu da benzeri bir şey söyledi.

Bunun üzerine Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

“-Vallâhi biz isteyeniy veya vazîfe hırsı bulunan kimseyi idâreci yapmıyoruz.” (Buhârî, Ahkâm, 7; Müslim, İmâre, 15)

Bu hadîs-i şerîften de anlaşılacağı üzere, vazîfe verecek mevkîde bulunan kimseler işi mutlakâ ehline vermeli, vazîfeye tâlib olan insanların şahsî talep, arzu ve isteklerine değil, liyâkatlerine îtibâr etmelidirler.

Yûsuf -aleyhisselâm-'ın idârî bir vazîfeye tâlib oluşunu bildiren yukarıdaki âyet-i kerîme, aynı zamanda Allâh'ın emrini hâkim kılıp bâtılı defetmek ve Hakk'ın bütün kudret ve varlığıyla zuhûr etmesi için başka çârenin kalmadığı zamanlarda, idâreyi kâfirin ve zâlim sultânın elinden almanın vâcib olduğuna da delâlet etmektedir. Ancak bu vazîfe ağırdır ve mes'ûliyeti pek büyüktür. Dolayısıyla lâyük olanlara âittir. İşte Yûsuf -aleyhisselâm-da, bu husustaki bütün şartları kendisinde yüksek derecede taşıdığı için ıslâh-ı âlem maksadıyla ve vaziyetin gerekli kılması sebebiyle mâliye nezâretini üzerine almış oldu.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَّبِعُوا مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَشَاءُ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَا جُرْ الْآخِرَةِ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾

“İşte Biz böylece Yûsuf’a orada dilediği gibi hareket etmek üzere ülke içinde yetki (kudret ve şeref) verdik. Biz rahmetimizi kime dilersek, ona nasîb ederiz. Ve güzel davrananların mükâfâtını zâyî etmeyiz.

Îmân edip takvâ yolunu tutanlar (kötülüklerden sakınanlar)
için ise âhiret mükâfâtı elbette daha hayırlıdır.” (Yûsuf, 56-57)

Melik, kendi salâhiyetlerini kullanmasına dahî müsâade ederek bütün Mısır'ı Yûsuf -aleyhisselâm-'ın idâre ve tasarrufuna verdi. Bir peygambere göstermiş olduğu bu izzet ve îtimad dolayısıyladır ki, Melik, Allâh'ın lutfu ile Yûsuf -aleyhisselâm-'ın huzûrunda îmân etti. Beraberindeki birçok insan da onunla birlikte îmân ettiler. Çünkü Yûsuf -aleyhisselâm- onlara peygamber olarak gönderilmişti ve kendilerini tevhîde dâvet ediyordu.

Bilinmelidir ki, lutuf ve kerem, ezeli saâdete bir vesîledir. Bu güzellikler, bir kâfirden bile gelse, mü'min kimse, böyle bir anda onu, -gönlündeki yumuşama ve cömertlik hasletinden istifâde ederek- îmân ve tevhîde dâvet etmekten gâfil kalmamalıdır. Zîrâ bu vesîleyle o kâfirin kurtuluşa ereceği ümîd edilir.

Kendisine Mısır'ın idâre ve tasarrufu verilen Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, bu vazîfeye başlar başlamaz tarıma ehemmiyet verdi. Üretimi artırdı. İhtiyaç fazlası olan ürünleri stok etti. Kıtlik yılları gelince de, bu stok edilmiş olan mahsulleri hem kendi ülkesinin ihtiyaçları için kullandı, hem de ihrâc ederek hazîne-ye gelir sağladı. İnsanlar her taraftan gelerek kendisinden erzak satın almaya başladılar.

Züleyhâ ile Evlenmesi

Bu sıralarda Züleyhâ, elindeki her şeyini dağıtmış ve hiçbir şeyi kalmamıştı. Yûsuf'a olan aşkıdan dolayı gözleri kurumuş ve bedeni çökmüştü. İhtiyar bir kadından farksızdı. Nihâyet Yûsuf'un yolu üzerinde bir harâbeye çekildi. Başından geçen hâ-

diseleri düşünerek hakîkati anladı ve tapmakta olduğu putun karşısına geçip:

“–Yazıklar olsun sana ve sana kulluk edene! Şu ihtiyarlığıma, âmâliğime ve fakirliğime merhamet etmedin! Bugünden itibâren seni inkâr ediyor ve Yûsuf’un Rabbine îmân ediyorum” dedi.

Böylece hidâyete ererek sabah-akşam Allâh’ı zikre koyuldu.

Birgün Yûsuf -aleyhisselâm- atına binmiş, maiyyetiyle birlikte Züleyhâ’nın hânesinin önünden geçmekteydi. Züleyhâ hemen evinden çıktı ve Yûsuf’un yolu üzerinde yüksek sesle şöyle dedi:

“Tesbîh ederim o kudreti ki, sultanları günahları sebebiyle köle eder; köleleri de Hakk’a kullukları sâyesinde sultân eyler!..”¹⁵

Allâh’ın emri ile rüzgâr bu sesi Yûsuf’un kulağına erıştirdi. Yûsuf da tanıyamadığı Züleyhâ’nın hâlini sordurdu. Züleyhâ, ancak Yûsuf’un kendisine derman olacağını söyleyerek O’nun huzûruna çıktı. Yûsuf -aleyhisselâm-’dan eski güzelliğinin ve gözlerinin kendisine verilmesi için duâ etmesini, ardından da kendisiyle evlenmesini talep etti.

Yûsuf -aleyhisselâm-, onun ilk iki arzusunu yerine getirdi ve Allâh’ın izni ile Züleyhâ’ya gözleri ve önceki güzelliği tekrar verildi. Ancak üçüncü talep husûsunda Yûsuf -aleyhisselâm- başını önüne eğdi ve murâkabeye daldı. O sırada Cebrâîl -aleyhisselâm- geldi ve Hazret-i Yûsuf’a:

15. Bkz. Seyyid Ali Hemedânî, *Zahîratü’l-Mülûk*, haz: Necdet Yılmaz, İstanbul, 2003, s. 118-119.

“-Ey Yûsuf! Rabbin Sana selâm ediyor ve kadıncağızın talebini reddetmemeni emrediyor! Onunla izdivâc eyle; zîrâ o, dünyâda ve âhirette Sen’in zevcendir!”

Bu emir üzerine Yûsuf -aleyhisselâm- Züleyhâ’yı kendisine nikâhladı.

Daha sonra Yûsuf -aleyhisselâm- ellerini semâya kaldırarak şöyle duâ etti:

“Ey bana bunca nîmeti ihsân eden merhametlilerin en merhametlisi olan Allâh’ım! Sana nihâyetsiz hamd ü senâlar olsun!

İlâhî! Üzerimdeki nîmetini tamamlamanı, bana babam Ya’kûb’un yüzünü göstermeni, beni de ona göstermekle onun da gözlerini nûrlandırmanı ve kardeşlerimin de benimle görüşme yollarını açmanı Sen’den dilerim Rabbim! Sen duâyı kabûl edersen, Sen her şeye kâdirsin!”

Erzak Almaya Gelen Kardeşleri ve Hazret-i Yûsuf’un Güzel Plânı

Bu arada kıtlık sebebiyle Ya’kûb -aleyhisselâm- da Yûsuf’un öz kardeşi olan Bünyamin’i yanında alıkoyarak, diğer oğullarını erzak almak için Mısır’a gönderdi.

Âyet-i kerîmelerde bu hâdise de şöyle anlatılır:

وَ جَاءَ إِخْوَةُ يُوسُفَ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَ هُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ﴿٥٨﴾
وَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ قَالَ أَتُونِي بِأَخٍ لَكُمْ مِنْ أَبِيكُمْ أَلَا تَرَوْنَ أَنِّي
أُوفِي الْكَيْلَ وَ أَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِنْ لَمْ تَأْتُونِي بِهِ فَلَا كَيْلَ
لَكُمْ عِنْدِي وَ لَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾

“Yûsuf’un kardeşleri gelip O’nun huzûruna girdiler. (Yûsuf) onları hemen tanıdı. Kardeşleri ise O’nu tanıyamadılar. (Yûsuf) onların yüklerini hazırlayınca dedi ki: «Sizin baba bir erkek kardeşinizi de getirin! Görmüyor musunuz, size tam ölçek veriyorum. Ben misâfirperverlerin en hayırlısıyım. Eğer onu bana getirmezseniz, artık benden bir ölçek dahî alamazsınız ve bir daha bana yaklaşmayın!” (Yûsuf, 58-60)

Yûsuf -aleyhisselâm-’ın gelmeyen kardeşini de istemesi şu sebeplerdir: Kıtlık sebebiyle erzak, ihtiyaç kadar veriliyordu. Yardım alacak şahsın bizzat bulunması gerekiyordu. Hazret-i Yûsuf’un kardeşleri, gelemeyen baba ve kardeşleri için de birer hisse isteyince, Yûsuf -aleyhisselâm-, ihtiyar babayı mâzur sayarak, bir defaya mahsus erzak verdi. Fakat bir dahaki sefere öbür kardeşin de gelmesini şart koştu. Bu vesileyle kardeşini görmek ve ondan haber almak istiyordu. Kardeşleri:

قَالُوا سُرَّادُ عَنْهُ أَبَاهُ وَإِنَّا لَفَاعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفَتَيَانِهِ اجْعَلُوا
بِضَاعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَا إِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ
يَرْجِعُونَ ﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوا إِلَىٰ أَبِيهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مُنِعَ مِنَّا الْكَيْلُ
فَإَرْسِلْ مَعَنَا آخَنَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٦٣﴾ قَالَ هَلْ أُمِنُكُمْ
عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أُمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلُ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا
وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٦٤﴾

“–Onu babasından istemeye çalışacağız, herhâlde (bunu) yaparız.» dediler.

(Yûsuf) emrindeki gençlere:

«-Sermâyelerini yüklerinin içine koyun! Olur ki âileleri-
ne döndüklerinde bunun farkına varırlar da belki yine (bura-
ya) dönerler.» dedi.

(Bu şekilde) babalarına döndükleri zaman dediler ki:

«-Ey babamız! Erzak bize yasaklandı. Kardeşimiz (Bün-
yamin)’i bizimle berâber gönder de (onun sâyesinde) zahîre
alalım. Biz O’nu mutlakâ koruyacağız!»

Ya’kûb dedi ki:

«-Daha önce kardeşi Yûsuf hakkında size ne kadar gü-
vendiysen, bunun hakkında da size ancak o kadar güveni-
rim! (Ben onu sâdece Allâh’a emânet ediyorum.) Allâh en ha-
yırlı koruyucudur. O, merhametlilerin en merhametlisidir.»

(Yûsuf, 61-64)

Ya’kûb -aleyhisselâm:-

“Allâh en hayırlı koruyucudur. O, merhametlilerin en
merhametlisidir.” deyince, Allâh Teâlâ şöyle buyurdu:

“İzzet ve celâlim hakkı için, mâdem ki Sen, Bana bu şe-
kilde tevekkül ediyorsun, Ben de Sen’i iki evlâdına birden
kavuşturacağım!”

Buradan anlaşılan şudur ki, mü’min, fânîlere değil, Allâh’a
dayanıp güvenmeli, dâimâ O’na tevekkül etmelidir. Çünkü Al-
lâh’tan başka her şeyin, öncelikle kendisi muhâfazaya muhtaç-
tır. Allâh Teâlâ ise, hiçbir şeye muhtaç değildir. Fakat Allâh’a
tevekkül ederken de sebeplere sarılmayı terk etmemek icâb
eder.

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın oğulları, Bünyamin'i de yanlarına alıp Mısır'a giderek erzak alabilmek için babalarına türlü diller döküyor ve O'nu râzı etmeye çalışıyorlardı:

وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ قَالُوا يَا أَبَانَا مَا
نَبْغِي هَذِهِ بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ أَخَانَا
وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ذَلِكَ كَيْلُ يَسِيرٍ

“Eşyâlarını açtıklarında ödemiş oldukları bedelin kendilerine iâde edildiğini gördüler. Dediler ki:

«Ey babamız! Daha ne istiyoruz. İşte sermâyemiz de iâde edilmiş. (Onunla yine) âilemize yiyecek getiririz, kardeşimizi koruruz ve bir deve yükü de fazla (zahîre) alırız. Çünkü bu (aldığımız) az bir miktardır.» (Yûsuf, 65)

Sonunda Hazret-i Ya'kûb, Bünyamin'i göndermeye râzı oldu.

قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنَّنِي بِهِ إِلَّا أَنْ
يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٦٦﴾
وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ
وَمَا أَغْنَى عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ
وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾

“Dedi ki:

«-Etrafınız kuşatılıp (çâresiz kalmadıkça) onu bana mutlakâ getireceğinize dâir Allâh adına sağlam bir söz vermediğiniz sürece onu sizinle göndermem!»

Ona (istediği şekilde) teminat verdiklerinde dedi ki:

«-Söylediklerimize Allâh şâhittir.»

Sonra da şöyle dedi:

«-Oğullarım! (Şehre) hepiniz bir kapıdan girmeyin; ayrı ayrı kapılardan girin! Ama Allâh’tan (gelecek) hiçbir şeyi (kazâyı) üzerinizden gideremem. Hüküm Allâh’tan başkasının değildir. Ben ancak O’na güvenip dayandım. Tevekkül edenler de yalnız O’na güvenip dayanmalıdırlar.» (Yûsuf, 66-67)

Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın, oğullarına Mısır’a değişik kapılardan girmelerini emretmesi, onların gösterişli ve güzel giyimli olmaları, ayrıca daha önceki gelişlerinde Melik’ten kimsenin görmediği izzet ve ikrâmı görmeleri sebebiyle idi. Bu sebeple evlâdlarının kötü niyetli kimselerin kuracakları bir tuzaktan zarar görmelerini istemiyordu. Ayrıca herkesin hayret dolu nazarları onların üzerine dikilmişti. Beraber şehre girmeleri hâlinde başlarına bir kötülük gelebilirdi.

Nitekim Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyururlar:

“Göz değmesi (nazar) haktır.” (Buhârî, Tıb, 36)

“Nazar, insanı kabre, deveyi tencereye sokar (öldürür).”

(Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, II, 60)

Bu sebeple, hiçbir zaman gafletle nazar etmemek lâzımdır. Devamlı sûrette Allâh’a sığınmayan kimseler kötü nazardan

kurtulamazlar. Her hâlükârda Hakk'a sığınanlar ise, muhâfaza olunurlar.

İbn-i Abbâs -radiyallâhu anh- 'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

“Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Hasan ve Hüseyin'i koruması için Allâh'a şu duâ ile sığındı:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ

«Her türlü şeytandan, (yılan ve akrep gibi) zehirli hayvanlardan ve dokunan her kötü gözden Allâh'ın mükemmel olan kelimelerine (Kur'ân âyetlerine, Allâh'ın isim ve sıfatlarına) sığınırım.»

Daha sonra da:

«Babanız İbrâhim de, (oğulları) İsmâil ile İshâk için bu duâ ile Allâh'a sığındı.» derdi.” (Buhârî, Enbiyâ, 10; Ebû Dâvûd, Sünnet, 20)

Bir kimse, görüp beğendiği şeye nazarının isâbet ederek bir zarar vermemesi için:

مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

“Allâh'ın dilediği olur, güç ve kuvvet ancak Allâh'a mahsustur.”

Mübârek olması için de;

بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ وَعَلَيْكَ

“Allâh hakkında hayırlı eylesin!” demelidir.

Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın bu nasihatlerini dinleyen oğulları erzak almak üzere tekrar yola çıktılar.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ آبَاؤُهُمْ مَا كَانُوا يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ لِمَا عَلَّمْنَاهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

“**Babalarının kendilerine emrettiği şekilde** (ayrı ayrı kapılardan) **girdiklerinde** (bu tedbir) **Allâh’ın kendileri hakkındaki takdîri karşısında hiçbir fayda sağlamadı. Sadece Ya’kûb’un içinden geçirdiği bir isteğin yerine getirilmesi oldu. O, şüphesiz bir ilim sâhibi idi. Çünkü kendisine Biz öğretmiştik.** (Bunun içindir ki “Allâh’tan gelecek takdîri önleyemem” demişti.) **Fakat insanların çoğu** (bu hakîkati) **bilmezler.**” (Yûsuf, 68)

Ben Senin Kardeşin Yûsuf’um!

وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Birâderleri Yûsuf’un yanına girince, (Yûsuf) öz kardeşi (Bünyamin’i) kendi yanına aldı ve: «-Bilesin ki ben senin kardeşim, onların (geçmişte bize) yapmış oldukları şeylere aldırma!» dedi.” (Yûsuf, 69)

Rivâyet edildiğine göre, Hazret-i Yûsuf, kardeşlerine yemek ikrâm etti. Onları sofraya ikişer ikişer oturttu. Bünyamin yalnız kalınca ağladı ve dedi ki:

“-Kardeşim Yûsuf sağ olsaydı, o da benimle beraber oturdu.”

Yûsuf -aleyhisselâm- da onu kendi sofrasına aldı. Yemekten sonra kardeşlerini yine ikişer ikişer evlere misâfir olarak dağdıttı. Bünyamin yine yalnız kalmıştı. Bunun üzerine Hazret-i Yûsuf dedi ki:

“-Bunun ikincisi yok! Öyleyse bu da benimle kalsın!”

Böylece Bünyamin onun yanında geceledi.

Hazret-i Yûsuf ona dedi ki:

“-Ölen kardeşin yerine beni kardeş olarak kabûl eder misin?”

Bünyamin cevâben:

“-Sen’in gibi bir kardeşi kim bulabilir? Fakat Sen, babam Ya’kûb ile annem Rahîl’in evlâdından değilsin.” deyince, Hazret-i Yûsuf ağladı ve kalkıp Bünyamin’in boynuna sarıldı. Sonra gerçeği söyledi:

“-Ben senin kardeşin Yûsuf’um! Onların bize yapmış oldukları şeylere aldırma!”

Yûsuf -aleyhisselâm-’ın Bünyamin’e: **“Onların geçmişte bize yapmış oldukları şeylere aldırma!”** demesinde, Allâh’ın,

hased edenlerin hilelerini muvaffakiyete erdirmeyeceğine işâret vardır. Nitekim kardeşleri, Yûsuf'a neler yaptılar, ne hasedler ettiler ve nice ezâlar çektiler, fakat emellerine nâil olamadılar. Allâh Teâlâ önce iki kardeşi, sonra da babasıyla evlâdını birbirine kavuşturdu.

Hazret-i Yûsuf'un Bünyamin'i Alıkoyması

Yûsuf, kendisini kardeşi Bünyamin'e tanıttıktan sonra ona şöyle dedi:

“-Ey kardeşim! Ben seni yanımda alıkoyacağım. Bilirsin ki, babamın benim ayrılığımından dolayı gam ve kederi büyüktür. Eğer seni de burada alıyorsam, üzüntüsü daha da artacaktır. Fakat bir an evvel ona kavuşabilmemiz için böyle yapmamız gerekiyor. Ben bu hususta güzel bir plân hazırlayacağım.”

Bünyamin'e böyle dedikten sonra:

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَّازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذِنَ مُؤَدِّنُ
أَيُّهَا الْعَبِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا وَاقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقِدُونَ
﴿٧١﴾ قَالُوا نَفَقِدُ صُوعَ الْمَلِكِ وَلِمَنْ جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ
زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا
كُنَّا سَارِقِينَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا
جَزَاؤُهُ مَنْ وَجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٧٥﴾

“Onların yüklerini hazırlatırken, su kabını, öz kardeşinin yükünün içine koydurdu. (Kervan hareket edince de) Yûsuf'un vazifelilerinden biri:

«-Ey kâfile! Durun, siz hırsızlık yapmışsınız!» diye nidâ etti.

(Yûsuf'un kardeşleri) **onlara dönerek:**

«-Ne kaybettiniz?» dediler.

(Vazifelilerden biri:)

«-Hükümdârın su kabını kaybettik. Onu getirene bir de-
ve yükü mükâfât var. (İçlerinden biri) buna ben kefilim.» dedi.

«-Allâh'a yemin olsun ki, biz yeryüzünde fesat çıkarmak için gelmedik, siz de bunu biliyorsunuz. Hele hırsız hiç değiliz!» dediler.

Vazifeliler:

«-Peki, yalancı çıkarsanız, cezâsı ne?» dediler.

«-Cezâsı, kimin yükünde çıkarsa, işte O onun cezâsıdır (yâni çalması sebebiyle kendisi rehin ve mahkûm olur). **Biz zâlimleri (hırsızları) böyle cezâlandırırız.» dediler.**» (Yûsuf, 70-75)

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın şerâatinde hırsız, yakalanır ve çaldığı malın karşılığında mal sâhibine bir sene köle olarak hizmet ettirilirdi. Mısır kânunlarında ise, hırsıza sopa vurulur ve çaldığı malın iki misli ödettirilirdi. Hazret-i Yûsuf da, öz birâderi Bün-yamin'i yanında alıkoyabilmek için onlara babalarının şerâatine göre cezâ vermek istedi ve bu yüzden cezâyı onlara sordurdu.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ كَذَلِكَ
كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ
نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَنْ نَشَاءُ وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ

“Yûsuf, öz kardeşinin yükünden önce, öbürlerinin eşyalarını (aratmaya) başladı. Sonra su kabını kardeşinin yükünden çıkarttı. İşte Biz Yûsuf’a, kardeşini alıkoyması için böyle bir plân öğrettik. Yoksa, (Allâh dilemedikçe) hükümdârın kânununa göre, kardeşini alıkoymasına imkân yoktu. Biz didiğimiz kimseleri pek üstün derecelere yükseltiriz. Her ilim sâhibinin üstünde daha iyi bilen biri bulunur.” (Yûsuf, 76)

Yûsuf -aleyhisselâm- kardeşi Bünyamin’i yanında alıkoyabilmek için Allâh’ın emriyle firâset nümûnesi olan güzel bir plân hazırladı. Nakledildiğine göre plânını kardeşine de anlatıp onun da tasdiğini aldı.

Yûsuf -aleyhisselâm-’ın böyle yapmaktan maksadı kardeşlerinden intikam almak değildi. Çünkü kendine yapılanları affetmişti. Lâkin onların yaptıkları işlerde bir de Allâh hakkı vardı ki, onu affetmek Yûsuf’un elinde değildi. Ancak o, kardeşlerinin Allâh katında da affa mazhar olmalarını istiyordu. Bu sebeple kendisini tanıtmadan önce, Allâh’ın hakkı nâmına târizli bir ikâz ihtivâ eden “Siz mutlakâ hırsızsiniz!” suçlaması ile onları ciddi bir pişmanlık duygusuna sevk etmek istedi. Onların yaptıkları en müthiş cürüm (hırsızlık), bir hîle ile babalarından Yûsuf’u çalmalarıydı. Yusuf -aleyhisselâm- onları bütün yaptıkları kötülüklerden tevbeye yönlendirmek için Bünyamin’in bu şekilde kalmasını temin etti. Gerçekten de bundan sonraki gelişlerinde kardeşlerinin nasıl bir kalb yumuşaklığı ile ve ne kadar saf ve temiz düşüncelerle dönüp geldikleri görülmektedir.

Dolayısıyla bu hâdise, ledünnî birtakım hikmetleri ihtivâ eden Rabbânî bir cezâ ve ilâhî bir terbiye olmuştur.

Diğer taraftan henüz kendisini tanıtmak zamanının gelmediğini bilen Yûsuf -aleyhisselâm-, kardeşini alıkoymanın yolları

nı düşünürken bile istibdat ve zorbalığa başvurmamış, makâmının ve yetkisinin verdiği gücü kullanmamış, bunu suistimâl etmemiştir. Zulüm ve zorbalık şâibesi verecek davranışlardan sakınmış, meseleyi sırf adlî ve kânunî yollardan çözüme kavuşturmaya muvaffak olmuştur.

Yûsuf -aleyhisselâm- bu şekilde aynı zamanda babasının şeriatini Mısır'da uygulama yolunu açmış oldu.

Allâh bir şeyin olmasını murâd edince, sebeplerini de hazırlar. Onun için bir taraftan Yûsuf'a o çâreyi öğretip, kardeşlerinin hakemliğine mürâcaat ettirdiği gibi, diğer taraftan kardeşlerine de işi sezdirmeyerek o şekilde cevap ve hüküm verdirdi. Böylece hem ülkenin kânunlarını çiğnemedi, onları kendi ikrarlarıyla ilzâm eyledi, hem de babasının şeriatinden bir hükümün tatbiki ile Mısır hukuk geleneğine canlı ve amelî bir misâl kazandırdı.

Yûsuf -aleyhisselâm-, bu plânıyla kardeşlerini tamamen çâresiz bırakarak, babalarının **“ancak çâresiz kalmanız müstesnâ”** sözüne uygun bir duruma düşürmüş, onları babalarına yemin ederek verdikleri sözün mes'ûliyetinden kurtarmıştır. (Elmalılı, IV, 2894-2898)

Aranan su kabı Bünyamin'in yükünde çıkınca:

قَالُوا إِن يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ فَأَسْرَهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ
وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنْتُمْ شَرُّ مَكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ

“Onlar: «Eğer o çalmışsa, zâten daha önce kardeşi de hırsızlık etmişti.» dediler. Yûsuf bu sözden duyduğu üzüntüyü içine attı ve onlara belli etmedi. İçinden de:

«-Asıl kötü durumda olan sizsiniz. İleri sürdüğünüz iddiaların gerçek yönünü Allâh pek iyi biliyor.» dedi.» (Yûsuf, 77)

Böylece kardeşleri; “Hayır, bu işte mutlakâ bir yanlışlık olmalı!” deyip kendilerini ve Bünyamin’i ithamdan kurtarmak için başka çâreler arayacakları yerde, öfkeye kapılıp Yûsuf’a ve kardeşine duydukları husûmeti bir kere daha ağızlarından kaçır-dılar.

Hazret-i Yûsuf’a isnâd edilen hırsızlıkla alâkalı olarak farklı görüşler de bulunmaktadır:

a. Yûsuf’un ana tarafından dedesi putperest idi. Hazret-i Yûsuf’un annesi, babasının putlara tapmayı bırakması ümidiyle Yûsuf’a o putları çalıp kırmasını emretmiş, Yûsuf da bu işi yap-mıştı.

b. O, babasının sofrasından yiyecek alıp fakirlere vermişti. Babasının bir kuzu veya tavuğunu alıp fakirlere verdiği de söy-lenmiştir.

c. Halası, Hazret-i Yûsuf’u çok severdi. Fakat Yûsuf büyü-yünce babası onu yanına almak istedi. Halası da Yûsuf’tan bir türlü ayrılamıyordu. Bunun için İshak -aleyhisselâm-’dan kendi-sine mîras kalmış olan kuşağını Yûsuf’un beline bağladı. Sonra kaybolduğunu söyledi. Kuşak arandı ve Yûsuf’un üzerinden çık-tı. Kânun gereği Yûsuf’u yanında alıkoydu.

d. Bu bir iftirâdır. Çünkü onların kalbi, hâdisenin üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen hâlâ Yûsuf’a karşı öfkeyle dolu idi. Bu hâdise, bir defa hased hastalığına yakalanan bir kalbin, o hased ve kinden kolay kolay kurtulamayacağını göstermekte-dir. (Râzî, *Mefâtihu’l-Gayb*, XVIII, 147)

Yine bu söz işârî mânâda, “**Siz hırsızlarsınız!**” ithâmının verdiği endişe ile söylenmiş ve ona karşılık âdeta ledünnî bir itâb olmuştur.

Yûsuf’un kardeşleri:

قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرِيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذَا لَطَالِمُونَ ﴿٧٩﴾

“Dediler ki:

«Ey vezir! Emin ol ki, bunun çok yaşlı bir babası var. Onun için yerine birimizi al. Gerçekten de biz Sen’i muhsinlerden görüyoruz.»

Yûsuf:

«Biz malımızı kimin yanında bulmuşsak onu alıkoyarız. Başkasını tutmaktan Allâh’a sığınırım. Çünkü Biz öyle yarsak zâlimler arasına girmiş oluruz!» dedi.” (Yûsuf, 78-79)

Zulüm çeşit çeşittir: Allâh’ın hükmettiğinin zıddına hükmetmek zulüm olduğu gibi zulmü istemek veya zulme rızâ göstermek de zulümdür. Haddi aşarak hak çiğnemek, başkalarına karşı zulmetmek olurken; âhirette âzâbı mücib olacak günahlar işlemek de kişinin kendi nefesine zulmüdür.

Zulme veya bir belâyâ mâruz kalan kimse, tevbe ve istiğfâr ile kurtuluş çâresini Allâh’tan istemelidir.

Sehl bin Abdullâh et-Tüsterî der ki:

“Allâh, bir kulunu sevdiği zaman, günâhını kendi gözünde büyük gösterir ve ona tevbe kapısını açar. Bu kapı, Allâh ile ünsiyet bahçelerine açılmıştır. Bir kula da gazab ettiği zaman, günahlarını gözünde küçük gösterir ve onu da çeşitli belâlarla uslandırır. Çünkü günahını küçük gören kimse, öğüt ve nasihat kabûl etmez de hüsrâna düşenlerden olur.”

Yûsuf'un kardeşleri, başlarına gelen bu hâdiseler üzerine ne yapacaklarını ve babalarına ne diyeceklerini düşünmeye başladılar. Âyet-i kerîmede onların hâli şöyle anlatılmaktadır:

فَلَمَّا اسْتَيْسَسُوا مِنْهُ خَلَصُوا نَجِيًّا قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوا أَنَّ آبَاءَكُمْ قَدْ
أَخَذَ عَلَيْكُمْ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ وَ مِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ فَلَنْ
أَبْرَحَ الْأَرْضَ حَتَّى يَأْذَنَ لِي أَبِي أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي وَ هُوَ خَيْرُ
الْحَاكِمِينَ ﴿٨٠﴾ إِرْجِعُوا إِلَى آبَائِكُمْ فَقُولُوا يَا أَبَانَا إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ
وَ مَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلَّمَنَا وَ مَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ ﴿٨١﴾ وَ اسْأَلِ
الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا وَ الْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا وَ إِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٨٢﴾

“Ne zaman ki, onu (Bünyamin’i) kurtarmaktan ümit kes-tiler, o zaman (bir kenara) çekilip aralarında fısıldaşarak ko-nuşmaya başladılar.

Büyükleri dedi ki:

“–Babanızın sizden Allâh adına ahit aldığı ve daha ön-ce Yûsuf konusunda ettiğiniz kusuru bilmiyor musunuz? Ba-bam bana izin verinceye veya Allâh, hakkımda bir hüküm ve-

rinceye kadar ben artık buradan ayrılmam. Allâh, hükmedenlerin en hayırlısıdır. Siz dönün, babanıza: “-Sevgili babamız, inan ki bizler farkına varmadan oğlun hırsızlık yapmış. (Su kabının onun yükünde çıktığını gözlerimizle gördük.) Biz ancak bildiğimize şâhitlik ediyoruz. Yoksa biz gaybın bekçileri değiliz! İnanmazsan, gittiğimiz şehrin ahâlisine ve yine içinde geldiğimiz kâfilede bulunanlara sor. (Bütün samîmiyetimizle ifâde ediyoruz ki,) söylediğimiz doğrunun ta kendisidir.” **deyin!**” (Yûsuf, 80-82)

Kalkıp babalarına geldiler ve ağabeylerinin söylediklerini aynen aktardılar.

Mükâfât Kapısını Açan Çile

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ
يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

“(Babaları Ya’kûb):

«-Hayır, hayır! (Korkarım yine) **nefsleriniz size bir işi câzip gösterip** (ayağınızı kaydırmıştır). (Bana düşen, bu hâle karşı sükûnet ve ümit içinde) **güzelce sabretmektir. Ümid ederim ki Allâh bütün kaybettiklerimi bana lutfedecektir. Çünkü O Alîm’dir, Hakîm’dir.**” (Yûsuf, 83)

Yûsuf’un kardeşleri daha önce babalarına yalan söyledikleri için, bu sefer de söyledikleri doğru söze babaları inanmak istemedi. Onlara:

“–Hayır, sizi nefslerinizi aldatıp böyle büyük bir işe sürüklemiş, yoksa bizim şeriatimizde hırsızın esir olarak yakalanacağını aziz ne bilirdi?” dedi.

وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ
مِنَ الْحُزَنِ فَهُوَ كَظِيمٌ

“Onlardan yüz çevirdi de: «Ah Yûsuf’um ah!» diye sızlandı ve üzüntüden gözlerine ak düştü. Kederini içine gömdü.”

(Yûsuf, 84)

Yûsuf’u kaybettiği günden beri Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın, gözüne uyku girmediydi. O zaman yeryüzünde bulunanların Allâh indinde en şerefli olanı Ya’kûb -aleyhisselâm- idi. Nihâyet ağlaya ağlaya Ya’kûb’un gözlerine ak indi. Bunun bir hikmetinin de, diğer oğullarını görüp hüznün ve kederinin daha fazla ziyâdeleşmemesi için olduğu söylenir.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

“Allâh Teâlâ Hazretleri:

«Ben kimin en kıymetli iki varlığını (gözlerini) almışsam ve o da sevâbını umarak bu hâle sabretmişse, ona cennet dışında bir mükâfat vermeye râzı olmam.» buyurdu.” (Tirmizî, Zühûd, 58/2400)

Buhârî’nin rivâyeti ise şöyledir:

“Allâh Teâlâ Hazretleri buyurdu ki:

«Ben kulumu iki sevdiğiyiyle imtihan edersem, o da bu hâle sabır gösterir (ve sevap umarsa) onlara bunun karşılığında cenneti veririm.»” (Buhârî, Merdâ, 7)

Ya'kûb -aleyhisselâm- kırk sene ağlamıştır. Onun âmâlîğî husûsunda bazı büyükler şöyle demişlerdir:

Allâh Teâlâ bu âmâlîğî, Ya'kûb'a, Yûsuf'un dış görüntüsünü değil, O'nda tecellî eden "cemâl-i mutlak"ı dâimî olarak seyretnesi için vermiştir. Çünkü Cenâb-ı Hakk'ın cemâl nûrları Yûsuf'ta tecellî etmişti ve Ya'kûb da bu sebeple Yûsuf'u fazla sevmekteydi. Ancak "hüsn-i mutlak" olan Mevlâ'ya karşı gayr-i irâdî bir hatâ sebebiyle Cenâb-ı Hak, Yûsuf'u O'ndan ayırdı. Yûsuf'un zâhirine nazar eden gözlerini aldı.

Burada işâret edilir ki, kul, âlemin zâhirine baktığı zâhirî gözden ve gördüklerinden fânî olmadığı müddetçe, "Hüsn-i Mutlak"ı, yâni Cemâl-i İlâhî'yi müşâhedeye nâil olamaz!

Allâh'ın Rahmetinden Ümid Kesilmez

قَالُوا تَاللّٰهِ تَفْتَوٰۤاْ تَذْكُرُ يُّوسُفَ حَتّٰى تَكُوْنَ حَرَصًا اَوْ تَكُوْنَ
مِنْ الْهَالِكِيْنَ ﴿٨٥﴾ قَالَ اِنَّمَا اَشْكُوْ بَنِيَّ وَ حُزْنِيْ اِلَى اللّٰهِ
وَ اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٦﴾

“(Oğulları, Hazret-i Ya'kûb'a şöyle) **dediler:**

«-(Ömrün geçti gitti,) **hâlâ Yûsuf'u dilinden düşürmüyorsun. Vallâhi “Yûsuf!” diye diye kederden eriyeceksin veya büsbütün ölüp gideceksin.**»

(Hazret-i Ya'kûb): «-**Ben, sıkıntımı, keder ve hüznümü sâ-dece Allâh'a arz ediyorum. Hem sizin bilemediğiniz birçok şeyi Allâh tarafından (vahiy yolu ile) biliyorum.**» dedi.” (Yûsuf, 85-86)

Daha sonra Ya'kûb -aleyhisselâm- oğullarına şöyle dedi:

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَ أَخِيهِ وَ لَا تَأْيِسُوا
مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يَأْيِسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ

“-Ey oğullarım! Gidin de Yûsuf ve kardeşini iyice araştırın! Allâh’ın rahmetinden ümid kesmeyin! Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allâh’ın rahmetinden ümid kesmez!”

(Yûsuf, 87)

Bu âyet-i kerîmenin bizlere verdiği mesaj çok mühimdir. Buna göre kul, ne hâl üzere olursa olsun aslâ ye’s’e kapılmamalı ve Allâh’tan dâimâ ümidvâr olmalıdır. Zîrâ âyetle buyrulduğu üzere ancak kâfirler Allâh’tan ümid keserler.

Hadîs-i şerîfte de şöyle buyrulur:

“Cenâb-ı Hak’tan ümid kesmeyen günahkâr, Allâh’tan ümid kesen âbiddin Rabbine daha yakındır!” (Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, II, 68)

Çünkü Allâh’tan ümid kesmek, Cenâb-ı Hakk’ın “Rahmân ve Rahîm” sıfatlarını idrâk etmemektir; merhamet-i ilâhiyeyi tanımamaktır. Hâlbuki Firavun bile, son nefesinde Allâh’ın adını zikretti.

Allâh Teâlâ bir başka âyet-i kerîmede de:

لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ

“...Allâh’ın rahmetinden ümîdinizi kesmeyiniz!..” (ez-Zümer, 53) buyurmaktadır.

İşte bu minvâl üzere Ya'kûb -aleyhisselâm- da ümidini yitirmeyerek Mısır Azîzi'ne, yâni Yûsuf'a oğullarıyla bir mektup gönderdi. Ya'kûb -aleyhisselâm- o zamanlar oğlu Yûsuf'un Mısır Azîzi olduğunu bilmiyordu. Mektupta şöyle diyordu:

“Bismillâhirrahmânirrahîm!

Halîlullâh İbrâhîm oğlu İshâk'ın oğlu İsrâîl Ya'kûb'dan Mısır Azîzi'ne:

Biz, başına birçok belâlar gelmiş bir sülâleyiz. Ceddim İbrâhîm, Nemrûd'un ateşiyle mübtelâ kılındı; sabretti. Alâh da onu selâmete ulaştırdı. Babam da başka iptilâlarla imtihân edildi; sabretti. Allâh ona da mükâfât verdi. Bana gelince, ben de oğlum Yûsuf'u kaybettim. O'nun ayrılığından ağlaya ağlaya gözlerim görmez oldu, belim büküldü. Yanında rehin tuttuğun oğlumla kendimi tesellî ediyordum. Onun hırsızlık ettiğini söylemişsin. Bizim neslimizden olan hırsızlık yapmaz. Biz hırsız doğurmayız. Onu bana iâde edersen edersen, eğer etmezsen, sana öyle bir bedduâ ederim ki, yedi batın evlâdına tesir eder!”

Yûsuf -aleyhisselâm- bu mektubu alınca ağladı ve O da şu cevâbı yazdı:

“Bismillâhirrahmânirrahîm!

Mısır Azîzi'nden, İsrâîl Ya'kûb'a;

Ey yaşlı kimse! Mektubun geldi. Okudum ve muhtevâsını anladım. Orada sâlih babalarından bahsedip her birinin belâlara dûcâr olduklarını ve sabrettiklerini yazıyorsun. Onlar nasıl iptilâlara sabrettilerse, Sen de öyle sabret! Vesselâm!”

Ya'kûb -aleyhisselâm- bu cevâbı alınca:

“Allâh'a yemîn ederim ki, bu bir melik mektubu değil, bir peygamber mektubudur. Ve bunu yazan, olsa olsa Yûsuf'tur.” diyerek oğullarını mes'elenin aslını öğrenmeleri için tekrar Mısır'a gönderdi. Oğulları da hemen yola çıktılar:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا
بِبَضَاعَةٍ مُرْجِيَةٍ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا إِنَّ اللَّهَ
يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِيُوسُفَ
وَ أَخِيهِ إِذْ أَنْتُمْ جَاهِلُونَ ﴿٨٩﴾

“(Onlar Mısır'a varıp) Yûsuf'un huzûruna girdiklerinde dediler ki:

«-Ey Azîz! Bizi de, çoluk çocuğumuzu da kıtlık bastı, biz bu sefer pek az bir meblâğ getirebildik. Lütfen bize tahsîsâtımızı yine tam ölçek ver, ayrıca sadaka da ihsân eyle. Şüphesiz ki Allâh tasadduk edenleri fazlasıyla mükâfatlandırır.»

(Yûsuf) dedi ki:

«-Siz, câhilliğiniz döneminde Yûsuf ile kardeşine yaptığınız muâmeleyi elbette biliyorsunuz, değil mi?» (Yûsuf, 88-89)

Tefsirlerde ifâde edildiğine göre, Hazret-i Yûsuf'u kuyuya atan kardeşleri, en küçük kardeşleri olan Bünyamin'e de dâimâ hakâret ve eziyet ederlerdi.

Dâsitânî Bir Af

قَالُوا ۖ إِنَّكَ لَآتَىٰ يَوْسُفَ قَالَ أَنَا يُوسُفُ وَ هَذَا أَخِي قَدْ مَنَّ اللَّهُ
عَلَيْنَا إِنَّهُ مَنْ يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾
قَالُوا تَاللَّهِ لَقَدْ أَثَرُكَ اللَّهُ عَلَيْنَا وَإِنْ كُنَّا لَخَاطِئِينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا
تَثْرِبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَعْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿٩٢﴾

“(Kardeşleri):

«–Yoksa Sen, gerçekten Yûsuf musun?» dediler.

O da:

«–(Evet) ben Yûsuf’um, bu da kardeşim! Allâh bize lutuflarda bulundu. Çünkü kim Allâh’tan korkar ve (belâlara katlanıp) sabrederse, şüphesiz Allâh güzel davrananların mükâfâtını zâyî etmez!» dedi.

(Kardeşleri) dediler ki:

«Allâh’a and olsun ki, hakîkaten Allâh Sen’i bize üstün kılmıştır. Gerçekten biz ise (size yaptıklarımızda) hatâ etmişiz.»

(Yûsuf) dedi ki:

«–Bugün size hiç başa kakma ve ayıplama yok; Allâh sizi affetsin! O, merhametlilerin en merhametlisidir.» (Yûsuf, 90-92)

Bu âyet-i kerîmeler, aynı zamanda terbiye metodlarının en güzellerinden birine işâret etmektedir ki, o da, kötülüğe karşı iyilikle mukâbele etmektir. Zîrâ böylesine bir âlicenaplık karşı-

sında ekseriyetle düşman olanın düşmanlığı son bulur; ne dost ne de düşman olan ortadaki kimse dostluğa meyleder; dost olanın ise muhabbeti artıp daha da yakın bir hâle gelir.

Âyet-i kerîmede ne güzel buyrulur:

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي
بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ

“İyilikle kötülük bir olmaz. Sen (kötülüğü) en güzel bir şekilde (iyilikle) önle! O zaman seninle arasında düşmanlık bulunan kimse, bir de bakarsın ki, candan (samîmî) bir dost oluvermiş!” (Fussilet, 34)

Bu hususta Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’den ibretli bir misâl arz edelim:

Ebû Süfyân, nübüvvetten evvel Peygamberimiz’in dostu idi. Nübüvvetten sonra ise, düşman kesilerek O’na hicviyeler yazdı. Peygamber şâiri Hassan bin Sâbit -radiyallâhu anh- da, bu hicviyelere cevap verirdi. Sonradan Ebû Süfyân, bu yaptıklarına pişmân oldu. Medîne-i Münevvere’ye doğru yola çıktı. Yolda Allâh Rasûlü’ne rast geldi. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Ebû Süfyân’ın yüzüne bakmadı. Ebû Süfyân, çok müteessir oldu. Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-’ın öğrettiği şekilde: **“Allâh’a and olsun ki, hakîkaten Allâh Sen’i bize üstün kılmıştır. Gerçekten biz ise (size yaptıklarımızda) hatâya düşmüşüz.”** âyeti ile özür diledi.

Merhamet ve şefkat ummânı olan Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de Yûsuf Sûresi’nden:

“Bugün size karşı hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur. Allâh sizi bağışlasın! O merhametlilerin en merhametlisidir.” meâlindeki âyet-i kerîmeyi okuyarak, onun ve diğerlerinin eski kusurlarını affetti.

Ebû Süfyân, Müslüman olduktan sonra utancından başını kaldırıp Fahr-i Kâinât Efendimiz'in yüzüne bakamazdı. (Vâkıdî, Meğâzî, II, 810-811; İbn-i Hişâm, Sîret, IV, 20-24; İbn-i Abdilber, el-İstiâb, IV, 1674)

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Rasûl-i Ekrem Efendimiz, Mekke'yi fethedip Kâbe'ye girince o sırada Kureyşliler Mescid-i Harâm'a dolmuşlar, Kâbe'nin çevresinde oturmuşlardı. Efendimiz'in ne yapacağını merakla bekliyorlardı.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-Ey Kureyş cemaati! Ey Mekkeliler! Ne dersiniz? Şimdi, hakkınızda benim ne yapacağımı sanırsınız?” diye sordu.

Kureyşliler:

“-Biz, Sen'in hayır ve iyilik yapacağını düşünür ve; «Sen hayır yapacaksın!» deriz. Sen, kerem ve iyilik sâhibi bir kardeş; kerem ve iyilik sâhibi bir kardeşoğlusun! Güç ve kudrete kavuştun, bizlere iyi davran!” dediler.

Bunun üzerine Peygamber Efendimiz -aleyhissalâtü vesse-lâm-:

“-Benim hâlimle sizin hâliniz, Yûsuf -aleyhisselâm- ile kardeşlerinin durumu gibi olacaktır. Yûsuf'un kardeşlerine dediği gibi, ben de: «Bugün size hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur! Allâh sizi bağışlasın! Çünkü O merhamet edenlerin en merhametlisidir!» (Yûsuf, 92) *diyorum. Gidiniz, sizler, âzâd ve serbestsiniz!”* buyurdu.

Yüce Allâh, Kureyş müşriklerini Rasûlü'nün eline düşürmüş, kendisine boyun eğdirmiş, yıllarca mü'minlere çektiirdikleri eziyetlerin intikâmını alabilecek kudret bahşetmiş iken O Rahmet Peygamberi onları bu şekilde affetmiş ve serbest bırakmıştır. Bunun içindir ki Mekkelilere «Tulekâ: Âzâd edilmişler» ismi verilmiştir. (İbn-i Hişâm, *Sîret*, IV, 32; Vâkıdî, *Megâzî*, II, 835; İbn-i Sa'd, *Tabakât*, II, 142-143)

Bu hâl, aynı zamanda Cenâb-ı Hakk'ın **settâru'l-uyûb**, yâni **ayıpları örtücülük ve kusurları affedicilik** sıfatının kulundaki kâmil bir tecellisidir.

Şâir Ziyâ Paşa, Yûsuf -aleyhisselâm- ile kardeşleri arasındaki bu hâdiseyi şu şekilde mısralara dökmüştür:

Zâlimlere birgün dedirir kudret-i Mevlâ:

Tallâhi lekad âserakellâhu aleynâ¹⁶

Gömleğimi Babamın Gözlerine Sürün

Yûsuf -aleyhisselâm- kardeşlerine sabah-akşam ziyâfet veriyordu. Kardeşleri ise daha önce O'na yaptıklarını hatırlayarak onun bu izzet ü ikrâmı karşısında son derece mahcûb oluyorlardı. Hazret-i Yûsuf'a bir adam göndererek dediler ki:

“–Sen, bizi sabah-akşam ziyâfete dâvet ediyorsun! Fakat biz, sana karşı yaptıklarımızdan dolayı Sen'den utanıyoruz!”

Yûsuf -aleyhisselâm- da onlara şöyle cevap verdi:

“–Mısırlılar, şimdiye kadar bana hep ilk gördükleri gözlerle bakıyorlar ve «–Yirmi dirheme satılmış bir köleyi bu

16. “Yemin ederiz ki Allâh, Sen'i hakikaten bizden üstün kılmıştır.” (Yûsuf, 91)

mertebeğe yükselten Allâh'ı tenzîh ederiz!» diyorlardı. Şimdi ise sizin sâyenizde şeref kazandım. Çünkü benim, sizin kardeşiniz ve İbrâhîm -aleyhisselâm- gibi büyük bir peygamberin torunu olduğumu anladılar.”

Yûsuf -aleyhisselâm- bu sözlerini fahretmek için değil, kardeşlerinin gönlünü almak, onları rahatlatmak ve mahcûbiyetlerini hafifletmek için söylüyordu. Bu hâl, O'nun affedicilik ve ke-rem sıfatlarının enginliğini ortaya koymaktaydı.

Kardeşlerini böylesine engin bir merhametle affeden Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, babasının gözlerinin şifâ bulması için O'na gömleğini gönderirken kardeşlerine şöyle dedi:

اَذْهَبُوا بِقَمِيصِي هَذَا فَالْقَوُّهُ عَلَى وَجْهِ أَبِي يَأْتِ بَصِيرًا وَ أَتُونِي
بَاهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ

“Benim şu gömleğimi götürün de babamın yüzüne sürün! O artık rahatlıkla görmeye başlar. Sonra da bütün âilenizi bana getirin!” (Yûsuf, 93)

وَلَمَّا فَصَلَتِ الْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّي لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا أَن
تُفْتَدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا تَاللَّهِ إِنَّكَ لَفِي ضَلَالِكَ الْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

“Kâfile (gömleği götürmek üzere Mısır'dan) ayrılınca, babaları (yanındakilere:)

«Eğer bana bunamış demezseniz, inanın ki şimdi Yûsuf'un kokusunu alıyorum!» dedi.

(Onlar da):

«-Vallâhi Sen hâlâ eski şaşkınlığındasın!» dediler.” (Yûsuf, 94-95)

Hazret-i Ya’kûb’un Gözlerinin Açılması

فَلَمَّا أَنْ جَاءَ الْبَشِيرُ أَلْقِيَهُ عَلَىٰ وَجْهِهِ فَأَرْتَدَّ بُصِيرًا قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ
إِنِّي آَعَلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

“(Fakat) müjdeci gelip de gömleği onun yüzüne koyar koymaz derhal eskisi gibi görmeye başladı.

(O zaman Ya’kûb):

«-Ben size, sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allâh tarafından (vahiy ile) muhakkak biliyorum, demedim mi?» dedi.” (Yûsuf, 96)

Gömleği getiren bu müjdeci Yehûda idi. Onun:

“-Kanlı gömleği babama ben götürmüş ve onu kedere boğmuştum. Şimdi de bu gömleği yine ben götürüyüm de sevin-
cine sebep olayım!” diyerek Mısır’dan Kenan iline kadar büyük
bir heyecan içinde, başaçık, yalınayak yürüdüğü rivâyet edilir.

Bu gömlek, İbrâhîm -aleyhisselâm- ateşe atılacağı zaman
Cebrâîl -aleyhisselâm- tarafından cennetten getirilmiş olan
gömlekti.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, yukarıdaki mevzû ile
alâkalı olarak; şöyle buyurur:

“Ya’kûb’un, Yûsuf’un yüzünde gördüğü fevkalâdelik, kendine mahsûs idi. O nûru görmek Yûsuf’un birâderlerine nasîb olmamıştı. Kardeşlerinin gönül âlemi Yûsuf’u (hakîkî vechesiyle) görmekten ve anlamaktan uzak idi.”

“Ya’kûb, kendi husûsiyetlerini Yûsuf’ta görünce gönlü O’na kaymıştı.”

“Ya’kûb’da Yûsuf’un bir câzibesi vardı. Bundan dolayı Yûsuf’un gömleğinin kokusu O’na çok uzak bir yerden da-hî ulaştı. Gömleği taşıyan kardeşi ise o kokuyu duymaktan mahrûm idi.”

“Çünkü Yûsuf’un gömleği, kardeşinin elinde bir emânet idi. Kardeşi, gömleği götürüp Hazret-i Ya’kûb’a teslim etmekle mükellefti. Yâni o gömlek, kardeşinin elinde, köle tüccarı elinde bulunan mûtenâ bir câriye gibiydi. Köle tüccarının nefsi için değildi. Satıcıdan başkasına âitti.”

“Çok âlim vardır ki, irfandan nasîbi yoktur. İlim hâfızı olmuştur da, Allâh’ın habibi olamamıştır.”

Yûsuf -aleyhisselâm-’ın gömleği ile Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın gözlerinin açılması, eşyâ ile olan teberrük ve istiâneye bir misâl niteliğindedir.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

قَالُوا يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ
اسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾

“(Oğulları) dediler ki:

«-Ey babamız! (Allâh'tan) bizim günahlarımızın affını dile! Çünkü biz gerçekten günahkâr olduk.»

(Ya'kûb da):

«-Sizin için bir müddet sonra Rabbimden af dileyeceğim. Hakikaten çok bağışlayan ve çok merhamet eden ancak O'dur.» dedi.» (Yûsuf, 97-98)

Ya'kûb -aleyhisselâm- «Sizin için bir müddet sonra istiğfâr edeceğim!» demek sûretiyle, önce mazlum tarafından affedilmeleri gerektiğine işâret etmiştir. Nitekim onlar için istiğfârı da, Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm- ile görüştükleri zamana kadar er-telemiştir.

Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın bu tavrını, duâ ve istiğfârı daha makbul olduğu bir vakte bıraktığı şeklinde îzâh edenler de bulunmaktadır.

Nitekim Muhârib bin Dessar'dan şöyle rivâyet edilmiştir:

Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-, bir seher vakti mescide geldiğinde birinin:

“-Allâh'ım çağırdın, icâbet ettim; emrettin, itaat ettim. İşte şu seher vakti beni bağışla!” dediğini işitti.

Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh- sese kulak verdi ve sesin, Abdullâh bin Mes'ûd -radiyallâhu anh-'dan geldiğini anladı. Durumu Abdullâh'a sorunca şöyle dedi:

“-Şüphesiz Ya'kûb -aleyhisselâm- oğullarına: **«Sizin için bir müddet sonra istiğfâr edeceğim.»** diyerek istiğfârını seher vaktine tehir etmiştir. Nitekim Allâh Teâlâ **«Seherlerde istiğfâr edenler.»** (Âl-i İmrân, 17) âyetiyle böylelerini medheder.” (Taberî, Tefsîr, XIII, 85)

Bir rivâyette de Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Rabbimiz her gece dünyâ semâsında iner¹⁷ ve:

«Teube eden yok mu, onun tevbesini kabûl edeyim? İsteyen yok mu, ona istediğini vereyim? İstiğfâr eden yok mu, onu bağışlayayım?» diye nidâ eder.” (Müslim, Müsâfirîn, 168-170)

Diğer bir hadîs-i şerîfte ise:

“Hazret-i Ya'kûb, oğulları için istiğfâr etmeyi Cuma gecesine tehir etmiştir.” (Tirmizî, Deavât, 114) buyrulmaktadır.

Vuslat ve Gerçekleşen Rüyâ

Hazret-i Yûsuf'la beraber hükümdar ve bütün halk, Hazret-i Ya'kûb ve âile efrâdını karşılamaya çıkmışlar, saf tutmuşlardı. Karşı karşıya geldiklerinde Hazret-i Ya'kûb, Hazret-i Yûsuf ve orada bulunanlar atlarından indiler ve iki peygamber birbirini hasretle kucakladı.

Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَى يُوسُفَ أَوَىٰ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوا
مِصْرَ إِن شَاءَ اللَّهُ أَمِينٌ

17. Cenâb-ı Hak, zaman ve mekândan münezzehtir. Bu yüzden hadîs-i şerîfteki “dünyâ semâsına iner” beyânı müteşâbihâtтан kabûl edilmiş ve insanlara keyfiyeti meçhûl bir şekilde mânen yaklaşmayı ifâde sadedinde olduğu bildirilmiştir.

“(Hep beraber Mısır’a gidip) **Yûsuf’un yanına girdikleri zaman O, ana ve babasını kucakladı.** (Onları yanına aldı ve):

«**Allâh’ın irâdesi ile hepiniz emniyet içinde Mısır’a girin!» dedi.**” (Yûsuf, 99)

Büyük mükâfâtlar, dâimâ büyük sabırların, musîbetlerin ve iptilâların arkasından gelir.

Hazret-i Ya’kûb -aleyhisselâm- bu kavuşmanın hemen ardından ellerini kaldırıp Allâh’a şükrederek şöyle duâ etti:

“Allâh’ım! Yûsuf için feryâdlarımı, onun ayrılığından dolayı sabrımın azlığını ve oğullarımın kardeşlerine yaptıklarını mağfiret eyle!”

Hazret-i Yûsuf da büyük bir şükür ve hamd hâlindeydi:

وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَ خَرُّوا لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ
رُؤْيَايَ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا وَقَدْ أَحْسَنَ بِي إِذْ أَخْرَجَنِي
مِنَ السِّجْنِ وَ جَاءَ بِكُمْ مِنَ الْبَدْوِ مِنْ بَعْدِ أَنْ نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِي
وَبَيْنَ إِخْوَتِي إِنَّ رَبِّي لَطِيفٌ لِمَا يَشَاءُ
إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

“Anne ve babasını tahtının üstüne çıkartıp oturttu ve hepsi O’nun için (O’na kavuştukları için) secdeye kapandılar.

(Yûsuf) dedi ki:

«**Ey babacığım! İşte bu, daha önce (gördüğüm) rüyânın tahakkuk etmesidir. Gerçekten Rabbim onu doğru çıkardı. Hakîkaten Rabbim bana (çok şey) lutfetti. Çünkü beni zin-**

dandan çıkardı ve şeytan benimle kardeşlerimin arasını bozduktan sonra sizi çölden getirdi. Şüphesiz ki Rabbim, dilediğine lutfedicidir. Şüphesiz ki O, çok iyi bilendir, hikmet sâhibidir.» (Yûsuf, 100)

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-, Allâh'ın kendisine lutfettiği nîmetlerin kemâle erdiğini görünce, bu dünyânın karar kılınacak mekân olmadığını, burada bulunan her şeyin fânî olduğunu ve kemâlden sonra zevâlin geleceğini anlamıştı. Kendisine lutfedilen büyük nîmetleri zikrederek Rabbine gücü nisbetinde şükür ve niyazda bulunmaya devâm etti:

رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ عَلَّمْتَنِي مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ فَاطِرَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنْتَ وَلِيِّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا
وَ الْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ

“Ey Rabbim! Mülkten bana (nasîbimi) verdin ve bana (rüyâda görülen) hâdiselerin tâbirini de öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyâda da âhirette de benim sâhibimsin! Benim cânımı müslüman olarak al ve beni sâlihler zümresine ilhâk eyle!” (Yûsuf, 101)

Dikkat edilirse bu âyet-i kerîmelerde Yûsuf -aleyhisselâm-, bütün mü'minlere örnek teşkil edecek güzel davranışlar sergilemektedir. Canına kastederek kendisini kuyuya atan kardeşlerinden intikam alabilecek kuvvet ve iktidar sâhibi olduğu hâlde onlara gösterdiği âlicenaplık, nezâket, olgunluk ve müsâamaha, âhlâkî kemâlâtın zirvelerine işâret etmektedir. O, kölelikten sultanlığa yükselişini hep Allâh'ın lutfuna bağlamış ve nefsine en ufak bir pay dahî çıkarmamıştır. Kardeşleri tarafından şahsına karşı

yapılan en kötü hareketi bile te'vile gayret etmiş ve hatâyı şeytana nisbet ederek kusurlarını yüzlerine vurmamıştır. Sonunda Cenâb-ı Hakk'a yaptığı ilticâsı da O'nun Allâh Teâlâ ile nasıl bir maiyyet duygusu içerisinde bulunduğunu ve dâimâ "son nefes" endişesi taşıdığını göstermektedir. Tasavvufun en esaslı düsturlarından biri olan **"sâlihlerle beraber olma"** hassâsiyetinin en bâriz bir misâlini Yûsuf -aleyhisselâm-'ın bu duâsında görmekteyiz.

Rivâyete göre, Hazret-i Ya'kûb -aleyhisselâm- Mısır'da oğlu Yûsuf -aleyhisselâm-'ın yanında yirmidört sene kaldıktan sonra vefât etti. Vasiyeti üzerine nâşı, Şam'da defnedilmiş bulunan babası İshâk -aleyhisselâm-'ın yanına gömüldü. Hazret-i Yûsuf da babasından sonra yirmi üç yıl daha yaşadı. O'nun nâşını da Mısırlılar mermer bir sandık içine koyarak Nil'e gömdüler. Mısırlılar O'nu çok sevdikleri için Hazret-i Yûsuf'un kendi memleketlerinde kalmasını istemişlerdi. Daha sonra Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, O'nun nâşını bularak babası Ya'kûb'un yanına götürüp defnetti. **Aleyhimüsselâm!..**

Hadîs-i şerîfte:

"Ölüm, mü'mine hediyedir." (Deylemî, Mûsned, IV, 238) buyrulur.

İnsan ölümle, en başta kendi nefsinden kurtulmaktadır. Çünkü insanın en büyük düşmanı, kendi nefsidir.

Yûsuf Sûresi'nin Son Âyetleri

Müşrikler, yahûdilerden aldıkları akılla Peygamber Efendimizi imtihan edencesine bazı suâller sormuşlardı. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak da bu âyet-i kerîmeleri inzâl etti.

Allâh Teâlâ bu kıssayı ve benzeri gayb haberlerini Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz vâsitasıyla insanlara bildirerek Peygamber'inin ve Kitâb'ının hak olduğunu ispat etmiştir. Ancak kâfirler, bütün bu delillere rağmen kendilerinden herhangi bir ücret beklemeden canhıraş bir şekilde tebliğine devâm eden Allâh Rasûlü'ne yine de îmân etmediler. Onların bu inadı karşısında Cenâb-ı Hak, Rasûlü'nü şöyle tesellî bu yurdu:

ذٰلِكَ مِنْ اَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ اِلَيْكَ وَ مَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ اِذْ اَجْمَعُوْا
اَمْرَهُمْ وَ هُمْ يَمْكُرُوْنَ ﴿١٠٢﴾ وَ مَا اَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ
بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٣﴾ وَ مَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ
اِنَّ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِيْنَ ﴿١٠٤﴾

“(Habîbim!) **İşte bu** (Yûsuf kıssası), **Sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Yoksa onlar, tuzak kurmak ve hilelerini kararlaştırmak için toplandıklarında elbette Sen onların yanında bulunmuyordun. Sen ne kadar çok arzu etsen de insanların çoğu îmân edecek değillerdir. Hâlbuki Sen bunun için** (peygamberlik vazifeni îfâ için) **onlardan bir ücret de istemiyorsun! Kur’ân, âlemler için ancak bir öğüttür.**” (Yûsuf, 102-104)

Ayrıca kâfirlerin bu inkârı sâdece Rasûlullâh'ın peygamberliğine ve O'na vahiyle bildirilen âyetlere mahsus da değildir:

وَ كَاَيِّنْ مِنْ اٰيَةٍ فِى السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ يَمُرُوْنَ عَلَيْهَا وَ هُمْ عَنْهَا
مُعْرِضُوْنَ ﴿١٠٥﴾ وَ مَا يُؤْمِنُ اَكْثَرُهُمْ بِاللّٰهِ اِلَّا وَ هُمْ مُشْرِكُوْنَ ﴿١٠٦﴾

“Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki, onlar bu delillerden yüzlerini çevirip geçerler. Onların çoğu, ancak ortak koşmak sûretiyle Allâh’a îmân ederler.” (Yûsuf, 105-106)

Yâni onlar, Allâh’ın varlığını büsbütün inkâr etmeseler de açık veya gizli bir şirk karıştırmadan Allâh’a inanmazlar.

أَفَآمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

“Acaba onlar, farkında olmadıkları bir sırada Allâh’ın azâbının kendilerini kuşatmasından, yahut ansızın kıyâmetin kopmasından emin midirler? (Habîbim!) De ki: «İşte benim yolum budur! Ben insanları Allâh’ın yoluna, (düşünmeksizin, taklit yolu ile değil) delile dayanarak, idrâklerine hitâb ederek dâvet ediyorum. Ben ve bana tâbî olanlar böyleyiz. Allâh’ı bütün noksanlıklardan tenzîh ederim. Ben aslâ müşriklerden değilim.» (Yûsuf, 107-108)

Bu âyet-i kerîme de gösteriyor ki, dîne dâvet, ancak belli şartlarla câiz ve istifâdeli olur. Yâni körükörüne ve birtakım bâtil maksatlar için veya nefsânî hevesler uğruna değil; basîret üzere, ne dediğini bilerek, ihlâs ve samîmiyetle, edeb, nezâket ve hikmet çerçevesinde, ancak Allâh rızası gözetilerek tebliğde bulunulmalıdır. Yoksa din ve dindarlık sırf bir isimden ve boş bir iddiâdan ibâret kalır.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رَجُلًا نُوحِيَ إِلَيْهِمْ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ أَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ
وَلَذَارُ الْأَخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا أَفَلَا تَعْقِلُونَ

“Sen’den önce de, şehirler halkından kendilerine vah-yettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik. (Kâfirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden ev-velkilerin âkıbetlerinin nice olduğunu bir görsünler! Allâh’ın emirlerine tam uyanlar için âhiret yurdu, elbette daha hayırlıdır. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?” (Yûsuf, 109)

Bu âyet-i kerîme, «Allâh, peygamber olarak melekleri gönderseydi ya!» diyen kâfirlere cevap olarak nâzil olmuştur.

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْسَرَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِّبُوا جَاءَهُمْ نَصْرُنَا
فَنَجَّىٰ مَنْ نَشَاءُ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ

“Nihâyet peygamberler ümidlerini yitirip de kendilerinin yalana çıkarıldıklarını zannettikleri sırada onlara yardımımız gelir ve dilediğimiz kimse kurtuluşa erdirilir. (Fakat) mücrimler gürûhundan azâbımız aslâ geri çevrilmez!” (Yûsuf, 110)

Cenâb-ı Hak, Kur’ân-ı Kerîm’in ve Kur’ân kıssalarının insanlar için ehemmiyetini bildirerek Yûsuf Sûresini şöyle nihâ-yete erdirir:

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولَى الْأَلْبَابِ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَى
وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

“**And olsun ki onların** (geçmiş peygamberler ve ümmetle-
rinin) **kıssalarında akıl** (ve gönül) **sâhipleri için pek çok ibret-**
ler vardır. (Bu Kur’ân) **uydurulabilecek bir söz değildir. An-**
cak o kendinden evvelkileri tasdik eden, her şeyi açıklayan
(bir kitâb); **îmân eden bir toplum için hidâyet ve rahmettir!**”
(Yûsuf, 111)

*Hiç şüphesiz ki Azîm olan Allâh, her şeyi en doğru bir
şekilde buyurmuştur!..*

RÂBITA, İSTİÂNE ve İSTİĞÂSE

Tasavvufta **sâlik**, bir mürşid-i kâmilin irşâdı ile kalbî eğitime tâbî olarak seyr u sülûkünü tamamlamaya çalışan kimsedir. Bu kalbî eğitim talebesi, mürşidin, yâni şeyhin verdiği istikâmeti hiç bozmadan muhâfaza eder, kalbini kesâfetten kurtarmaya çalışır. Teslîmiyet hâlini başarıyla devam ettirmeye gayret eder.

Mürşid ise, bu kalbî eğitimde rehber olan kimsedir.

Râbitanın lügatteki mânâsı, bağ, alâka ve vuslat demektir. Aslında kâinâtta râbitasız hiçbir mahlûk yoktur. Râbita, maddî mânevî istiâne ve istiğâseyi (yardım dilemeyi) mümkün kılar.

Diğer bir târif ile râbita, muhabbetten ibârettir. Gönülde muhabbetin tâzelik ve zindeliğini dâimâ muhâfaza ettirmektir.

Üç türlü râbita vardır:

1. Tabî Râbita

Kişinin yakınlarına duyduğu bir muhabbettir. Bir annenin evlâdına olan muhabbeti gibi.

2. Bayağı (Süflî) Râbita

Men edilen şeytânî ve nefsânî temâyüllere bağlanmadır. Bir kumarbazın kalbinin devamlı kumarla meşgul olup âilesini ve çocukğunu dahî unutması gibi.

3. Ulvî Râbita (Tasavvufî Râbita)

Mukaddes mefhumlara ve ulvî duygularla insanı Allâh'a yönlendiren vesîle ve vâsitalara râbitadır. Tecliye¹⁸ ve müşâhe-de makâmına vâsıl olmuş kimselere karşı ulvî duygular besleyip onların rûhâniyetinden istifâde etmek için cismen veya rûhen yanlarında bulunmaktır.

Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey îmân edenler! Allâh'tan korkun ve sâdıklarla beraber olun!” (et-Tevbe, 119)

Câlib-i dikkattir ki, Cenâb-ı Hak, bu âyet-i kerîmede **“Sâ-dık olun!”** buyurmamakta, takvânın muhâfazası için **“Sâdıklar-la beraber olun!”** diye emretmektedir. Bu da insanların sâdık bir cemaat içinde kulluğunu devâm ettirmesi gerektiğine işâret etmektedir.

Muhabbet ve maiyyet (beraberlik) şartlarına riâyet ederek râbita kuran bir kimse, râbita kurduğu kimsenin ahlâk ve mezi-yetleri ile istîdâdî ölçüsünde şahsiyetlenir. Çünkü güçlü insanların sergilediği hâller sârîdir. Yâni enerjik karakterlerde sirâyet özelliği vardır. Güçlü karakterler, zayıf karakterlerin ilham kay-nağıdır. Merhametli, fedâkâr ve ferâgat sâhibi insanların hâlle-ri, bulundukları cemâate müsbet tesirler verir.

18. **Tecliye:** Kelime mânâsı “cîlâlama” olan bu istilâh, tasavvufta, gönül aynası-nın mâsivâ kirinden, yâni Allâh'tan gayrı matlub ve düşüncelerin kesâfetin-den tamamen temizlenerek Allâh aşkının ve zikrullâhın nûruyla letâfete bür-rünmesi, saf, berrak ve parlak bir hâle gelmesi demektir.

Hâllerdeki bu sirâyet özelliği müsbette olduğu gibi menfide de geçerlidir. Nitekim Firavun'un Hâmân ve emsâli seçkin adamları da onunla ihtilâtları sebebiyle zamanla Firavunlaşmışlardır.

Tasavvufî mânâdaki râbita, mânevî duyulara vesîle olur. Kalbden nefsânî, bencil duygular gider, örnek alınan mürşid-i kâmilin hâlleri transfer edilir. Dünyâ malı, kalbin dışında ve bir gâye olarak değil, vâsita olarak taşınır.

Mürşidin kalbi, aynen mercek gibidir. Sıfâtullâh tecellîlerine mazhar olduğu için kalbdeki menfî duygular yanmıştır. Dünyâyâ âit fânî lezzetler ömrünü tüketmiştir. Bu hâller râbita ile mürîdin kalbine zamanla ve muhabbeti derecesinde sirâyet eder. Mürîd ile mürşid, bu hâl aktarmasıyla aynıleşir.

Nitekim hadîs-i şerîflerde şöyle buyrulmuştur:

“Kişi sevdiği ile berâberdir.” (Buhârî, Edeb, 96)

*“Herhangi bir topluluğa benzemeye çalışan, onlardan-
dır.”* (Ebû Dâvûd, Libâs, 4/4031)

Îmâm-ı Gazâlî -kuddise sirruh-, namaz kılan kimsede kalb huzûrunun şart olduğunu beyân buyurduktan sonra:

“İlk ve son oturuşta Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-i kalb gözleri arasında tahayyül etmek lâzımdır...” diyerek Peygamberimiz'le yapılacak râbitaya dikkat çekmiştir.¹⁹

19. Râbita hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *Îmândan İhsâna TASAVVUF*, s. 249-257.

Hâl İn'ikâsları

Yukarıda da ifâde ettiğimiz üzere hâller sârîdir. Bu sirâyetlerin belli başlı tahakkuk şekillerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Nazar (mânevî bakış)

Peygamberler ve evliyâullâhın nazarıdır.

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz buyururlar:

“Mü'minin firâsetinden sakınıınız! Çünkü o, Allâh'ın nûruyla bakar.” (Tirmizî, Tefsîr, 15)

Selîm bir kalbe sâhip olan kişinin nazarı, müsbet hâl aktarmasına vesîle olur. Kalbindeki feyz, nazar edilenin kalbine ak-seder.

Ashâb-ı kirâm, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in sohbetlerinde bulunup O'nun mübârek nazarlarına muhâtap oldukları için ümmet nezdinde en yüce makam olan sahâbîlik rütbesine nâil olmuşlardır. Bu yüzden, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in bu nebevî nazarlarına nâil olamayan mü'minlerin, sahâbîlik makâmına ermeleri mümkün değildir.

2. Söz

Nefsini tezkiye ve kalbini tasfiye etmiş bir kimsenin sözlerinde, yaşadığı hâlin duyguları yüklüdür. Bu duygularla söylenen sözler, muhâtabına tesir eder.

3. Sohbet

Sohbet meclislerinde zâhirî beraberlik de vardır. Kalblerdeki farklı tecellîler, o mecliste bulunanlara akseder. Güçlü karakterler, zayıfların ilham kaynağıdır. Zayıf olanlar, onlardan bir bakıma mânevî enerji alırlar.

4. Gıdâ Bakıyyesi ile Teberrük

Muhtelif zaman ve mekânlarda sahâbe, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in mübârek gıda bakıyyeleri ile bereket bulmuşlardır.

Bazı hadîs-i şerîflerin beyânı vechile, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz bir sütü içtiği zaman diğer sahâbîlere de ikrâm ederler, hem içene feyz aktarması olur, hem de sütte bir bereketlenme meydana gelir ve hiç eksilmezdi.

Sehl bin Sa'd -radiyallâhu anh- şöyle rivâyet etmektedir:

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimize bir içecek getirilmişti. Ondan bir miktar içtiler. Bu esnâda sağ tarafında bir çocuk, sol tarafında ise ashâbın büyüklerinden yaşlı kimseler oturuyorlardı. Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, sağındaki çocuğa, kâbına erişilmez bir nezâket ve tevâzû ile:

“-Müsâade eder misin, bu içeceği evvelâ şu büyüklerine vereyim?” buyurdular.

O küçük, fakat akıllı çocuk, herkesi şaşırtan şu ibretli cevâbı verdi:

“-Yâ Rasûlallâh! Siz'den bana ikrâm olunan nasîbimi hiç kimseye vermem!”

Bunun üzerine Sevgili Peygamberimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- mübârek ellerindeki içeceği o çocuğa verdiler. (Buhârî, Eş-ribe, 19)

Ebü Eyyûb el-Ensârî -radiyallâhu anh-, Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'i evinde misâfir ettiği günlerde yemek pişirir ve -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimize gönderirdi. Yemeğin kalan kısmı geri geldiğinde, Âlemlerin Efendi-

si'nin parmaklarının dokunduğu yerleri araştırırdı. (Müslim, Eşribe, 170-171)

Tebük'de susuzluk hâli vâkî olunca, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, parmaklarına az miktar-da su döktürmüş, sonra baş parmağından pınar misâli sular ak-mış; kırbalar suyla dolmuş ve ordunun su ikmâli onunla yapılmıştır. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in parmağından akan bu su, şüphesiz zemzemden de şifâli ve efdaldır. Çünkü Fahr-i Kâinât -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizin nûrlu el-lerinden ve mübârek cism-i şerîfinden akmıştır.²⁰

5. Eşyâ ile hâl aktarması

Pek çok senedle rivâyet edilen, mütevâtir bir hadîs-i şerîfe göre Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, hutbele-rini bir hurma kütüğü üzerinde okurdu. Mescide minber yapı-lınca, kütüğü terk edip minberin üzerinde hutbe okumaya baş-ladılar. O hurma kütüğü de Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in hicrânıyla ağlamaya başladı. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- kütüğü okşadı; kütük sâkinleşti. (Buhârî, Me-nâkıb, 25)

Yine Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, Vey-sel Karânî Hazretleri'ne hırkasını göndermiş ve:

“Bu hırkayı giysin ve ümmetime duâ etsin!” buyurmuş-tur. (Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 223-225)

Yûsuf -aleyhisselâm-'in gömleği Mısır'dan yola çıktığı za-man, Ya'kûb -aleyhisselâm- onun kokusunu tâ Kenan diyârın-

20. Bu hususta tafsilatlı bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *İmândan İhsâna TASAVVUF*, s. 411-414.

dan duymuş, onu âmâ olan gözlerine sürdüğü zaman da görmeye başlamıştır.

Eşyâ ile teberrük dışında da bâzı mânevî istifâde vesîleleri vardır. Mânevî bir feyz akışına vesîle olması için murâkabe ve râbıtada silsile-i şerîfe okunması da bunun bir misâlidir.

Nitekim Süfyan bin Uyeyne -rahmetullâhi aleyh-:

“Sâlihler yâd edildiği zaman rahmet iner!” (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 70/1772) buyurmuştur.

Kur'ân-ı Kerîm'de bahsedilen Ashâb-ı Kehf kıssası da, çok câlib-i dikkattir. Kitmîr, bir köpek olduğu hâlde sâlih ve sâdıklara bekçilik yaptığı için kendisine onların güzel hâllerinden bir hisse in'ikâs etmiştir. O da sâdıklardan olarak cennete girecektir. (İ. Hakkı Bursevî, *Rûhu'l-Beyân*, V, 226) Bir köpek, Hakk'ın sâlih ve sâdik kullarından ayrılmayıp onlara sadâkatle bekçilik etmek sûretiyle bu dereceye çıkarsa, hakîkî bir mü'minin de, Allâh dostlarına samîmiyetle bağlanarak mânen büyük ölçüde terakkî edeceği muhakkaktır.

Ashâb-ı kirâm, İslâm'ın zuhûrundan evvel ekseriyetle yaratılış fıtratına zıt bir hayat yaşıyorlardı. Fakat hidâyete erdikten sonra Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in duygularının kendilerine yansmasıyla dünyânın en fazîletli insanları hâline geldiler. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'den silsile ile mürşid-i kâmile gelen bu duygular, sâliklere râbta ve sohbet ile akseder. Neticede Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in örnek şahsiyeti, mürîde kendi istîdâdı nisbetinde sirâyet eder.

Mâide Sûresi'nin 35. âyet-i kerîmesinde:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ

“Ey îmân edenler! Allâh’tan korkun ve O’na yaklaşmak için vesîle (yâni sebep) arayın!..” buyrulmaktadır.

Bazı müfessirlere göre bu vesîle, bir mürşid-i kâmilin terbiyesine girerek Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in ahlâkı ile ahlâklanmaktır.

Îmâm Mâlik -rahmetullâhi aleyh-:

“Dileklerinizde Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’i vesîle edininiz!..” buyurmuştur.

Îmâm Şâfiî -rahmetullâhi aleyh-:

“Herhangi bir mevzûda takıldığım zaman, iki rekât hâcet namazı kılar, Ebû Hanîfe Hazretleri’nin kabrine gider, kendisini ziyâret ederdim. Hâcetim de böylece hâsıl olurdu...” buyurur.

Îmâm Cezerî -kuddise sirruh-:

“Duâlarınızın kabûlü için peygamberler ve sâlih kişileri vesîle edininiz!” buyurmaktadır.

Allâh Rasûlü ile tevessüle âit birkaç misâl şöyledir:

İbn-i Abbâs -radiyallâhu anh- anlatıyor:

Hayber yahûdileri ile Gatafan kabilesi arasında savaş vardı ve Hayber yahûdileri ne zaman Gatafan’la karşılaşsalar yeniliyorlardı. Sonunda:

“Ey Allâh’ımız! Âhir zamanda göndermeyi va’dettiğin o ümmî peygamber hakkı için Sen’den bizi muzaffer kılmanı dili-

yoruz.” duâsına sığınmayı kararlaştırdılar ve Gatafan’la karşılaşınca bu duâyı yaptılar. Savaşın netîcesinde Gatafan’ı bozguna uğrattılar. Fakat duâlarında vesîle edindikleri Âhırzaman Nebîsi Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, peygamber olarak gönderilince O’nu inkâr ettiler. Bunun üzerine Allâh Te-âla şü âyet-i kerîmeyi vahyetti:

وَ كَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ
مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

“...**Daha önce** (O peygamberin adını kullanarak, O’nun hakkı için diyerek) **kâfirlere karşı zafer isteyip durdukları hâlde, O tanıdıkları kendilerine gelince, bu sefer O’nu inkâr ettiler. İşte Allâh’ın lâneti böyle kâfirlere dir.**” (el-Bakara, 89) (Kurtubî, II, 27; el-Vâhidî, *Esbâbü’n-Nüzûl*, s. 31)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in vefâtından sonra Medîne’de şiddetli bir kıtlık olmuştu. Ahâlî bu durum hakkında Hazret-i Âişe -radiyallâhu anhâ-’ya mürâcaat etti. Âişe vâlide-miz onlara şü tavsiyede bulundu:

“-*Nebiy-yi Muhterem Efendimiz’in kabr-i şerîfine gidin, tavanından bir pencere açın. Efendimiz ile semâ arasında bir perde kalsın!*”

Nitekim böyle yapıldığında bolca yağmur yağdı, otlar yeşerip büyüdü, develer iyice semizleşti. Hattâ bu seneye “Âmu’l-fetk: bolluk senesi” ismi verildi. (Dârimî, *Mukaddime*, 15)

Sâlih kimselerle tevessül hakkındaki birkaç rivâyet de şöyledir:

Hazret-i Ömer -radiyallâhu anh-, bir kuraklık zamanında Hazret-i Abbas -radiyallâhu anh-'ı yanına almış, yağmur yağması için onu vesîle ittihâz etmiştir. (Buhârî, İstiskâ, 3)

Bir kimse Osman bin Affân -radiyallâhu anh-'ın yanına bir ihtiyacı için sık sık gidiyor, ancak Osman -radiyallâhu anh- ona iltifat etmiyor, ihtiyacını görmüyordu. Bu kimse Osman bin Huneyf'le karşılaştı ve durumu ona şikâyet etti. Osman bin Huneyf ona şöyle dedi:

“-Abdesthâneye git abdest al, sonra mescide giderek iki rekât namaz kıl. Sonra da:

«Allâh'ım! Rahmet Peygamberi olan Nebîmiz Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem- hürmetine Sen'den istiyor ve Sana yöneliyorum. Ey Muhammed! Ben Sen'inle, Sen'in Rabbine yöneliyorum, ihtiyâcımı karşıla!» de ve istediğin şeyi söyle.”

O kimse gitti, kendisine söylenenleri yaptı ve Osman bin Affân'ın kapısına geldi. Kapıcı onun elinden tuttu, Osman -radiyallâhu anh-'ın yanına götürdü. Hazret-i Osman onu yanındaki mindere oturttu.

“-İhtiyacın nedir?” diye sordu. O da söyledi. Hazret-i Osman onu derhâl yerine getirdi ve:

“-Şimdiye kadar ihtiyacını niçin söylemedin, bundan sonra bir ihtiyacın olursa bize gel!” dedi.

Adam onun yanından çıktı, Osman bin Huneyf'e gitti ve:

“-Allâh seni hayırla mükâfatlandırınsın, seninle konuşunca ya kadar ihtiyacımı görmüyor ve bana iltifat etmiyordu.” dedi.

Bunun üzerine Osman bin Huneyf -radiyallâhu anh- şöyle dedi:

Vallâhi ben bu usûlû kendiliğimden söylemedim. Şöyle bir hâdiseye şahit olmuşum. Bir âmâ Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e gelerek:

“–Yâ Rasûlallâh! Allâh'a yalvar da gözümdeki hastalığı gidersin! Gözümün kör olması bana çok zor geliyor!” dedi.

Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de:

“–*Dilersen sabret, bu senin için daha hayırlıdır.*” buyurdu.

Âmâ ise:

“–Yâ Rasûlallâh! Beni elimden tutup götürecek kimsem yok. Bu hâl bana çok meşakkat veriyor. Lütfen gözlerimin açılması için duâ ediniz!” deyince Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu:

“–*Git abdest al! Sonra iki rekât namaz kıl! Ardından da şöyle duâ et:*

«Allâh'ım! Rahmet peygamberi olan peygamberin Muhammed'le (O'nun hürmetine) Sen'in zâtından diliyor ve Sana yöneliyorum. Yâ Muhammed! İhtiyacımın verilmesi için Sen'inle Rabbime yöneliyorum! Allâh'ım! O'nu bana, şefaatçi kıl!»” (Tirmizî, Deavât, 118; Ahmed bin Hanbel, Müsned, IV, 138; Heysemî, Mecmau'z-Zevâid, II, 279)

Hâkim'in rivâyetinde, ayrıca âmânın gözü görür bir hâlde ayağa kalktığı ilâvesi de bulunmaktadır. (Hâkim, Müstedrek, I, 707-708)

Utbe bin Gazvân -radiyallâhu anh-'ın rivâyet ettiğine göre Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle buyurmuştur:

“Biriniz, kimsenin bulunmadığı bir yerde bir şeyini kaybeder veya yardım istemek mecbûriyetinde kalırsa: «يَا عَبْدَ اللَّهِ أَعْيُنُونِي : Ey Allâh’ın kulları bana yardım ediniz.» diye nidâ etsin. Zîrâ Allâh Teâlâ’nın sizin göremediğiniz kulları vardır.” (Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, X, 132; İmâm Nevevî, *el-Ezkâr*, 201)

Bu hadîs-i şerîfi nakleden İmâm Nevevî Hazretleri, bizzat başından geçen bir hâdiseyi de şöyle zikretmektedir:

“Bana bu hadîsi nakleden zât, buna benzer bir hâdisi yaşadığını ve Rasûlullâh’ın emri mûcibince hareket ettiğinde, netîcenin aynen tahakkuk ettiğini bildirmişti. Ben de hayret etmiştim. Daha sonra birgün, yanında bulunduğum bir kimsenin de aynı şekilde devesi kaçtı. Bunun üzerine ben de bu hadîs-i şerîfi naklettim. Bir de baktık ki deve, hiçbir sebep yokken kaçmak-tan vazgeçti ve sâhibi deveyi rahatça yakaladı.”

Mansûr bin Abdullâh, Ebû Abdullâh bin Cellâ’nın hâlini şu şekilde rivâyet etmiştir:

İbn-i Cellâ der ki:

“Medîne-i Münnevvere’ye gelmiştim. Yoksulluk içindeydim. Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in kabr-i şerîfine vardım. Selâm verdim ve:

“—Ey Allâh’ın Rasûlü! Fakr u zarûret içindeyim! Sana misâfir oldum.” dedim.

Bir müddet sonra üzerime uyku hâli geldi. Uykuda Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz bana bir çörek ikrâm etti. Yarımını yedim, sonra uyandım; diğer yarımını da yanımda buldum.”²¹

21. Bkz. Kelabâzî, *Taaruf*, Çev. S. Uludağ, s. 214. Tevessül ile alâkalı tafsîlatlı bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *İmândan İhsâna TASAVVUF*, s. 399-410.

İbn-i Abbâs'tan şöyle nakledilir:

“Allâh Rasûlü'nü rüyâda gördüm. Şefkat ve muhabbet izhâr buyurdular. Sonra mü'minlerin annelerinden birisini ziyârete gittim. Bana Allâh Rasûlü'nün aynasını gösterdi. Aynaya bakınca, nûrlu Peygamber'in sûretini gördüm, kendi sûretimi göremedim...”

İşte bu naklin ifâde ettiği hâl, râbitanın eseri ve netîcesidir. Râbita yapılan kimsede fânî olmak da budur.

Hâce Ubeydullâh Ahrâr Hazretleri şöyle buyurdular:

“Kur'ân-ı Kerim'in **«Ey îmân edenler, Allâh'tan korkunuz da sâdıklarla berâber olunuz!»** âyetinde geçen «olunuz!» kelimesi, sâdıklarla devamlı olarak beraberliği ifâde eder. «Keynûnet=oluş» mutlak olarak zikredildiğinden, hakîkî ve hükmî iki tarafa da şâmilidir. Hakîkî oluş, sâdıkların meclisinde kalb huzûruyla bulunmaktan ibâret olduğu gibi, hükmî oluş da, onları giyâblarında tahayyül etmekten ibârettir.”

Bu şekilde, mürşide huzûrunda iken gösterilen edeb ve muhabbeti, giyâbında da göstermeye ve onun ahlâkıyla ahlâklanmaya **“fenâ fi'ş-şeyh”** denir.

Şunu iyi anlamak gerekir ki, râbita edilen şahıs, yâni mürşid-i kâmil, Allâh ile kul arasında üçüncü bir şahıs değildir. Çünkü İslâm'da ruhbanlık yoktur. Mürşid ancak, mürîdin kendisine örnek alması için ihsân edilmiş numûne-i imtisâl bir şahsiyettir. Nasıl ki, seyahat esnâsında bindiğimiz bir araç, gâye değil vâsıta ise, bir mürşid-i kâmil de, mürîde kalbî eğitimi tâlîm edip onun iç dünyasını Allâh Rasûlü'nün ahlâkı ile tezyîn eden bir Allâh dostudur. Kudsiyyet, Allâh'a mahsustur.

Fenâ fi'ş-şeyh makâmının daha ötesinde **fenâ fi'r-rasûl** makâmı vardır. Bu mertebede, hayâtın her ânında Rasûlullâh'ın huzûrunda gibi hareket edilerek O'nun ahlâkiyla bütünleşilir. Bu hâli, en güzel şekilde Ebû Bekir Sıddîk -radiyallâhu anh- Efendimiz yaşamıştır. Rivâyete göre şöyle anlatılır:

“Ebû Bekir Sıddîk Hazretleri, Allâh Rasûlü'nün rûhâniyeti cihetiyle abdest tâzeleme esnâsında bile gözünün önünden gitmediğini bildirdi. Yâni Sıddîk-ı Ekber, Allâh Rasûlü'nün, yıkanma ve temizlenme yerlerinde bile mübârek sûretleriyle mânevî tecessümünden ayrılamadığını kendilerine arz etti.”

Hazret-i Ebû Bekir -radiyallâhu anh-'da tecellî eden bu “fenâ fi'r-rasûl” hâline mukâbil Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de vefât ederken:

“*Bütün kapılar kapansın; yalnız Ebû Bekr'inki kalsın!*”
(Buhârî, Ashâbü'n-Nebî, 3) buyurmuşlardır.

Bu hadîs-i şerîf, karşılıklı kalbî akışı, ne güzel ifâde etmektedir. Bu mânevî akışın netîcesi de:

وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ

“...Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir...” (el-Hadîd, 4)

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

“...Biz insanoğluna şah damarından daha yakınız!” (Kâf, 16) âyetlerinin sırrına nâiliyet ve fenâ fillâh makâmının tecellîsine mazhariyettir.

Râbitanın Kur’ân-ı Kerîm’deki diğer bir delili de şu âyet-i kerîmedir:

“Doğrusu, hanım O’na (Yûsuf’a sâhip olmayı iyice aklına koymuş ve buna) meyletmişti. Eğer Rabbinin bürhânını görmeseydi O da kadına meyledecekti. İşte böylece Biz fenâlığı ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için bürhânımızı gösterdik. Çünkü O, Biz’im tam ihlâsa erdirilmiş kullarımızdandı.” (Yûsuf, 24)

Bu âyetin tefsîrinde müfessirler, **«eğer Rabbinin bürhânını görmeseydi»** ifâdesindeki bürhânı, şöyle açıklamaktadırlar:

“Bürhândan maksad, kadının tehlikeli meyli karşısında Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın sûretinin bir anda Yûsuf’un gözünün önünde canlanıp parmağı ağzında olduğu hâlde ve hayretle O’na:

“–Aman kendine sâhip ol, ondan yüz çevir!” diye hitâb etmesidir. Nitekim babasının bu şekilde gözünün önünde canlanıp kendisini îkâz ettiğini gören Yûsuf -aleyhisselâm-, toparlanmış ve o çirkin işten sakınmıştır.”

Râbita, bu âyet-i kerîmenin tefsîrinde açıklandığı üzere, Hazret-i Yûsuf’un, Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın hayâlini görmesi gibi, mürîdin de şeyhinin hayâlini ve hâllerini gözünde ve gönülünde taşımasıdır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’e salât ü selâm getirerek, gönülde bir sevgi bağı oluşturmak da bir tür râbitadır.

Beşer idrâkinin mücerredî görmesi veya hissetmesi, onu bir eşyâya veya şekle nisbet etmeden kolay kolay gerçekleşmez. İlim âlimde, aşk âşıktâ ve sanat da sanatkârda sergilenir. Mücerredî sergisiz takdîm, imkânsızdır.

Usta-çırak, hoca-talebe v.s. gibi bütün münâsebetler, yine râbîta ile alâkalıdır. Râbîta ile mürşid, kalbindeki mânevî husûsiyetleri sâlike ilkâ eder.

Nasıl fizikî beraberlikte mürşid-i kâmilin yanında edeben ulvî duygular ile bulunulur ise, o hâlî mânevî beraberlikte de, yâni gıyâblarında da devâm ettirmek, râbîtanın hakîkatine erişmektir. Çünkü, her zaman Allâh dostları ile zâhirî beraberlik mümkün olmayabilir.

Râbîta, Allâh dostlarının silsilesi ile Hazret-i Peygamber'den feyz akışını sağlar. Muttasılın elektriğe kapılan insanlar gibi en sondaki de istidâdına göre aynı akımı alır. Râbîta neficesinde mânevî yardım gelir. Buna da **istiâne** ve **istiğâse** denir.

Râbîta-i Mevt

Tasavvufta ölüm ile râbîta kurmaya “**tefekkür-i mevt**” de denir. Ölümü tefekkür etmenin insan hâl ve tavırları üzerinde büyük bir tesiri vardır. Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- hadis-i şeriflerinde:

أَكْثَرُوا ذِكْرَ هَازِمِ اللَّذَاتِ يَعْنِي الْمَوْتَ

“Bütün zevkleri kökünden yok eden ölümü çokça hatırlayınız!” (Tirmizî, Zühd, 4)

كَفَى بِالْمَوْتِ وَاعِظًا

“Ölüm, (size) nasihatçi olarak yeter!” (Süyûtî, Câmiu's-Sağîr, II, 77) buyurmuştur.

İbn-i Ömer -radiyallâhu anhümâ- anlatıyor:

“Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- ile birlikte idim. Ensar'dan bir zât gelerek Efendimiz'e selâm verdi. Sonra da:

«Ey Allâh'ın Rasûlü! Mü'minlerin hangisi daha faziletlidir?» diye sordu.

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

«Ahlâken en üstün olanıdır!» buyurdular.

O zât bu sefer de:

«Mü'minlerin en akıllıları kimlerdir?» diye sordu.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

«Ölümü en çok hatırlayandır ve ölümden sonrası için hazırlığını en iyi yapandır. İşte bunlar en akıllı kimselerdir.» buyurdular.” (İbn-i Mâce, Zühd, 31/4259)

Gerçekten tefekkür-i mevt, insanı huzursuz eden nefsânî dünyâ sevgisini azaltır. Çünkü dünyânın geçici servet, mertebe, mevkî ve nefsânî güzelliklerini aşırı derecede sevmek ve onlara gönül bağlamak, gaflet gibi mânevî hastalıkların başlıca sebebi-

dir. Kalbimizin bu gibi bağılıklardan korunması için kabri düşünmek, istikbâlde başımızdan geçecek ölüm ahvâlini tefekkür etmek; bizleri samîmî bir tevbe ve ibâdetle huşûa sevk ederek dünyevî ihtiraslardan, boş hevâ ve heveslerden korur. Devâm ettiğimiz zikir ve râbıtalarımız, -inşâallâh- âhiret kurtuluş ve saâdetine vesîle olur.²²

Allâh kalblerimizi zikir ve muhabbet menbaı eylesin!

Âmîn!..

22. Mevzuyla alâkalı tafsîlatlı bilgi için bkz. Osman Nûri TOPBAŞ, *Îmândan İhsâna TASAVVUF*, s. 255-257.

Hazret-i Ya'kûb

Hazret-i Yûsuf

H A Z R E T - İ
Ş U A Y B
-aleyhisselâm-

*Gönülleri Vecde Getiren Hitâbeti Sebebiyle
Kendisine Hatîbü'l-Enbiyâ Denilen*

HAZRET-İ ŞUAYB

- a l e y h i s s e l â m -

İbrâhîm -aleyhisselâm- veya Sâlih -aleyhisselâm-'ın neslindendir. Anne tarafından Hazret-i Lût'un kızına ulaştığı ve Eyyûb -aleyhisselâm- ile teyzeoğulları oldukları da rivâyet edilir. Aynı zamanda Mûsâ -aleyhisselâm-'ın kayınpederidir.

Dağlık ve ormanlık iki komşu ülke olan Medyen ve Eyke halkına gönderilmiştir. (Hâkim, *Müstedrek*, II, 621/4075)

Medyen'de doğup büyüyen Şuayb -aleyhisselâm-, o kavmin asıl bir âilesine mensuptu. Gençliği Medyen kavminin arasında geçti. Bu bölge halkı sapıtıp azıtmıştı. Şuayb -aleyhisselâm- ise, onların kötülüklerinden uzak, temiz ve nezih bir hayat yaşardı. Bu nezih hayâtı ve nasihatleri ile insanlara numûne olurdu.

Medyenliler

Medyen, Akabe körfezinden Humus vâdisine kadar uzanan bölgedir. Medyen adını, burada yaşayan bir kabileden almıştır.

Medyenliler, sapıklık ve isyan yollarına düşmüşler, Allâh'a ibâdet ve itâati terk etmişlerdi. Putlara ve heykellere tapıyorlardı. Medyen'in kervan yolları üzerinde bulunması sebebiyle halk, ticâretle meşguldü. Ancak hîle yaygınlaşmış, bir sanat ve mârifet hâline gelmişti. Halk, kendileri için bir alışverişte bulundugunda tartıyı fazla tutarlar, aldıklarını az gösterirler; başkalarına bir şey satarken ise, fazla ücret alıp eksik mal verir, hîle ile azı çok olarak gösterirlerdi. Hattâ alış için ayrı, satış için ayrı terâzi kullanırlardı.

Yine bu azgın kavim, insanların yollarını keser, onların mallarından bir kısmına el koyarlardı. Özellikle yabancı ve gariplerin mallarını çeşitli entrikalarla ellerinden alırlardı. Beşerî münâsebetleri, tamamen hîle, eziyet ve zulüm üzerineydi. Hak Teâlâ'nın verdiği bol nîmetlerin kıymetini bilip şükürlerini edâ etmezler, Allâh'a isyan etmek ve putlara tapmak sûretiyle son derece nankörlük ederlerdi. Kısaca Medyenlilerin inancı putçuluk; alışveriş esasları hilekârlık ve en gözde meslekleri de vurunculuktu.

Bütün ulvî esasların yıkıldığı Medyen'de tam anlamıyla itikâdî, siyâsî, iktisâdî ve ahlâkî bir çöküntü vardı.

Medyenliler, böyle sefih bir hayat içinde gâfilâne yaşarken Allâh Teâlâ onlara Şuayb -aleyhisselâm-ı gönderdi. Hazret-i Şuayb, kendilerine güzel nasihatlerde bulundu. Allâh'ın emir ve nehiylerini anlattı. Cenâb-ı Hakk'a şirk koşmamalarını ve yalnız

O'na ibâdet etmelerini; alışverişte, ölçü ve tartıda haksızlık yapmamalarını; âhiret gününe îmân etmelerini ve yeryüzünde bozgunculuk çıkarmamalarını söyledi. Yüce Allâh'ın azâbının çetin, nîmetinin sayısız olduğunu bildirdi.

Âyet-i kerîmelerde buyrulur:

وَ إِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ وَلَا تَنقُصُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّي أَرِيكُمْ بِخَيْرٍ وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ

“Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı gönderdik. Dedi ki:

«Ey kavmim! Allâh’a kulluk edin! Sizin için O’ndan başka ilâh yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zîrâ ben sizi hayır (refâh ve bolluk) içinde görüyorum. Ve ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azâbından korkuyorum.»

(Hûd, 84)

قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهِ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ

“...Dedi ki:

«Ey kavmim! Allâh’a kulluk edin, sizin O’ndan başka ilâhınız yoktur. Size Rabbinizden açık bir mûcize gelmiştir; artık ölçüyü, tartıyı tam yapın! İnsanların eşyâlarını eksik vermeyin! Islâhından sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın! Eğer inananlar iseniz, bunlar sizin için daha hayırlıdır.» (el-A’râf, 85)

يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ

“...Ey kavmim! Allâh’a kulluk edin ve âhiret gününü bekleyin!..” (el-Ankebût, 36)

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm- bu şekilde Medyen halkına hakikatleri tebliğ ediyordu. Onları, kıyâmet gününü ve ilâhî hesâbı tasdik etmeye dâvet ediyor ve orada fayda verecek amel-ler işlemeye teşvik ediyordu.

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-, bilhassa alışveriş ve ölçüp tartmada yapılan hileler husûsunda halkını dâimâ ikâz etmekteydi. Ayrıca eğer bu davranışlarından vazgeçip tevbe etmezlerse, kendilerine verilen bütün nîmetlerin geri alınacağına dâir ihtarda bulunuyordu. Allâh Teâlâ, bu kavme pekçok mal ve nîmet ihsân etmişti. Onlar ise tevbe edip şükredecekleri yerde hile yapıp haddi aşmaya devâm ediyorlardı.

Şuayb -aleyhisselâm- nasihatlerine devamla şöyle dedi:

وَاِذَا قَامُوا فِي الْمِيزَانِ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ
اَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْاَرْضِ مُفْسِدِينَ

“Ve ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adâletle yapın; insanlara malları husûsunda haksızlık etmeyin; yeryüzünde fesatçılık çıkararak fenâlık yapmayın!” (Hûd, 85)

Bundan sonra Şuayb -aleyhisselâm-, ticâretin esaslarını belirledi. Bu, ölçü ve tartıyı tam tutmak ve normal kâra râzı olmaktı. Normal kârda, iş ve ticâret emniyeti, Allâh katında da kul hakkına riâyetin yüz aklığı vardı. Şuayb -aleyhisselâm-, öğütlerine devâm etti:

بَقِيَّةُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيفٍ

“Eğer mü'min iseniz, Allâh'ın (helâlinden) bıraktığı (kâr) sizin için daha hayırlıdır. Bununla birlikte ben üzerinize bir bekçi de değilim.” (Hûd, 86)

“Yâni yaptığınız kötü işlerden dolayı size ne cezâ verebilirim ne de sâhip bulunduğunuz nîmetlerin, nankörlüğünüz sebebiyle elinizden çıkmasına mânî olabilirim! Ben ancak bana bildirileni tebliğ ederim!”

Yukarıdaki âyet-i kerîmelerde Şuayb -aleyhisselâm-, kavmini şu beş husûsa dâvet etmekteydi:

1. Tevhîd ve yalnızca Allâh'a ibâdet.
2. Kendisinin peygamberliğini tasdik.
3. Terâziyi tam tutmak, doğru ölçmek; hîle yapmamak.
4. İnsanların bütün haklarına riâyet. Gasb, hırsızlık, rüşvet, yol kesme vb. açık ve gizli bütün kötü fiilleri terk etmek.

5. Din ve dünyâ işlerinde fesat çıkarmamak.

Şuayb -aleyhisselâm-'ın dâvet ettiği bu beş esas, «**Hâlık'a tâzîm, mahlûkâta şefkat ve merhamet**» şeklinde de hulâsâ edilebilir. Zîrâ bu ölçü, tevhîd ve peygamberleri tasdik ile bütün kul hakları ve yeryüzünde fesat çıkarmamak gibi hususları da içine almaktadır.

Şuayb -aleyhisselâm-'ın dâveti hayli etkili oldu. Çevrede büyük tesir uyandırdı. İnsanlar gruplar hâlinde ziyâretine geliyor, kendisine îmân ediyor ve bildirdiklerini yerine getiriyorlardı. Allâh'a ibâdet ederek, ticârette doğruluktan ayrılmıyorlardı. Ancak inanmayanlar da çoktu.

İnanmayanlar, bu hâle öfkeleniyor, normal kârı az görüyorlardı. Birbirlerini: “Normal kârla kimse zengin olamaz!” diyerek haksızlığa ve bâtıla teşvîk ediyorlardı.

Azgın kavim, peygamberlerine:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلُوتُكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يُعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ
فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ إِنَّكَ لَأَنْتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ

“Dediler ki:

«Ey Şuayb! Babalarımızın taptıkları (putları), yâhut mallarımız husûsunda dilediğimizi yapmayı terk etmemizi Sana namazın mı emrediyor? Oysa Sen yumuşak huylu ve çok akıllısın!» (Hûd, 87)

Burada “namaz”dan maksad, dindir. Çünkü namaz, dînin en şümûllü ve en büyük ibâdeti olarak âdeta dîni temsil eder. Bu bakımdan namaz son derece mühim bir ibâdettir.

قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيْتَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا
 حَسَنًا وَ مَا أُرِيدُ أَنْ أَمْلِكُكُمْ إِلَىٰ مَا أَنهِيكُمْ عَنْهُ إِن أُرِيدُ
 إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ
 عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

“(Şuayb) dedi ki:

«Ey kavmim! Eğer benim, Rabbim tarafından (verilmiş) apaçık bir delilim varsa ve O, bana tarafından güzel bir rızık vermişse buna ne dersiniz? Size yasak ettiğim şeylerin aksini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum. Ben sâdece gücümün yettiği kadar ıslâh etmek istiyorum. Fakat muvafakıyyetim ancak Allâh'ın yardımı ilemdir. Yalnız O'na dayandım ve yalnız O'na yönelirim.» (Hûd, 88)

Şuayb -aleyhisselâm-, bu âyet-i kerîmedeki:

“Size yasak ettiğim şeylerin aksini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum.” ifâdesiyle: “Size ancak yaptığım şeyleri emrediyorum. Eğer sizi bir şeyden men ediyorsam, onu ilk terk eden kişi ben olurum.” demiş olmaktadır.

Tebliğde bu hassâsiyete sâhip olmak, Cenâb-ı Hakk'ın medhettiği mühim bir haslettir. Aksi şekilde davranmak ise şiddetle yasaklanmış ve zemmedilmiştir. Nitekim son zamanlarında İsrâîloğulları ulemâsı bu kötü huya yakalanmışlardı. Bu sebeple Allâh Teâlâ onlara hitâben:

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ
وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ

“Kitâbı (Tevrât’ı) okuduğunuz hâlde, kendinizi unutup insanlara iyiliği mi emrediyorsunuz? (Yaptığınız işin kötülüğünü) düşünmüyor musunuz?” (el-Bakara, 44) buyurmuştur.

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de, bu hususta şöyle buyurmaktadır:

“Kıyâmet günü bir adam getirilir ve cehenneme atılır. (Ateşin harâretiyle) karın bölgesinde bulunan bütün muhteviyât (bağırsaklar, böbrekler vs.) dışarı çıkar. Bu adam eşeğin değirmen etrafında döndüğü gibi dönmeye başlar. Cehennem ehli toplanarak:

«–Ey falan, sana ne oluyor? Sen bize iyilikleri emredip kötülüklerden sakındırmaz mıydın?» derler.

Adam şöyle cevap verir:

«–Evet, ben size iyiliği emrederdim, fakat kendim yapmazdım. Sizi kötülüklerden sakındırırdım, ancak onları kendim yapardım.» (Müslim, Zühd, 51/2989)

Şuayb -aleyhisselâm- bu ölçüler ışığında bıkmadan usanmadan tebliğine devâm ediyordu. Fakat azgın kavim, Şuayb -aleyhisselâm-’ın bu tavsiye ve nasihatlerini dinlemediler. Gittikçe azgınlıklarını daha da artırdılar. Hazret-i Şuayb’a, güçlü bir kabîleye mensûb olduğu için herhangi bir kötülük yapamasalar da, O’na îmân edenleri tehdid etmekten geri kalmıyorlardı. Hazret-i Şuayb bu hususta da onları ikâz etti:

وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصِدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ
بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا وَاذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرَكُمْ
وَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ

“Tehdîd ederek, inananları Allâh yolundan alıkoyarak ve o yolu eğip bükme isteyerek öyle her yolun başında oturmayın! Düşünün ki siz sayıca az idiniz de O sizi çoğalttı. Bakın ki, bozguncuların sonu nasıl olmuştur!” (el-A'râf, 86)

Şuayb -aleyhisselâm-, bütün sıkıntılara rağmen, kavmini hîdâyet'e dâvet etmekteydi. İbrâhîm -aleyhisselâm-'a indirilen Hanîf dîninin hükümlerine göre amel ediyordu. Peygamberliği Şam'a kadar yayılmıştı. Allâh aşkı ile yanan mü'min gönüller, O'nu görmek için Medyen'e doğru sefer ediyorlardı. Medyen ahâlîsi de yollarda durup, Şuayb -aleyhisselâm-'ın ziyâretiyle şereflenmek isteyen mü'minlere mânî olmaya çalışıyorlardı. Bu ise şeytana tâbî olmanın açık bir tezâhürüydü. Çünkü şeytan, dergâh-ı ilâhîden kovulunca Cenâb-ı Hakk'a:

قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾
ثُمَّ لَآتِيَنَّهُمْ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَ مِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ
وَعَنْ شَمَائِلِهِمْ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾

“And olsun ki ben, onları (kullarını) saptırmak için Sen'in doğru yolunun üstüne oturacağım. Sonra elbette onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım ve Sen, onların pek çoğunu şükredenlerden bulmayacaksın!» dedi.” (el-A'râf, 16-17)

Nitekim Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm- kavmini;

1. Yollar üzerinde oturup insanları tehdîd ederek onlara eziyette bulunmaktan,
2. İnsanların Allâh'a îmân etmelerine mânî olmaktan,
3. Mü'minleri ve yeni îmân edecek olanları çeşitli şüphelere ve tereddütlere sevk edip dalâlet yoluna saptırmaktan men etmeye çalışıyordu.

Son İkazlar

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-, kavminin kötü davranışlarına ve isyanlarına üzülüyor, büyük bir sabırla onları cehâlet uykusundan uyandırmaya çalışıyordu. Onları son olarak şöyle îkâz etti:

و يَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَنْ يُصِيبَكُمْ مِثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ
أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِنْكُمْ بِبَعِيدٍ

“Ey kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nûh kavminin veya Hûd kavminin, yâhut Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi size de bir musîbet getirmesin! Lût kavmi sizden uzak da değildir.” (Hûd, 89)

Yâni onlar da sizin zamanınıza yakın bir zamanda helâk oldular. Dolayısıyla helâk olanların zamanca size en yakını onlardır. Küfürde, kötülüklerde ve helâki gerektiren şeylerde sizden uzak değillerdi. Bu sebeple helâk oldular. Onlardan ibret almalısınız!..

وَ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تَوْبُوا إِلَيْهِ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ

“Rabbinizden bağışlanma dileyin; sonra O’na tevbe edin! Muhakkak ki Rabbim çok merhametlidir, (mü’minleri) çok sever.” (Hûd, 90)

Kavmin ileri gelen müşrikleri, Hazret-i Şuayb’ın bu tekliflerine râzı olmadılar:

قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفَقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرِيكَ فِينَا ضَعِيفًا
وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ وَ مَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَ اتَّخَذْتُمُوهُ وَ رَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا
إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾

“Dediler ki:

«-Ey Şuayb! Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz ve içimizde Sen’i cidden zayıf görüyoruz! Eğer kabîlen olmasa, Sen’i mutlakâ taşlayarak öldürürüz. Sen bizden üstün değilsin!»

(Şuayb):

«-Ey kavmim! Size göre benim kabîlem Allâh’tan daha mı güçlü ve değerli ki, onu (Allâh’ın emirlerini) arkanıza atıp unuttunuz. Şüphesiz ki Rabbim yapmakta olduklarınızı çepeçevre kuşatıcıdır.» dedi.” (Hûd, 91-92)

Şuayb -aleyhisselâm-, bu azgın kavmin îmân etmelerinden ümidini kesince, kavmini Allâh’a havâle etti. Artık yapacak bir şey kalmamıştı. Ancak yine de belki ibret alırlar diye kendilerine ilâhî azâbı hatırlattı:

وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِّنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا
فَاصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

“Eğer içinizden bir grup benimle gönderilene inanır, bir grup da inanmazsa, Allâh aramızda hükmedinceye kadar bekleyin! O hâkimlerin en hayırlısıdır.” (el-A'râf, 87)

Ancak Medyenliler, yine Şuayb -aleyhisselâm-’ı yalancılıkla suçladılar. Kendisini ve kendisine îmân etmek isteyenleri de, Medyen’den çıkaracaklarını söyleyerek tehdid ettiler. Artık inananların, kendi içlerinde yaşamalarını tehlikeli bulmuşlardı:

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ
آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ

“Kavminden ileri gelen kibirliler dediler ki:

«-Ey Şuayb! Ya Sen’i ve Sen’inle beraber inananları memleketimizden çıkarırız veya dînimize dönersiniz!»

(Şuayb):

«-İstemesek de mi?» dedi.” (el-A'râf, 88)

Ve şunları ekledi:

قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا
وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ
شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبُّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ
وَ أَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ

“Doğrusu, Allâh bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dîninize dönersek, Allâh’a karşı iftirâ atmış oluruz. Dîninize geri dönmemiz bizim için olacak şey değildir; meğer ki Allâh dilemiş olsun. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz sâdece Allâh’a tevekkül ederiz. Ey Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adâletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısıdır.” (el-A’râf, 89)

Bu âyette Şuayb -aleyhisselâm-, kavminin dînine geri dönme teklifini reddetmekte, fakat bu işte Allâh’ın dilemesini istisnâ tutmaktadır. Onun bu tavrı, Allâh’ın irâdesine teslim olmasının bir ifâdesidir. Çünkü peygamberler ve velîler, devamlı olarak Allâh’ın azâbından ve hâllerinin değişmesinden korkarlar.

Bu sebeple Şuayb -aleyhisselâm- diyor ki:

“–Allâh’ın dînini bırakıp da sizin dîninize dönmemiz, kabûl edilir şey değildir. Ancak Allâh, bizim helâkimizi dilemişse, bir şey diyeceğimiz yoktur. Çünkü bütün işlerimiz O’nun elindedir. O, dilediğini itâati sebebiyle bahtiyar kılar; dilediğini de günahlarından ötürü cezâlandırır.”

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de dâimâ şöyle duâ ederdi:

صَرَفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ

“Ey kalblere hükmeden Allâh’ım! Kalblerimizi Sana tâate âmâde kıl!” (Müslim, Kader, 17)

Şuayb -aleyhisselâm-’ın bütün nasîhatlerine rağmen âsî kavim bir türlü uslanmıyor, kendileri îmân etmedikleri gibi, îmân eden mü’minleri de hazmedemiyorlardı. Onları kınıyor, sürekli olarak tehdîd ediyorlardı. İnanmak için gelenlerin de önlerini ke-

serek Hazret-i Şuayb'ı kötülüyorlar, onları îmân etmekten vazgeçirmeye çalışıyorlardı. Onların bu hâli âyet-i kerîmede şöyle bildirilmektedir:

وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا
انْكُمُ إِذَا لَخَّاسِرُونَ

“Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki:

«Eğer Şuayb'a uyarmanız, o takdîrde siz mutlakâ ziyâna uğrarsınız!» (el-A'râf, 90)

Üstten Gelen Korkunç Sayha

Şuayb -aleyhisselâm-'ın yoldan çıkmış bu insanlar için yapacak bir şeyi kalmamıştı. Dedi ki:

وَايَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ
عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَ مَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَ ارْتَقِبُوا إِنِّي مَعَكُمْ رَقِيبٌ

“Ey kavmim! Elinizden geleni yapın! Ben de (vazîfemi) yapacağım! Rezil edecek azâbın kime geleceğini ve yalancının kim olduğunu yakında öğreneceksiniz! Bekleyin! Ben de sizinle beraber bekleyeceğim.» (Hûd, 93)

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
وَ أَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ

“Emrimiz gelince, Şuayb'ı ve O'nunla beraber îmân edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık; zulmedenleri

ise korkunç bir gürültü yakaladı da yurtlarında diz üstü çökekaldılar.” (Hûd, 94)

Bu durum, diğer bir sûrede şöyle tasvîr edilir:

فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾ الَّذِيْنَ كَذَّبُوا
شُعَبًا كَانَ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا الَّذِيْنَ كَذَّبُوا شُعَبًا كَانُوا
هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾

“Derken o şiddetli sarsıntı onları yakalayiverdi de yurtlarında diz üstü çökekaldılar. Şuayb’ı yalanlayanlar, sanki yurtlarında hiç oturmamış gibiydiler. Şuayb’ı yalanlayanlar, ziyâna uğrayanların ta kendileridir.” (el-A’râf, 91-92)

Böylece Medyen halkı, sapıklık, hilekârlık, haksızlık, Al-lâh’a ve peygamberine isyan vs. çirkin amellerinin cezâsını bulmuş oldular. Bu cezâ, zâlimlerin kaçınılmaz bir sonuydu ve zâlimlere acınmazdı:

فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ
لَكُمْ فَكَيْفَ أَسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ

“(Şuayb) onlardan yüz çevirdi ve (içinden) dedi ki:

«Ey kavmim! Ben size Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım!» (el-A’râf, 93)

كَانَ لَمْ يَغْنَوْا فِيهَا إِلَّا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ

“Sanki orada hiç barınmamışlardı. Biliniz ki, Medyen kavmi de Semûd kavmi gibi (Allâh’ın rahmetinden) uzak oldu.” (Hûd, 95)

Şuayb -aleyhisselâm-’ın kavmi de Semûd kavmi gibi nasîhat dinlemedikleri için korkunç bir ses ve gürültü ile helâk olmuşlardır. Bunların cezâlarının aynı olması, kötü ahlâk bakımından birbirlerine benzediklerine işârettir. Nitekim Allâh’ın rahmetinden uzak olmaları için her iki kavme de aynı bedduâ edilmiş ve Medyen kavmi bu hususta Semûd kavmine benzetilmiştir.

Semûd kavmini altlarından, Medyen halkını üstlerinden gelen bir sayha helâk etmiştir. Böylece onlar, Allâh’ın rahmetinden uzak olarak iki âlemin de hüsrân ve azâbına dûçâr olmuşlardır.

Eykeliler

Eyke, sık ormanlık demektir. Coğrafî olarak bu yer, Kızıldeniz sâhilinden Medyen’e kadar uzanan bölgenin adıdır. Burada yaşayanlara da Eykeliler denmiştir.

Şuayb -aleyhisselâm-, Medyenliler gibi her türlü zenginlik, bolluk ve nîmetler içinde yaşayan, ancak tevhîd ve hidâyetten ayrılmış bulunan Eykeliler’e de doğru yolu göstermekle vazîfelendirilmişti.

Eykeliler de tıpkı Medyen halkı gibi Şuayb -aleyhisselâm-’ı yalanladılar.

Allâh Teâlâ âyet-i kerîmelerde şöyle buyurur:

كَذَّبَ أَصْحَابُ الثِّيَكَةِ الْمُرْسَلِينَ

“Eyke halkı da peygamberleri yalancılıkla suçladı.” (eş-Şuarâ, 176)

وَإِنْ كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ

“Eyke halkı da gerçekten zâlim idiler.” (el-Hicr, 78)

إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاطِيعُونَ ﴿١٧٩﴾ وَ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾

“Şuayb onlara şöyle demişti:

«Allâh'a karşı gelmekten) **sakinmaz mısınız? Bilin ki ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allâh'a karşı gelmekten sakının ve bana itâat edin! Buna karşı sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak âlemlerin Rabbidir.”** (eş-Şuarâ, 177-180)

Allâh'ın peygamberleri, insanların karşısına iki sıfatla çıkıyorlardı:

1. Onlardan hiçbir ücret ve menfaat istemiyorlar, ecir ve sevaplarının Allâh'a âit olduğunu bildiriyorlardı.

2. Bütün herkese bir üsve-i hasene, yâni bir fazîlet örneği oluyorlardı. Onların sözleriyle yaşayışları arasında tam bir mu-tâbakat vardı.

Bu iki sıfatın ehemmiyetine Yâsîn Sûresi'nde de dikkat çekilmektedir. Habîb-i Neccâr, “Ashâb-ı Karye”yi dâvete gelenler hakkında kavmine:

“Ey karye ashâbı! Size gelen bu kimseler, sizden bir ücret istiyorlar mı? Bu insanlar hidâyet üzere (üsve-i hasene) değiller mi?

Mâdem bu kimseler sizden bir ücret istemiyorlar, hidâyet ve istikâmet (yâni fazîletli bir hayat) üzeredirler, o hâlde siz de kendilerine itâat edin!” diyerek onları akl-ı selîme dâvet ediyordu.²³

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-, Eykelilere nasîhatine şöyle devâm etti:

أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ
الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأُولِينَ ﴿١٨٤﴾

**“Ölçüyü tastamam yapın, (insanların hakkını) eksik ve-
renlerden olmayın!**

Doğru terâzi ile tartın!

**İnsanların hakkı olan şeyleri kısmayın! Yeryüzünde boz-
gunculuk yaparak karışıklık çıkarmayın!**

**Sizi ve önceki nesilleri yaratan (Allâh)’a karşı takvâli
olun!”** (eş-Şuarâ, 181-184)

قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ
نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَاسْقِطْ عَلَيْنَا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ
إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾

23. Bkz. Yâsin Sûresi, 21.

“Onlar şöyle dediler:

«Sen olsa olsa iyice büyülenmiş birisin!

Sen de, ancak bizim gibi bir beşersin! Bil ki, biz Sen'i ancak yalancılardan biri sayıyoruz.

Şâyet doğru sözlülerden isen, üstümüze gökten azap yağdır!» (eş-Şuarâ, 185-187)

Gökten Gelen Azap: Kavuran Alevler

Kavminin, Allâh'tan cür'etle azap istemesi karşısında:

قَالَ رَبِّیْ اَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ

“Şuayb (onlara):

«Rabbim yaptıklarınızı en iyi bilendir.» dedi.» (eş-Şuarâ, 188)

Allâh'a duâ etti. Onların istemekte oldukları azâbın gelmesi için niyazda bulundu. Âniden sıcak rüzgârlar esmeye başladı. Mavi renkte sinekler türeyip üzerlerine musallat oldu. Kâfirler çâresiz kaldılar. Havanın sıcaklığı da gittikçe şiddetlendi. İnsanlar, akarsulu, ağaçlık ve gölgelik yerlere kaçıştılar. Fakat harâret günden güne artıyordu. Bu sırada Cebrâîl -aleyhisselâm-, bir bulut getirip şehrin dışında tuttu. Kâfirler bu bulutu görünce, serin bir gölgesi var zannederek hep birden onun altına koşuştular. Hepsi orada toplandığında:

“Ey Eykeliler! Peygamberinizi yalanlayarak bir türlü gelmez sandığınız acı azâbı tadın! Önünde secde ettiğiniz putlara da söyleyin, eğer güçleri varsa, sizi kurtarsınlar!” diye bir nidâ geldi.

Kâfirlerin üzerlerine, altına koştukları buluttan ateş ve kıvılcımlar yağmaya başladı. Kâfirlere âit her şey yandı; ağaçlar ve hattâ taşlar bile...

Âyet-i kerîmede buyrulur:

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابٌ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
 إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾
 وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾

“Velhâsıl O’nu (Şuayb’i) yalancı saydılar da, kendilerini o gölge gününün azâbı yakalayiverdi. Gerçekten o, muazzam bir günün azâbı idi! Doğrusu bunda büyük bir ders vardır. Ama çocukları îmân etmezler. Şüphesiz Rabbin, işte O, mutlak gâlip ve engin merhamet sâhibidir.” (eş-Şuarâ, 189-191)

Şuayb -aleyhisselâm-’ın peygamber olduğu kavimlerden Medyen halkı, Cebrâîl -aleyhisselâm-’ın sayhası ve zelzele ile; Eykeliler ise gölge sandıkları buluttan yağan ateşlerle helâke dûçar oldular.

Helâkten Sonra

Şuayb -aleyhisselâm-, âsî kavimlerin helâkinden sonra Medyen’e yerleşti. Bu sırada evlendi ve iki kızı dünyâya geldi.

Şuayb -aleyhisselâm-, peygamberler arasında **“Hatîbü’l-Enbiyâ”** diye isimlendirilirdi. Çünkü, kavmiyle gâyet güzel konuşur ve onların suâllerine tam ve iknâ edici cevaplar verirdi.

Yine Şuayb -aleyhisselâm- çok namaz kılar, kul hakkına ziyâdesiyle dikkat ederdi. Bilhassa ölçü ve tartı âletlerinde hak geçmemesi için elinden geleni yapar, hakkı tevzî ve telkîn etmekte büyük titizlik gösterirdi.

Bir başka husûsiyeti de çok gözyaşı dökten bir peygamber olmasıdır. Yaşlılığı esnâsında gözleri iyice zayıflamış, vücûdu da kuvvetten kesilmişti. Birkaç defa gözlerini kaybedesiye ağladı. Cenâb-ı Hak, yine gözlerini iâde edip:

“-Ey Şuayb! Bu ağlama nedir? Cennet iştîyâkından mı, cehennem korkusundan mı?” diye vahyile suâl ettiğinde:

“-Yâ Rabbî! Sen bilirsin ki, ağlayışım ne cennet iştîyâkından, ne de cehennem korkusundandır. Muhabbetin kalbime yerleşmiştir. Bir de endişem vardır: «Cemâlini müşâhede edebilmek!..» Eğer Sana nazar edebileceksem, hiçbir şeye gam yemem...” dedi.

Cenâb-ı Hak vahyedip:

“-Sözünde sâdık olduğuna göre cemâlimi seyretmek Sana mübârek olsun ey Şuayb! Bu sebeple kelîmim Mûsâ bin İmrân’ı da Sana hâdim olarak veriyorum!” buyurdu.

İşte Hakk’a yakın olanların hâli budur. Onlar, ehl-i gafletin zıddına, her şeyden evvel Allâh’ın rızâsını düşünmüşler, halkın rızâsını ise en sona bırakmışlardır. Muhabbet-i ilâhiyye kalblerini sardığı içindir ki, iki cihâna da göz ucuyla bile nazar etmemişlerdir.

Allâh Teâlâ, enbiyâ -aleyhimüsselâm-’ı insanların kalb gözlerini açıp gafletlerini gidermek, onları güzel ahlâk sâhibi kılmak, vecd hâlinde ibâdet ederek vâsıl-ı ilallâh olmalarını sağlamak ve “dâru’s-selâm” a dâvet etmek için göndermiştir.

Kalb gözü açılmaya müsâid olanlar, terbiye ve irşâd olunmayı gönülden arzu ederler ve hak yolunda ilerlemek için gayret sarfederler. Fakat bunu arzu etmeyen, inat edip tekebbür gösteren, peygamberlerin telkinlerine kulak vermeyen ve yakîn mertebesine varmak istemeyenler, zulmet ve kasvet içinde kalarak fâsıklaşırlar. Nereye gideceğini bilmeyen şaşkınlardan farksız, zavallı durumlara düşerler.

İşte Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-, merhametinin şiddetinden dolayı, insanları içinde bulundukları acınacak hâlden kurtarmak için ömrü boyunca kendisini yıpratırcasına bir gayret göstermiş, bu uğurda bütün gücünü sarfetmiştir.

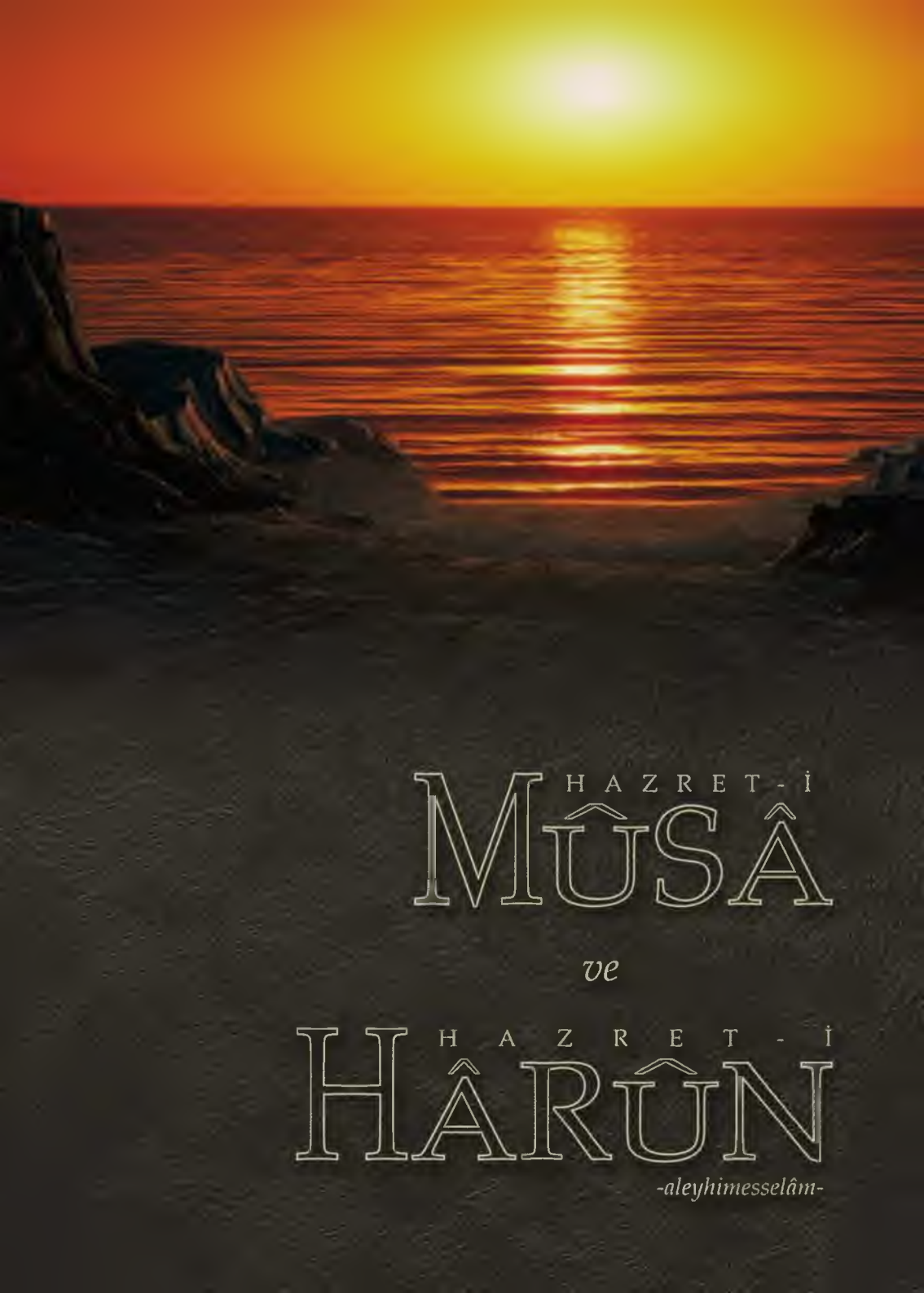

Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm- Medyen ve Eyke kavimlerinin helâk edilmesinin ardından âhir ömrünü geçirmek üzere kendisine îmân edenlerle birlikte Mekke'ye hicret etmiş, orada vefât etmiş ve Kâbe-i Muazzama'da Altınoluk'un altına, yâni Hatîm'e defnedilmiştir.

Aleyhisselâm!..

H A Z R E T - İ
MÛSÂ

ve

H A Z R E T - İ
HÂRÛN

-aleyhimesselâm-

Ahmak Firavun'u Kızıldeniz'in Girdaplarında

Yok Eden Mûcizeli, Asâli

HAZRET-İ MÛSÂ

- aleyhisselâm -

ve

O'na Yardımcı Kılınan Sâlih Kardeşi

HAZRET-İ HÂRÛN

- aleyhisselâm -

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, “ülû'l-azm” peygamberlerin üçüncüsüdür. Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın neslindendir. Benî İsrâîl peygamberidir. Kur'ân-ı Kerîm'de ismi en çok zikredilen peygamberdir. Muhtelif âyetlerde çeşitli vesîlelerle 136 defa ismi zikredilmektedir.

Mûsâ -aleyhisselâm- ile Hârûn -aleyhisselâm- kardeşir.

Hazret-i Yûsuf -aleyhisselâm-'ı ülkesinin mâliye nâzırı (hazîne bakanı) yapan Mısır firavunlarından Reyyân bin Melik mü'min idi. Kendisinden sonra Kâbus firavun oldu. Bu şahıs, Yûsuf -aleyhisselâm-'a îmân etmedi, ancak O'nu vazîfesinden de almadı. Daha sonra gelen firavunlar ise, Benî İsrâîl'e kıymet vermediler.

Yûsuf -aleyhisselâm-'dan sonra İsrâîloğulları Mısır'da kaldı. Bunlar, Yûsuf, Ya'kûb, İshâk ve İbrâhîm -aleyhimüsselâm-'ın dînine bağlı idiler. Mısır'ın eski yerlileri olan Kıptiler ise, putpe-restti. Yıldızlara ve putlara taparlardı. Benî İsrâîl kavmini de hor ve hakîr görürlerdi. Firavunları gaddar ve zâlim insanlardı. Benî İsrâîl'in çoğalmalarından endişe duymaktaydılar. Çünkü Sıptî denilen Benî İsrâîl kavmi çoğalırsa, iktidar onların eline geçebilirdi.

Bu duruma daha fazla tahammül gösteremeyen Kıptiler, başta firavunları olmak üzere Sıptilere zulüm ve eziyet etmeye başladılar. Onların gittikçe şiddetlenen zulümlerine dayanamayan Sıptiler ise, içinde bulundukları hâlden iyice usandılar. Artık burada içtimâî ve siyâsî haklarını tamamen kaybetmişlerdi. Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın yurdu olan Kenan diyârına gitmek istediler. Ancak bir türlü muvaffak olamadılar. Çünkü Firavun, onları piramitlerin yapımı gibi ağır işlerde çalıştırıyor ve bu yüzden bırakmak istemiyordu.

Oniki kabile olan İsrâîloğulları'nın her biri, Ya'kûb -aleyhisselâm-'ın oğullarından birine bağlı idi. Firavun, onları zor şartlarda çalıştırıyor, zulmediyor ve devamlı baskı altında tutuyordu. Çalışamayacak olanlara dahî ağır vergiler koyuyor, güneş batmadan vergisini getirmeyenlerin kollarını bağlatıyor ve bir ay o şekilde bırakıyordu. Firavun'un bu zulümleri âyet-i kerîmelerde şöyle bildirilmektedir:

إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضِيعُ ظَافَةً
مِنْهُمْ يُدَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ

“Firavun, (Mısır) toprağında gerçekten azmış, halkını çeşitli zümrelere bölmüştü. Onlardan bir zümreyi güçsüz buluyor, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. Çünkü o, bozgunculardan idi.” (el-Kasas, 4)

إِنَّ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ

“...Şüphesiz Firavun, Hâmân ve askerleri yanlış yolda idiler.” (el-Kasas, 8)

Bu zulüm ve buhran devrinde Hak Teâlâ, Mûsâ -aleyhisse-lâm-’ı gönderdi:

و نُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَ نَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَ نَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ ﴿٥﴾ وَ نُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ نُرِيَ فِرْعَوْنَ وَ هَامَانَ وَ جُنُودَهُمَا مِنْهُمْ مَا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾

“Biz ise, o yerde güçsüz düşürülenlere lutufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları (mukaddes topraklara) vâris kılmak istiyorduk. Ve o yerde onları hâkim kılmak; Firavun’a, Hâmân’a ve ordularına, onlardan (İsrâîloğulları’ndan gelecek diye) korktukları şeyi göstermek (istiyorduk).” (el-Kasas, 5-6)

Firavun’u Korkutan Rüyâ

Firavun, bir gece rüyâsında Beyt-i Makdis’ten bir ateşin çıkıp, Kıptilerin evlerini yaktığını, ancak İsrâîloğulları’na bir zarar vermediğini gördü. Rüyâyı tâbir ettirdi. Ona:

“-Benî İsrâîl’den bir çocuk çıkacak ve senin saltanatını yıkacak!” dediler.

Bunun üzerine Firavun, İsrâîloğulları’ndan doğacak olan bütün erkek çocukların öldürülmesini emretti.

Kamıştan âletler yaparlar; doğumu yaklaşmış olan kadınların karınlarına saplayıp büyük bir eziyet ile onlara bir an önce doğum yaptırırlardı. Eğer doğan çocuk erkekse, onu hemen keserlerdi.

Rivâyete göre Firavun’u böylesine çirkin ve kötü bir işe sevk eden diğer bir sebep de şuydu:

İsrâîloğulları kendi aralarında Hazret-i İbrâhîm zürriyetinden bir peygamberin geleceğini ve Mısır melîkinin (Firavun’un) helâkinin onun eliyle gerçekleşeceğini konuşuyorlardı. Bunun sebebi de Hazret-i İbrâhîm’in hanımı Sâre vâlidemizle Firavun arasında geçen hâdiseydi. Firavun ona kötülük yapmak istemiş, ama Allâh Teâlâ onu korumuştur. Dolayısıyla Cenâb-ı Hak, İbrâhîm -aleyhisselâm- soyundan gelen İsrâîloğullarını da Firavun’un zulmünden kurtaracaktı. Bu müjde İsrâîloğulları arasında meşhur olmuştu. Kıptiler bile bu haberi dile getirmeye başladılar. Vaziyet Firavun’a bildirilince, adamlarıyla görüşüp doğan bütün erkek çocukların öldürülmesini emretti. Maksudı kendini helâk edecek çocuğun büyümesine mânî olmaktır. Fakat bu tedbir, takdîr-i ilâhîyi değiştirmeyecekti.

Bu sırada Hazret-i Ya’kûb’un neslinden olan **İmrân**’ın oğlu Hazret-i Mûsâ dünyâya geldi. Ebelerden biri Hazret-i Mûsâ’nın yakını idi. Mûsâ doğduğunda alnında çok parlak bir nûr gördü. Hayret ve dehşet içinde kaldı.

Daha sonra, ebeler doğumu müteâkib dışarı çıkınca, Firavun’un adamları içeri girdi. O an, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın anne-

si, heyecan ve telâş içinde çocuğu tandırın içine koydu. Askerler çıkınca da, büyük bir endişe ile derhal tandırı açtı. Gördü ki evlâdı, tıpkı Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm- gibi ateşin ortasında selâmetle duruyordu. Onu hemen kucağına aldı, çok sevindi ve Cenâb-ı Hakk’a şükretti. Daha sonra kendisine Allâh’tan bir ilhâm geldi; çocuğunu emzirmesi, tehlike ânında da Nil nehrine bırakması emredildi ve evlâdının kendisine geri verileceği, büyük bir peygamber olacağı müjdelendi. Nitekim âyet-i kerîme buyrulur:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ
وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ

“Mûsâ’nın annesine:

«O’nu emzir! Kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde O’nu denize (Nil nehrine) bırakıver! Hiç korkup kaygılanma! Çünkü Biz, O’nu sana geri vereceğiz ve O’nu peygamberlerden biri yapacağız.» diye bildirdik.” (el-Kasas, 7)

Bunun üzerine Mûsâ -aleyhisselâm-’ın annesi, bir marangoza koşup bir sandık yaptırdı. Mûsâ -aleyhisselâm-’ı içine koyarak Nil Nehri’ne bıraktı.

Sandığı yapan marangoz, işin farkına varmıştı. Hemen Firavun’un yanına giderek şikâyetle teşebbüs etti. Fakat dili tutuldu, hiçbir şey söyleyemedi. Sonunda Firavun’un adamları onu kovdular.

Sandık Nil’den sarayın bahçesine geldi. Cârîyeler onu alıp Âsiye vâlidemize götürdüler.

Hazret-i Mûsâ Firavun'un Sarayında

Yûsuf -aleyhisselâm-'a îmân eden Mısır Meliki Reyyân bin Velid'in soyundan gelen Âsiye, Firavun'un hanımıydı. Bir sandık içinde kendisine getirilen Mûsâ'yı görünce, gönlünde O'na karşı büyük bir muhabbet peydâ oldu. Çocuk çok güzeldi. Onu kucağına alıp bağrına bastı. Sonra Firavun'un yanına götürdü ve:

“Bu bizim çocuğumuz olur, ilerde bize çok yardımı dokunur, bizi korur! Buna kıyma! Bu, ikimizin de güzel bir yavrusu sayılır!” gibi sözlerle onu iknâ etmeye muvaffak oldu.

وَقَالَتْ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّةُ عَيْنٍ لِي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَن يَنْفَعَنَا
أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ

“**Firavun'un karısı** (sandığın içinden erkek çocuk çıkınca kocasına):

«Benim ve senin için bir göz aydınlığıdır! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlâd ediniz.» dedi. **Hâlbuki onlar** (işin sonunu) **sezemiyorlardı.**” (el-Kasas, 9)

Hazret-i Mûsâ'ya bir süt anne arandı. Fakat çocuk, hiçbir anneyi emmiyordu. Mûsâ -aleyhisselâm-'ın ablası Meryem, annesinin süt annesi olabileceğini haber verdi. Çünkü:

وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصَّرَتْ بِهِ عَنْ جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾
وَ حَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ
يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾

“Annesi, Mûsâ’nın ablasına:

«O’nun izini takip et!» demişti. O da, onlar farkına varmadan kardeşini uzaktan gözetlemişti. Biz daha önceden (annesine geri verilinceye kadar) O’nun süt annelerini kabûl etmesine (onları emmesine) müsâade etmedik. Bunun üzerine ablası:

«Size, O’nun bakımını nâminıza üstlenecek, hem de O’na iyi davranacak bir âile göstereyim mi?» dedi.» (el-Kasas, 11-12)

Ablasının teklifini kabûl ettiler:

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ
وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Böylelikle Biz O’nu, anasına, gözü aydın olsun, gam çekmesin ve Allâh’ın va’dinin gerçek olduğunu bilsin diye geri verdik. Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmezler.” (el-Kasas, 13)

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın annesi, Âsiye vâlidemizin Mûsâ’yı emzirmesi husûsundaki talebini, kendisinden şüphelenmesin diye hemen kabûl etmedi. Çünkü bu âyetteki va’din muhakkak gerçekleşeceğini biliyordu:

“Benim Hârûn isminde bir oğlum var!²⁴ Bu şekilde kabûl ederseniz emzireyim; aksi hâlde emziremem!” dedi.

24. Firavun, İsrâiloğullarını köle olarak kullandığı ve ağır işlerde onlardan istifade ettiği için yeni doğan erkek çocuklarını bir sene keser, bir sene kesmezdi. Hârûn -aleyhisselâm- da işte bu kesilmeyen senede dünyâya gelmişti.

Böylece O'nun, Mûsâ'nın annesi olduğunu anlamadılar. Ve Mûsâ'ya ücret mukâbili süt vermesini emrettiler.

Firavun ile hanımı, Hazret-i Mûsâ'yı evlâd edinmek isterlerken, herhâlde O'nun kendi inisiyatiflerinde terbiye edilmekle kendilerine tâbî olarak yetişeceğini sanmışlardı. Ancak, insan hayâtının tahakkukunda iki önemli âmil mevcuddur: **Verâset ve terbiye**... İnsan, bazen verâsetin, bazen terbiyenin, bazen de her ikisinin tesiri altında kalır. Nitekim bu hakikat, âyet-i kerîmede **“Onlar işin sonunu sezemiyorlardı!”** şeklinde ince bir üslûb ile ifâde edilmektedir.

Firavun, Hazret-i Mûsâ'yı bulup öldürebilmek maksadıyla rivâyete göre 980.000 mâsumu katletmişti. Cenâb-ı Hak ise Hazret-i Mûsâ'yı baş düşmanının sarayında yetiştirecek, O da, birgün Firavun'u, tahtı ve saltanatıyla birlikte hâk ile yeksân edecekti. Çünkü peygamberler, Allâh'ın husûsî terbiye ve sıyâneti altındadırlar.

Nitekim Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, bir hadîs-i şerîflerinde şöyle buyurmuşlardır:

“Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi güzel yaptı.” (Sü-yûtî, el-Câmiu's-Sağîr, I, 12)

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın annesi, O'nu Firavun'un sarayında emzirmeye başladı. Fakat Vezir Hâmân, durumdan şüphelendi ve:

“-Bu çocuk senin mi?! Çünkü senden başka hiçbir annenin sütünü emmedi, yalnız senin sütünü emdi!” dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın annesi de:

“-Her nedense bütün çocuklar beni sever, ben de onları severim.” gibi sözlerle Hâmân'ı iknâ etti.

Neticede ona maaş bağladılar ve kendisini altınlarla taltif ettiler. Bu, Allâh'ın büyük bir lutfuydu. Nitekim Cenâb-ı Hak buyurur:

إِنْ كَادَتْ لَتُبْدَىٰ بِهِ لَوْلَا أَنْ رَبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

“...Eğer Biz, (va'dimize) inananlardan olması için onun (Mûsâ'nın annesinin) kalbini pekiştirmemiş olsaydık, neredeyse işi meydana çıkaracaktı. (Bu benim oğlumdur, deyivercekti.)” (el-Kasas, 10)

Âsiye vâlidemiz Mûsâ'yı özlediği zaman, süt annesiyle birlikte onu saraya getirtir, hediyelerle karşılardı. Birgün Mûsâ, Firavun'un odasına götürüldü. Firavun O'nu kucığına aldı. Mûsâ, sertçe Firavun'un sakalını çekti; kıl kopardı ve bir de tokat attı veya Firavun'un elindeki kamçıyı alıp ona vurdu. Firavun kızdı:

“-İşte benim aradığım düşman budur!” dedi. Mûsâ'nın katledilmesine karar verdi.

Âsiye vâlidemiz hemen koştu:

“-O çocuktur! Akı ermez... İstersen imtihan edelim. Bir tabak yâkut ve elmas, bir tabak da ateş alalım. Eğer Mûsâ, yâkûtu alırsa akıllıdır; ateşi alırsa çocuktur!” dedi.

Firavun kabûl etti. Mücevher ve ateş dolu birer tabak getirip Mûsâ'nın önüne koydurdu. Mûsâ -aleyhisselâm-, elini cevher dolu tabağa götürürken Allâh'ın emriyle Cebrâîl -aleyhisselâm- müdâhale etti ve elini itti. O da ateş korunu aldı, ağzına

götürdü; dili yandı ve peltek oldu. O'nun bu peltekliği Tûr Dağı'nda yaptığı duâya kadar devâm etmişti.

Bu durumu gören Firavun:

“Evet çocukluğundan böyle yapmış!” dedi ve Mûsâ'yı affetti. Yine sarayda alıkoydu.

Muhyiddîn İbnü'l-Arabî -kuddise sirruh- *Fusûsu'l-Hikem* isimli eserinde şöyle buyurur:

“Firavun, zuhûr edecek olan Hazret-i Mûsâ'yı imhâ için 980.000 mâsumu katletmiştir. Bu çocukların hepsi, Hazret-i Mûsâ'ya hayâtında imdâd olmak, onun rûhâniyetini güçlendirmek için öldürülüyorlardı. Çünkü Firavun ve Firavun âilesi, Mûsâ'yı henüz bilmiyorlarsa da Hak Teâlâ biliyordu. Elbette bunların herbirinin alınan hayâtı, Mûsâ'ya âit olacaktı. Zîrâ gâye O idi.”

Allâh Teâlâ, Mûsâ -aleyhisselâm-ı etrafındaki bütün insanlara sevdirdi:

وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي وَ لِتُصْنَعَ عَلَيَّ عَيْنِي

“...(Ey Mûsâ! Sevilmen) ve Ben'im nezâretimde yetiştirilmen için Sana tarafımdan bir sevgi verdim.” (Tâhâ, 39)

Bu ilâhî lutuf sebebiyle Mûsâ'yı her gören şahsın gönlünde O'na karşı bir sevgi uyanırdı. Nihâyet kendisine peygamberlik verildi:

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

“Mûsâ, yiğitlik çağına erip olgunlaşınca, Biz O’na hikmet ve ilim verdik. İşte muhsinleri Biz böyle mükâfatlandırırız.” (el-Kasas, 14)

Âyet-i kerîmede geçen « أَشُدُّ » kelimesi, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın hem fiziken hem de rûhen kemâle ermesi mânâsındadır ki, ekseriyetin görüşüne göre bu, kırk yaşıdır. O, bu yaşa gelince Allâh O’na “hüküm” ve “ilim” vermiştir. “Hikmet” olarak da mânâ verilen “hüküm” kelimesi, tefsîrlerde ekseriyetle “peygamberlik” şeklinde îzâh edilmiştir.

Bundan sonra Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, Firavun’un dîninin bozuk ve bâtıl olduğunu tebliğ etmeye başlamıştır.

Kıptînin Ölümü

Firavun’un, Kıptîlerden **Fatun** isimli zâlim bir ekmekçisi vardı. Bu kişi, birgün **Sâmirî** isimli bir Sıptîyi dövmekteydi. Sâmirî, Hazret-i Mûsâ’dan yardım istedi. Mûsâ -aleyhisselâm- da onları ayırmak için araya girdi; Fatun’u iteledi ve ona vurdu. Bu kadarcık bir müdâhale karşısında Fatun, yere düşerek can verdi.

Mûsâ -aleyhisselâm- bu duruma çok üzüldü. Zîrâ O’nun Fatun’u öldürmek gibi bir maksadı yoktu. O sâdece Sâmirî’yi korumak istemişti. Büyük bir kederle Hak Teâlâ’ya ilticâ etti; mağfiret diledi.

Âyet-i kerîmelerde bu hâdise şöyle anlatılmaktadır:

وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينٍ غَفْلَةٍ مِنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ
يَقْتَتِلَانِ هَذَا مِنْ شِيعَتِهِ وَهَذَا مِنْ عَدُوِّهِ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ
عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَرَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ
قَالَ هَذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُضِلٌّ مُبِينٌ

“Mûsâ, ahâlisinin habersiz olduğu bir sırada şehre girdi. Orada, biri kendi tarafından, diğeri düşman tarafından olan iki adamı birbiriyle döğüşür buldu. Kendi tarafından olanı, düşmana karşı O’ndan yardım diledi. Mûsâ da öteki-ne bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. (Bunun üzerine:) «-Bu şeytan işidir. O, gerçekten sapırtıcı, apaçık bir düş-man!» dedi.” (el-Kasas, 15)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, her yerde tevhîdi tebliğ baş-layıp insanlara hakikatleri bildirdiği için Firavun’un Kıptileri kendisine cephe almıştı. Bu yüzden ahâlî evlerine çekildiği bir vakitte şehre girmişti. **“Bu iş, şeytan işi!”** derken, Hazret-i Mû-sâ’nın, yaptığı işe değil, zâten ölüm cezâsını hak etmiş olan maktûlün suçuna işâret ettiği belirtilmektedir. Bununla beraber, onu öldürme emri almamış olduğundan, Hazret-i Mûsâ’nın bu sözüyle kendi fiilini kasdettiği de ifâde olunmaktadır. Ancak O’nun, böyle bir maksadı yoktu. Düşünmediği bir neticeyle kar-şılaştığından:

قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ
﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾

“Mûsâ: «-Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim (başıma iş açtım). Beni bağışla!» dedi. Allâh da O’nu bağışladı. Çünkü çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olan O’dur.

Mûsâ: «-Rabbim! Bana lutfettiğin nîmetlere and olsun ki, artık suçlulara (ve suça sevk edenlere) aslâ arka çıkmaya-çağım.» dedi.” (el-Kasas, 16-17)

Bu arada Kıptiler, Firavun’a ölen Kıptînin kâtilinin bulunması için şikâyetle bulundular. Firavun, kimin öldürdüğüne dâir şâhid istedi. Herhangi bir şâhid getiremediler. Bunun üzerine Firavun, aranan şahsın bulunması için şehir dışına çıktı.

Ertesi gün Hazret-i Mûsâ, aynı Sıptî’yi başka bir Kıptî ile yine kavga ederken gördü. Sıptî, Mûsâ -aleyhisselâm-’dan tekrar yardım istedi. Mûsâ ise:

“Senin yüzünden nefsimi zulmettim!” dedi.

Bu sözü duyan oradaki Kıptî, derhal Firavun’a koştu ve Hazret-i Mûsâ’yı şikâyet ederek:

“-Sizin fırıncınız olan Fatun’un kâtili Mûsâ’dır!” dedi.

Firavun kısâs kararı aldı.²⁵ Bunu, Firavun’un amcasının oğlu gizlice Mûsâ -aleyhisselâm-’a haber verdi. Çünkü o, Hazret-i Mûsâ’ya îmân edenlerdendi.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Kıptîyi öldürdükten ve affı için Rabbine yalvardıktan sonraki durumu, âyet-i kerîmelerde şu şekilde ifâde edilmektedir:

25. Fahr-i Râzî’nin beyânına göre, Mûsâ -aleyhisselâm- Kıptîyi öldürmeye kasdetmemişti. Diğer taraftan Kıptî bir müşrikti. Bu sebeple kısâs lâzım gelmezdi. Aynı zamanda bu hâdise sehven meydana geldiği için de kısâs söz konusu olamazdı.

فَاصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنْصَرَهُ بِالْأَمْسِ
يَسْتَصْرِخُهُ قَالَ لَهُ مُوسَى إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ
يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَا مُوسَى أَتُرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا
قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ
وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾

“(Mûsâ), şehirde korku içinde (etrafı) gözetleyerek sabah-
ladı. Bir de ne görsün, dün kendisinden yardım isteyen kim-
se, feryâd ederek yine O’ndan imdâd istiyor. Mûsâ O’na de-
di ki:

«-Doğrusu sen, besbelli bir azgınsın!» Mûsâ, ikisinin de
düşmanı olan adamı yakalamak isteyince, o adam dedi ki:

«-Ey Mûsâ! Dün bir cana kıydığın gibi, bana da mı kıy-
mak istiyorsun? Demek Sen, yeryüzünde ancak yaman bir
zorba olmayı arzuluyorsun da ıslâh edicilerden olmak iste-
miyorsun!» (el-Kasas, 18-19)

Bu esnâda:

وَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَسْعَى قَالَ يَا مُوسَى إِنَّ الْمَلَأَ
يَأْتِمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢٠﴾ فَخَرَجَ
مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٢١﴾

“Şehrin öbür ucundan bir adam koşarak geldi:

«-Ey Mûsâ! İleri gelenler Sen'i öldürmek için hakkında müzâkere ediyorlar. Derhal (buradan) çık! İnan ki ben, Sen'in iyiliğini isteyenlerdenim!» dedi.

Mûsâ korka korka, (etrafı) gözetleyerek oradan çıktı:

«-Rabbim! Beni zâlimler gürûhundan kurtar!» dedi.” (el-Kasas, 20-21)

Mûsâ -aleyhisselâm- bu davranışıyla, aynı zamanda gerçek bir tevekkülün de nasıl olması gerektiğini sergilemektedir:

Önce istişâre, sonra azim (karar), ardından tedbîr (uygulama) ve netîceyi Allâh'a emânet etmek (duâ ve rızâ). İşte gerçek tevekkül!..

Mısır'dan Medyen'e

Mûsâ -aleyhisselâm-, hiç vakit kaybetmeden Medyen'e doğru hareket etti. Aslında O, şehir dışına hiç çıkmamıştı ve nereye gideceğini de bilmiyordu. Hattâ yanına yiyecek bile almamıştı. Allâh Teâlâ, Cebrâîl -aleyhisselâm-'ı gönderdi de kendisine Medyen yolunu gösterdi. Medyen, o zaman Mısır'dan sekiz günlük bir mesâfede idi.

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ

“Medyen'e doğru yöneldiğinde: «Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir!» dedi.” (el-Kasas, 22)

Medyen halkı ile Mûsâ -aleyhisselâm- arasında akrabâlık bulunduğu rivâyet edilmektedir. Zîrâ Medyenliler de Hazret-i Mûsâ da İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın neslindendi. Hattâ Medyen,

İbrâhîm -aleyhisselâm-'ın oğullarından birinin adı idi ve bu şehir Firavun'un idâresi altında değildi.

Nihâyet Mûsâ -aleyhisselâm- Medyen'e ulaştı. Halk, Medyen kalesinden sürülerini çıkartıyordu. Hazret-i Mûsâ'nın durduğu yerde bir su kuyusu vardı. Ve kaleden çıkan sürüler, oraya doğru geliyorlardı. Biraz sonra, herkes koyunlarını sulamak için kuyunun etrafına üşüşmüştü. Ancak iki hanımın koyunlarını alıp kenarda durmaları ve kalabalığa karışmamaları, Hazret-i Mûsâ'nın dikkatini çekti. Onlara sordu:

“Siz niye bekliyorsunuz? Hayvanlarınızı niçin sulamıyorsunuz?”

Hanımlar:

“Çobanlar gitmedikçe hayvanlarımızı sulayamıyoruz!” dediler.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“Kimseniz yok mu?” dedi.

Hanımlar:

“Babamız çok yaşlı ve hâlsiz. Bu sebeple koyunları biz sulayıp otlatmak zorunda kalıyoruz. Erkeklerin içine girmek istemediğimiz için onlar çekilip gidince sürülerimize su veriyoruz. Fakat bazen de önce onlar suladığı için kuyuda su bitmiş oluyor; hayvanlarımızı sulayamıyoruz!” dediler.

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

وَلَمَّا وَرَدَ مَاءٌ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةٌ مِنَ النَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِنْ دُونِهِمْ امْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ قَالَ مَا خَطْبُكُمَا قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّى يُصْدِرَ الرِّعَاءُ وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ

“Mûsâ, Medyen suyuna varınca, orada (hayvanlarını) sulayan birçok insan buldu. Onların gerisinde de iki kadın gördü, (hayvanlarını sudan) men ediyorlardı. Onlara:

«-Derdiniz nedir?» dedi.

Şöyle cevap verdiler:

«-Çobanlar sulayıp çekilmeden biz (onların içine girip hayvanlarımızı) sulayamayız; babamız da çok yaşlıdır.» (el-Kasas, 23)

Bunlar, Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-'ın kızları Safura ile Süfeyrâ idi.

Mûsâ -aleyhisselâm-, sekiz gündür aç olmasına rağmen çok güç de olsa kuyudan su çekti ve Safura ile Süfeyrâ'nın hayvanlarını suladı. Hanımlar teşekkür edip oradan ayrıldılar.

فَسَقَى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّى إِلَى الظِّلِّ فَقَالَ
رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ

“Bunun üzerine Mûsâ, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: «Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra muhtâcım!» dedi.” (el-Kasas, 24)

Mûsâ -aleyhisselâm-, günlerdir bir şey yememişti; çok açtı. Bu sözleriyle de Rabbinden kendisine azık ihsân etmesini niyâz etmekteydi.

Âyetin ikinci cümlesine: «Doğrusu bana indirdiğin hayırdan dolayı muhtâcım!» mânâsı da verilmektedir. Buna göre Mûsâ -aleyhisselâm-, kendisine tevdi edilen yüce vazîfeye ve dünyâda fakir düşüşüne işâret ediyordu. Çünkü O, Firavun'un

yanında bolluk içinde idi. Fakat bu sözler, şikâyet değil, Cenâb-ı Hakk'ın kendisini selâmete erİştirmesine şükür ve açlığını gidermesi için de niyaz kabİlindendi.

Şuayb -aleyhisselâm-, kızlarının davranları sulamaktan erken döndüklerini görünce şaşırđı ve bunun sebebini sordu. Kızları da, daha önce o beldede hiç görmedikleri sâlih bir insanın kendilerine yardım ettiğini söylediler.

Şuayb -aleyhisselâm-'ın Hazret-i Mûsâ'ya Yanına Çağırması

Şuayb -aleyhisselâm-, Mûsâ -aleyhisselâm-'ı yanına çağırttı ve O'na kim olduğunu sordu.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“-Ben Ya'kûb -aleyhisselâm- neslinden İmrân oğlu Mûsâ'yım.” dedi ve başından geçenleri anlattı.

Şuayb -aleyhisselâm-:

“-Korkma! Burada Firavun'un hükmü geçmez!” dedi.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ
لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ
قَالَ لَا تَخَفْ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

“Derken, o iki kadından biri, utana utana yürüyerek O'na geldi:

«**Babam, bizim için (hayvanları) sulamanın karşılığını ödemek için Sen'i çağırıyor!**» dedi. Mûsâ, O'na gidip başından geçeni anlatınca (Şuayb):

«**Korkma! O zâlim kavimden kurtuldun!**» dedi.” (el-Kasas, 25)

Şuayb -aleyhisselâm- yemek ikrâm etti. Hazret-i Mûsâ, o kadar aç olmasına rağmen yemekte tereddütlüydü. Şuayb -aleyhisselâm- sebebini sordu. Mûsâ -aleyhisselâm-:

“*Biz öyle bir âileyiz ki, bütün dünyâyı verseler, bir âhiret ameli ile değişmeyiz! Ben bu yemek için değil, rızâ-yı ilâhî için yardım etmiştim.*” dedi.

Şuayb -aleyhisselâm- bu cevâba çok memnûn oldu ve:

“*Bu ikrâmımız, yaptığın yardım için değil, misâfirimiz olduğun içindir; haydi ye!*” dedi.

Bunun üzerine çok yorgun ve aç olan Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, yemeği yedi ve istirahat çekildi.

Safura, babasına bu kimseyi ücretle tutmasını tavsiye etti:

قَالَتْ إِحْدِيهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ
إِنَّ خَيْرَ مَنْ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ

“(Şuayb'ın) **iki kızından biri: «Babacığım! O'nu ücretle (çoban) tut! Çünkü ücretle istihdâm edeceğin en iyi kimse, güçlü ve güvenilir olandır!» dedi.**” (el-Kasas, 26)

Ve ekledi:

“*Bu hasletler de, işte bu kimsede mevcuddur. Çünkü O, bizim yüzümüze dahî bakmadı. Yolda da çok geriden yürüyordu. Anlaşıyor ki çok emîn bir kimsedir!*”

Burada, kendisine vazîfe verilecek kişide bulunması gereken husûsiyetler, öz olarak ne kadar güzel tespit edilmiştir:

1. Liyâkat: İşi bilmek ve bununla birlikte o işi becerebilecek güce mâlik olmak.
2. Emânet: Doğru ve güvenilir olmak.

Arâis-i Mecâlis adlı kitapta nakledilen bir rivâyette:

“Firâset bakımından kadınların en üstünü ikidir. İkisi de Hazret-i Mûsâ hakkındaki teşhislerinde firâsetle isâbet etmiştir:

Biri, Firavun’un hanımı Âsiye’dir. (O, Mûsâ bir sandık için de saraya getirilince, gönlü O’na meylederek, alıp Firavun’a götürmüş ve:) «-Bu çocuk, benim ve senin için göz nûru, göz aydınlığı olsun! O’nu öldürme!» demişti.

Diğeri ise Şuayb -aleyhisselâm-’ın kızıdır. (O da:) «-Babacığım! Koyunlarımızı otlatmak için O’nu ücretle tut! O, ücretle tuttuğun kimselerin en hayırlısıdır, kuvvetli ve emîndir!» demişti.”

Firâset; sâlih mü’minlerde meydana gelen isâbetli sezgidir, keşif hâlidir. Yâni, akıllılık, zekâ ve seziş demek olan firâset, kalbde vukû bulan mânevî bir idrâk kâbiliyetidir.

Hazret-i Osmân -radiyallâhu anh-, gözü harâma kayan bir kimseyi görmüş ve ona:

“-Gözünü harâmdan koru!” demişti.

O da:

“-Yâ Halîfe! Gözümün harâma baktığını sen nereden bildin?” deyince, Hazret-i Osmân -radiyallâhu anh-:

«Mü'minin firâsetinden sakınınız! Çünkü o, Allâh'ın nûruyla bakar!..» (Tirmizî, Tefsîr, 15) hadîsini okumuştur.

Yine Ebû Hanîfe Hazretleri, abdest alan bir genç görmüş:

“-Şu şu hatâları yapma!” demiştir.

Genç, hayret edip Hazret-i İmâm'a:

“-Yâ İmâm! Bu hatâları işlediğimi nereden bildiniz?” diye sormuş, Ebû Hanîfe Hazretleri de:

“-Abdest âzâlarından dökülen sulardan!” buyurmuştur.

Hazret-i Hatîce, Hazret-i Âişe ve Hazret-i Fâtıma -radiyallâhu anhünne- de, hep firâset sâhibi vâlidelerimizdir.

Hatîce annemiz, malını ve canını Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- uğruna fedâ etmiş ve O'nu ilk tasdik eden kimse rütbesine nâil olmuştur. Hazret-i Âişe vâlidemiz ise, Rasûlullâh'ı anlama gücüne, O'nu mükemmel bir şekilde idrâk etme kâbiliyetine ve ahlâk-ı peygamberîyi temsil eden derin bir hissiyat ve duyguya sâhipti. Fâtıma vâlidemizde de, babasından akseden bir merhamet, şefkat ve takvâ hâli mevcuddu. Böylece bir taraftan hepsinin müşterek vasıfları bulunmasına rağmen, diğer taraftan her birinde farklı farklı ve nâdide hâl tecellileri bulunurdu.

Firâsetin şartı, helâl lokma yemek ve kalbî hayâtı inkişâf ettirmektir.

Vâsitî -radiyallâhu anh- buyurur:

“*Firâset, kalbde parıldayan nûrun ışığıdır. Kalbde yerleşen mârifettir, (yâni Cenâb-ı Hakk'ı kalben bulabilme, kalben idrâk edebilme ve O'na yaklaşabilmektir). Bu mârifet ile gaybın sırları ayân olur...*”

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, *Mesnevî*'sinde mârifet sırrına şu şekilde açıklık getirir:

“Akıl, dünyevî işlerimizde başarılı olmasına rağmen, mâhiyeti icâbı, hakîkate, ilâhî esrâra, yâni mârifetullâha vâsıl olmakta yetersiz kahr. Bu ulvî yolculuk için bir vâsıta gereklidir. O da gönüldür, aşktır, vecddir, istiğraktır. Akıl, Mustafa'ya kurbân olsun!”

Evliyâullâhtan Abdülhâlık Gücdüvânî Hazretleri'nin sohbetine gelen yabancı bir genç:

“Mü'minin firâsetinden korkunuz! Çünkü O, Allâh'ın nûruyla bakar!» (Tirmizî, Tefsîr, 15) hadîsinin sırrı nedir?” diye sordu.

Abdülhâlık Gücdüvânî Hazretleri cevâben:

“–Belindeki zünnârı çıkar! (Hristiyanların taktığı o küfür alâmetini çöz!) Ve İslâm ol!..” dedi.

Bu firâset dolu kerâmet karşısında genç, Pîr'in önünde kelime-i şehâdet getirdi ve müslüman oldu.

Hazret-i Gücdüvânî bu sefer ihvânına dönüp:

“–Biz de kalblerimizdeki zünnârı çıkaralım!” buyurdular.

Kalbdeki zünnâr, kibir, gurur, hased, cimrilik ve kıskançlık gibi gönle girmiş olan kötü ahlâktır.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Safura ile Evlenmesi

Şuayb -aleyhisselâm-, Hazret-i Mûsâ'yı çok beğenmişti. O'nu yanında alıkoymak istedi. Bir çâre düşündü. Sonunda kız Safura ile evlenmesini teklif etti. Mûsâ -aleyhisselâm-, bunun

nasıl mümkün olabileceğini sorunca Şuayb -aleyhisselâm-, sekiz sene koyunlarına bakması şartıyla kızıyla evlenebileceğini söyledi. Ancak on sene bakarsa daha iyi olacağını bildirdi. Gâyesi, Hazret-i Mûsâ'nın daha uzun müddet yanında kalması idi. Bu konuşma, Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle bildirilir:

قَالَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ نُكَحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ عَلَى أَنْ تَأْجُرَنِي
ثَمَانِي حِجَجٍ فَإِنْ أَتَمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ
عَلَيْكَ سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّالِحِينَ

“(Şuayb) dedi ki: «-Bana sekiz yıl çalışman şartıyla şu iki kızımdan birini Sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yılı tamamlarsan, artık o da Sen'den (bir lutuf) olur; yoksa Sana ağırlık vermek istemem. İnşâallâh beni iyi kimselerden bulacaksın!» (el-Kasas, 27)

قَالَ ذَلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ
وَ اللَّهُ عَلَى مَا نَقُولُ وَكِيلٌ

“Mûsâ şöyle cevap verdi: «-Bu, Sen'inle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, bana karşı bir husûmet (duymak) yok. Söylediklerimize Allâh vekîldir.» (el-Kasas, 28)

Bu âyet-i kerîmede ictimâî hayatta sıkça karşılaşılan bir husûsa dikkat çekilmiştir. İnsanların en güvenilir olan iki peygamber bile, bir iş mevzuunda anlaşırken, ileride karşılaşılabilecekleri muhtemel durumları da ortaya koyarak baştan her şeyi açık

açık konuşup karara bağlamışlardır. En sonunda da Allâh'a tevekkül etmişler ve O'nu bu anlaşmalarına şâhit tutmuşlardır.

Nitekim anlaştıkları şekilde Mûsâ -aleyhisselâm-, Şuayb -aleyhisselâm-'ın sürülerini gütmek sûretiyle hizmete başladı.

Rivâyete göre Mûsâ -aleyhisselâm- koyunlarını güderken hiçbirine bir değnek bile vurmaz, eziyet etmez ve onları aç bırakmazdı. Allâh Teâlâ da O'nu İsrâîloğulları'na peygamber olarak gönderdi, O'nunla konuştu. Mûsâ -aleyhisselâm-, peygamberliğinden sonra da çobanlığa devâm etti ve milletini birçok kötülüklerden korudu.

Allâh'ın yarattıklarına şefkatli davranmayan, Allâh'ın dostu olamaz. Kim de O'nun mahlûkâtını aziz tutar, onlara şefkatle muâmele ederse, Hak ehlinin ulaştığı mertebelere nâil olur.

Çobanlık, hemen hemen bütün peygamberlerin az-çok icrâ ettikleri bir meslektir. Böylece, Allâh onlara tebliğ vazîfesi vermeden önce, idârecilikte lâzım olan mes'ûliyet hissi, vazîfeyi hakkıyla ifâ etme şuuru, şefkat ve merhamet gibi birtakım husûsiyetleri kazandırmıştır.

Allâh -celle celâlühû-, Mûsâ -aleyhisselâm-'a, koyunları sulamak istediğinde asâsını bulunduğu yere vurup su çıkarmasını ilhâm etti. Bu lutuf sâyesinde Hazret-i Mûsâ, davarları sulamakta sıkıntı çekmiyordu.

Nihâyet Mûsâ -aleyhisselâm- çobanlık hizmetinde sekiz seneyi doldurdu. Hazret-i Şuayb -aleyhisselâm-, koyunları damadı ve kızına hediye etti.

Fakat Mûsâ -aleyhisselâm- hizmetini onuncu seneye kadar devâm ettirdi. Her sene makbûl olan benekli koyun az doğardı. Onuncu sene koyunların hepsi ikiz ve benekli doğdu.

Şuayb -aleyhisselâm:-

“–Bu, Mûsâ âilesine Allâh’ın bir ikrâmıdır!” dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Asâsı

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın, koyunlarını yırtıcı hayvanlardan korumak için elinde bir asâsı vardı. Asâ’nın bir ucu tutma yeri, diğer ucu da sivri idi.

Bu asânın nereden geldiği hakkında muhtelif rivâyetler bulunmaktadır.

Bir rivâyete göre, Âdem -aleyhisselâm-’dan Şuayb -aleyhisselâm-’a kadar gelmiştir. Şuayb -aleyhisselâm- da, koyunlarını otlatması için onu Hazret-i Mûsâ’ya teslim etmiştir.

Bulundukları yerin sağ tarafı dağlık, sol tarafı otluktu. Dağ tarafında vahşî hayvanlar vardı ve koyunları parçalayabilirlerdi. İşte bunun için Mûsâ -aleyhisselâm-, asâsını hiç yanından ayırmıyordu. Hazret-i Mûsâ, asâ ile birçok tecellilere şâhid oldu. Sanki bu tecelliler, asâda meydana gelecek olan büyük bir mûcizeye hazırlıktı.

Medyen’den Mısır’a Gidiş ve Tuvâ Vâdîsi

Mûsâ -aleyhisselâm-, on yıllık müddetin dolması üzerine, Şuayb -aleyhisselâm-’dan izin isteyerek zevcesi Safura ile beraber Mısır’a dönmeğe karar verdi. Koyunlarını da yanlarına alarak kış mevsiminde yola çıktılar. Hazret-i Mûsâ’nın gâyesi, kardeşi Hârûn’u da yanına alıp İsrâîloğulları’nı zulüm altında bulundukları Mısır’dan çıkarmak idi.

Yolda şiddetli bir yağmur bastırdı. Bir kış akşamıydı. Her yer zifiri karanlıktı. Geceyi geçirmek üzere bereketli Tûr Dağı'na sığındılar. Bir mağaraya girdiler. Mûsâ -aleyhisselâm-'ın âilesi hâmileydi; bir çocukları dünyâya gelmek üzereydi. Bu soğuk, karanlık ve yağmurlu gecede, ateş ve ışığa ihtiyaçları vardı. Hazret-i Mûsâ, çakmak çakıyor, yanmıyordu. Böyle sıkıntılar içinde iken uzakta parlak bir ışık gördü. Âilesine, oradan bir ateş alıp döneceğini ve bulundukları yerden ayrılmamasını tembih etti. Aslında O'nun gördüğü ateş, kendisini peygamberliğe hazırlamak için bir işâretti. Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ نَارًا
قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ
مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ

“Sonunda Mûsâ süreyi doldurup âilesiyle yola çıkınca, Tûr tarafında bir ateş gördü. Âilesine: «-Siz (burada) bekleyin; ben bir ateş gördüm. Belki oradan size bir haber yahut ısınmanız için bir kor parçası getiririm!» dedi.” (el-Kasas, 29)

وَهَلْ آتَيْكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿٩﴾ إِذْ رَأَىٰ نَارًا فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي
آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ أَوْ أَجْدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾

“(Rasûlüm!) Mûsâ (hâdisesinin) haberi Sana ulaştı mı? Hani O, bir ateş görmüş ve âilesine: «-Bekleyin! Emînim ki ben bir ateş gördüm. Belki ondan size bir meş’ale getiririm veya ateşin yanında bir rehber bulurum!» demişti.” (Tâhâ, 9-10)

Mûsâ -aleyhisselâm- ışık tarafına doğru gitti. Oraya varınca, yeşil bir ağaç üzerinde parlak bir ışık sütunuyla karşılaştı.

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

“Oraya gelince, o mübârek yerdeki vâdinin sağ kıyısından, (oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: «Ey Mûsâ! Bil ki Ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allâh'ım!»” (el-Kasas, 30)

فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ يَا مُوسَى ﴿١١﴾ إِنِّي أَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طَوًى ﴿١٢﴾ وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَى ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدُّكَ عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَى ﴿١٦﴾

“Oraya vardığında kendisine (tarafımızdan:) «Ey Mûsâ!» diye seslenildi: Muhakkak ki Ben, evet Ben, Sen'in Rabbinim! Hemen nâlinlerini (ayakkabılarını) çıkar! Çünkü Sen, kutsal Tuvâ Vâdîsi'ndesin! Ben Sen'i seçtim. Şimdi vahyeditlene kulak ver! Muhakkak ki Ben, yalnızca Ben Allâh'ım! Ben'den başka ilâh yoktur. Bana kulluk et; Ben'im zikrim için namaz kıl! Kıyâmet günü mutlakâ gelecektir. Herkes peşinde koştuğu şeyin karşılığını bulsun diye neredeyse onu (kendimden) gizleyeceğim. Ona inanmayan ve nefsinin arzu-

larına uyan kimseler Sen'i ondan (kıyâmete inanmaktan) alıkoymasın; sonra mahvolursun!" (Tâhâ, 11-16)

Müfessirler, âyet-i kerîmedeki «**Nâlinlerini çıkar!**» ifâdesine farklı îzahlar getirip işârî²⁶ mânâlar vermişlerdir. Bunlar, Kuşeyrî'nin, *Letâifu'l-İşârât* ve Bursevî'nin *Rûhu'l-Beyân* adlı eserlerinde şu şekilde açıklanır:

“İki nâlin, dünyâ ve âhireti temsil etmektedir.”

“Kalbi, dünyâ ve âhiret ile ilgili meşgûliyetlerden boşalt! Hak için her şeyden tecerrüd edip sıyrıl ve Allâh'ın mârifet²⁷ ve müşâhededinde fânî olmaya bak!..”

Beşer idrâki mahduddur. Bu sınırlı idrâk ile, nihâyetsiz olan ilâhî azamet ve esrârî lâyıkiyla kavrayabilmek mümkün değildir. Bunun için aklın nihâî vazîfesi teslimiyettir.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, aklın hudûdunu şu misâl ile îzâh eder:

“Hasta olan bir kimse, akılla ancak hekime kadar gider. Hekimin kapısında aklın vazîfesi biter ve bundan sonra ona hekimin tavsiyelerine teslimiyet düşer. Nitekim mârifetullâha nâil olabilmek de, teslimiyetin büyüklüğü nisbetindedir.”

Diğer bir ifâdeyle de “**iki nâlinini çıkar**” emri şu mânâyaya gelir:

“Sen tabîat ve nefsten sıyrıl! Nefsini ve ona bağlı şeyleri düşünmeyi bırak; gel!”

26. İşârî tefsîr, âyetlerin zâhir mânâlarının ötesinde ifâde ettikleri ince mânâları ortaya çıkarmak demektir. İşârî tefsirde üç vasfın bulunması şarttır.

a. Zâhirî mânâyı muhâfaza,

b. İşâret edilen mânâyâ delil teşkil edecek mazmunların (bir takım sembollerin) olması,

c. Yapılan açıklamanın, Kitâb ve Sünnet muhtevâsı içinde olması.

27. Cenâb-ı Hakk'ın kalben ve muhabbetle bilinmesi.

“Delîlin tefekküründen vazgeç! Çünkü müşâhede ve ıyân-dan, yâni göz ile gördükten sonra bunların faydası yoktur!”

Bu sebeptedir ki Şeyh Şiblî Hazretleri, Allâh’a vâsıl olduk-tan sonra kitapların lafızlarından kurtulup, mârifetullâh ve mü-şâhede deryâsının enginliklerinde nice esrarlı mânâlara erme-nin hazzını yaşamıştır.

Allâh Teâlâ, Hazret-i Mûsâ’ya mukaddes Tuvâ Vâdîsi’nde **“Nâlinlerini çıkar!”** diye emretti. Çünkü, orası Hak Teâlâ’nın huzûru, yaygısıydı ve oraya ayakkabıyla basılması uygun değil-di. Ayrıca orada yalınayak yürümek, tevâzû ve edep cihetinden en münâsîp olanıydı.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh- buyurur:

“Îmân nedir?» diye aklıma sordum. Aklım, kalbimin kulağına eğilip: «Îmân, edepten ibârettir!» diye fısıldadı.”

Bu sebeptedir ki, ümmet-i Muhammed’in seçkinlerinden olan Bîşr-i Hafî ve emsâli zevât, yalınayak yürümüşlerdir. Selef-i sâlihîn de, Kâbe’yi yalınayak tavâf ederlerdi.

Diğer taraftan mukaddes mekânda nâlinlerin çıkarılması emri, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın ayaklarının, oranın bereketinden istifâde edip, şerefyâb olması içindi.

Ancak ne ibretlidir ki, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sel-lem- Efendimiz’e Mîrâc gecesi:

“Ey Habîbim! Sen Arş yaygısı üzerinde pabuçlarınla yürü ki, Arş Sen’in pabuçlarının tozu ile şeref lensin ve Arş’in nûru Sana kavuşma nîmetine nâil olsun!” denildiği rivâyet edilmek-tedir. (İsmâil Hakkı Bursevî, *Rûhu’l-Beyân*, V, 370)

İki Büyük Mûcize ile Verilen Nübüvvet

“Nâlinlerini çıkar!” hitâbından sonra Mûsâ -aleyhisselâm-’a, asâsını yere atması emrolundu. Asâ, dev bir yılan hâline geldi. Hazret-i Mûsâ korktu. Kendisine, korkmaması, zîrâ emniyet içinde olduğu bildirildi.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَأَن لَّقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَأَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ
يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ

“Ve (Mûsâ’ya) «Asânı at!» (denildi). Mûsâ (attığı) asâyı büyük bir yılan gibi deprenir görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. (Bunun üzerine:) «Ey Mûsâ! Beri gel, korkma! Çünkü Sen emniyette olanlardansın.» (buyruldu).” (el-Kasas, 31)

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın asâsı, önceleri bir hikmet idi. Sonra kudret oldu; hem de, Mûsâ -aleyhisselâm-, kendisi taşıyamadığı zamanlar O’nun azığına taşıyan bir kudret!.. Yine, Mûsâ -aleyhisselâm-, yürümekten âciz kaldığı zamanlar ona binerdi. O otururken veya uyurken kendisine gelebilecek ezâ ve kötülükleri asâ bertaraf ederdi. O’na her cins ve çeşitten meyveler verirdi. Sıcakta oturduğu zaman, üzerine gölge olurdu. Azîz ve Celîl olan Allâh, Mûsâ -aleyhisselâm-’a, kudretini o asâda göstermişti. Mûsâ -aleyhisselâm- da, asâ vâsıtasıyla Allâh’ın kudreti ile ünsiyet etti. (Abdülkâdir Geylânî, *el-Fethu’r-Rabbânî*, s. 192)

Allâh Teâlâ, Mûsâ -aleyhisselâm-’ı peygamber olarak tâîyin edip O’nunla konuşunca ve O’na bazı teklîfler verince, kendisine hitâben şöyle buyurdu:

وَمَا تَلَكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَى

“–Şu sağ elindeki nedir, ey Mûsâ?” (Tâhâ, 17)

Mûsâ -aleyhisselâm- da:

قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّؤُا عَلَيَّهَا وَ أَهْشُ بِهَا عَلَى غَنَمِي
وَ لِي فِيهَا مَآرِبٌ أُخْرَى

**“–O benim asâmdır. Ona dayanırım, onunla davarlarım-
ma yaprak silkelerim. Benim ona başkaca ihtiyaçlarım da
vardır.» dedi.”** (Tâhâ, 18)

Bunun üzerine Allâh -celle celâlühû-:

قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَى

“–Yere at onu, ey Mûsâ!» dedi.” (Tâhâ, 19)

Hazret-i Mûsâ, derhal emri yerine getirdi:

فَالْقِيَهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى

**“Onu hemen yere attı. Bir de ne görsün, hızla sürünen
bir yılan değil mi?”** (Tâhâ, 20)

Bunu gören Mûsâ -aleyhisselâm- kaçmaya başladı. Ancak
Allâh Teâlâ:

قَالَ خُذْهَا وَ لَا تَخَفْ سَعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَى

**“–Al onu! Korkma! Biz onu şimdi ilk hâline döndürece-
ğiz.» buyurdu.”** (Tâhâ, 21)

Abdülkâdir Geylânî -kuddise sirruh-, bu âyetleri şu şekilde açıklar:

“Âyetlerde beyân olunan hâdiselerin maksadı, Mûsâ -aleyhisselâm-’ı Allâh’ın kudretine muttalî kılmak idi. Tâ ki, Firavun’un saltanatı, O’nun gözünde büyük ve kudretli görünmesin!

Diğer bir ilâhî gâye de, Firavun ve kavmi ile harp etmeyi Mûsâ -aleyhisselâm-’a öğretmek idi. Böylece Allâh, O’nu Firavun ve ahâlîsi ile savaşılmaya hazırladı ve Mûsâ -aleyhisselâm-’ı hârikulâde şeylere muttalî kıldı. Zîrâ Mûsâ -aleyhisselâm-, önceleri çekingen idi. Sonra Allâh, O’nun kalbini genişletti. Kendisine hüküm, peygamberlik ve ilim verdi.”

Bazı müfessirler de, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın asâsını yere atmasıyla ilgili âyetin açıklamasında, bu hâdiselerin Hazret-i Mûsâ’nın iç dünyâsına âit bir irşad mâhiyetinde olduğunu beyân etmişlerdir.

Mûsâ -aleyhisselâm-, “**Sağ elindeki nedir?**” suâlîne cevâben izâfetleri, yâni fânî alâkaları zikredince, Allâh -celle celâlühû- bunların atılmasını emretti. Nefs ve nefse bağlantılı olan şeyler, koca bir yılan hâlinde temessül etti. Böylece Mûsâ -aleyhisselâm-’a nefsin hakîkati gösterildi. O ise korktu, ürktü ve ondan kaçtı. Bütün bunlarla O’na bir bakıma şöyle denilmiş oldu:

“–Ey Mûsâ! İşte bu yılan, Allâh’tan başka şeylere bağıllık vasfının ta kendisidir. Bu nefsanî vasıf, şekillenmiş bir sûrette sâhibine gösterilince, ondan ürker ve kaçır.”

Âyet-i kerîmede “**Asânı at!**” diye emrolunmasının diğer bir işârî mânâsı da:

“Artık Sen tevhîd sıfatı ile sıfatlanmışsın. Sen’in bir asâyâ dayanıp güvenmen, Sen’in için kendisine dayanacağı ve ken-

disinden yardım dileyeceğin fânî bir varlığın olması, nasıl doğru ve yerinde olabilir? Nasıl olur da Sen, o asâ ile şöyle yapıyorum, ondan istifâde ediyorum ve onda benim için başka faydalar da var diyorsun? Tevhîd yolunda ilk adım, sebepleri terktir. Yâni mutlak tevekkül ve teslimiyettir. Her türlü talep ve istekten vazgeç!" şeklindedir.

Hazret-i İbrâhîm -aleyhisselâm-, melekler dâhil bütün fânîlerin yardımından müstağnî kalarak izâfetlerden sıyrılmıştı. Bu şekilde, yalnız Hakk'a tevekkül ve teslimiyet okyanusuna dalması ile O'na ateş, serin ve selâmet olmuştu.

Nitekim *Te'vîlât-ı Necmiyye* adlı eserde denilmiştir ki:

"Hakk'ın nidâsını işiten ve O'nun cemâlinin nûrunu gören kişi, Allâh'tan başka dayandığı her şeyi bırakır. Allâh'ın fazl u kereminden başka bir şeye dayanmaz. Nefsin arzularından sıyrılır."

Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyururlar ki:

"Ümmetimin âlimleri, Benî İsrâîl peygamberleri gibidir!" (Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 64/1744)

Bu hadîs-i şerîfteki, *"Benî İsrâîl peygamberleri gibi"* ifâdesi, ümmet-i Muhammed'in âlimlerini tekrîm ve taltif içindir.

Evliyâullâhtan Şeyh Ebu'l-Hasen Şâzelî Hazretleri, bu husustaki sâdık bir rüyâsını şöyle nakleder:

"Bir tahtın üzerine Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- oturmuş, diğer bütün peygamberler de etrafına dizilmişlerdi. Onların etrafında da sâlih ulemâ vardı. Ben de durup onlara bakmaya ve sözlerini dinlemeye başladım.

Bir ara Hazret-i Mûsâ, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'e hitâben şöyle bir suâl sordu:

“-Ey Allâh'ın Rasûlü! «*Ümmetimin âlimleri, Benî İsrâîl peygamberleri gibidir!*» buyurmuştunuz. Şimdi bana onlardan birini gösterir misiniz?”

Bunun üzerine Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-:

“-*İşte bu!*” diyerek İmâm Gazâlî'yi gösterdi.

Hazret-i Mûsâ da Gazâlî'ye bir suâl sordu. Gazâlî, bu suâle on tane cevap verdi. Hazret-i Mûsâ, cevâbın suâle uygun olmadığını, suâl bir tane olduğu hâlde cevâbın on tane olduğunu söyleyerek itirazda bulundu. O zaman İmâm Gazâlî şöyle dedi:

“-Bu itiraz Siz'in için de vâridir. Çünkü Allâh Teâlâ da Siz'e; «**Ey Mûsâ! O sağ elindeki nedir?**» diye sormuştu. Bu suâlin cevâbının sâdece «O benim asâmdır!» olması gerekirken, Siz de birçok sıfatlar daha saydınız!..”

Şâzelî -kuddise sirruh- devamla der ki:

“Ben bu sırada Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in kadrinin büyüklüğünü, O'nun tahtı üzerinde, diğer peygamberlerin de yerde oturmalarını düşünürken, birisi, ayağı ile bana öyle bir vurdu ki, derhal kendime geldim. Meğer Mescid-i Aksâ'nın kandillerini yakmakta olan kayyım imiş. Bana:

«-*Hayret etme! Her şey Hazret-i Muhammed Mustafa'nın nûrundan yaratıldı.*» dedi. Bunu duyunca düşüp bayıldım. Ancak cemâat namazı kıldıktan sonra ayalabildim. Hemen kayyımı aradım. Fakat bugüne kadar bulamadım.” (Râgıb el-İsfehânî, el-Muhâdarât)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'a ikinci bir mûcize olarak eli-ni koynuna sokması emredildi. Mûsâ -aleyhisselâm- bu ilâhî emri yerine getirince, eli, her türlü illet ve hastalıklardan sâlim ve parlak bir güneş gibi bembeyaz bir hâle gelmişti. Âdeti bir projektör gibi olmuştı. Çok şaşırdı. Sonra kendisine:

“Elinin böyle parlak olmasından Sana ve başkalarına bir korku gelirse, elini tekrar koynuna sok! Böylece yine evvelki şekline gelir!” buyruldu.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'a verilen “**yed-i beyzâ**” (bembeyaz, parlak el) mûcizesi âyet-i kerîmelerde şu şekilde anlatılır:

وَ اٰصْمُ يَدَكَ اِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجُ بَيْضًا مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ اَيَّةٍ اٰخَرٰى
﴿٢٢﴾ لِّرَبِّكَ مِنْ اٰيَاتِنَا الْكُبْرٰى ﴿٢٣﴾

“Bir de elini koltuğunun altına sok ki, bir başka mûcize olmak üzere o, kusursuz ve lekesiz beyazlıkta çıksın! Tâ ki, Sana (böylece) en büyük âyetlerimizden bazılarını göstereyim.” (Tâhâ, 22-23)

اٰسَلُّكَ يَدَكَ فِى جَنَبِكَ تَخْرُجُ بَيْضًا مِنْ غَيْرِ سَوْءٍ وَ اٰصْمُ اِلَيْكَ
جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ فَاِذَا نِكَ بُرْهَانًا مِنْ رَبِّكَ اِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَائِئِهِ
اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا فَاسِقِيْنَ

“(Mûsâ'ya:) «Elini koynuna sok; kusursuz, bembeyaz çıkacaktır. Korkudan, (açılan) kollarını kendine çek! İşte bu iki-si (asâ ve yed-i beyzâ), Firavun ve onun adamlarına karşı Rab-

bin tarafından iki kesin delildir. Çünkü onlar, yoldan çıkan bir kavim olmuşlardır!» (diye vahyedildi).” (el-Kasas, 32)

Böylece Allâh Teâlâ, Mûsâ -aleyhisselâm-’a, iki büyük mûcize ile birlikte peygamberlik vazîfesi verdi. Dini tebliğ etmesini bildirdi. Bunun için de önce Firavun’a gitmesini emretti:

إِذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ

“Firavun’a git! Çünkü o, iyice azdı.” (Tâhâ, 24)

Bunun üzerine Mûsâ -aleyhisselâm-:

قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ

“«Rabbim! Ben onlardan birini öldürmüştüm;²⁸ onların da beni öldürmelerinden korkuyorum.» dedi.” (el-Kasas, 33)

Daha sonra da kardeşi Hârûn’u kendisine yardımcı olarak istedi:

وَ أَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي
إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُكَذِّبُونِ

“Kardeşim Hârûn’un dili benimkinden daha fasihtir. O’nu da, beni tasdik eden bir yardımcı olarak beraberimde gönder! Zîrâ bana yalancılık ithâmında bulunmalarından endişe ediyorum!” (el-Kasas, 34)

28. Daha önce de ifâde edildiği gibi, Mûsâ -aleyhisselâm- Kıptiye öldürmek kastıyla değil, tâzir maksadıyla vurmuştu. Fakat murâd-ı ilâhî olarak Kıptî ölüverdi.

قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلَا يَصِلُونَ
إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا أَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعُكُمَا الْعَالِيُونَ

“(Allâh Teâlâ) buyurdu: **«Sen’i kardeşinle destekleyeceğiz ve size öyle bir kudret vereceğiz ki, âyetlerimiz (mûcize ve yardımlarımız) sâyesinde onlar size erişemeyecekler. Siz ve size tâbî olanlar üstün geleceksiniz!»**” (el-Kasas, 35)

Rivâyete göre Cenâb-ı Hak:

“**Firavun’a git; çünkü o iyice azdı.**” (Tâhâ, 24) buyurduğu zaman Mûsâ -aleyhisselâm-, âile efrâdını ve davarlarını zâhirde emânet edeceği bir kimse olmadığından:

“–Yâ Rabbî! Ev halkım ve davarlarım ne olacak?” dedi.

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, “muhâfaza edenlerin en hayırlısı” olduğunu hatırlatarak şöyle buyurdu:

“–Ey Mûsâ! Ben’i bulduktan sonra başka ne istersin? Sen Ben’im emrimi edâya koş! Bana bağlan ve teslimiyet göster! İstersem, kurdu koyunlarına çoban eder ve meleklerimi de âile-ne muhâfız kılarım.

Ey Mûsâ! Nedir bu düşündüğün? Annen Sen’i denize bıraktığı zaman Sen’i kim kurtardı? Bundan sonra Sen’i annene tekrar kim kavuşturdu? Sen hani, birini kazâ ile öldürmüştün de Firavun Sen’i aramaya koyulmuş ve öldürmeye azmetmişti; o vakit Sen’i ondan kim muhâfaza etti?..”

Mûsâ -aleyhisselâm- bu söylenenleri hem dinliyor, hem de her cümleinin sonunda:

“SEN, SEN, SEN YÂ RABBÎ!..” diyordu. (Ahmed er-Rufâî, *Hâletü Ehli’l-Hakîkati Meallâh*, s. 337)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, Mısır'a geldi. Firavun'un büyük bir ordusu olduğunu düşünüyordu. Allâh Teâlâ, kardeşiyle O'na:

“Siz ikiniz, benim ordularımdan iki büyük ordusunuz! Zayıf ve ezik olamazsınız!” buyurdu.

Mûsâ -aleyhisselâm-, bu büyük vazîfenin ağırlığı karşısında Cenâb-ı Hakk'a şöyle tazarrû ve niyazda bulundu:

قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ أَخِي ﴿٣٠﴾ أَشَدُّ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَاشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٢٣﴾ كَيْ نُنْصِبَكَ كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَى ﴿٣٦﴾

“-Rabbim! Yüreğime genişlik ver! İşimi kolaylaştır! Dilimden (şu) bağı çöz ki sözümü anlasınlar! Bana âilemden bir de vezîr (yardımcı) ver! Kardeşim Hârûn'u. O'nunla beni kuvvetlendir! Ve O'nu işime ortak kıl! Böylece Sen'i bol bol tesbîh edelim ve çok çok zikredelim! Şüphesiz Sen bizi görmektesin.» dedi.

Allâh, (Mûsâ'nın bu ilticâsını kabûl ederek): **«-Ey Mûsâ! İsteddiğin Sana verildi.» dedi.**” (Tâhâ, 25-36)

Sonra Hak Teâlâ, O'na olan nîmetlerini ve ilâhî muhâfazasını şöyle hatırlattı:

وَلَقَدْ مَتَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَى ﴿٣٧﴾ إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ
 ﴿٣٨﴾ أَنْ أَقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ
 يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِي وَعَدُوٌّ لَهُ وَالْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِنِّي
 وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي ﴿٣٩﴾

“And olsun Biz Sana bir defa daha lutufta bulunmuştuk. Bir zaman, vahyedilecek şeyi annene (şöyle) vahyetmiştik: Mûsâ’yı sandığa koy; sonra O’nu denize (Nil’e) bırak; deniz O’nu kıyıya atsın da, Ben’im düşmanım ve O’nun düşmanı olan biri O’nu alsın. (Ey Mûsâ! Sevilmen) ve nezâretimde yetiştirilmen için üzerine Ben’den bir muhabbet koydum.” (Tâhâ, 37-39)

إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ
 أُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَ قَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ
 وَ فَتَنَّاكَ فُتُونًا فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِي أَهْلِ مَدْيَنَ
 ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ

“Hani kız kardeşin gidip: «O’na bakacak birini size bulayım mı?» diyordu. Böylece Sen’i, gözü gönüllü mutluluk olsun ve üzülmesin diye annene geri vermiştik. Ve birini öldürdün de, Sen’i endişeden kurtardık. Sen’i, iyiden iyiye imtihanından geçirdik. Bunun için yıllarca Medyen halkı arasında kaldın. Sonra takdire göre (bu makâma) geldin ey Mûsâ!” (Tâhâ, 40)

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي ﴿٤١﴾ اذْهَبْ أَنْتَ وَآخُوكَ بِآيَاتِي وَلَا تَنِيَا فِي
ذِكْرِي ﴿٤٢﴾ اذْهَبَا إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿٤٣﴾

“Sen’i kendim için (elçi) seçtim. Sen ve kardeşin, birlikte âyetlerimi götürün! Zikrimden uzak kalmayın! Firavun’a gidin! Çünkü o, iyiden iyiye azdı.” (Tâhâ, 41-43)

Cenâb-ı Hak, Mûsâ ve Hârûn -aleyhimesseleâm-’a peygamber oldukları hâlde kendisini zikretmelerini emrettiğine göre bu ilâhî emrin, bizler için ne kadar ehemmiyet arz ettiği âşikârdır. Kalbî eğitim, her mü’min için zarûrîdir. İman cevherinin merkezi kalb olduğu gibi, zikir cevherinin merkezi de kalbdır. Zikir kalbe oturduğu zaman hakîkî huzur hâline kavuşulur.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ
أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

“Bunlar, îman edenler ve gönülleri Allâh’ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Âgâh olunuz! Kalbler ancak Allâh’ın zikriyle itmi’nâna erer (huzur bulur.)” (er-Ra’d, 28)

Nisâ Sûresi’nin 28. âyet-i kerîmesinde buyrulduğu vechile insan, zayıf yaratılmıştır. Dînî duygular kalbde yükseldikçe, nef-sânî arzular oradan uzaklaşır. Din, insanı sırf şekil plânında görmek istemez. İnsan, yüce bir varlıktır. Ulvîleşmesi îcâb eder. Kalbî hayâta geçilmeden, zarîf, hassas ve ince rûhlı bir müslü-

man olabilmek mümkün değildir. Cenâb-ı Hak, ibâdetlerin sâ-dece şekil plânında kalmasından râzı olmaz. Meselâ namazın, kalbî bir teyakkuz ile kılınmasını murâd eder.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾﴾

“Mü'minler felâh buldu (kurtuluşa erdi). Onlar ki, namazı huşû (kalbî kıvam) ile kılarlar!” (el-Mü'minûn, 1-2)

Aksi hâlde Cenâb-ı Hak, huşûsuz (kalbî kıvamdan mahrum) bir namazı istemez. Âyet-i kerîmede:

﴿قَوْلٍ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾﴾

“Yazıklar olsun o namaz kılanlara! Onlar ki, namazlarından gafilidirler!” (el-Mâûn, 4-5) buyurur.

Yine Cenâb-ı Hak, rûhunu zikirle ulvîleştirmeyen bir kimseye de şöyle buyurur:

﴿قَوْلٍ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

“...Allâh'ı zikretmek husûsunda kalbleri katılaştırmış olanlara yazıklar olsun! İşte bunlar, apaçık bir sapıklık içindedirler.” (ez-Zümer, 22)

Zirâ, kesâfet sıkletiyle, yâni günâhların ve dünyevî alâkaların ağırlıklarıyla dolu bir kalb ile Latîf olan Cenâb-ı Hakk'a yaklaşılamaz. Kalbi, nefsânî âfetlerden korumak için zikir bir zarûrettir.

Hazret-i Mûsâ ve Hazret-i Hârûn -aleyhimesselâm-, Nil Nehri'nin kenarında buluşup kucaklaştılar. Hazret-i Mûsâ, kardeşi Hârûn'a:

“–Haydi Firavun’a gidelim! Zîrâ Allâh -celle celâlühû- ikimizi de bununla vazîfelendirdi.” dedi.

Sonra ikisi birlikte:

قَالَا رَبَّنَا إِنَّا نَخَافُ أَنْ يُفْرَطَ عَلَيْنَا أَوْ أَنْ يَطْغَى ﴿٤٥﴾
قَالَ لَا تَخَافَا إِنِّي مَعَكُمْ أَسْمَعُ وَ أَرَى ﴿٤٦﴾

“Dediler ki:

«–Rabbimiz! Doğrusu biz, onun bize aşırı derecede kötü davranmasından yahut iyice azıtmasından endişe ediyoruz.»

(Allâh Teâlâ) buyurdu:

«–Korkmayın; çünkü Ben sizinle beraberim; işitir ve görürüm.»” (Tâhâ, 45-46)

فَاتَيْنَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾
أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَآئِيلَ ﴿١٧﴾

“Haydi Firavun’a gidip deyin ki: «Gerçekten biz, âlemlerin Rabbinin elçisiyiz; İsrâîloğulları’nı bizimle beraber gönder!»” (eş-Şuarâ, 16-17)

Ancak Allâh Teâlâ, bu tebliği yaparken riâyet edilmesi gereken üslûbu da şöyle bildirdi:

فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَحْسَنُ

“Ona yumuşak söz söyleyin! Belki o, aklını başına alır veya korkar!” (Tâhâ, 44)

Hak dostlarından Yezid er-Rakkâşî bu âyeti okuyunca şöyle buyurmuştur:

“Ey kendine düşmanlık edene bile merhametle muâmeleyi emreden Allâh’ım! Kimbilir dost olup insanları Sana çağırana nasıl muâmele edersin!”

Cenâb-ı Hak, Firavun’un tevhîd akîdesine gelmeyeceğini ilm-i ilâhîsi ile bildiği hâlde, Mûsâ -aleyhisselâm-’a, ona karşı leyyin bir lisan kullanmasını emretmiştir. Bu tâlimat, Hazret-i Mûsâ’nın şahsında bütün emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münker yapan mü’minlere bildirilmektedir.

Yine bu hususla alâkalı olarak Cenâb-ı Hak, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimizin, müşfik, yumuşak, merhametli ve müsâmahakâr tebliğ metodunu, âyet-i kerîmede şöyle medh ü senâ buyurmuştur:

فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا
مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا
عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

“O vakit, Allâh’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şâyet Sen kaba ve katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu hâlde onları affet; ba-

ğışlanmaları için duâ et; (yapacağın bir) iş hakkında onlarla istişâre et! Kararını verdiğin zaman da artık Allâh’a tevekkül et! Muhakkak ki Allâh, kendisine tevekkül edenleri sever.”

(Âl-i İmrân, 159)

Ahmak Firavun

Hazret-i Mûsâ ve Hazret-i Hârûn -aleyhimesselem-, emr-i ilâhî mûcibince birlikte Firavun’a gittiler.

Firavun Mûsâ -aleyhisselâm-’a:

“–Sen kimsin?” dedi.

O da:

“–Ben, âlemlerin Rabbinin gönderdiği peygamberim!” cevâbını verdi.

Firavun önce çok şaşırdı. Daha sonra ise evvelce O’na yaptığı iyilikleri başa kakarak öfkeyle Hazret-i Mûsâ’yı suçladı:

“–Sen, benim sarayımda büyüdün. Fırıncımı katlettin. Şimdi de böyle bir işe nasıl kalkarsın?!” dedi.

Bu konuşma, Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle anlatılmaktadır:

قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾
وَفَعَلْتَ فَعَلَتَكَ الَّتِي فَعَلْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾

“(Kendisine Allâh’ın emri tebliğ edilince ahmak Firavun) dedi ki:

“–Biz Sen’i çocukken himâyemize alıp büyütmedik mi?! Hayâtının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi? Sonunda

o yaptığın (kötü) işi de yaptın! Sen nankörün birisin!» (eş-Şuarâ, 18-19)

Mûsâ -aleyhisselâm- ise:

قَالَ فَعَلْتُهَا إِذَا وَ أَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَ جَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَ تِلْكَ نِعْمَةٌ
تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدْتَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ ﴿٢٢﴾

“(–Ben Kiptiyi kasten öldürmedim.) **Ben, o işi o anda so-**
nunun ne olacağını bilmeyerek yaptım. Sizden korkunca da
hemen aranızdan kaçtım. Sonra Rabbim bana hikmet bah-
şetti ve beni peygamberlerden kıldı. O başıma kaktığın iyilik
ise, İsrâîloğulları’nı köleleştirmenin bir netîcesi değil miydi?»
dedi.” (eş-Şuarâ, 20-22)

Mûsâ -aleyhisselâm- devamla:

“–İşte sen böylece zulmettin; beni âilemden ayırdın! Fakat
daha sonra Rabbim bana ilim ve hikmet verdi. Beni peygam-
ber kıldı.” dedi.

Fakat:

قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يَا مُوسَىٰ

“Firavun: «–Rabbiniz de kimmiş, ey Mûsâ?!» dedi.” (Tâhâ, 49)

قَالَ فِرْعَوْنُ وَ مَا رَبُّ الْعَالَمِينَ

“Firavun: «–Âlemlerin Rabbi de nedir?» dedi.” (eş-Şuarâ, 23)

قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

“O da: «Bizim Rabbimiz, her şeye hilkatini (varlık ve özelliğini) veren, sonra da doğru yolu gösterendir.» dedi.” (Tâhâ, 50)

Sonra Mûsâ -aleyhisselâm:-

قَالَ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ

“«Eğer işin gerçeğini düşünüp anlayan kişiler olsanız, (itirâf edersiniz ki) O, göklerin, yerin ve ikisi arasında bulunan her şeyin Rabbidir.» dedi.” (eş-Şuarâ, 24)

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَى ﴿٥١﴾ قَالَ عَلِمْتُهَا عِنْدَ رَبِّي فِي كِتَابٍ
لَا يَفْصِلُ رَبِّي وَلَا يَنْسَى ﴿٥٢﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا
وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

“Firavun:

«Öyle ise, önceki milletlerin hâli ne olacak?» dedi.

Mûsâ:

«Onlar hakkındaki bilgi, Rabbimin yanında bir kitapta yazılıdır. Rabbim, ne yanılır, ne de unuttur! O (Allâh), yeri sizin için beşik yapan ve onda size yollar açan, gökten de su indirendir.» dedi...” (Tâhâ, 51-53)

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ
الْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمْ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾
قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

“(Firavun) **etrafında bulunanlara:**

«İşitiyor musunuz?» dedi.

Mûsâ (sözüne devâm ederek) **dedi ki:**

«**O, sizin de Rabbiniz, daha önceki atalarınızın da Rab-
bidir.**»

(Tanrı olduğunu iddiâ eden) **Firavun** (bu sözlere sinirlendi):

«**Size gönderilen bu elçiniz, mutlakâ delidir!**» dedi.

Mûsâ da şöyle dedi:

«**Şâyet aklınızı kullansanız (anlarsınız ki) O, doğunun,
batının ve ikisinin arasında bulunanların Rabbidir.**»” (eş-Şuarâ,
25-28)

Firavun, bunun üzerine Hazret-i Mûsâ ve Hârûn -aleyhi-
messelâm-ı işkenceli bir ölüm çeşidi olan hapisle tehdid etti:

قَالَ لَنْ اتَّخَذَ إِلَهًا غَيْرَ لَا جَعَلْتُكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾
قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ
الصَّادِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَى عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾

“**Firavun:**

«**Benden başkasını ilâh edinirsen, and olsun ki Sen'i
zindanlıklardan ederim!**» dedi.

Mûsâ:

«-Sana apaçık bir mûcize getirmiş olsam da mı?» dedi.

(Bu defâ) **Firavun:**

«-Doğru söyleyenlerden isen, haydi getir onu!» diye karşılık verdi.

Bunun üzerine Mûsâ, asâsını atıverdi; bir de ne görsünler, asâ büyük bir yılan (oluvermiş)!» (eş-Şuarâ, 29-32)

Tanrı olduğunu iddiâ eden Firavun, gördükleri karşısında korku ve dehşete kapıldı:

“-Ne olur onu tut; bütün Benî İsrâîl’i serbest bırakacağım!” dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm- da asâyı eline aldı. O, yeniden eski şekline döndü.

Firavun sordu:

“-Başka var mı?”

Mûsâ -aleyhisselâm-:

وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ

“Elini de (koynuna sokup) çıkardı; o da seyredenlere bembeyaz görünen (gözleri kamaştıran bir nûr) oluverdi!” (eş-Şuarâ, 33)

Firavun yine korktu. Bu mûcizelerden sonra neredeyse Mûsâ -aleyhisselâm-’a îmân edecekti. Fakat vezîri Hâmân, bu-na mânî oldu. Onu tahrîk etti:

“–Sen tanrısın! Başkasına kulluk yapmak sana yakışmaz! Hem herkes seni tanrı biliyor; sen tanrılıktan kulluğa inme; biz buna bir çâre buluruz!” dedi.

Alelacele 500 kişilik bir hey’et kuruldu ve toplantı yapıldı:

قَالَ لِمَلَا حَوْلَهُ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾
يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

“**Firavun, çevresindeki ileri gelenlere** (Hazret-i Mûsâ’yı kastederek):

«–**Bu, doğrusu çok bilgili bir sihirbaz! Sizi sihriyle yurdu-
nuzdan çıkarmak istiyor. Şimdi ne buyurursunuz?» dedi.**” (eş-
Şuarâ, 34-35)

Mûcize ile Sihrin Mûsâbakası

Hazret-i Mûsâ’nın gösterdiği mûcizeler, Firavun’un kibir duygularını alt-üst etmiş; böylece o, tanrılık dâvâsını bir kenara bırakıp etrafındaki ileri gelenlerden fikir almaya mecbur kalmıştı.

قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٣٦﴾
يَأْتُونَكَ بِكُلِّ سَحَابٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

“**Dediler ki:**

«–**Onu ve kardeşini biraz burada beklet ve şehirlere top-
layıcı vazîfeliler gönder; ne kadar bilgisi derin sihirbaz var-
sa getirsinler!»**” (eş-Şuarâ, 36-37)

O dönemde sihirbazlık çok ilerlemişti. Firavun, bu sebeple yapılan teklifi hemen kabûl etti.

Allâh Teâlâ buyurur:

وَلَقَدْ آرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَابَى ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا
مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَى ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِثْلِهِ فَاجْعَلْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾

“And olsun Biz ona (Firavun’a) bütün delillerimizi gösterdik; yine de yalanladı ve diretti. Dedi ki:

«-Bizi, yaptığın büyü ile yurdumuzdan çıkarmak için mi geldin, ey Mûsâ?! Öyle ise, muhakkak sûrette biz de Sana, aynen onun gibi bir büyü getireceğiz. Şimdi Sen, bizim aramızda, ne Sen’in, ne de bizim muhâlefet etmeyeceğimiz uygun bir yerde buluşma zamanı ayarla!» (Tâhâ, 56-58)

Mûsâ -aleyhisselâm:-

قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمَ الزَّيْنَةِ وَأَنْ يُخَشِّرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾
فَتَوَلَّى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُ ثُمَّ أَتَى ﴿٦٠﴾

«-Buluşma zamanımız, bayram günü kuşluk vaktinde insanların toplandığı zaman olsun!» dedi.

Bunun üzerine Firavun dönüp gitti. Bütün hîle (vâsıtalarını) topladı; sonra geri geldi.” (Tâhâ, 59-60)

فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾
وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنْتُمْ مُجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

“Böylece sihirbazlar, belli bir günün tâyin edilen vaktinde biraraya getirildi. Halka:

«-Siz de toplanıyor musunuz?! (Haydi hemen toplanın!)» denildi.” (eş-Şuarâ, 38-39)

Müsâbaka günü herkes toplanmıştı. Halk, olacakları izlemek için sabırsızlanıyordu.

لَعَلَّنَا نَتَّبِعَ السَّحَرَةَ إِنْ كَانُوا هُمْ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ
قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنْ لَنَا لَا جَرًّا إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾
قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

“(Firavun’un adamları:)

«-Eğer üstün gelirlerse, herhâlde sihirbazlara uyarız!» dediler.

Sihirbazlar geldiklerinde Firavun’a:

«-Şâyet biz üstün gelirsek, muhakkak bize bir mükâfat vardır, değil mi?» dediler.

Firavun cevap verdi:

«-Evet, o takdirde hiç şüphe etmeyin; gözde kimselerden olacaksınız!» (eş-Şuarâ, 40-42)

Firavun sordu:

«-Peki, Mûsâ’ya gâlip gelebilecek misiniz?»

Baş sihirbaz şöyle dedi:

“–Biz sihrin son noktasındayız! Bu işi, yeryüzünde bizden daha iyi bilen kimse yoktur! Yâni biz, zirvenin de nihâyetiyiz! Öyle ki, gökten bozucu bir güç inmedikçe, onu mutlakâ yeneriz. Elbette biz daha güçlü ve kuvvetliyiz!”

Mûsâ -aleyhisselâm- ise, sihirbazları îkâz etti:

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا
فَيُصْحِتَكُمْ بِعَذَابٍ وَ قَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَىٰ

“Mûsâ onlara:

“–Yazık size! Allâh hakkında yalan uydurmayın! Sonra O, bir azâb ile kökünüzü keser! İftirâ eden, muhakkak perîşân olur!» dedi.” (Tâhâ, 61)

Bu îkâz sihirbazları düşünmeye sevk etti:

فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ وَ أَسْرَوْا النَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوا إِنَّ هَٰذَا
لَسَاحِرَانِ يُرِيدَانِ أَنْ يُخْرِجَاكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَ يَذْهَبَا
بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾

“Bunun üzerine onlar, durumlarını aralarında tartıştılar; gizli gizli fısıldaştılar. Şöyle dediler:

“–Bu ikisi (Mûsâ ve Hârûn) muhakkak ki, sihirleriyle sizi yurdunuzdan çıkarmak ve sizin örnek yolunuzu ortadan kaldırmak isteyen iki sihirbazdır sâdece!»” (Tâhâ, 62-63)

Bunun üzerine Mûsâ -aleyhisselâm- şöyle dedi:

فَاجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ اتُّوْا صَفًّا وَ قَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنْ اسْتَعْلَىٰ

“Öyle ise hîlenizi kurun; sonra sıra hâlinde gelin! Mu-
hakkak ki bugün, üstün gelen kazanmıştır.” (Tahâ, 64)

Her şeye rağmen sihirbazlar, yine de Hazret-i Mûsâ'ya hür-
met ve nezâket göstererek:

قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾
قَالَ بَلْ أَلْقُوا

“Dediler ki:

«Ey Mûsâ! Ya sen (önce) at veya önce atan biz olalım!»

(Mûsâ:)

«Hayır, (önce) siz atın!» dedi...” (Tahâ, 65-66)

قَالَ لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٤٣﴾ فَالْقُوا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ
وَقَالُوا بَعِزَّةٌ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْعَالِبُونَ ﴿٤٤﴾

“Mûsâ onlara:

«Siz ne atacaksanız atın!» dedi.

Bunun üzerine iplerini ve değneklerini atarak:

«Firavun'un kudreti hakkı için elbette bizler gâlip geleceğiz.» dediler.” (eş-Şuarâ, 43-44)

فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى ﴿٦٦﴾
فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُوسَى ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنْتَ
الْأَعْلَى ﴿٦٨﴾ وَالَّذِي مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفُ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا
كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى ﴿٦٩﴾

“...(Mûsâ) bir de baktı ki, büyüleri sâyesinde ipleri ve sopaları, kendisine gerçekten koşuyor gibi görünüyor. Mûsâ, birden içinde bir korku duydu. (Ona):

«Korkma! Üstün gelecek olan kesinlikle Sen'sin! Sağ elindeki at da, onların yaptıklarını yutsun! Yaptıkları sâdece bir büyücü hilesidir. Büyücü ise, nereye varsa (ne yapsa) iflâh olmaz!» dedik.” (Tâhâ, 66-69)

Bundan sonra Mûsâ -aleyhisselâm-, kendisini topladı. İçindeki ürperti zâil oldu:

فَلَمَّا الْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ
إِنَّ اللَّهَ لَا يَصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ

“Onlar (iplerini) atınca, Mûsâ dedi ki:

«Sizin getirdiğiniz sihirdir. Allâh onu boşa çıkaracaktır. Çünkü Allâh, bozguncuların işini düzeltmez.»” (Yûnus, 81)

Âyet-i kerîmeden de anlaşıldığı gibi sihirbazlık, yâni büyüculük, sâdece bir aldatma, yaldızlama ve fesatçılıktan ibârettir.

فَالْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ

“Sonra Mûsâ asâsını attı; bir de ne görsünler, onların uydurduklarını yutuveriyor!” (eş-Şuarâ, 45)

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ

“Biz Mûsâ’ya, «-Asânı at!» diye vahyettik. Bir de baktılar ki bu, onların uydurduklarını yakalayıp yutuyor!” (el-A’râf, 117)

Sihirbazların Secdeye Kapanması

Sihirbazlar, Firavun ve Mısır halkının önünde yere birkaç değnek ve ip atmışlardı. Onlar da kıvrılıp yılan gibi görülmeye başlamıştı. Ancak emr-i ilâhî ile Mûsâ -aleyhisselâm- asâsını atınca, o kocaman bir ejderhâ olup meydana bütünü sihir âletlerini yuttu. Sihirbazlar, bu hâlin beşerî bir sanat ve mârifet değil, ilâhî bir mûcize olduğunu anladılar. Çünkü sihir olsaydı, atılan değnek ve ipler, sihir bozulduğunda yerinde kalırdı. Hâl-buki sihirbazların sihirleri bozulup iptâl edildiği gibi, aynı zamanda değnek ve ipler de ortadan kaybolmuştu:

فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

“Böylece gerçek ortaya çıktı ve onların yapmakta oldukları yok olup gitti.” (el-A’râf, 118)

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın asâsı sihirbazların sihir âletlerinden ne varsa hepsini yutmuş, fakat asâda hiçbir farklılık olmamıştı. Allâh -celle celâlühû-, bunun beşerî bir hüner olmadığını, bilâkis kudret-i ilâhî olduğunu sihirbazlara göstermeyi murâd etmişti. Zîrâ o esnâda sihirbazların yaptığı şey beşerî bir hüner ve kâbiliyete dayanan bazı göz boyama oyunlarından ibâretti. Mûsâ -aleyhisselâm-'ın asâsında zuhûr eden hârikulâde hâdiseler ise Allâh Teâlâ'nın kudretinin tecellisinden başka bir şey değildi. Onun için sihirbazların alelâde hünerlerini yok ediyordu. İşte bunun içindir ki Hazret-i Mûsâ'nın beşerî bir hüner sâhibi mi olduğunu, yoksa semâvî bir kudretle mi desteklendiğini anlamak isteyen sihirbazların reisi, arkadaşlarından birine şöyle dedi:

“–Bu işler olurken Mûsâ'ya dikkatle bak bakalım, o anda ne gibi bir hâl içinde olacak?”

Arkadaşı da öyle yaptı. Mûsâ -aleyhisselâm-'ın hâl ve tavırlarını dikkatle süzdü. Durumu baş sihirbaza şöyle bildirdi:

“–Hâdiseler meydana gelirken Mûsâ'nın rengi atıyordu. Kendisi bir tarafta haşyetullâh içerisinde ve ilâhî bir tecellîye mazhar durumdayken, asâ da bir tarafta işine devâm ediyordu.”

Bunu öğrenen sihirbazların reisi şunları söyledi:

“–Öyleyse bu tecellî Allâh'tandır, Mûsâ'nın işi değildir. Zîrâ bir sihirbaz kendi sihriden korkmaz. Hiçbir sanatkâr kendi sanatından korkmaz, bilâkis onu kolayca ve rahatlıkla icrâ eder.”

Bunları söyleyen sihirbazların reisi, daha sonra Mûsâ -aleyhisselâm-'ın hak peygamber olduğuna îmân etti. Diğer sihirbaz arkadaşları da kendisine tâbî oldular ve îmân ile şereflendiler.

(Abdülkâdir Geylânî, *el-Fethu'r-Rabbânî*, s. 38)

Kur'ân-ı Kerîm'de buyrulur:

فَالْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾
 رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنِ لَكُمْ إِنَّهُ
 لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَا قَطْعَنَ أَيْدِيكُمْ
 وَ أَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلْبَتِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

“(İşte bu mûcizeyi gören) sihirbazlar, derhal secdeye kapandılar:

«-Âlemlerin Rabbine, Mûsâ ve Hârûn'un Rabbine îmân ettik!» dediler.

Firavun (öfkeden gözü dönmüş bir hâlde):

«-Ben size izin vermeden O'na îmân ettiniz ha! Demek ki O, size sihi öğretene büyüğünüzmüş! Ama şimdi (size yapacağımı görecek ve) bileceksiniz; and olsun, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim, hepinizi astıracağım!» dedi.” (eş-Şuarâ, 46-49)

Bir başka âyet-i kerîmede de bu hâl şöyle bildirilmektedir:

قَالَ آمَنْتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ أَدْنِ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ
 فَلَا قَطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَ أَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ وَلَا صَلْبَتِكُمْ فِي جُذُوعِ
 النَّخْلِ وَ لَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَ أَبْقَى

“(Firavun) şöyle dedi:

«Ben size izin vermeden ona inandınız öyle mi! Hakikat şu ki, O, size sihir öğreten büyüünüzdür. Şimdi mutlakâ elleriniz ile ayaklarınızı çaprazlama keseceğim ve sizi hurma dallarına asacağım! Böylece, hangimizin azâbının daha şiddetli ve sürekli olduğunu iyice anlayacaksınız!» (Tâhâ, 71)

Menfaate dayanan birlik ve beraberliklerin ömrü de menfaatle sınırlıdır. Sihirbazlar îmân etmeyip Firavun'u desteklemeye devâm etselerdi, Firavun'un katında makbûl kişiler olacak, belki nîmetler içinde yüzeceklerdi. Ancak, kalbleri îmâna açılıp kendilerine hidâyet verilince, bâkî olan ebedî nîmeti; fânî, yâni geçici olan rahatlığa tercih ettiler ve Firavun'un tehditlerine karşı:

قَالُوا لَنْ نُؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ
مَا أَنْتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا

«Bize gelen apaçık mûcizelere ve bizi yaratana, seni tercih edemeyiz. Dolayısıyla sen, yapacağını yap! Sen, ancak bu dünyâda hükmünü geçirebilirsin!» dediler. (Tâhâ, 72)

Sonra da:

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُتَقَلِّبُونَ

«Zararı yok! Hiç şüphesiz ki biz, Rabbimize döneceğiz!» dediler. (eş-Suarâ, 50)

Çünkü el ve ayaklarının çaprazlama kesilmesi, ancak bu fânî dünyâyâ âit bir azap idi. Beden, neticede toprağa verilecek

bir kurbandır. Bedende fânîlik, rûhta ise ebedîlik (sonsuzluk) vardır. Fânî olan, bâkî olana tercîh edilemez. Bunun içindir ki sihirbazlar, apaçık mucizeleri görünce, âyetle buyrulduğu vechi-le Firavun'a, onun ummadığı bir tavır sergilediler:

“–Senin zulmün bize bir zarar veremez! Senin zararın dünyâya âittir. Âhiret saâdeti ise, ebedîdir!” dediler.

Devamla şöyle dediler:

إِنَّا أَمْنَا بِرَبِّنَا لِيَعْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ
وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

“Biz, hatâlarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüü bağışlaması için Rabbimize îmân ettik! Allâh, (mükâfâtı) en hayırlı ve (cezâsı) en sürekli olandır.” (Tâhâ, 73)

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

“Biz, ilk îmân edenler olduğumuz için Rabbimizin hatâlarımızı bağışlayacağını umarız!” (eş-Şuarâ, 51)

Ve ardından Cenâb-ı Hak'a şöyle ilticâ eylediler:

رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

“...Rabbimiz! Bize bol bol sabır ver ve müslüman olarak canımızı al!” (el-A'râf, 126)

Velhâsıl, sabahleyin kâfir bir hüviyetle müsâbakaya çıkan sihirbazlar, kısa bir müddet sonra kolları ve bacakları çapraz kesilerek, hepsi de birer mü'min, şehîd ve velî olma şerefiyle Cenâb-ı Hakk'a kavuştular.

Sihirbazlarla Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- arasında vukû bulan bu hâdise, Kur'ân-ı Kerîm'de siyak ve sibak bakımından bazı farklılıklarla dört ayrı sûrede zikredilmektedir.²⁹ Bir kez vukû bulmuş olan bu hâdisenin Kur'ân-ı Kerîm'de dört ayrı yerde anlatılmış olması, şüphesiz ki onun muhtevâsındaki pek çok sır ve hikmetlerle birlikte ehemmiyetini de vurgulamaktadır.

Ne kadar ibretlidir ki sihirbazlar, mâruz kaldıkları şiddetli zulüm karşısında:

“-Yâ Rabbî! Bizleri bu zâlimin zulmünden kurtar!” diye duâ etmemişler, fânîlerin ezâ ve cefâlarına sabredip Müslüman olarak can verebilmeyi niyâz etmişlerdi. Zîrâ onlar, îmanları husûsunda herhangi bir zaafa düşmeden, son nefeslerini îmân ile verebilme endişesi içindeydiler.

Son nefesle alâkalı olarak Kur'ân-ı Kerîm'de:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ
وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ

“Ey îmân edenler! Allâh'tan O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak Müslümanlar olarak can verin.” (Âl-i İmrân, 102) buyrulmaktadır. Bu îkâz-ı ilâhîye riâyetin yegâne çâresi de, Allâh ve

29. Bkz. A'râf Sûresi, 109-126; Yûnus Sûresi, 76-82; Tâhâ Sûresi, 56-73; Şurâ Sûresi, 34-51. âyetler.

Rasûlü'nün gösterdiği istikâmet üzere yaşayıp son nefes husûsunda Allâh'ın lutfuna ilticâ hâlinde bulunmaktır. Sırât-ı müstakîm üzere yaşayıp bu hâl ile Cenâb-ı Hakk'a vâsıl olabilmenin yolu, bir âyet-i kerîmede de şöyle beyân edilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَصُورُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَ يَثْبُتْ أَفْذَاكُمْ

“Ey îmân edenler! Eğer siz, Allâh’a (Allâh’ın dînine) yardım ederseniz, Allâh da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.” (Muhammed, 7)

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Hazretleri, bu kıssayla ilgili şöyle bir işârî îzahta bulunur:

“Sihirbazlar bir ülü’l-azm peygambere, Allâh’a yakın yüce bir kula, müsâbakanın başında öncelik tanıyarak gösterdikleri nezâket, iltifat ve hürmet bereketiyle tevhîd akîdesine geldiler, fakat o büyük peygamberle müsâbakaya çıkmaları sebebiyle de cezâya uğradılar.”

Gerçekten, sihirbazların Hazret-i Mûsâ’ya biraz olsun tâzîm göstermeleri, gönüllerinde îmâna açılan bir pencere ve hidâyet vesîlesi olmuştur. Zîrâ lâıykına muhabbet ve müstehakkına husûmet, hayâtı alabildiğine ulvîleştiren müstesnâ bir müesirdir.

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, bu hâdisenin derûnî vec-hesini de şu şekilde tahlîl eder:

“Mel’un ve zâlim Firavun, sihirbazları, îmânlarından dolayı ölümle tehdîd ederek;

«–Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama olarak kestireceğim. Sonra da sizi affetmeyip astıracağım!» demişti.

Firavun, o anda sihirbazların korkacaklarını, ürkeceklerini ve titreyerek kendisine boyun eğeceklerini sanmıştı.

Ama Firavun bilmiyordu ki, o sihirbazlar, korku ve endişeden kurtulmuşlar, ilâhî esrâr ve hakîkatlere vâkıf olmuşlardı.

Onlar, felek havânında yüz kere dövülüp un hâline gelenler dahi, artık gölgelerini kendilerinden ayırt etme irfan ve basîretini göstermişlerdi.”

(Yâni, rûhun asıl, bedenine ise bir gölge olduğunu anlamışlar ve bir an önce bu gölgeyi fedâ edip asıllarına ulaşmışlar, “fe-nâ fillâh” makâmına ermişlerdi.)

“Ey insan! Bu dünyâ bir uyku ve rüyâdan ibârettir. Sen oradaki cümbüş ve debdebeye sakın aldanma! Şâyet rüyâda elin kesilse veya vücûdun lime lime doğransa bile korkma! Zîrâ: «Bu dünyâ, bir rüyâdan ibârettir!» buyrulmuştur.”

Mâşita Hâtun

Firavun’un kızının hizmetkânydı.

Birgün Firavun’un kızının saçlarını taramak için tarağı alırken “**Besmele**” çekti. Kız da bunu duydu ve hemen koşup babasına haber verdi.

Firavun derhal Mâşita Hâtun’u yanına çağırıp hesap sordu. O da Firavun’a içindeki îmân heyecanıyla cesur bir şekilde:

“–Sen de bizim gibi bir fânîsin! Nasıl olur da tanrı olabilirsin?!” dedi.

Firavun çok öfkелendi:

“–Demek sen de Mûsâ’ya îmân ettin, O’na tâbî oldun, öyle mi?!” dedi.

Ardından yavaş yavaş Mâşita Hâtun’a işkence etmeye başladı. Fakat Mâşita Hâtun, her şeye rağmen tevhîd akîdesinden dönmüyordu.

Bunun üzerine beş yaşındaki kızını Mâşita Hâtun’un önüne getirdiler:

“–Eğer Firavun’un tanrılığını kabûl etmezsen, kızının gırtlığını keseceğiz!” diye tehdîd ettiler.

Mâşita Hâtun, yine îmânından dönmedi. Nihâyet kızını gözlerinin önünde katlettiler ve kanlarını da Mâşita Hâtun’un yüzüne sürdüler. O hâlâ büyük bir aşk ve vecd içinde:

“–Allâh birdir! Allâh birdir! Mûsâ O’nun Rasûlü’dür!” diyordu.

Firavun ve avanesi, sinirlerinden küplere bindiler. Bu sefer onun üç aylık çocuğunu getirdiler. Annesine doğru uzattılar. Çocuk, süt emmek için annesinin göğsünü aramaya başladı. Hemen geri çektiler ve:

“–Eğer yine dâvândan vazgeçmezsen, bu çocuğu da fırına atacağız!” dediler.

Mâşita Hâtun, bu acıya da sabrederek îmânından vazgeçmedi. Sonunda üç aylık yavruğunu da fırına attılar. Rivâyete göre çocuk ateşlerin arasında dile gelerek şöyle dedi:

“–Anneciğim, sakın îmânından vazgeçme; sabret! Cennet ile senin aranda bir adım mesâfe kaldığını görüyorum!..”

Bu sözü duyanların çoğu Hazret-i Mûsâ’ya îmân ettiler.

Nihâyet Mâşita Hâtun şehîd edildi. O da cennette yavrularının yanına gitti.

Bir hadîs-i şerifte Mâşita Hâtun'la ilgili olarak şöyle buyrulmaktadır:

Übey bin Ka'b -radiyallâhu anh-'ın anlattığına göre Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Mîrac gecesinde çok hoş bir koku duydu ve:

“-Ey Cibrîl, bu güzel koku da nedir?” diye sordu.

Cebrâîl -aleyhisselâm- da şöyle buyurdu:

“Bu, Mâşita Hâtun'un, iki çocuğunun ve kocasının kabirlerinin kokusudur.” (İbn-i Mâce, Fiten, 23/4030)

Âsiye Vâlidemizin Şehîd Edilmesi

Mâşita'ya yaptığı zulümden sonra Âsiye vâlidemiz, Firavun'a çok kızdı, öfkeleni ve hattâ tavır koyarak hakâret etti. Bunun üzerine Firavun, Âsiye vâlidemizin de Mûsâ -aleyhisselâm-'a îmân ettiğini anladı. Âsiye vâlidemiz de, bu hakîkati artık saklamadı ve ikrâr etti:

“-Evet, ben de Mûsâ'nın Rabbine îmân ettim!” dedi.

Rivâyet edildiğine göre Firavun, Âsiye'yi dört direğe bağlattı. Sırt üstü yatırdı. Üzerine bir değirmen taşı koydurdu. Çeşitli zulüm ve işkencelerle şehîd etti.

Bir defasında Mûsâ -aleyhisselâm-, işkence mahallinden geçerken Âsiye vâlidemize çok ağır işkenceler yapıldığını gördü. Âsiye vâlidemiz, ıztırâbını ifâde etmek için Hazret-i Mûsâ'ya işâret etti. O da duâ etti. Bundan sonra Âsiye vâlidemiz, acı ve ızdırap duymaz oldu.

Diğer bir rivâyete göre Âsiye vâlidemiz, kızgın bir çöle bırakılmıştı. Melekler kendisine gölgelik yapıyorlardı. Nihâyet

Âsiye vâlidemiz bu şekilde şehîd oldu. Kur'ân-ı Kerîm'de kendisinden övgüyle bahsedilir:

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي
عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنَ فِرْعَوْنَ
وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

“Allâh, inananlara Firavun’un karısını (Âsiye’yi) misâl gösterdi. O: «Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap! Beni Firavun’dan ve onun (kötü) işinden koru ve beni zâlimler topluluğundan kurtar!» demişti.” (et-Tahrîm, 11)

Rivâyete göre Âsiye Vâlidemiz, bu duâyı kendisine işkence edilirken yapmıştı. Bu esnâda ona:

“–Başını kaldır!” diye ilhâm olundu.

O da başını kaldırıp göğe baktığında, gözünden perdeler kaldırılmış ve ona cennette kendisi için yapılmakta olan beyaz incili köşk gösterilmişti. Artık o, tebessümlerle köşkünü seyrediyor, hiçbir acı duymuyordu.

Âsiye vâlidemizin fazileti cümlesinden olarak Süleyman Çelebi, onun, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-’in doğumunda hazır bulunduğunu, melekler ve hûrîlerle birlikte Hazret-i Âmine’yi tebrik ettiğini ifâde eder:

.....

Âsiye’ydi biri ol mehpeykerin
Dediler oğlun gibi kadr-i cemîl,
Vermemiştir bir anaya ol Celîl...

Kule

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, tevhîd akîdesini tebliğ ettikçe mü'minler çoğalıyor, Firavun'un da hıncı ve zulmü artıyordu. O, büyük bir kule yaptırdı. Bu kuleye hayvanla çıkılıyordu. Kule, yedi senede tamamlanmıştı.

Ahmak Firavun, gûyâ bu kulenin tepesine çıkıp Mûsâ'nın Rabbi ile görüşecekti! O, tevhîd akîdesinden habersiz olduğu için kendisindeki Allâh imajı, beşerî âlemdeki şekillere, yâni antropomorfik akîdeye dayanıyordu. Bu ise, Allâh'ı şekillendiren bir telakkî idi. Aynen Yunan dinlerindeki gibi çok tanrılı tasavvura sâhipti; yer tanrısı, gök tanrısı, aşk tanrısı vs. gibi.

Firavun, bu kuleden semâlara bakacak, Mûsâ'nın Rabbine rastlamadığını halka yayacaktı. Veya:

“–Biz, bunca gücümüz, imkânımız ve medeniyetimizle göklere yol bulup erişemedik; Mûsâ nasıl çıkmış da bize haber getirmiş!” diye kısır düşünceleriyle ortalığa fitne salacaktı.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانَ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّي أَبْلُغُ الْأَسْبَابَ ﴿٣٦﴾
 أَسْبَابَ السَّمَوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَهِ مُوسَى وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا
 وَكَذَلِكَ زَيْنَ لِّفِرْعَوْنَ سُوءَ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ
 وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾

“Firavun: «–Ey Hâmân! Bana yüksek bir kule yap; belki yollara, göklerin yollarına erişirim de Mûsâ'nın İlâh'ını görü-

rüm. Doğrusu ben, O'nun yalancı olduğunu sanıyorum.» dedi.

Böylece Firavun'a, yaptığı kötü iş, süslü gösterildi ve yoldan saptırıldı. Firavun'un tuzağı tamamen boşa çıktı.” (el-Mü'min, 36-37)

Rivâyete göre, Allâh Teâlâ Cebrâîl -aleyhisselâm-'a emretti. O da kanadıyla kuleye vurdu. Binâ üçe ayrıldı. Binlerce asker öldü. Tuğla ve kiremit pişirenler de yandılar.

Firavun, bunda da muvaffak olamayınca, kızgınlığı daha da şiddetlendi. Kıptilerin Siptilere olan zulmü, had safhaya ulaştı:

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَدْرُ مُوسَىٰ وَ قَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا
فِي الْأَرْضِ وَ يَذَرَكَ وَ الْهَيْكَلِ قَالَ سَتَقْبِلُ آيَاتَهُمْ وَ نَسْتَحْيِي
نِسَاءَهُمْ وَ إِنَّا فَوقَهُمْ قَاهِرُونَ

“Firavun'un kavminden ileri gelenler (Firavun'a) dediler ki:

«-Mûsâ'yı ve kavmini, seni ve tanrılığını bırakıp yeryüzünde bozgunculuk çıkarsınlar diye mi bırakacaksınız?»

(O da):

«-Biz onların oğullarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz!» dedi.” (el-A'râf, 127)

Benî İsrâîl, bu durumu Mûsâ -aleyhisselâm-'a şikâyet etti. O da sabır tavsiye etti:

قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا
إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ

“Mûsâ kavmine dedi ki:

«–Allâh’tan yardım isteyin ve sabredin! Şüphesiz ki yeryüzü Allâh’ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar. Neticce, (Allâh’tan korkup günahtan) **sakınanlarındır.**»” (el-A’râf, 128)

Fakat kavmi, Mûsâ -aleyhisselâm-’a hafifçe tavır koymaya başladılar. Peygamberlerine devamlı olarak sıkıntı veriyorlar, sabırsızlık ve acelecilik gösteriyorlardı. Çünkü materyalist bir düşünceye sâhiptiler:

قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَ مِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا
قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يَهْلِكَ عِدُّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ
فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ

“Onlar:

«–Sen bize (peygamber olarak) **gelmeden önce de geldikten sonra da bize işkence edildi.**» dediler.

(Mûsâ):

«–Umulur ki Rabbiniz, düşmanınızı helâk eder ve onların yerine sizi yeryüzünde hâkim kılar da nasıl hareket edeceğinize bakar!» dedi.” (el-A’râf, 129)

Böylece Allâh, istikbâlin, îmân edenlerin olacağına işâret etmekteydi.

Kıptîler zulûmlerine devâm ediyorlardı. Hazret-i Mûsâ, bu zulmün son bulması için duâ etti. Peşpeşe alâmetler geldi ve Kıptî kavmi üzerine teselsülen belâlar yağmaya başladı:

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ
يَذْكُرُونَ ﴿١٣٠﴾ فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِيبُهُمْ
سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾

“And olsun ki, Biz de Firavun’a uyanları ders alsınlar diye yıllarca kuraklık ve mahsûl kıtlığı ile cezâlandırırdık.

Onlara bir iyilik (bolluk) gelince: «-Bu bizim hakkımızdır!» derler; eğer kendilerine bir fenâlık gelirse, bunu Mûsâ ve O’nunla beraber olanların uğursuzluğu sayarlardı.

Bilesiniz ki, onlara gelen uğursuzluk, Allâh katındandır. Fakat onların çoğu bunu bilmezler.” (el-A’râf, 130-131)

Ayrı Ayrı Mûcizeler

وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ
﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالصَّفَادِعَ
وَالدَّمَ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

“(Onlar, Mûsâ’ya) **dediler ki:**

«-Bizi sihirlemek için ne mûcize getirirsen getir, biz Sana inanacak değiliz!»

Biz de, ayrı ayrı mûcizeler olarak onların üzerine tûfân, çekirge, haşere, kurbağalar ve kan gönderdik. Yine de büyüklük tasladılar ve günahkâr bir kavim oldular.” (el-A’râf, 132-133)

Kıptîler, azâbı gördüklerinde Hazret-i Mûsâ’ya “Büyük âlim!” diye hitâb ediyorlardı. Azap kalkınca da, isyanlarına devam ederek “Bu, zâten geçiciydi.” diyorlardı.

Belâlar, zulüm kemâle erdiği zaman gelmeye başlar. Âyet-i kerîmede de bildirildiği gibi Kıptîlerin zulmü iyice şiddetlenip kemâline erince, üzerlerine birçok musîbetler indirildi:

1. Tûfân

Allâh Teâlâ şiddetli yağmurlar yağdırdı. Öyle ki, Kıptîlerin evleri su ile doluyordu. Boyunlarına kadar suya gark oldular. Oturan boğuluyordu. Helâk olacak hâle geldiler. Ancak, Sıptîlere birşey olmuyordu.

Derhal Mûsâ -aleyhisselâm-’a koştular:

“-Ey Mûsâ! Rabbine duâ et; eğer bu belâ kalkarsa, îmân edecek ve Sen’inle kavmine müsâade edeceğiz.” dediler.

Mûsâ -aleyhisselâm- duâ etti. Sular çekildi. Ardından büyük bir bolluk başladı. Kıptîler, yine isyân ederek:

“-Bu su, bize azap değil, meğer bir nîmetmiş! Zâten geçecekmiş! Bunlar, Mûsâ’nın duâsıyla olmadı!” dediler.

2. Çekirge

Bir müddet sonra Hak Teâlâ çekirge sürüleri gönderdi. Bahşedilen bolluğu yediler. Ne varsa harâb ettiler. Ancak İsrâ-îloğulları'na bir zarar vermiyorlardı.

Kıptiler yine Hazret-i Mûsâ'ya geldiler:

“-Ey âlim! Duâ et; bu belâdan kurtulursak Sana îmân edeceğiz, Sen'i kabûl edeceğiz!” dediler.

Mûsâ -aleyhisselâm- duâ etti. Azap kalktı.

Ancak üzerlerinden azâbın kalktığını görerek rahatlayan Kıptiler, yine sözlerinde durmadılar; zulüm ve isyanlarına devâm ettiler.

3. Bit ve Pire

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak, onlara bit ve pire musallat etti. Yemek yerlerken kapları bit ve pire ile dolardı. Bu büyük bir belâ idi. Yine Mûsâ -aleyhisselâm-'a koştular. Hazret-i Mûsâ duâ etti. Bundan da kurtuldular.

Fakat yine isyâna meylettiller.

4. Kurbağalar

Bu sefer Mûsâ -aleyhisselâm- Nil Nehri'ne gitti. Asâsıyla vurdu ve bütün kurbağalar Mısır'ı işgâl etti. Yemek kaplarına varana kadar her yer kurbağalarla doldu. Kıptiler tekrar Mûsâ -aleyhisselâm-'a geldiler:

“-Ey âlim! Artık gerçekten pişmânız; sizleri Arz-ı Mev'ûd'a (Kudüs'e) bırakacağız!” dediler.

Ancak Mûsâ -aleyhisselâm-'ın duâsı ile belâ kalkınca, yine eski davranışlarını sürdürdüler.

5. Kan

Kıptîlerin bir türlü uslanmaması üzerine Allâh Teâlâ, Nil Nehri'ni kan hâline getirdi. İçecek su bulamadılar. Nil Nehri, Sıptîler içerken ve kullanırken aslî berraklığını muhâfaza ediyor; Kıptîlere ise kan oluyordu. Yine Mûsâ -aleyhisselâm-'a koşup yalvardılar. Bu musîbet de üzerlerinden kaldırıldı.

Fakat yalancı ve nankör Kıptîler, yine isyanlarına döndüler.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Nil Nehri'nin kan hâline dönmesi bahsini *Mesnevî*'sinde gönül lisânıyla ne güzel îzâh eder:

“Bir Kıptî harâretten kavrularak bir Sıptînin evine geldi:

«Ben senin dostun ve akrabânım. Bugün ise sana şiddetle muhtaç hâldeyim. Kendin için Nil'den bir tas su doldur da bu eski dostun senin elinden su içsin! Kendin için doldurursan, içindeki kan olmaz. Saf ve sihirden âzâde olur.» diye uzun uzun yalvardı.

Sıptî de, Kıptînin mucizeyi idrâk etmesi için Nil'den bir tas su doldurdu. Ağzına götürüp yarımını içti. Tası Kıptî tarafına eğdi ve:

«Haydi iç!» dedi.

Kıptî, sevinerek ağzını uzattı. Lâkin su, kıpkızıl kan oldu. Bunun üzerine Sıptî, tası kendi tarafına çevirdi. Kan, tekrar saf su hâline döndü.

Kıptî öfkелendi. Hiddeti geçinceye kadar oturdu. Sonra Sıptîye döndü:

«Ey kardeş! Bu düğümün çözülmesi nasıl olur? Bunun esrârı nedir?» dedi.

Sıptî:

«Nil'in bu tatlı ve berrak suyunu ancak Mûsâ'nın dîni-ne inananlar içebilir. Sen de Firavunluk yolundan ayrılıp Mûsâ'nın yoluna girersen, ancak o zaman bu suyun berraklığına ve lezzetine kavuşabilirsin!» dedi.

Sıptî, Kıptîye nasîhatine devamla şöyle dedi:

«Ay ile sulh hâlinde ol ki, mehtâbı göresin!»

(Burada aydan maksad, Mûsâ -aleyhisselâm-; mehtâb ise, peygamber mucizesidir.)

«Allâh'ın has kullarına karşı kinin, seni kör ve sağır ederek arana binlerce perde germiş! Sapıklık ve küfür vâdisinde körü körüne dolaşıyor, hakîkate âmâ oluyorsun! Dağ gibi küfrünü istiğfâr ile erit ki, hidâyet bulasın! O zaman mârifeti bulanların kadehinden sen de nasîbini alırsın!

Allâh -celle celâluhû- Nil suyunu kâfirlere harâm etmişken, sen bir hîle ile, yâni beni vâsita kılarak onu nasıl içebilirsin? Ey Kıptî! Nil'in haddine mi; ilâhî emri terk etsin de kâfirlere su olsun!..»

Bütün bu tecellîler karşısında:

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَى وَلْيَدْعُ رَبَّهُ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ
دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ

“**Firavun** (her acze düştükçe): «**Birakin beni; Mûsâ’yı öldüreyim!** (Kurtarabilirse) **Rabbine yalvarsın! Çünkü ben O’nun, dîninizi değiştireceğinden,** (yâni putperestlikten vazgeçireceğinden) **yâhut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.» diyordu.**” (el-Mü’min, 26)

Firavun’un bu şekilde konuşması, onun Mûsâ -aleyhisselâm-’ı öldürmek istediğine, fakat etrafındakilerin buna mânî ol-
duğuna işâret etmektedir.

Çünkü çevresindekiler Firavun’a:

“–O, senin korkacağın bir kimse değildir. Sen tanrısın! Şâ-
yet O’nu öldürürsen, halkın kalbine bir şüphe sokmuş olursun!
Herkes senin, Mûsâ’nın mucizeleri karşısında âciz kaldığını dü-
şünür...” diyorlardı.

Bununla beraber Firavun’un sözleri, onun Hazret-i Mû-
sâ’dan ne kadar korktuğunu da göstermektedir. Aslında Fira-
vun, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın peygamber olduğunu vicdânen ka-
bûl ediyordu, ancak gurur, kibir ve kör inadı, îmân etmesine
mânî oluyordu.

Firavun’un bu tavırları karşısında:

وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ
لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ

“Mûsâ da:

«Ben hesâb gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh’a sığındım!» dedi.” (el-Mü’min, 27)

Bu sebeple, bazı tefsîr âlimleri, bu kadar mucizeden sonra Firavun’un hâlâ îmân etmemesindeki hikmeti, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın bu duâsındaki tespitle ifâde ederler. Bu tespitler ise:

- a. Âhirete îmân etmemek,
- b. Çok kibirli olmak, şeklindedir.

Zîrâ kibirli kimse, herkesi kendinden aşağıda görmek ister. Bu sebeple kibir, hadîs-i şerifte büyük bir günah olarak zikredilmiştir:

“Kalbinde hardal tanesi kadar îmân bulunan bir kimse cehenneme girmez. Kalbinde hardal tanesi kadar kibir bulunan kimse de cennete giremez.” (Müslim, Îmân, 147)

Görüldüğü üzere îmânın değeri o kadar yücedir ki, o îmân sâyesinde kişi ilâhî affa mazhar olur ve günâhının kefâretini ödedikten sonra cennet nîmetlerine nâil olur. İblîs’in vasfı olan kibir de o kadar çirkin bir vasıftır ki, cennete girmeye mânî olacak kadar îmânı zaafa uğratır.

Diğer bir hadîs-i şerifte de şöyle buyrulmuştur:

“Bir kimseye günah olarak, müslüman kardeşini hakîr görmesi yeter!” (Müslim, Birr, 32; Ebû Dâvûd, Edeb, 35; Tirmizî, Birr, 18)

Lokmân -aleyhisselâm-’ın oğluna kibir ve gururla alâkalı nasihatı ne kadar güzeldir:

وَلَا تَصْعَرَ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ

“Küçümseyerek insanlardan yüz çevirme ve yeryüzünde böbürlenerek yürüme! Zîrâ Allâh, kendini beğenmiş, övünüp duran kimseleri aslâ sevmez!” (Lokmân, 18)

İsrâ Sûresi'nin 37. âyet-i kerîmesinde de şöyle buyrulur:

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ الْأَرْضَ
وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا

“Yeryüzünde böbürlenerek dolaşma! Çünkü sen (ağırlık ve azametinle) ne yeri yarabilir, ne de dağlarla ululuk yarışına girebilirsin!”

Allâh Teâlâ, kibir ve gurur bataklığına düşen Firavun ve avanesini cezâlandırmasının hikmetini şöyle beyân eder:

وَمَا نُزِيهِمْ مِنْ آيَةٍ إِلَّا هِيَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا
وَأَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

“Onlara gösterdiğimiz her bir âyet (mûcize), diğerinden daha büyüktü. Doğru yola dönsünler diye onları azâba uğrattık.” (ez-Zuhruf, 48)

Belâlarla terbiye edilen bu millet, sıkıntı ve azap anlarında kuzu kesiliyor, üzerlerindeki azap kaldırılınca da âdeta canavar-

laşıyorlardı. Onların bu iki yüzölçümünü ve sözlerinde durmayışlarını, Allâh Teâlâ âyet-i kerîmelerde şöyle açıklar:

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوا يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ
عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ
بَنِي إِسْرَآئِيلَ

“Azâb üzerlerine çökünce:

«Ey Mûsâ! Sana olan ahdi hürmetine, bizim için Rabbi-ne duâ et. Eğer bizden azâbı kaldırırsan, mutlakâ Sana in-
nacağız ve muhakkak İsrâîloğulları’nı Sen’inle gönderece-
ğiz!» dediler.” (el-A’râf, 134)

وَقَالُوا يَا أَيُّهُ السَّاحِرُ ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ إِنَّا لَمُهْتَدُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ﴿٥٠﴾

“(Mûsâ’ya hitâben) dediler ki:

«Ey sihirbaz! Sana olan ahdi hürmetine bizim için Rab-
bine duâ et; çünkü biz artık doğru yola gireceğiz.»

Fakat Biz onlardan azâbı kaldırıncâ, sözlerinden dönü-
verdiler.” (ez-Zuhruf, 49-50)

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَى أَجَلٍ هُمْ بِالْغُوهِ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ

“Erişecekleri bir müddete kadar onlardan azâbı kaldır-
dığımızda, hemen sözlerinden dönüverirlerdi.” (el-A’râf, 135)

Firavun'un Sefil Propagandası

Hazret-i Mûsâ'nın mucizeleri karşısında acze düşen ve halkının tevhîd dînine gireceğinden korkan Firavun, Nil'in kenarında bir otağ kurmuştu. İki sene müddetle gelip geçenlere:

“–Mûsâ'ya inanmayın!” diyor ve:

“–Taptığınız ilâhlarla beraber ben de sizin Rabbinizim!” diyordu.

و نَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِي قَوْمِهِ قَالَ يَا قَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ
و هَذِهِ الْأَنْهَارُ تَجْرَىٰ مِن تَحْتِي أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ
مِّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾

“Firavun kavmine seslendi ve şöyle dedi:

«–Ey kavmim! Mısır mülkü ve altımdan akıp giden şu ırmaqlar benim değil mi? Hâlâ görmüyor musunuz?

Yoksa ben, zayıf ve neredeyse söz anlatamayacak durumda bulunan şu adamdan daha hayırlı değil miyim?” (ez-Zuhruf, 51-52)

Firavun, kendisinin saltanat, kudret, servet ve ihtişamını ortaya koymak istiyor, buna mukâbil Mûsâ -aleyhisselâm-'ın dilinde tutukluk bulunan fakir ve zayıf bir kimse olduğunu söylüyordu:

فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلِكَةُ مُقْتَرَيْنِ

“O’na altın bilezikler verilmeli veya yanında O’na yardımcı melekler gelmeli değil miydi?” (ez-Zuhuf, 53) diyerek, böyle birinin peygamber olamayacağını iddiâ ediyordu.

İşte böylece:

فَاسْتَحَفَّ قَوْمَهُ فَاطَاعُوهُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ

“Firavun kavmini aldattı; onlar da kendisine boyun eğdiler. Onlar fâsık bir kavimdir.” (ez-Zuhuf, 54)

Mısır’dan Çıkış

Firavun ve adamları dünyevî üstünlüklerini kullanarak Al-lâh’a îmân edenlere zulmediyorlardı. Gördükleri birçok mucizelere ve başlarına çöken ilâhî azap tecellilerine rağmen bir türlü uslanmıyor, îmân etmek istemiyorlardı. Nihâyet Mûsâ -aleyhis-selâm-, onlar hakkında bedduâ etmek mecbûriyetinde kaldı:

وَ قَالَ مُوسَى رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَ مَلَآءَ زِينَةً وَ أَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَ اشْدُدْ
عَلَى قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّى يَرَوْا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾ قَالَ قَدْ أُجِيبَتِ
دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَانِ سَبِيلَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

“Mûsâ dedi ki:

«-Ey Rabbimiz! Gerçekten Sen, Firavun ve kavmine dün-yâ hayâtında zînet ve nice mallar verdin. Ey Rabbimiz! (On-lara bu nîmetleri), inananları Sen’in yolundan saptırsınlar ve

elem verici cezâyı görünceye kadar îmân etmesinler, diye mi (verdin)? Ey Rabbimiz! Onların mallarını yok et; kalblerine sıkıntı ver (ki îmân etsinler).»

(Allâh da Mûsâ ve Hârûn'a):

«İkinizin de duâsı kabûl olunmuştur. O hâlde Siz, doğruluğa devâm edin ve sakın o bilmezlerin yoluna gitmeyin!» dedi.» (Yûnus, 88-89)

Bundan sonra Kıptî halkında cild hastalığı başladı. Üç gün kuraklık oldu. Her Kıptî âilesine ayrı ayrı musîbetler geliyordu. Firavun da mecbur kalarak Benî İsrâîl'in Mısır'dan çıkmasına izin verdi. Ancak her zaman olduğu gibi, tehlike geçince yine sözünden döneceği muhakkaktı.

Bu sebeple Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh'ın emri mûcibince, İsrâîloğulları'yla beraber Süveyş'e doğru gece vakti hareket etti. O sabah Firavun'un âilesindeki bütün kızlar tâûna yakalanıp öldüler. Firavun zâten öfkeliydi, kızlarının ölümü ile öfkesi iyice arttı:

“–Bunları Mûsâ yaptırdı!” dedi.

Firavun'un bunların defni ile meşgul olması, Hazret-i Mûsâ'ya epey bir zaman kazandırmıştı. Nitekim Firavun durumu öğrenince, iş işten geçmişti bile...

Allâh Teâlâ buyurur:

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَن أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُمْ مُّتَّبِعُونَ

“Mûsâ'ya:

«Kullarımı geceleyin yola çıkar; çünkü tâkib edileceksiniz!» diye vahyettik.» (eş-Şuarâ, 52)

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي فَاصْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا
فِي الْبَحْرِ يَبَسًا لَا تَخَافُ دَرْكًا وَلَا تَخْشَىٰ

“Andolsun ki Biz Mûsâ’ya:

«Kullarımla birlikte geceleyin yola çık da (size) yetişilmesinden korkmaksızın ve (boğulmaktan) endişe etmeksizin onlara denizde kuru bir yol aç!» diye vahyetmiştik.” (Tahâ, 77)

Durumu öğrenmiş bulunan Firavun telâş içindeydi:

فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ
قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَنَا لَجَمِيعُ حَازِرُونَ ﴿٥٦﴾

“Firavun, şehirlere (asker) toplayıcılar gönderdi;

«Esâsen bunlar, sayıları az, bölük-pörçük bir cemâattir. (Böyle iken) kesinkes bizi öfkelerdirmişlerdir. Biz ise elbette uyanık (ve yekvücûd) bir cemâatiz!» (diyor ve dedirtiyordu).” (eş-Şuarâ, 53-56)

Nihâyet Firavun, ordusunu toplayıp Mûsâ -aleyhisselâm- ve İsrâîloğulları’nın peşine düştü:

فَاتَّبَعُوهُمْ مُشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَاءَ الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ
إِنَّا لَمُدْرِكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾

“Derken (Firavun ve adamları) gün doğumunda onların ardına düştüler. İki topluluk birbirini görünce, Mûsâ’nın ashâbı:

«-İşte yakalandık!» dediler.

Mûsâ:

«-Aslâ!» dedi. «-Rabbim şüphesiz benimledir; bana yol gösterecektir!» (eş-Şuarâ, 60-62)

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın önünde Kızıldeniz, arkasında ise Firavun'un ordusu vardı.

Kızıldeniz: Selâmet ve Felâket Deryâsı

فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ
كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ

“Bunun üzerine Mûsâ’ya:

«-Asân ile denize vur!» diye vahyettik. (Vurunca deniz derhal yarıldı (on iki yol açıldı); her bölük koca bir dağ gibi oldu.” (eş-Şuarâ, 63)

İki tarafı dağlar gibi suların arasındaki yollardan Benî İsrâîl kavmi geçmeye başladı. Hattâ İsrâîloğulları Hazret-i Mûsâ’ya:

“-Ey Mûsâ! Aramızda pencereler aç da, birbirimizi seyredelim!” dediler.

Mûsâ -aleyhisselâm- duâ etti. Dalgaların arasından pencereler açıldı. Geçerken birbirlerini de görmeye başladılar.

Firavun istidrâc sâhibiydi. Ordusuna döndü:

“-Denize bakın! Benim önümde yürüyüp gitmiş olan kölelerime yetişmem için heybetimden nasıl da yarılıp yollar hâline geldi!”

Yâni Firavun, denizin yanılmasını Mûsâ -aleyhisselâm-'ın mûcizesi olarak değil de, kendi istidrâcı olarak görececek kadar gaflet, hamâkat ve dalâlet içindeydi.

Sonra da askerlerine emir verdi:

“–Onların hepsini öldüreceğim! Yürüyün denize!”

Fakat bir an korkup tereddüd etti. Vazgeçmeyi düşündü. Rivâyete göre o sırada Cebrâîl -aleyhisselâm- beyaz bir at üzerinde önlerine çıktı ve:

“–Haydi, yürüyün!” dedi.

Mikâîl -aleyhisselâm- da Firavun'un ordusunun arkasına geçerek, geridekilere:

“–Haydi, geride kalmayın; yürüyün!” diye destek verdi. Sonunda bütün ordu harekete geçti.

Allâh Teâlâ buyurur:

وَأَرْلَفْنَا ثُمَّ الْآخِرِينَ

“Ötekilerini de oraya yaklaştırdık.” (eş-Şuarâ, 64)

Hazret-i Mûsâ ve kavminin ardından, Firavun ve ordusu da denizde açılan yollara girdiler. Fakat ilâhî kahrın tecellisiyle o engin deryâ içinde helâk olup gittiler.

وَأَنْجَيْنَا مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخِرِينَ ﴿٦٦﴾

“Mûsâ ve beraberinde bulunanların hepsini kurtardık. Sonra ötekileri suda boğduk.” (eş-Şuarâ, 65-66)

فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ

“Biz de âyetlerimizi yalanlamaları ve onlardan gâfil kalmaları sebebiyle kendilerinden intikam aldık ve onları denizde boğduk!” (el-A'râf, 136)

فَلَمَّا أَسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾
فَجَعَلْنَاهُمْ سَلَفًا وَمَثَلًا لِلْآخِرِينَ ﴿٥٦﴾

“Böylece Bizi öfkelerendirince onlardan intikam aldık; hepsini suda boğduk. Onları, sonradan gelenler için bir selef ve ibret alınacak bir misâl kıldık.” (ez-Zuhruf, 55-56)

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ

“Şüphesiz bunda bir ibret vardır; ama çokları îmân etmiş değillerdir.” (eş-Şuarâ, 67)

Allâh'ın lutfu ile Benî İsrâîl'in hepsi kurtulmuştu. O gün Muharrem ayının 10. günüydü. Şükür orucu tutuldu. Allâh Teâlâ bu ihsânını âyet-i kerîmede şöyle hatırlatır:

وَإِذْ نَجَّيْنَاكَ مِنَ الْإِغْرَاقِ يَسُومُونَكَ سُوءَ الْعَذَابِ يُدَبِّحُونَ
أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ
﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمْ الْبَحْرَ فَنَجَّيْنَاكَ وَاعْرَفْنَا الْإِغْرَاقَ
وَ أَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٠﴾

“Hatırlayın ki, sizi Firavun taraftarlarından kurtardık. Çünkü onlar, size azâbın en kötüsünü revâ görüyorlar, yeni doğan erkek çocuklarınızı kesiyorlar, (fenâlık için) kızlarınızı hayatta bırakıyorlardı. Aslında o size revâ görülenlerde Rabbinizden büyük bir imtihan vardı. Bir zamanlar Biz, sizin için denizi yarıdık; sizi kurtardık. Firavun taraftarlarını da, siz bakıp dururken denizde boğduk.” (el-Bakara, 49-50)

Kabûl Edilmeyen İmân: Firavun İmânı

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآءِيلَ الْبَحْرَ فَاتَّبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدُوًّا
حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي آمَنْتُ بِهِ
بَنُو إِسْرَآءِيلَ وَ أَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ

“Biz, İsrâîloğulları’nı denizden (selâmetle) geçirdik. Ama Firavun ve askerleri zulmetmek ve saldırmak üzere onları tâkib etti. Nihâyet (denizde) boğulma hâline gelince (şöyle) dedi:

«İnandım. Gerçekten İsrâîloğulları’nın imân ettiğinden başka ilâh yokmuş! Ben de müslümanlardanım!»” (Yûnus, 90)

Kızıldeniz’in girdaplarında boğulmak üzere iken mecbur kalarak imân halkasına tutunmak isteyen Firavun’a Allâh Teâlâ şöyle buyurdu:

الْأُنَّ وَ قَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَ كُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَالْيَوْمَ
نُنَجِّكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ خَلَقَكَ آيَةً وَ إِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ
عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ ﴿٩٢﴾

“**Şimdi mi** (îmân ediyorsun)?! **Hâlbuki sen, bundan evvel** (ömrün boyunca) **isyân etmiş, dâimâ fesâdçılardan olmuştun!** (Yâni bir belâ gelince uslanmış, sâlim kalınca da tekrar eski isyânına devâm etmiştin! Şimdi de böyle yapacağın için artık senin îmâna yönelişin geçersizdir.) (Ey Firavun!) **Biz de bugün seni** (cansız bir) **beden olarak** (karada yüksek bir yere atıp) **bırakacağız ki, arkandan geleceklere bir ibret olasın!** (Bununla beraber) **insanlardan birçoğu bizim âyetlerimizden cidden gâfildirler.**” (Yûnus, 91-92)

Müfessir Zemahşerî, bu âyet-i kerîmeyi şöyle tefsîr etmiştir:

“*Seni deniz kenarında bir köşeye atacağız. Cesedini tam ve noksansız, bozulmamış bir hâlde, çıplak ve elbisesiz olarak, senden asırlar sonra geleceklere bir ibret olarak koruyacağız.*”

Son senelerde yapılan araştırmalarda Firavun’un cesedi, sâhilde yüzü koyun secde eder bir şekilde bulunmuştur. Bu cesed, şu an British Museum’da bulunmakta, halka teşhîr edilerek bir ibret manzarası sergilenmektedir. Bu hakikat, Cenâb-ı Hakk’ın Kur’ân-ı Kerîm’de bildirdiği kıyâmete kadar devâm edecek bir mûcizesidir.

Firavun’un cesedi asırlarca Kızıldeniz’de kalmasına rağmen Allâh Teâlâ’nın kudreti ile çürümemiştir. Âyet-i kerîmede de bil-

dirildiği gibi, cesedi korunarak asırlar sonra sâhile atıldı. Nitekim üç bin yıl sonra bulunup âleme ibret olmak üzere İngiltere’de bir müzeye kondu.

Firavun’un, İngiltere - Londra British Museum’da teşhîr edilmekte olan cesedi.

Kızıldeniz’i Geçtikten Sonra

Mûsâ -aleyhisselâm- Benî İsrâîl’i Kenan diyârına doğru götürdü.

Yolda giderken puta ve öküze tapan bir kavim gördüler. Bazıları:

“–Yâ Mûsâ! Bize de böyle bir şey yap da ona tapalım!” dediler.

Hazret-i Mûsâ, onlara nasihat etti:

“–Allâh sizi bir zulümden kurtardı. Kıptîler sizin oğullarınızı öldürüyor ve kızlarınızı hizmetçi olarak kullanıyorlardı. Buna

rağmen siz Allâh'a isyân edip O'na karşı şirke mi dalacaksınız?!” dedi.

Allâh Teâlâ buyurur:

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآءَ الْبَحْرَ فَاتَوَا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ
لَّهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ
قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ

“İsrâîloğullarını denizden geçirdik. Orada kendilerine mahsus birtakım putlara tapan bir kavme rastladılar. Bunun üzerine:

«-Ey Mûsâ! Onların ilâhları olduğu gibi, Sen de bizim için bir ilâh yap!» dediler.

Mûsâ:

«-Gerçekten siz câhil bir toplumsunuz!» dedi.» (el-A'râf, 138)

إِنَّ هَؤُلَاءِ مُتَّبِعُونَ مَا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرِ
اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُمْ
مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ
نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾

“Şüphesiz bunların içinde bulundukları (din) yıkılmıştır; yapmakta oldukları da bâtıldır.

Mûsâ dedi ki:

«-Allâh sizi âlemlere üstün kılmışken, Ben size Allâh'tan başka bir tanrı mı arayayım? Hatırlayın ki, size işkencenin en kötüsünü yapan Firavun'un adamlarından sizi kurtardık. Onlar oğullarınızı öldürüyorlar, kadınlarınızı sağ bırakıyorlardı. İşte bunda sizin için Rabbiniz tarafından büyük bir imtihan vardır.» (el-A'râf, 139-141)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, 12.000 kişilik iki ordu yaptı. Mısır'a gönderdi. Çocuk, hasta ve yaşlılardan başka kimse kalmamıştı. Ordunun birinin başında Yûşâ bin Nûn -aleyhisselâm-, diğerinde de Kâlib bin Yuhne kumandanlık ediyordu. Ganîmetlerle döndüler. Taşıyamayacaklarını sattılar. Artık Kıptîler tamamen perişân olmuşlardı. Bu durum, âyet-i kerîmelerde şöyle anlatılır:

فَاخْرَجْنَاهُمْ مِنْ جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَ كُنُوزٍ وَ مَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾

“(Sonunda) **Biz onları** (Firavun ve kavmini), **bahçelerden, pınarlardan, hazînelerden ve değerli bir yerden çıkardık.**” (eş-Şuarâ, 57-58)

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَآءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَ قَوْمُهُ وَ مَا كَانُوا يَعْرِشُونَ

“Hor görülüp ezilmekte olan o kavmi (yahûdîleri) de, içini bereketle doldurduğumuz yerin doğu taraflarına ve batı

**tarafllarına mîrasçı kıldık. Sabırlarına karşılık Rabbinin İsrâ-
îloğulları'na verdiği güzel söz yerine geldi. Firavun ve kav-
minin yapmakta olduklarını ve yetiştirdikleri bahçeleri helâk
ettik.” (el-A'râf, 137)**

كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَٰءِيلَ

**“Böylece bunlara İsrâîloğulları'nı mîrasçı yaptık.” (eş-Şu-
arâ, 59)**

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَ عُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَ زُرُوعٍ وَ مَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾
وَ نَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ
﴿٢٨﴾ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَ الْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾

**“Onlar geride nice bahçeler, pınarlar, ekinler, güzel ko-
naklar, zevk ve safâsını sürdükleri nice nîmetler bırakmışlardı.**

**İşte böylece Biz de onları başka bir topluma mîras bı-
raktık.**

**Gök ve yer onların ardından ağlamadı; onlara mühlet de
verilmedi.” (ed-Duhân, 25-29)**

Cenâb-ı Hak, kahr-ı ilâhîye dûçâr olan toplumların hazîn
âkibetlerini ve târihin çöplüğünde kaybolup gitmelerini, aşağı-
daki âyet-i kerîmede ne güzel tasvîr eder:

وَ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ
مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا

“Biz, onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Sen, onlardan herhangi birinden (bir varlık emâresi) hissediyor veya onlara âit cılız bir ses işitiyor musun?” (Meryem, 98)

Eriha Beldesinde Amâlikahlar’la Harb Etme İmtihânı ve Tih Sahrâsı

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ
فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا وَآتَاكُمْ مَا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ

“Bir zamanlar Mûsâ, kavmine şöyle demişti:

«Ey kavmim! Allâh’ın size (lutfettiği) nîmetini hatırlayın! Zîrâ O, içinizden peygamberler çıkardı ve sizi hükümdarlar kıldı, (hür insanlar yaptı). Âlemlerde hiç kimseye vermediğini size verdi.» (el-Mâide, 20)

Bu âyetler, Hazret-i Mûsâ zamanındaki İsrâîloğulları ile ilgilidir. Bu sebeple gerek onların “âlemde hiç kimseye verilmemiş nîmetlere mazhar olmaları” gerekse “arz-ı mukaddes’in onlara vatan olarak yazılmış bulunması” hep o zamana âittir. Yoksa yüzlerce âyet ve hadîs-i şerîf, Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz’in gelmiş geçmiş ve gelecek bütün insanlık için Allâh’ın eşsiz bir lutfu ve nîmeti olduğundan bahseder. Mukaddes topraklara kimin vâris olacağı husûsunda ise Allâh Teâlâ’nın tâynini şöyledir:

وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزُّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ
أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ

**“And olsun Zikir'den (Tevrât'tan) sonra Zebûr'da da:
«Yeryüzüne sâlih kullarım vâris olacaktır.» diye yazmıştık.”**

(el-Enbiyâ, 105)

Bu âyet-i kerîmede zulmün ve zâlimlerin sürekli pâyidâr ol-
mayacağı; iyiliğin asıl, kötülüğün ise ârizî olduğu; hâkimiyetin,
eninde sonunda sâlihlerin eline geçeceğinin mukadder olduğu
ifâde buyrulmaktadır. Bu da, İslâm'ın dünya hayâtı husûsunda-
ki cihânşümûl görüşünü sergilemektedir.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, kavmini Kenan diyârına gö-
türmek için yola çıkmıştı. “Arz-ı Mev'ûd” denilen yere yerleşe-
ceklerdi. Mûsâ -aleyhisselâm-, her koldan bir temsilci seçti. Yû-
şâ bin Nûn ve Kâlib bin Yuhne'nin reisliğinde oradaki kavmi
keşfe gönderdi. Gidenler, Amâlîka kavmini çok güçlü buldular.
Fakat bunu, herhangi bir korkuya sebebiyet vermemesi ve hâ-
let-i rûhiyelerinin bozulmaması için kavimlerine anlatmamak
üzere anlaştılar. Zâten Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- da, onlara
böyle yapmalarını tembihlemişti. Ancak Yûşâ bin Nûn ve Kâlib
bin Yuhne'nin dışındakiler, durumu kavimlerine anlattılar. İsrâ-
îloğulları da harbetmekten kaçındı:

يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا
عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا يَا مُوسَىٰ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا
جَبَّارِينَ وَ إِنَّا لَنَ نَدْخُلُهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا فَإِنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا
فَإِنَّا دَاخِلُونَ ﴿٢٢﴾

“(Mûsâ şöyle dedi:)

«-Ey kavmim! Allâh'ın size (vatan olarak) yazdığı mukad-des toprağa girin ve arkanıza dönmeyin, yoksa hüsrâna uğ-ramış kimseler olarak dönersiniz!»

Onlar:

«-Yâ Mûsâ! Orada zorba bir toplum var! Onlar oradan çıkmadıkça, biz oraya aslâ girmeyeceğiz. Eğer oradan çıkar-larsa, biz de hemen gireriz.» diye cevap verdiler.” (el-Mâide, 21-22)

قَالَ رَجُلَانِ مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ اللَّهَ عَلَيْهِمَا ادْخُلُوا
عَلَيْهِمُ الْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ
وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ

“Korkanların içinden Allâh'ın kendilerine lutufta bulun-duğu iki kişi şöyle dedi:

«-Onların üzerine kapıdan girin; oraya bir girdiniz mi, artık zaferi kesinlikle kazanmış olursunuz. Eğer mü'minler iseniz, ancak Allâh'a güvenin.»” (el-Mâide, 23)

قَالُوا يَا مُوسَى إِنَّا لَنَدْخُلُهَا أَبَدًا مَا دَامُوا فِيهَا فَادْهَبْ أَنْتَ
وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ

“(Nankör İsrâîl kavmi ise):

«-Ey Mûsâ! Onlar orada bulundukları müddetçe, biz ora-ya aslâ girmeyiz; şu durumda Sen ve Rabbin, gidin savaşın! Biz burada oturacağız!» dediler.” (el-Mâide, 24)

Çünkü Firavun'un zulmünden kurtulduktan sonra o kötü günleri unutan İsrâîloğulları, dünyâ nîmetlerine kavuşmuş ve rahata alışmışlardı. Dünyevî istek ve arzularını artırmışlar, Hazret-i Mûsâ'dan kudret helvâsı ve bildircin eti istemişlerdi. Bu nîmetler, kendilerine her gün bahşedildi. Bunlara ilâveten Mûsâ-aleyhisselâm- asâsı ile taş vurmış oradan da oniki pınar fışkırmıştı.

Cenâb-ı Hak buyurur:

وَّظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّاءَ وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ
طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Ve sizi bulutla gölgeledik; size kudret helvası ve bildircin gönderdik: «Verdiğimiz güzel nîmetlerden yeyiniz!» (dedik). Hakîkatte onlar, Biz’e değil, sâdece kendilerine nankör-lük ediyorlardı.” (el-Bakara, 57)

وَإِذِ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا
وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ

“Mûsâ (çölde) kavmi için su istemişti de Biz O’na:

«Değneğinle taş vur!» demiştik. Derhal (taştan) oniki pınar fışkırdı. Her bölük içiceği kaynağı bildi. (Onlara):

«Allâh’ın rızıkından yiye, için, sakın yeryüzünde bozgunculuk etmeyin!» dedik.” (el-Bakara, 60)

وَقَطَعْنَاهُمْ اِثْنَتَى عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمًّا وَاَوْحَيْنَا اِلَى مُوسَى
 اِذْ اسْتَسْقِيهِ قَوْمُهُ اَنْ اَضْرِبَ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اِثْنَتَا
 عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ
 وَ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ
 وَ مَا ظَلَمُونَا وَ لَكِنْ كَانُوا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Biz İsrâiloğulları’nı oymaklar hâlinde oniki kabîleye ayırdık. Kavmi kendisinden su isteyince, Mûsâ’ya: «-Asânı taşa vur!» diye vahyettik. Derhal ondan oniki pınar fışkırdı. Her kabîle içeceği yeri belledi. Sonra üzerlerine bulutla gölge yaptık; onlara kudret helvası ve bıldırcın eti indirdik. (Onlara dedik ki):

«Size verdiğimiz rızıkların temizlerinden yiyin!» Ama onlar (emirlerimizi dinlememekle) Biz’e değil, kendilerine zulmediyorlardı.” (el-A’râf, 160)

يَا بَنِي إِسْرَآءِيلَ قَدْ اَنْجَيْنَاكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَ وَعَدْنَاكُمْ جَانِبَ الطُّورِ
 الْاَيْمَنِ وَ نَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَ السَّلْوَى ﴿٨٠﴾ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ
 مَا رَزَقْنَاكُمْ وَ لَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي وَ مَنْ يَحِلَّلْ عَلَيْهِ
 غَضَبِي فَقَدْ هَوَى ﴿٨١﴾ وَ اِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَ اٰمَنَ
 وَ عَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى ﴿٨٢﴾

“Ey İsrâîloğulları! Sizi düşmanınızdan kurtardık! Tûr’un sağ tarafına (gelmeniz için) size vâde tanıdık ve size kudret helvası ile bildircin eti lutfettik.

**Size rızık olarak verdiklerimizin temiz olanlarından yiye-
niz; bu hususta taşkınlık ve nankörlük de etmeyiniz; sonra
sizi gazabım çarpar! Her kimi gazabım çarparsa, hakîkaten
o, yıkılıp gitmiştir.**

**Şu da muhakkak ki Ben, tevbe eden, inanan ve sâlih
amel işleyen, sonra (böylece) doğru yoldan giden kimseyi ba-
ğışlarım.”** (Tâhâ, 80-82)

İsrâîloğulları ise, isteği bitmeyen, şükürsüz ve sabırsız bir kavim oldukları için yine peygamberlerine yük olmakta devâm edip nankörlük ediyorlardı. Nitekim aşağıdaki âyet-i kerîme, bu kavmin nankörlüğünü açık bir şekilde sergiler:

وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ
لَنَا مِمَّا تُنْبِئُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصِلَهَا
قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ إِمْبُطُوا مِصْرًا فَإِنَّ
لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ
مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَ يَقْتُلُونَ النَّبِيَّ
بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ

“Hani siz (verilen nîmetlere karşılık):

**«–Ey Mûsâ! Bir tek yemekle yetinemeyiz; bizim için Rab-
bine duâ et de yerin bitirdiği şeylerden; sebzesinden, hıya-**

rından, sarımsağından, mercimeğinden, soğanından bize çıkarsın!» dediniz.

Mûsâ ise:

«Daha hayırlı olanı daha değersiz bir şey ile değiştirmek mi istiyorsunuz? O hâlde şehre inin! Zîrâ istedikleriniz sizin için orada var!» dedi.

İşte (bu hâdiseden sonra) üzerlerine aşağılık ve yoksulluk damgası vuruldu. Allâh'ın gazabına uğradılar. Bu musîbetler (onların başına), Allâh'ın âyetlerini inkâra devâm etmeleri, haksız olarak peygamberleri öldürmeleri sebebiyle geldi. Bunların hepsi, sâdece isyanları ve taşkınlıkları sebebiyledir.” (el-Bakara, 61)

قَالَ رَبِّ إِنِّي لَا أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي فَافْرِقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ
الْفَاسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ أَرْبَعِينَ سَنَةً يَتِيهُونَ
فِي الْأَرْضِ فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

“(Nihâyet) Mûsâ:

«Rabbim! Ben kendimden ve kardeşimden başkasına hâkim olamıyorum; bizimle, bu yoldan çıkmış toplumun arasını ayır!» dedi.

Allâh:

«Öyleyse orası (Arz-ı Mukaddes) onlara kırk yıl yasaklanmıştır; (bu müddet içinde) yeryüzünde şaşkın şaşkın dolaşacaklar. Artık Sen, fâsık toplum için üzülme!» dedi.” (el-Mâide, 25-26)

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآءَ لَ وَ بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا
وَقَالَ اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَ آمَنْتُمْ
بِرُسُلِي وَ عَزَرْتُمْهُمْ وَ أَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ
سَيِّئَاتِكُمْ وَ لَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ

“And olsun ki Allâh, İsrâîloğulları’ndan söz almıştı. (Ke-
fil olarak) içlerinden oniki de temsilci göndermiştik. Allâh on-
lara şöyle demişti:

«-Ben sizinle berâberim. Eğer namazı dosdoğru kılar,
zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onları desteklerseniz
ve Allâh’a güzel borç verirsiniz (ihtiyâcı olanlara Allâh rızâsı
için fâizsiz borç verirsiniz), and olsun ki sizin günâhlarınızı ör-
terim ve sizi, zemîninden ırmaklar akan cennetlere koyarım.
Bundan sonra kim inkâr yolunu tutarsa, doğru yoldan sap-
mış olur.» (el-Mâide, 12)

Fakat Benî İsrâîl kavmi, Allâh’ın kendilerine bahsettiği nî-
metlere nankörlük ediyor ve ülü’l-azm peygamberlerin üçüncü-
sü olan Hazret-i Mûsâ’ya tavrı koymaya devâm ediyorlardı.
Hattâ peygamberlerine:

“-Sen Rabbinle beraber savaşa git; harbet ve kazan! On-
dan sonra biz de Sen’in ardından geliriz!” diyecek kadar küs-
tahaşmışlardı.

Bu sebeple Cenâb-ı Hak, onları kırk sene boyunca sıkıcı ve
dar bir yer olan **Tih Sahrası**’nda kalmaya mahkûm etti.

Bu mekândan ne zaman çıkmaya çalışsalar, dönüp dolaşıp yine aynı dâirenin içine giriyorlardı. Tâ ki, yeni bir nesil yetişti...

Nihâyet, bu îmânlı ve zinde nesil ile, oradaki zorba kavme gâlip gelinip Arz-ı Mev'ûd'a girildi. Artık Şeria Nehri'nin doğu kıyısındaki yerler ele geçirilmiş ve Arz-ı Mev'ûd'a yerleşilmişti. Böylece Mûsâ -aleyhisselâm-'ın va'di yerine geldi.

Tevrât'ın Nüzûlü

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, İsrâîloğulları ile birlikte Mısır'dan çıkıp düşmandan kurtulunca ümmetine, Allâh katından bir Kitâb getireceğini söylemişti.

Hârûn -aleyhisselâm-'ı yerine vekil bıraktı:

“-Sen bunların yanlış işlerini ıslâh et! Ben, Allâh'ın emri ile Tûr Dağı'na gidiyorum. Orada otuz gün oruç tutacağım. Allâh'tan nâzil olacak yeni bir Kitâb ile döneceğim!” dedi.

Ancak nankör kavmi:

“-Yanında bizden şahidler olmasını isteriz, yâ Mûsâ!” dediler.

Yetmiş kişi seçtiler. Hep birlikte Tûr'a gidildi.

Mûsâ -aleyhisselâm-, va'dedilen Kitâb'ı Cenâb-ı Hak'tan niyâz etti. Hak Teâlâ da, O'na otuz gün oruç tutmasını emretti. Bu, Zilkâde'nin otuz günüdür. Sonra Zilhicce'nin ilk on gününü ile de bu oruç, kırk güne tamamlandı. Ve Hazret-i Mûsâ'ya Kitâb verilerek, kendisine kavmini doğru yola erdirmeye vazifesi tevdi edildi.

Allâh Teâlâ buyurur:

وَ وَاَعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَ اَتَمَمْنَا بِهَا عَشْرَ
قَتَمَ مِيقَاتُ رَبِّهِ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً

“Otuz gece (Bana ibâdet etmesi için) Mûsâ ile vaadleştik ve O’na on gece daha ilâve ettik; böylece Rabbinin mîkâtı (tâyin ettiği vakit) tam kırk gece oldu...” (el-A’râf, 142)

Hazret-i Mûsâ, bu vazîfenin gerektirdiği kemâlî kazanmayı sağlayacak oruç, zühd, ibâdet, duâ, murâkabe, iç arınma ve tefekkür için kırk günlüğüne Tûr-i Sînâ’ya dâvet edilmişti. Zîrâ Mûsâ -aleyhisselâm-, bu kırk gece içinde Rabbi ile mülâkâta hazırlanacaktı. O, göklerin sessizliğine dalmak ve yerlerin meşgalelerinden uzaklaşmak; nihâyet enginlerde yüce Yaratıcı’ya ulaşarak mânâ ummânına dalmak için, Tûr-i Sînâ’da, sâir insanlardan ayrı bir hayat sürdü. Çünkü rûhunu arındırıp aydınlatması ve ona letâfet kazandırması için buna ihtiyaç vardı.

Öyle anlaşıyor ki, ilk otuz gün oruç vs. ibâdetlerle bir tehzîb, tezkiye ve riyâzât olmuş; sonraki on günde de Tev-rât’ın nüzûlü ve Allâh ile mükâleme (konuşma) vukû bulmuştur. Yâni Mûsâ -aleyhisselâm- bu kırk günlük zaman diliminde, Allâh Teâlâ ile konuşabilecek yüce bir mânevî seviyeye yükselmiştir.

Ayrıca âyet-i kerîmede kırk gün değil de, kırk gece denmesi, aylar gecedен başladığı için gün ile değil, gece ile sayılmasıdır. Dolayısıyla gündüzler de buna dâhildir. Ayrıca gece-nin gündüze nisbetle daha değişik husûsiyetleri vardır. Pek çok

ilâhî tecellî geceleri vukû bulmuştur. Kur'ân-ı Kerîm'in, Levh-i Mahfûz'dan dünyâ semâsına gece indirilmesi, Rasûlullâh -sallâlâhu aleyhi ve sellem-'in Mîrâc'a gece çıkması gibi...

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Tûr-i Sînâ'da kırk gece kalmasında şu işâretler vardır:

Ehlullâhın büyük bir tecellî sabahına ermeleri için geceler gibi karanlık ıztırap saatleri ile çile doldurmaları lâzımdır. İlâhî feyiz ve bereket, umûmiyetle geceleri vâkî olur ve bütün muvaf-fâkiyet sabahları, ıztıraplı gecelerin seherlerini tâkib eder.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın bu çilesinde kırk gün, sanki ilk otuz günüyle bütün bir gece; sonraki on gün de, o gecenin seheri mesâbesindeydi. Nitekim, bu seherin fecr-i sâdık saatlerini andıran son demlerinde Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh Teâlâ ile konuşma mazhariyetine erişmiş ve pek çok ilâhî tecellîyi müşâhede etmiştir.

Mûsâ -aleyhisselâm-, Tûr Dağı'nda hiç ara vermeden savm-ı visâl olarak otuz gün oruç tuttu; ne acıktı, ne de susadı!.. Fakat Hızır'la buluşmak üzere sefer etmesi emredildiğinde henüz yarım gün geçmeden sabrı kesildi ve acıktı. Arkadaşına:

“-Yiyeceğimizi getir, yiyelim!” dedi.

Çünkü O'nun Hızır'a gidişi bir imtihan sebebiyle idi. İmtihan üzerine iptilâ eklendi. Mahlûkun yolundaki seferde yarım günde acıktı. Fakat Tûr'da bulunması ve Allâh'a sefer etmesi ise, bir likâ (kavuşma) seferi ve Hak Teâlâ ile sohbet mâhiyetinde olduğundan, bulunduğu yerin heybeti, O'na yemeyi ve içmeyi unutturmuş, kendisini Allâh'tan başka her şeyden alıkoymuştu.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'a Allâh -celle celâluhû- ile konuşması sebebiyle “**Kelîmullâh**” denmiştir. Hazret-i Mûsâ

-aleyhisselâm-, Cenâb-ı Hak'la dil gibi bir âlet ile değil, zamansız ve cihetsiz olarak O'nun ezeldenki **"Kelâm"** sıfatıyla konuştu. Allâh'ın sıfatlarından hiçbirisi yaratılanların sıfatlarına benzemez. O Alîm'dir, yâni her şeyi bilir; ancak bu bilme, bizim bilmemiz gibi değildir. Kudret sâhibidir; o da bizim kudretimiz gibi değildir. O konuşur, fakat bizim konuşmamız gibi değil!.. Biz dil gibi bir âlet ve harflerle konuşuruz. Allâh -celle celâlühû- bundan münezzehtir. Harfler mahlûktur. Allâh'ın kelâmı ise, mahlûk değildir; harfsiz ve âletsizdir. Nitekim Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh -celle celâlühû- ile konuşurken, yanında ki 70 kişi ve Cebrâîl -aleyhisselâm- bu konuşmayı fark ve idrâk edemediler...

Kelîmullâh Mûsâ bin İmrân -aleyhisselâm- mânevî âlemden birçok manzara müşâhede etti. Bunlar, O'nun arzusuyla olmuş da değildi. Rivâyete göre keyfiyeti bizlere meçhûl olan dörtbin yüzyirmi kelime ve ayrıca ondört kelime, O'na vâsitasız olarak takdîm edildi. Her bir kelimenin gelişinde Hazret-i Mûsâ, büyük sarsıntılar geçirdi. O'nun vücûdu ve tabîatı, bu kelimelerin geliş sebebiyle büyük değişikliğe uğradı.

Bu mukâleme ile alâkalı olarak âyet-i kerîmede:

وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا

"...Allâh, Mûsâ'ya mutlak olarak konuştu." (en-Nisâ, 164) buyrulmaktadır.

Allâh Teâlâ, Mûsâ -aleyhisselâm-'ın gönlünü teskîn ve tesellî etmek için binlerce hitâb gönderdi ki, nîmetleriyle gönlü bir nebze rahatlayıp huzur olsun!.. Çünkü Mûsâ -aleyhisselâm-, be-

şerî fırtınalar ve kasırgalarla dolu bir hayat yaşamış, azgın ve materyalist bir kavim olan Benî İsrâîl'e şerîat ikâme etmek üzere gönderilmiş bir peygamberdi...

Kırk Sayısının Hikmeti

Kırk sayısı rûhî olgunluk bakımından pek ehemmiyetlidir:

a. Hazret-i Âdem'in çamurunun mayalanması, kırk gün sürmüştür. Rivâyet edildiğine göre:

"Allâh, Âdem'in hilkat toprağını kırk gün kudret eliyle yağurmuştur." (Taberî, Tefsîr, III, 306)

Bu günlerin her biri, keyfiyeti bizlerce meçhûl olan bir zaman dilimidir.

b. Her bir insan, anne karnında 40 gün nutfe, 40 gün aleka ve 40 gün mudğa hâlinde bulunur; sonra rûh üflenir. Bu hususta *Sahîhayn*'de geçen bir hadîs-i şerîf şöyledir:

İbn-i Mes'ud -radiyallâhu anh- anlatıyor:

"Sâdık (doğru) ve Masdûk (sadâkati tasdik olunmuş) olan Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

"Sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk günde cem olur. Sonra bu kadar müddette "aleka" olur. Sonra bu kadar müddette "mudğa" olur. Sonra Allâh bir meleği dört kelimeyle gönderir: (Bu melek) rızkını, ecelini, amelini, şakî veya saîd olacağını yazar, sonra ona rûh üflenir..."" (Bu-hârî, Kader, 1; Bed'ü'l-Halk, 6; Müslim, Kader, 1/2643)

c. Peygamberlerin Hakk'ın kelâmını işitmeleri bakımından kırk günün büyük bir ehemmiyeti olduğu gibi, evliyâullâhın

kalblerinden hikmet pınarlarının fışkırması için de bunun ehemmiyeti büyüktür.

Hadis-i şerifte:

“Kırk sabah ihlâsla Rabbine yönelen kimsenin kalbinden diline hikmet pınarları akar!” (Süyûtî, *el-Câmiu's-Sağîr*, II, 137/8361) buyrulmuştur.

Tasavvufta mânevî terakkî için kırk gün müddetle tatbîk edilen ve “**çile**” yâhud “**erbain**” diye tâbir olunan usûlün esbâb-ı mücibeleri de bu hadis-i şerîf ile Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Tûr Dağı’nda yaşadığı kırk günü bildiren âyet-i kerîmelerdir.

Cismâniyetin rûhâniyete bağlanması 40’a mahsus olduğu gibi, ondan ayrılması da yine 40’a mahsustur. Zîrâ âdetullâh böyledir.

İrfân ehli de, dört ve dördün katlarının ehemmiyetine dikkat çekmişlerdir. Meselâ;

Kâinâtın temelini dört unsur oluşturur: Su, hava, toprak ve ateş.

Arş-ı A’zam dört köşelidir; onu sekiz melek taşır.

Mûsâ -aleyhisselâm- kırk gün (gece) oruç ve riyâzâtla emrolunmuş; bundan sonra kendisine Rabbi ile konuşma şerefi bahşedilmiştir...

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Allâh’ı Görmek İstemesi

Mûsâ -aleyhisselâm-, Cenâb-ı Hak’la konuşurken, gözünün perdeler kalkmıştı. Zamansız ve cihetsiz bir şekilde net olarak Arş-ı A’lâ’yı seyrediyordu. Levh-i Mahfûz’u yazan kalemin

gıcırtilarını duymaktaydı. Yanında ise Cebrâîl -aleyhisselâm- ve 70 kişi olduğu hâlde, onlar hiçbir şey işitmediler. Zîrâ Mûsâ -aleyhisselâm-, çok üstün bir makam ve mertebeye yükselmişti.

Nihâyet Mûsâ -aleyhisselâm-, bu konuşmadan o kadar lezzet aldı ki, şevki iyice arttı. Kendisinde bambaşka bir hâl meydana geldi ve Cenâb-ı Hakk'ı görmek istedi. Bu arzusunda da ısrar etti.

Allâh Teâlâ ise:

لَنْ تَرَانِي **“Sen beni göremezsın!”** buyurdu.

Mûsâ -aleyhisselâm- yine talebinde ısrar edince, Cenâb-ı Hak:

“Şu dağa bak! O dağ yerinde durabilirse, Sen de Ben'i görebilirsin!” buyurdu. (Bu dağ, Medyen diyârında Zübeyr denilen büyük bir dağ idi.)

Bir rivâyete göre, Cenâb-ı Hak, Mûsâ -aleyhisselâm-'a yetmiş hicâb arkasından dirhem kadar nûr gösterdi. Nûr, dağa tcellî etti ve dağ infilâk etti. Mûsâ -aleyhisselâm-, bu kudret ve azametini ihtişâmına dayanamadı; korktu ve bayıldı.

Âyet-i kerîmede bu vâkıa şöyle anlatılır:

وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ

“Mûsâ tâyîn ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de Rabbi O’nunla konuşunca:

«-Rabbim! Bana (kendini) göster; Sen’i göreyim!» dedi.

(Rabbi):

«-Sen Ben’i göremezsin! Fakat şu dağa bak! Eğer o yerinde durabilirse, Sen de Ben’i göreceksin!» buyurdu.

Rabbi, o dağa tecellî edince, onu un ufak etti. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca dedi ki:

«-Sen’i (bütün) noksan sıfatlardan tenzîh ederim; Sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.»” (el-A’râf, 143)

Tasavvuf erbâbı bu hususta işârî olarak buyurmuşlardır ki:

Mûsâ -aleyhisselâm- beşerî idrâk ile o sonsuz mânâ ummânının hakikatini müşâhede etmek istedi. Fakat isteğine verilen cevap, arzu ettiği gibi olmadı. Hâlbuki onun idrâki, gönül gözü ile birdi. Gönlü kendi zannına göre yegâne idi. Bu sebeple Rabbinin görmek istedi.

Fakat Mûsâ -aleyhisselâm-, tecellî ânında bayılıp düştü. O esnâda kendisine hâl lisânıyla dediler ki:

“-Ey Mûsâ! Bu mazhariyet, Sen’in için değildir. Sen’den sonra gelecek yetîme âittir.”

O da, bu hitâbı tasdik için:

“-Yâ Rabbi! Sen’i tesbîh ve tenzîh ederim. Sana; ancak Sen’in zâtına has sevgili kıldığın ve kendisine makamların en yükseğini tahsîs eylediğin Hazret-i Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem- vâsıl olabilir. Benim için olmayan bir şeyi istemekten Sana tevbe ederim. Ben, müşâhede

makamlarının en yüksekğinin Hazret-i Muhammed Musta-fâ'ya mahsûs olduğına î mân edenlerin ilkiyim!" dedi.

Rivâyete göre Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- Tûr Dağı'ndan döndüğünde, Allâh Teâlâ'nın nûru hâlâ yüzünde in'ikâs hâlindeydi. Bu yüzden üç gün müddetle yüzünü örtmüştü.

Nitekim Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle bu-yurmuşlardır:

"Mûsâ -aleyhisselâm-, o yüce huzûr ve makâmıdan son-ra O'na kim baksa ölüyordu. Bunun üzerine Mûsâ -aleyhis-selâm- yüzünü bir örtü ile örttü. İnsanlarla bir müddet o şe-kilde konuştu." (Süyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr, c. III, s. 116)

Urve bin Ruveyym de şöyle anlatıyor:

"Mûsâ -aleyhisselâm- Rabbi ile konuşmasının ardından ha-nımına yaklaşamıyordu ve yüzünü bir örtü ile örtüyordu. Çün-kü kim O'na baksa ölüyordu. Hanımı O'na dedi ki:

"Kırk yıldır sana yönelmişim, beni de bir nazar (bakış) ile faydalandırsan ya!"

Bunun üzerine Mûsâ -aleyhisselâm- örtüyü kaldırdı. Yüzün-deki güneş gibi bir nûr hanımını kaplayıverdi, gözleri kamaştı. Hanımı derhal kendi yüzünü elleriyle kapadı ve Allâh için sec-deye vardı." (Süyûtî, ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr, c. III, s. 116)

Vehb bin Münebbih de şöyle diyor:

"Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh ile her mükâlemesinin ardın-dan üç gün boyunca yüzünde (müthiş) bir nûr görölürdü." (Süyû-tî, ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîri bi'l-Me'sûr, c. III, s. 116)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, Tûr Dağı'nda Zât-ı İlâhî'den bir tecellî kırıntısı karşısında bayılıp düşmüş ve ardından üç gün yüzünü örtmesini îcâb ettirecek derecede bir nûr in'ikâsına mazhar olmuştu. Hâlbuki Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de, Cenâb-ı Hak'la Mîrâc'da Sidretü'l-Müntehâ'nın da ötesinde, Kur'ânî beyân ile: « قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ » **“birleştirilmiş iki yay arası kadar, hattâ daha da yakın”**³⁰ olarak tavsîf edilen bir vuslat ânında mükâleme ve müşâhede nîmetine ermişti. O hâlde, -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'de niçin Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'daki gibi bir tesir izi görülmediği husûsunu, ehlullâh hazarâtı şu şekilde îzâh ederler:

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, o hâlleri yaşarken **“telvîn”** sâhibi idi. Peygamber Efendimiz -aleyhissalâtü vesselâm- ise **“temkîn”**³¹ sâhibi idi. Şöyle ki; Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, dâimî bir “müşâhede huzûru”ndaydı. Mîrâc'da sâdece bir huzûrdan diğer bir huzûra ve bir “müşâhede” keyfiyetinden farklı bir “müşâhede” keyfiyetine geçirilmiştir. İşte bu husûsiyeti sebebiyle de hadîs-i şerîflerinde:

“Ben, sizden biriniz gibi değilim; Rabbimin yanında gecelerim, Rabbim beni yedirir içirir.” (Ali el-Müttakî, Kenzû'l-Ummâl, 3/32, 42)

“Benim Cenâb-ı Hak ile öyle anlarım olur ki, onlara ne bir mukarreb melek ne de herhangi bir peygamber vâkıf olamaz.” (Münâvî, Feyzü'l-Kadîr, IV, 8) buyurmuştur.³²

30. Bkz. en-Necm, 9.

31. **Telvîn:** Temkîne ulaşma yolunda geçirilen değişik hâller, bir hâlden diğer bir hâle geçiş.

Temkîn: İstikâmette derinleşmek, sâbitleşmek; Hakk'a erme hâlinin gönül-de karar kılarak makâma dönüşmesi.

32. Bkz. el-Makdisî, *Sırların Çözümü ve Hazînelerin Anahtarları*, s. 58-59.

Yine ehlullâh hazarâtı, Cenâb-ı Hakk'ın:

"(-Yâ Mûsâ!) **Sen Ben'i göremezsın!**" hitâbını da işârî olarak şöyle tefsîr etmişlerdir:

"Yâ Mûsâ! Sen mevcud oldukça, yâni Sen Ben'de fânî olmadıkça, Ben Sen'in için gizliyimdir. Şâyet Sen, Ben'de fânî olursan, Ben Sana âşikâr olurum!"

Yâni, semâda güneş varken, nasıl yıldızlar gözükmüyor-
sa; denize ulaşan bir dere, onda nasıl kayboluyorsa; bir taş,
göze sürme olarak çekildiği zaman, nasıl kendinde taşlıktan
birşey kalmıyorsa; bir buğday tânesi, vücûda gıdâ olarak gir-
dikten sonra nasıl buğdaylığını kaybediyorsa; Allâh'ta fânî
olanın da izâfî ve türâbî vücûdu mânen kaybolur, kendisine
yabancılaşır.

Nitekim Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, nefsin esâretinden
kurtulmak için büyük bir iştiyâk ile ölüm ânını bekledi. O âna,
"şeb-i arûs" (düğün gecesi) dedi.

Hallâc-ı Mansûr da, daldığı mânevî sekir hâlinde:

*"Dostlar! Beni öldürünüz! Zîrâ benim kurtuluşum, ölü-
mümdedir!"* dedi.

Yaşanan bu hâle, tasavvufta "vahdet-i vücûd" veya "vah-
det-i şühûd" denir. Ancak bu, geçici bir hâldir. Ve bu mânevî
hâlin hakîkî keyfiyetini ancak o hâli yaşayanlar bilir.

Cenâb-ı Hak'la ezeli olan kelâm sıfatının tecellisi ile konu-
ması neticesinde Mûsâ -aleyhisselâm-'da çok tatlı ve hoş bir
zevk hâli hâsıl olmuştu. O, bu hâldeyken Cenâb-ı Hakk'a "**Rab-
bim! Sen'i göreyim!**" diye ısrar etti. Neticede Zât-ı İlâhî'den bir

tecellî karşısında dağ infilâk etti. Mûsâ -aleyhisselâm- bayıldı. Kendisine gelince de, istiğfâr etti. Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh'ın sözlerini duyunca, âdeta kendisinin dünyâda olduğunu unutmuş, âhirete; cennet ve cemâlullâha kavuştuğunu zannetmişti.

Rivâyete göre nûr-i ilâhînin kırıntı kabîlinden bir tecellîsiyle infilâk eden dağ, paramparça oldu. Her parçası bir yere dağıldı. Dağ âdeta un gibi savruldu, dağılıp deryâlara düştü. Ondan içine bir parça düşen sular tatlı oldu, bu sulardan içen hastalar şifâ buldu.

Allâh Teâlâ, kelâmdaki büyük bir tecellîsi olan Kur'ân-ı Kerîm hakkında da, âyet-i kerîmede şöyle buyurur:

لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ
اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ

“Eğer Biz, bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allâh korkusundan baş eğerek, paramparça olmuş görürdün! Bu misâlleri, insanlara düşünsünler diye veriyoruz.” (el-Haşr, 21)

Bu sebeple, yüce dağlarıyla yer ve engin ufuklarıyla gökler, ilâhî emâneti yüklenmekten çekinmişlerdir. Bu hakîkati de, Cenâb-ı Hak şöyle bildirir:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ
أَنْ يَحْمِلَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

“Biz emâneti, göklere, yere ve dağlara teklîf ettik de onlar, bunu yüklenmekten çekindiler, (mes'ûliyetinden) korktu-

lar. Onu insan yükledi. Doğrusu o, çok zâlim ve çok câhildir.” (el-Ahzâb, 72)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'ın mükâlemesinden sonra Tevrât nâzil olmaya başladı. Yedi veya on levha hâlinde inzâl buyruldu. Kırk cüz idi. Tevrât nâzil olurken, Cebrâîl -aleyhisselâm- ile beraber her harf için bir melek vazîfelendirildi. Bu melekler, Tûr Dağı'nın başında Tevrât'ı Hazret-i Mûsâ'ya takdîm ettiler.

Tûr Dağı'ndaki Bir Mülâkât

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Allâh Teâlâ ile olan bir mülâkâtını, Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz şöyle anlatır:

“Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, kendisine has olduğunu sandığı altı husûsiyetten, bir de sevmediği yedinci vasıftan Rabbine suâlde bulundu:

«-Yâ Rabbî! Hangi kulun en müttakîdir?»

«-Devamlı zikreden ve aslâ unutmayandır.»

«-Hangi kulun en çok hidâyette olandır?»

«-Hidâyete tâbî olan (Kitâb ve Sünnet'in muhtevâsında yaşayanlar)'dır.»

«-Hangi kulun hüküm vermede en âdildir?»

«-İnsanlar hakkında, kendi hakkında hükmettiği gibi hükmedendir.»

«-Hangi kulun en âlimdir?»

«-İlimden aslâ doymayan (ve ilmini irfâna çeviren, yâni yaşayışıyla tebliğ eden)dir.»

«-Hangi kulun en şerefliidir?»

«-Güçlü iken affetmesini bilendir.»

«-Hangi kulun en zengindir?»

«-Kendisine verilene râzı olan (ve infâk eden)’dir.»

«-Hangi kulun en fakirdir?»

«-Sâhib-i menkûs, yâni hâli noksan olan, kendisine verileni az bulup fazlasını isteyen (kanaatten mahrum olan)dır.»” (Ali el-Müttakî, Kenzû’l-Ummâl, XV, 899/43549)

Altın Buzağı

İsrâîloğulları, Mûsâ -aleyhisselâm- ile birlikte Kızıldeniz’den geçtikten sonra, sığırbaşı şeklinde putlara tapan bir kabîleye rastlamışlardı. Hazret-i Mûsâ’ya:

“-Sen de bize böyle bir ilâh yap da, ona ibâdet edelim!” demişlerdi.

Mûsâ -aleyhisselâm- ise, kendilerine nasîhat etmiş ve bunun büyük bir şirk olduğunu bildirmişti. Onlar da pişman olup tevbe etmişlerdi.

Ancak Mûsâ -aleyhisselâm-, Hârûn -aleyhisselâm-’ı kendi yerine vekil bırakıp Tûr Dağı’na gittikten sonra, onlara karşı îmansızlığını gizleyen Sâmirî isimli nankör bir yahûdî, Hazret-i Mûsâ’nın yokluğunu fırsat bilerek halktan altın topladı ve bir buzağı yaptı. Sonra da:

“-Bu Mûsâ’nın ilâhıdır! Fakat Mûsâ, tanrısını unuttu!” deyip halktan buzağıya tapmalarını istedi.

Sâmirî, sanatkâr bir kimseydi. Buzağıyı öyle ustalıklarla yapmıştı ki, içine rüzgâr girdiğinde canlıymış gibi böğürüyordu. Bu-

nu buzağıda açtığı deliklerle sağlamıştı ve rüzgârın şiddetine göre kaval gibi sesler çıkıyordu. Ardında da Sâmirî:

“-Bakın ilâhınız sizinle konuşuyor!” diyordu.

Böylece Sâmirî, onun tanrı olduğunu halka telkîn ederek, İsrâîloğulları’nın bir kısmını hak dinden uzaklaştırdı. Hârûn -aley-hisselâm- kendilerine ısrarla îkazda bulundu, fakat dinlemediler.

Bu hâl, âyet-i kerîmelerde şöyle beyan buyrulur:

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ مِنْ قَبْلُ يَا قَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِ
وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَنُ فَاتَّبِعُونِي وَأَطِيعُوا أَمْرِي

“Hakîkaten Hârûn, onlara daha önce:

«-Ey kavmim! Siz bunun yüzünden sâdece fitneye uğradınız. Sizin Rabbiniz şüphesiz çok merhametli olan Allâh’tır. Şu hâlde bana uyunuz ve emrime itâat ediniz!» demişti.” (Tâhâ, 90)

قَالُوا لَنْ نَبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَى

“Onlar:

«-Biz, Mûsâ aramıza dönünceye kadar buna tapmaktan aslâ vazgeçmeyeceğiz!» dediler.” (Tâhâ, 91)

قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ

“(O sırada Tûr’da bulunan Hazret-i Mûsâ’ya Allâh Teâlâ) buyurdu:

«**Sen'den sonra Biz, kavmini (Hârûn ile kalan İsrâîloğulları'nı) imtihan ettik ve Sâmirî onları yoldan çıkardı.**» (Tâhâ, 85)

وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ
الْمَ يَرَوْنَ أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ
وَكَانُوا ظَالِمِينَ

“(Tûr’a giden) Mûsâ’nın arkasından kavmi, zînet takımlarından, bögürebilen bir buzağı heykeli (yaparak onu tanrı) edindiler. Görmediler mi ki, o, kendileriyle ne konuşuyor, ne de onlara yol gösteriyor? (Acziyetine rağmen) onu (tanrı olarak) benimsediler ve zâlimler oldular.” (el-A’râf, 148)

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِيفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ
بَعْدِي أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ
إِلَيْهِ قَالَ ابْنُ أُمَّ إِنْ الْقَوْمَ اسْتَضَعِفُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ
بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

“Mûsâ, kızgın ve üzgün bir hâlde kavmine dönünce:

«**Benden sonra arkamdan ne kötü işler yapmışsınız! Rabbinizin emrini (beklemeyip) acele mi ettiniz?**» dedi.

Tevrât levhalarını yere attı ve kardeşi (Hârûn’un) başını tutup kendine doğru çekmeye başladı. (Kardeşi):

«**Anam oğlu! Bu kavim, beni cidden zayıf gördüler ve nerede ise beni öldüreceklerdi. Sen de düşmanları bana gül-**

dürme ve beni bu zâlim kavimle beraber tutma!» dedi.” (el-A'râf, 150)

قَالَ يَا هَرُونَ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمْ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي إِنِّي خَشِيتُ أَنْ تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي ﴿٩٤﴾

“(Mûsâ):

«-Ey Hârûn! Sana ne engel oldu da, bunların dalâlete düştüklerini gördüğün vakit benim yolumu tâkip etmedin? Emrime âsî mi oldun?» dedi.

(Hârûn):

«-Ey annemin oğlu! Saçımı sakalımı çekme! Ben Sen'in: “İsrâîloğulları'nın arasına ayrılık düşürdün; sözümü tutmadın!” demenden korktum.» dedi.” (Tâhâ, 92-94)

Hazret-i Mûsâ ile Hazret-i Hârûn, ana-baba bir kardeşirler. Durum böyle olduğu hâlde, Hârûn -aleyhisselâm-'ın “anam oğlu” demesinin sebebi, Mûsâ -aleyhisselâm-'ın merhametini celbetmek içindi. Zîrâ ana, hem baba ve kardeşten daha şefkatliydi, hem de onların anneleri, Allâh'a îmân etmiş ve oğullarının sevgi ve hürmetlerini kazanmış sâliha bir anneydi.

قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِإِخِي وَادْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ
وَ أَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ

“(Mûsâ da:) «-Ey Rabbim! Beni ve kardeşimi bağışla! Biz-i rahmetine kabûl et! Zîrâ Sen, merhametlilerin en merhametlisisin!» dedi.” (el-A'râf, 151)

فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ يَا قَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ
وَعْدًا حَسَنًا أَ فَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُمْ أَنْ يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ
مِّنْ رَبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي

“(Sonra) Mûsâ, öfkeli ve üzüntülü olarak kavmine döndü:

«-Ey kavmim! Rabbiniz size güzel bir vaadde bulunmamış mıydı? Şu hâlde size zaman mı çok uzun geldi, yoksa üstünüze Rabbinizin gazabının inmesini mi istediniz ki, bana olan va'dinizden döndünüz!» dedi.” (Tahâ, 86)

قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلِكِنَا وَلَكِنَّا حُمِلْنَا أَوْزَارًا مِنْ زِينَةِ الْقَوْمِ
فَقَذَفْنَا هَٰذَا فَكَذَلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ
خَوَارٌ فَقَالُوا هَٰذَا إِلَهُكُمُ وَإِلَهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾

“Dediler ki:

«-(Yâ Mûsâ!) Biz sana olan va'dimizden, kendi kudret ve irâdemizle dönmedik. Fakat biz, o kavmin (Mısırlıların) zînet eşyâsından bir takım ağırlıklar yüklenmiş, sonra da onları atmıştık; aynı şekilde Sâmirî de atmıştı.»

(Sâmirî'nin telkîni ile zînetleri eritmek ve buzağı yapmak için ateşe attılar.)

Bu adam, onlar için böğürebilen bir buzağı heykeli îcâd etti. Bunun üzerine:

«İşte bu, sizin de, Mûsâ'nın da tanrısıdır, fakat onu unuttu.» dediler.” (Tâhâ, 87-88)

Hazret-i Mûsâ, onlardan bu çirkin işlerinden dolayı tevbe etmelerini istedi. Tevbe şartının da, çok pişman olmak ve ölüm olduğunu bildirdi. Onlar da:

“Sabrederiz!” dediler ve hükmü beklediler.

وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ
الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ عِنْدَ
بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Mûsâ kavmine dedi ki:

«Ey kavmim! Şüphesiz siz, buzağıyı (tanrı) edinmekle kendinize kötülük ettiniz. Onun için Yaratana'nıza tevbe edin ve nefslerinizi öldürün! Öyle yapmanız, Yaratıcınızın katında sizin için daha iyidir. Böylece Allâh tevbenizi kabûl etmiş olur. Çünkü acıyıp tevbeleri kabûl eden ancak O'dur.» (el-Ba-kara, 54)

Öldürecek olanlar, öldürüleceklerin başında ellerinde birer kılıç olduğu hâlde beklemeye başladılar. Her puta tapanın ar-
dında, emir gelince onun boynunu vurmak üzere bir kişi vazife-
lendirilmişti. Hattâ bunların içinde birbirlerine akrabâ olanlar
dahî vardı:

وَلَمَّا سَقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَ يَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ

**“Pişmân olup da kendilerinin gerçekten sapmış oldukla-
rını görünce:**

**«Eğer Rabbimiz bize acımaz ve bağışlamazsa, mutlakâ
ziyâna uğrayanlardan olacağız!» dediler.”** (el-A'râf, 149)

Bunun üzerine Hazret-i Mûsâ ve Hazret-i Hârûn, şefkatle-
rinden dolayı ağlayarak duâ ettiler. Âyet indi ve tevbeleri kabûl
edildi:

وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَ آمَنُوا
إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

**“Kötülükler yaptıktan sonra ardından tevbe edip de
îmân edenlere gelince, şüphesiz ki o (tevbe ve îmandan) son-
ra, Rabbin, elbette bağışlayan ve merhamet edendir.”** (el-A'râf,
153)

Ve Allâh Teâlâ, şöyle buyurdu:

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

**“O davranışlarınızdan sonra (akıllanıp) şükredersiniz di-
ye sizi affettik.”** (el-Bakara, 52)

Bundan sonra Mûsâ -aleyhisselâm- Sâmiri'ye döndü:

قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا
 بِهِ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِنْ أَثَرِ الرَّسُولِ فَنَبَذْتُهَا
 وَكَذَلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي ﴿٩٦﴾

“-Ya senin zorun neydi, ey Sâmirî?!» dedi.

O da:

«Ben, onların görmediklerini gördüm. Zîrâ, o elçinin izinden bir avuç (toprak) alıp onu (erimiş mücevherâtın içine) attım. Bunu böyle, nefsim bana hoş gösterdi.» dedi.” (Tahâ, 95-96)

Müfessirlere göre, Sâmirî’nin, halkın görmeyip de kendisinin gördüğünü ve izinden bir avuç toprak aldığını iddiâ ettiği elçi, Hazret-i Mûsâ’nın huzûruna gelen Cebrâîl’dir. Sâmirî, onun atının bastığı yerlerin yeşerdiğini görmüş, izinin toprağından bir avuç alıp altınları erittiği ateşe atmıştı.

قَالَ فَادْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ وَإِنَّ لَكَ
 مَوْعِدًا لَنْ تُخْلَفَهُ وَانْظُرْ إِلَى إِلْهِكَ الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا
 لَنُحَرِّقَنَّهُ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ نَسْفًا

“Mûsâ:

«Çekil git! Artık sen, hayâtın boyunca: “Bana dokunmayın!” diyeceksin. Ayrıca senin için, kurtulamayacağın bir cezâ günü var. Tapmakta olduğun tanrına da bak! Yemîn

ederim, biz onu yakacağız; sonra da onu parça parça edip denize savuracağız!» dedi.” (Tâhâ, 97)

Rivâyete göre, Mûsâ -aleyhisselâm-’ın âyet-i kerîmedeki bedduâsından sonra Sâmirî, hakîkaten ağır ve bulaşıcı bir hastalığa yakalandı ve ömrü boyunca insanlardan uzak durmak zorunda kaldı.

إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ ذِلَّةٌ
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ

“Buzağıyı tanrı edinenler var ya, işte onlara mutlakâ Rablerinden bir gazap ve dünyâ hayâtında bir alçaklık erişecektir. Biz, iftirâcılarını böyle cezâlandırırız.” (el-A’râf, 152)

وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأَلْوَاحَ وَ فِي نُسخَتِهَا هُدًى
وَ رَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِربِّهِمْ يَرْهَبُونَ

“Mûsâ’nın öfkesi dinince levhaları aldı. Onlardaki yazıda Rablerinden korkanlar için hidâyet ve rahmet (haberi) vardı.” (el-A’râf, 154)

Allâh Teâlâ, Mûsâ -aleyhisselâm-’a, buzağıya taptıkları için pişmân olan İsrâîloğulları’nı temsilen yetmiş kişi seçerek huzûruna getirmesini ve hep beraber tevbe etmelerini istemişti.

Hazret-i Mûsâ, emr-i ilâhî mûcibince yetmiş kişi ile Tûr’a gitti. Fakat nankör kavim, Allâh’ı görmek isteme cür’etinde bu-

lundu. Bunun üzerine orada şiddetli bir deprem oldu ve bayılıp düştüler. Sonunda Hazret-i Mûsâ, Allâh'a yalvardı da bu âfet kaldırıldı.

Âyet-i kerîmelerde şöyle buyrulur:

وَ إِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَىٰ اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾

“Bir zamanlar:

«Ey Mûsâ! Biz Allâh'ı açıkça görmedikçe aslâ Sana inanmayız!» demiştiniz de, bakıp durduğunuz hâlde hemen sizi yıldırım çarpmıştı. Sonra ölümünüzün ardından sizi dirilttik ki, şükredesiniz!” (el-Bakara, 55-56)

وَ اخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ
رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَاِیَّایَ اَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ
مِیْنَا اِنْ هِیَ اِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ وَ تَهْدِیْ مَنْ تَشَاءُ
اَنْتَ وَلِیْنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَ اَرْحَمْنَا وَ اَنْتَ خَیْرُ الْغَافِرِیْنَ

“Mûsâ, tâyin ettiğimiz vakit için kavminden yetmiş adam seçmişti. Onları o müthiş deprem yakalayınca, Mûsâ dedi ki:

«Ey Rabbim! Dileseydin, onları da beni de daha evvel helâk ederdin. İçimizden birtakım beyinsizlerin işlediği (gü-

nah) yüzünden hepimizi helâk mi edeceksin? Bu iş, Sen'in imtihânından başka bir şey değildir! Onunla, dilediğini sap-tırırısın, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim sâhibi-mizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen affedenlerin en hayırlısı-sın!» (el-A'râf, 155)

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, duâsına şöyle devâm etti:

وَ اَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ اِنَّا هُدْنَا اِلَيْكَ

“Ve bize hem bu dünyâda bir iyilik yaz, hem de âhiret-te. Biz gerçekten de tevbe edip Sen'in hidâyetine yönel-dik...” (el-A'râf, 156)

قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ اَشَاءُ وَ رَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ
فَسَا كُتِبَ لَهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ الَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ
﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا
عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَاهُمْ عَنِ
الْمُنْكَرِ وَ يُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَ يُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَ يَضَعُ عَنْهُمْ
إِصْرَهُمْ وَ الْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَ عَزَّرُوهُ
وَ نَصَرُوهُ وَ اتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ اُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

...(Allâh Teâlâ cevâben) buyurdu ki:

«Azâbım vardır ki, onu dilediğime isâbet ettiririm; rah-metim de vardır ki, o her şeyi kaplamış ve kuşatmıştır. Onu da müttakilere, zekâtını verenlere ve âyetlerimize inananla-

ra mahsus kılacağım. Onlar ki, o ümmî peygambere (Hazret-i Muhammed'e) tâbî olurlar, yanlarındaki Tevrât ve İncîl'de yazılmış bulacakları o peygambere uyup, O'nun izinden giderler ki, O, onlara iyiliği emreder ve kötülüklerden alıkoyar, temiz ve hoş şeyleri kendilerine helâl kılar, murdar ve kötü şeyleri de üzerlerine haram kılar, sırtlarından ağır yükleri indirir, üzerlerindeki bağları ve zincirleri kırar atar. İşte o vakit O'na îmân eden, O'na kuvvetle hürmet gösteren, O'na yardımcı olan ve O'nun peygamberliği ile birlikte indirilen nûru izleyen kimseler var ya, işte asıl murâda eren kurtulmuşlar onlardır.» (el-A'râf, 156-157)

Ashâbdan Katâde bin Nûmân -radiyallâhu anh-'ın nakline göre Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- şöyle dedi:

“Yâ Rabbî! Ben levhalarda insanlar arasından çıkarılmış, iyiliği emreden kötülükleri yasaklayan en hayırlı bir ümmetten bahsedildiğini görüyorum. Allâh'ım onları benim ümmetim kıl!”

Allâh Teâlâ:

“Onlar, Ahmed'in ümmetidir.” buyurdu.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“Rabbim! Levhalarda dünyâyâ gelişte son, cennete girişte ilk olan bir ümmetten bahsedildiğini görüyorum. Onları benim ümmetim kıl!” dedi.

Allâh Teâlâ:

“Onlar, Ahmed'in ümmetidir.” buyurdu.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“-Yâ Rabbî! Yine levhalarda bir ümmetten bahsediliyor ki, onların İncil’leri (kitapları) sadırlarındadır, oradan ezberden okurlar. Hâlbuki onlardan önceki ümmetler kitaplarını bakarak yüzünden okurlar, kitapları kaybolunca da ondan hiçbir şey hatırlamazlardı. Şüphesiz Sen bu ümmete daha önce hiçbir ümmete vermediğin bir ezberleme ve muhâfaza etme kuvveti vermişsindir. Allâh’ım! Onları benim ümmetim kıl!” dedi.

Allâh Teâlâ:

“Onlar, Ahmed’in ümmetidir.” buyurdu.

Hazret-i Mûsâ:

“-Rabbim! Orada hem önceki kitaplara hem de son kitaba îmân eden, her türlü sapıklıkla savaşıyan bir ümmet zikrediliyor. Onu benim ümmetim kıl!” dedi.

Allâh Teâlâ:

“O, Ahmed’in ümmetidir.” buyurdu.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“-Rabbim! Orada öyle bir ümmet zikredilmektedir ki, onlardan biri bir iyilik yapmaya niyet etse de onu yapamazsa ona karşılık 10’dan 700 katına kadar sevap verilmektedir. Onları benim ümmetim kıl!” dedi.

Allâh Teâlâ:

“Onlar, Ahmed’in ümmetidir.” buyurdu.

Nakledildiğine göre bunun üzerine Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, elindeki levhaları bir kenara bırakıp:

“-Allâh’ım! Beni de ümmet-i Muhammed’den eyle!” diye yalvardı. (İbn-i Kesîr, Tefsîr, II, 259)

Bizler, -hamdolsun ki- meccânen, yâni hiçbir bedel ödemediğimiz Muhammed olarak dünyâyâ geldik. Bunun için ne kadar şükretsek azdır. Fakat her şeyin bir bedeli olduğu gibi bu nîmetin de bir bedeli vardır. Dolayısıyla bizler, ümmet-i Muhammed olmanın mes'ûliyetini hakkıyla idrâk etmeli ve O'na hayırlı bir ümmet olarak yaşamalıyız ki, kıyâmet gününde O'nun civârında yer almaya ve şefaati-i uzmâsına ermeye liyâkat kazanabileyim.

İsrâîloğulları, bir müddet sâkin yaşadı. Sonra yine azdılar. Tevrât'ın hükümlerinin ağır olduğunu, bunları tatbik etmekte zorlandıklarını bildirdiler. Tevbe ederken verdikleri teminatı unuttular. Allâh -celle celâlihû- da, Tûr-i Sînâ'yı mucize olarak üzerlerine kaldırdı. Çok korktular. Secdeye kapandılar. Dağ, çöktü-çökecek diye beklediler:

وَ إِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَ رَفَعْنَا فَوْقَكُمْ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ
وَ اذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ
فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

“Sizden sağlam bir söz almış ve Tûr Dağı'nı üzerinize kaldırıp demiştik ki:

«-Size verdiğimiz kuvvetle tutun! Onda bulunanları dâimâ hatırlayın. Umulur ki, takvâyâ erersiniz!»

Ondan sonra sözünüzden dönmüştünüz. Eğer sizin üzerinizde Allâh'ın ihsânı ve rahmeti olmasaydı, muhakkak zarara uğrayanlardan olurdunuz.” (el-Bakara, 63-64)

Fakat İsrâîloğulları, yine aynı hâllerini sürdürdüler. İyice aşırn gidenler, ilâhî gazaba dûçâr oldular:

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً
خَاسِيَيْنَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَ مَا خَلْفَهَا
و مَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

**“İçinizden cumartesi günü azgınlık edip de, bu yüzden kendilerine; «Aşâğılık maymunlar olun!» dediklerimizi elbet-
te bilmektesiniz. Biz bunu (maymunlaşmış insanları), hâdiseyi
bizzat görenlere ve sonradan gelenlere bir ibret dersi, müt-
takiler için de bir öğüt vesîlesi kıldık.”** (el-Bakara, 65-66)

Allâh Teâlâ, Benî İsrâîl’den kötülükte kasten ısrar edenleri maymun şekline sokmuş, sonra da onları helâk etmiştir. Bunun, insanların aslının maymun olduğu iddiâsıyla bir alâkası yoktur. Üstelik bunlarda nesil devâmı da olmamıştır.

Allâh Teâlâ şöyle buyurur:

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَ جَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ
عَنْ مَوَاضِعِهِ وَ نَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ وَ لَا تَزَالُ تَطَّلِعُ
عَلَى خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَ اصْفَحْ
إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

**“Sözlerini bozmaları sebebiyle onları lânetledik ve kalb-
lerini katılaştırdık. Onlar kelimelerin yerlerini değiştirirler**

(Mukaddes kitaplarını tahrîf ederler), **ihât edildikleri hakîkatlerden nasip almayı unuturlar. İçlerinden pek azı hâriç, onlardan dâimâ hâinlik görürsün! Yine de Sen onları affet ve aldırış etme! Şüphesiz Allâh, ihsân sâhiplerini sever.**" (el-Mâide, 13)

Tevrât, yalnızca bir nüsha idi. Kimsenin ezberinde de tamamı mevcut değildi. İsrâîloğulları, Bâbilliler'e esir düşünce, bu tek Tevrât nüshası kayboldu. Yıllar sonra İsrâîloğulları, esâretten kurtulunca, hatırdaki kalan bazı bölümler tespit edilebildiği kadarıyla yeniden yazıldı. Bugün, elde bulunan Tevrât'ta da, tahrîf edilmiş hâlde bu eksik bölümler ile kısmen Hazret-i Mûsâ'nın hayâtı yazılıdır.

İnek Kurbân Edilmesi

İsrâîloğulları'ndan Âmil isminde çok zengin biri ölü olarak bulundu. Öldüren, amcasının oğluydu. Öldürme sebepleri hûsunda şu rivâyetler vardır:

1. Onu, çok fakir ve cimri olan amcasının oğlu, servetine hased ederek öldürmüştü.

2. Âmil, bir kadınla evlenmiş, amcasının oğlu da o kadını almak için onu öldürmüştü.

Kâtil, onun ölüsünü iki köy arasına bıraktı. Tâ ki onlar, birbirlerine hasım olsunlar...

Halk, Hazret-i Mûsâ'ya mürâcaat edip kâtilin bulunmasını ve kısâs yapılmasını istediler. Mûsâ -aleyhisselâm-, kâtilin kim olduğu meselesinde tereddütte kaldı ve bir netîceye varamadı. Bunun üzerine Allâh'a duâ etti. Allâh Teâlâ da, bir inek kurban etmelerini emretti. Benî İsrâîl, Mûsâ -aleyhisselâm-'a:

“-Kâtil ile inek kesilmesi arasında ne alâka var?! Sen bizimle alay mı ediyorsun?” dediler. Hâlbuki bu îtirazlarıyla, farkında olmaksızın, Hakk’ın emrine olan teslimiyetsizliklerinden imtihan vermeye başladılar.

Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- onlara:

“-Ben Rabbimin emrini bildiriyorum!” dedi.

Âyet-i kerîmede buyrulur:

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُؤًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لُونَهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقْعُ لُونَهَا تَسُرُّ النَّاسَ مِنْ أَصْوَانِهَا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْسِدُونَ ﴿٦٩﴾

“Mûsâ kavmine:

«-Allâh size bir sığır kesmenizi emrediyor!» deyince:

«-Bizimle alay mı ediyorsun?» demişlerdi.

O da:

«-Câhillerden olmaktan Allâh’a sığınırım!» diye cevap vermişti.

(Bunun üzerine kavmi):

«-(O hâlde) bizim adımıza Rabbine duâ et; bize, onun ne olduğunu açıklasın!» dediler.

Mûsâ:

«Allâh buyuruyor ki: O, ne yaşlı ne de körpe; ikisi arası bir inektir. Size emredileni hemen yapın!» dedi.

Bu defâ:

«Bizim için Rabbine duâ et; bize, onun rengini açıkla-sın!» dediler.

(Mûsâ):

«O buyuruyor ki: Sarı renkli, parlak tüylü, bakanların içini ferahlatan bir inektir.» dedi.” (el-Bakara, 67-69)

Yahûdiler, bu evsafa bir ineği, yetîmi olan bir kadında buldular. Kadın, kendisinin geçim kaynağı olduğu için ineğini satmak istemiyordu. Bu sebeple 1000 akçe istedi.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın:

“Kadının istediği miktarı verin ve sığırı alın!” demesi üzerine İsrâîloğulları bin akçeye râzı oldular. Fakat bu sefer kadın, ücreti 2000 akçeye çıkardı.

Kavmi, ücreti çok yüksek bulduklarından bu sığırı almak istemedi ve tekrar Mûsâ -aleyhisselâm-'a mürâcaat edip:

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِن شَاءَ
اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولَ تُثِيرُ الْأَرْضَ
وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِئَةَ فِيهَا قَالُوا النَّاسُ
جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

“-(Ey Mûsâ!) **Bizim için, Rabbine duâ et de; onun nasıl bir sığır olduğunu açıklasın! Nasıl bir inek keseceğimizi anlayamadık. Biz, inşâallâh emredileni yapma yolunu buluruz!»** dediler.

(Mûsâ) dedi ki:

«-**Allâh şöyle buyuruyor: O (sığır), henüz boyunduruk altına alınmayan, yer sürmeyen, ekin sulamayan, serbest dolaşan (salma), renginde hiç alacası bulunmayan bir inehtir.**»

(Bu sefer İsrâîloğulları):

«-**İşte şimdi hakikati getirdin!»** dediler ve bunun üzerine (onu bulup) **kestiler, ama az kalsın kesmeyeceklerdi.**” (el-Bakara, 70-71)

Az daha kesmeyeceklerdi, çünkü bu târifler de yine yetîmi olan kadının sığırını işâret etmekteydi. Üstelik kadın, ücreti iyice artırmış 10.000 akçeye yükseltmişti. Daha sonra da:

“-Hayvanı alacaksanız, onu kesersiniz ve derisini tulum yapıp içini altın ile doldurur bana verirsiniz! Ancak bu şekilde onu size satabilirim.” demişti.

Benî İsrâîl, tekrar Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’a mürâcaat etti. O da:

“-Ne pahasına olursa olsun, alın!” dedi.

Bunun üzerine kavmi:

“-Öyleyse şimdi alalım, emir yerine gelsin; yoksa sonra ödeyemeyiz.” dediler. Nihâyet ineği aldılar.

Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor:

وَ إِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَرَأْتُمُ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجُ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ

“Hani siz bir adam öldürmüştünüz de, onun hakkında birbirinizle atışmıştınız. Hâlbuki Allâh, gizlemekte olduğunuz ortaya çıkaracaktır.” (el-Bakara, 72)

Fakat Benî İsrâîl bu sefer de ineğin ücretini ödemiyorlardı. Hazret-i Mûsâ:

“–Ücretini ödemezseniz, ölü dirilmez!” buyurdu.

Onlar da, çâresiz ineğin derisini tulum yapıp içini de altınla doldurarak kadına verdiler.

فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

“«–Haydi, şimdi (öldürülen) adama, (kesilen ineğin) bir parçasıyla vurun!» dedik. Böylece Allâh, ölüleri diriltir ve düşünesiniz diye size âyetlerini (peygamberine verdiği mûcizelerini) gösterir.” (el-Bakara, 73)

Âyet-i kerîmede **“Kesilen ineğin bir parçasıyla ölüye vurun!”** denilmesi, hâdiseye dikkatleri daha çok çekmek içindir. Bunun için böyle bir merâsim yapılmış ve akabinde mûcize gerçekleşmiştir. Yoksa elbette ki Allâh Teâlâ, hiçbir sebep olmadan da kudreti ile ölüleri diriltmeye kâdirdir.

Nihâyet hayvanın dilini ölüye dokundurduklarında ölü, kanlar içinde kalktı. Hakîkati anlattı:

“–Beni amcaoğullarım öldürdü. Filân ve filân...” deyip isimlerini de bildirdikten sonra tekrar öldü.

Bu cinâyeti işleyen iki gence derhal kısâs tatbîk edildi.

Bu Kıssadaki İbretler

*İsrâiloğulları'nın, yaptıkları her îtirâzın ardından sıkıntıları artmıştı. Hâlbuki emr-i ilâhî ilk geldiğinde herhangi bir sığır boğazlasalardı, emir îfâ edilmiş olacaktı. Fakat üstüste suâllerle, sanki bunu istemiyormuş gibi davrandılar ve mes'eleyi kendi elleriyle ağırlaştırdılar. Böylece çok îtirâz etmeleri ve hadlerini bil-meyişleri, onları daha ağır neticelere dûçâr etti.

*Îcâb etmeyen suâllerin sorulması câiz değildir; kazâ ve ka-der mevzûlarında haddinden fazla derinleşmekte olduğu gibi... Yâni Allâh'ın hüküm beyân ettiği bir hususta teslimiyet göste-rip itaat etmek gerekir. Zîrâ gereksiz suâl ve îtirazlar, yeni tah-dîd ve vecîbeleri beraberinde getirir ki, bu da mes'ûliyetlerin da-ha da ağırlaşmasına sebep olur.

Nitekim Allâh Rasûlü -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle bu-yurmuşlardır:

“...Ben sizi kendi hâlinize bıraktığım sürece, siz de be-ni kendi hâlîme bırakın. Çünkü sizden öncekiler, peygam-berlerine çok suâl sormaları ve aldıkları cevaplar husûsun-da ihtilâf etmeleri sebebiyle helâk oldular. Bundan dolayı si-ze bir şey emrettiğim zaman onu gücünüz yettiğince yerine getirin. Herhangi bir şeyi yasaklarsam ondan da kesin ola-rak kaçının!” (Müslim, Hac, 412)

*İsrâiloğulları daha evvel bir buzağıya taptıkları için kendi-lerine inek kurban etmeleri emredildi. Tâ ki, inekte bir ulûhiyet

olmadığını anlasınlar. Zîrâ insanoğlu, özündeki kulluk hisleriyle bazen yanılarak, ilâhını, kendi yaşadığı âlemin boyutları ve idrâk salâhiyetleri dâhilinde arama şaşkınlığına düşebilmektedir.

“İlâhî emre ittibâ husûsunda İsrâîloğulları ağır davranıp ayak sürüdükçe, kâtiller bir türlü bulunamıyor ve bu sebeple de gerilim ve sürtüşmeler artıyordu. Sığırın kesilip kâtillerin bulunmasıyla sükûnet sağlandı.

“İsrâîloğulları’ndan bazılarının “öldükten sonra dirilme”ye karşı îmânlarında tereddütler vardı. Bu hâdiseyle bu zaafı da zâil oldu.

Peygamber Efendimiz’in Mîrâc’da Hazret-i Mûsâ ile Görüşmesi

Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Mîrâc’da Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- ile birkaç defâ görüşmüştür. Rasûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, Allâh Teâlâ’nın huzûrundan elli vakit namaz ile ayrılınca Mûsâ -aleyhisselâm- O’na:

“–Ben, Sen’den evvel İsrâîloğulları’nda tecrübe ettim. Elli vakte Sen’in ümmetin de güç yetiremez!” diyerek Cenâb-ı Hak’tan elli vaktin azaltılması talebinde bulunmasını tavsiye etti.

Bunun üzerine Hazret-i Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem- tarafından Allâh Teâlâ’ya beş defa mürâcaat vâkî oldu ve namaz, her seferinde biraz tenkîs edilerek beş vakte kadar indirildi.³³

Bu hâdisedeki hikmetlerin en mühimi, geçmişlerin tecrübelerinden istifâde etmek gerektiğidir.

33. Bkz: Buhârî, Salât, 1; Müslim, İmân, 263.

Kârûn

Hazret-i Mûsâ'nın amcası veya amcasının oğlu idi. Tervârât'ı, Mûsâ -aleyhisselâm-'dan sonra en güzel o okurdu. Çok fakirdi, başkalarının yardımlarıyla geçinirdi. Hazret-i Mûsâ'nın duâsı berekâtıyla kendisine simyâ, yâni kıymetli maddelerden altın yapma ilmi verildi.

Kârûn, Mûsâ -aleyhisselâm-'a îmân etmeden evvel, Benî İsrâîl'in Firavun'un yanındaki temsilcisi idi. İdâresi altında bulunanlara eziyet ederdi. İmân ettikten sonra, kendisini ilim, hikmet ve ibâdete verdi.

Ancak mel'ûn şeytan, insan kılığında yanına geldi ve onunla arkadaş oldu. Sonra fırsatını bulduğu birgün, dostâne bir tavırla:

“-Ey Kârûn! Başkalarından gelenlerle geçineceğimize, gidip haftada bir gün çalışalım; altı gün de ibâdet edelim!” dedi.

Bu fikir, Kârûn'a uygun geldi. Şehre indiler ve bir gün çalıştılar. Bu bir günlük çalışmaları mukâbilindeki ücretle de altı gün geçinip ibâdet ettiler.

İlk tâvizini koparmış olan şeytan bu sefer:

“-Ey Kârûn! Bak; kimseye muhtaç olmadık! Gel; bundan sonra haftanın yarısında para kazanalım, yarısında ibâdet edelim! Hem kazandığımız paranın fazlasını Allâh yolunda fakirlere infâk etme imkânımız da olur!” dedi.

Artık tâviz yoluna girmiş bulunan Kârûn'a, bu teklif daha da câzip göründü ve bunu da kabûl etti.

Şeytan, hilesini gerçekleştirmeye muvaffak olmuştu. Çalışma müddetini iyice artırdı:

“-Daha fazla çalışıp daha çok para kazanalım! Bu parayla hem ibâdet eder, hem de daha fazla fakiri sevindiririz!” dedi.

Ve yavaş yavaş Kârûn’un kalbine dünyâ meyli ve muhabbeti girdi. Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’ın duâsıyla kendisine verilen simyâ ilmi ile de çok zengin oldu. Kalbi, dünyevî ihtiraslarla doldu. Bu arada bütün güzel ve nezih hasletlerini de kaybetti. Gurur ve kibre kapıldı. Oysa zenginliği, Hazret-i Mûsâ’nın öğretmiş olduğu ilim sâyesinde idi.

Âyet-i kerîmede şöyle buyrulur:

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولَىٰ الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

“Kârûn, Mûsâ’nın kavminden idi de, onlara karşı azgınlık etmişti. Biz ona öyle hazîneler vermiştik ki, anahtarlarını güçlü-kuvvetli bir topluluk zor taşırdı. Kavmi ona şöyle demişti: «-Şımarma! Bil ki Allâh, şımarıkları sevmez!» (el-Kasas, 76)

Kalbi dünyâ meyli ile dolan Kârûn, artık Mûsâ -aleyhisselâm-’ın nasihatlerinden sıkıldı; tavsiyelerine tahammül edemez oldu. Hârûn -aleyhisselâm-’a ve O’nun soyundan gelen Levililer’e kurban kesme vazîfesi (hibirlik) verilince de, kalbine yerleşmiş bulunan kötü hasletler, iyice gün yüzüne çıktı. Öfkeye kapıldı; dayanamadı ve Mûsâ -aleyhisselâm-’a gelerek:

“-Ey Mûsâ! Kardeşin Hârûn’a hibirlik (kurban kesme vazîfesi) verdin. Benim ise böyle bir salâhiyetim yok! Hâlbuki ben,

Tevrât'ı gâyet iyi okumaktayım. Bunun için ben, Hârûn'dan daha üstünüm! Bu haksızlığa nasıl dayanırım?!" dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm- ise cevâben:

"-Hârûn'a bu vazîfe ve makâmı ben değil, Cenâb-ı Hak verdi!" buyurdu.

Fakat Kârûn diretti:

"-Bana bir alâmet göstermedikçe, bunu tasdîk etmem!" dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm-, Benî İsrâîl'in reislerini topladı ve:

"-Bastonlarınızı getirin! Hepsini belli bir yere koyalım. Kimin bastonu yeşillenirse, hibirliğe o lâyıktır!" dedi.

Bastonlar getirildi; ibâdet ettikleri mâbede bırakıldı. İçlerinden yalnız Hârûn -aleyhisselâm-'ın asâsı yeşillenip yapraklandı.

Bu açık mûcize netîcesinde Mûsâ -aleyhisselâm-, Kârûn'a döndü:

"-Ey Kârûn! Bunu ben mi yaptım?" dedi.

Kârûn şaşkındı. İşin hakikatini anladığı hâlde nefsine tâbî oldu:

"-Bu, sihirbazlıktan başka bir şey değildir!" dedi. Sonra kızgın bir şekilde oradan ayrıldı.

Allâh -celle celâlühû-, Benî İsrâîl kavminin, elbiselerine mâ-vî şerit takmasını emretmişti. Kârûn, buna da isyân edip:

"-Bu, ancak efendileri kölelerinden ayırmak içindir!" dedi ve takmadı.

Artık Kârûn'un, Mûsâ -aleyhisselâm-'a hıncı iyice artmıştı. Nefsindeki hased ateşi, içini yakıp eritmekteydi. Etrafındakileri

kendisine çekmek için ziyâfetler vermeye ve kendisinin üstünlüğünü belirtici sohbetler yapmaya başladı.

Birgün Mûsâ -aleyhisselâm-, Allâh'ın emri mûcibince onun zekâtını hesâb edip, vermesini talep edince, Kârûn:

“Şimdi de malıma mı göz diktin? Bu serveti ben kazandım!” dedi.

Kârûn'a hitâben şöyle buyruldu:

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا
وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ
إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

“Allâh'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcayarak) âhîret yurdunu iste; ama dünyâdan da nasîbini unutma! Allâh sana ihsân ettiği gibi, sen de (insanlara) ihsanda bulun! Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama! Şüphesiz ki Allâh, müfsitleri sevmez!” (el-Kasas, 77)

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِنْدِي أَوَلَمْ يَعْلَم أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ مِنْ
قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَ أَكْثَرُ جَمْعًا وَلَا يُسْئَلُ عَنْ
ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ
يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ
عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيَلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ
أَمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلَا يُلْقِيهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾

“Kârûn ise:

«-O (servet), bana ancak kendimdeki bilgi sâyesinde verildi.» dedi.

Bilmiyor muydu ki, Allâh, kendinden önceki nesillerden, ondan daha güçlü, ondan daha çok taraftarı olan kimseleri helâk etmişti! Günahkârlardan günahları sorulmaz (Allâh onların hepsini bilir).

Derken, Kârûn, ihtişamı içinde kavminin karşısına çıktı. Dünyâ hayâtını arzulayanlar:

«-Keşke Kârûn’a verilenin bir benzeri bize de verilseydi; doğrusu o çok şanslı!» dediler.

Kendisine ilim verilmiş olanlar ise:

«-Yazıklar olsun size! Îmân edip sâlih amel işleyenler için Allâh’ın mükâfâtı daha üstündür. Ona da ancak sabredenler kavuşabilir.» dediler.” (el-Kasas, 78-80)

Çirkin İftirâ

Birgün Kârûn, Benî İsrâîl kavmini topladı. Mûsâ -aleyhisselâm-’ı da oraya çağırdı ve:

«-Şimdi ey Mûsâ! Allâh’ın şu emirlerini bize bildir: Hırsızlık yapanın durumu ne olur, zinâ edenin durumu ne olur ve bunları sen yaparsan senin durumun ne olur?!” dedi.

Hazret-i Mûsâ:

«-Hırsızlık yapanın eli kesilir, zinâ eden de recmedilir!” dedi.

Kârûn tekrar:

“–Ya bunları sen yaparsan?!” diye sordu.

Mûsâ -aleyhisselâm- da:

“–Aynıdır!” dedi.

Bunun üzerine daha önceden sefil bir plân hazırlamış olan Kârûn, kalabalığın arasında bulunan bir kadına seslendi:

“–Ey kadın, gel! Gel de Mûsâ ile yaptığın çirkin fiili ve iftetsizliği anlat!” dedi.

Bu müthiş iftirâ karşısında Mûsâ -aleyhisselâm- çok hiddetlendi ve gazaplandı.

O sırada kadın da, yanlarına kadar gelmişti. Bir şeyler söylemek istedi, fakat dili tutuldu; söyleyemedi.

Hazret-i Mûsâ öfkeyle sordu:

“–Ey kadın! Denizi yarıp yol yapan ve Tevrât’ı indiren Al-lâh’ın hakkı için doğruyu söyle: Ben seni tanıyor muyum? Benim seninle bir alâkam var mı?”

Kadın büyük bir pişmanlık içinde:

“–Yâ Mûsâ! Kârûn bana bolca para verdi ve Sana bu iftirâyı atmam için beni kandırdı!” dedi. Ve son derece büyük bir nedâmetle tevbe etti.

Mûsâ -aleyhisselâm- secdeye kapandı:

“–Yâ Rabbî! Onların cezâsını ver!” diye duâ etti.

Bu bedduâdan sonra yer yarıldı. Rezil plânı ters tepen Kârûn ve ona tâbî olanlar, hazineleriyle birlikte yerin dibine geçti.

Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

فَحَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُ مِنْ فِئَةٍ يَنْصُرُوهُ
مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ مَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ

“Nihâyet Biz, onu da, sarayını da yerin dibine geçirdik. Artık Allâh’a karşı kendisine yardım edecek avanesi olmadığı gibi, o, kendini savunup kurtarabilecek kimselerden de değildi.” (el-Kasas, 81)

Kârûn’u, dünyâyâ meyli ve başkalarında bulunan nîmetlere hased etmesi helâk etti. Nitekim âyet-i kerîmede hased edenlerin şerrinden Allâh’a sığınmamız gerektiği, bir duâ hâlinde şöyle bildirilmektedir:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

“De ki: «Ben, yarattığı şeylerin şerrinden, karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden, düğümlere üfleyen büyücülerin şerrinden ve hased ettiği zaman hasetçinin şerrinden, ağaran sabahın Rabbine sığınırım!»” (el-Felak, 1-5)

Hased edenlerin âkıbeti ise, hüsrandan başka bir şey değildir.

Nitekim halk, Kârûn ve avanesinin helâkini görünce ona ettikleri giptaya pişman oldular:

وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَتَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَكَانَ اللَّهُ يَسُطُّ
الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ يَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ
بِنَا وَيَكَانَهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ
لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٨٣﴾

“Daha dün onun yerinde olmayı isteyenler:

«–Demek ki Allâh, rızkı, kullarından dilediğine bol veriyor, dilediğine de az! Şâyet Allâh bize lutufta bulunmuş olmasaydı, bizi de yerin dibine geçirirdi. Vay! Demek ki, inkârcılar iflâh olmazmış!» demeye başladılar.

İşte âhiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve fesâdı arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sâhiplerininindir.” (el-Kasas, 82-83)

Kârûn kıssasında ümmete ibret olarak, kibirlinin, hased ehlinin ve âhireti unutup dünyâya dalanların fecî âkıbeti sergilenmektedir.

Ayrıca bu kıssadaki iftirâ mes’elesiyile alâkalı olarak tasavvuf erbâbı derler ki:

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın daha önce ilâhî vahye dayanmadan yaptığı bir hareketi, yâni Fatun’u hafifçe itip ölmesine sebep olması, sonraları O’nun gönül evini perişân etmiştir. Hattâ bu sebeple Cenâb-ı Hak da O’na doğrudan doğruya:

“–Sen bir insan öldürdün!” (Tâhâ, 40) buyurmuştur. Yâni Hak Teâlâ O’nu:

“Bizim vahyimiz, emir ve müsâademiz olmadan o Kıptîyi katlettin!” diye âdeta muâheze etmiştir.

İşte bu diken geldi; tekrar tekrar Hazret-i Mûsâ'nın gönlüne battı. Aslında O'nun maksadı zorbalık değildi. Fakat kendi başına yaptığı bir hareket, nice yapmadığı şeylerin iftirâlarını başına getirdi.

Onun için büyükler:

“İlâhî emirlere dayanmadan kendi başına iş yapma sev-dâlarını başından atmazsan, seni, senin kılıcınla temizlerler ve kendi kılıcının maktûlü olursun, başka değil!” demişlerdir.

Mûsâ -aleyhisselâm- ile Hızır -aleyhisselâm-

Firavun Kızıldeniz'de boğulduktan sonra Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-, kavmine çok fasîh, belîğ ve heyecanlı vaazlar vermeye başladı. Kavmi, Hazret-i Mûsâ'nın ilim ve mârifetteki derinliğine hayran kaldı; mest oldu. İçlerinden biri:

“-Ey Allâh'ın Peygamberi! Şu yeryüzünde Sen'den daha âlim bir kimse var mı?” dedi.

Hazret-i Mûsâ:

“-Böyle bir kimse bilmiyorum!” dedi.

O esnâda kendisine vahiy gelerek:

“İki denizin birleştiği yerde bir kulum var ki, ona has bir ilim (ledünnî ilim) vermişimdir. Ümmetinin seçkinlerinden biri ile ona git!” diye buyruldu.

Kendisine işâret edilen zât, Hızır -aleyhisselâm-'dı.

Hazret-i Mûsâ:

“–O zâtı nasıl bulabilirim yâ Rabbî?” diye niyâz etti.

Allâh -celle celâlühû-, zenbiline tuzlanmış ölü bir balık koy-masını, bu balığın canlanıp denize atladığı, iki denizin birleştiği yerde Hızır’ı bulacağını bildirdi.

Mûsâ -aleyhisselâm-, rivâyete göre kız kardeşinin oğlu olan Yûşâ bin Nûn ile Hızır’ı bulmak için derhal sefere çıktı.

Âyet-i kerîmede bu hâdisе şöyle bildirilir:

وَ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ
أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا

“Bir vakit Mûsâ, genç adamına demişti ki:

«–Durup dinlenmeyeceğim; tâ iki denizin birleştiği yere kadar varacağım, yahut senelerce yürüyeceğim.»” (el-Kehf, 60)

Hazret-i Mevlânâ -kuddise sirruh-, bu hâdiseyi ibret ve hikmet dolu noktalarıyla şu şekilde tasvîr eder:

“Ey kerîm olan kimse! Bu mânevî iştîyâkı, «Kelîmullâh» olan Hazret-i Mûsâ’da gör! Bak kelîm olan Mûsâ -aleyhisselâm- ne diyor:

«–Bunca makâma sâhip olduğum hâlde kendimde varlık hissetmiyorum. Daha öteler için rûhuma ışıık tutacak Hızır’ı arıyorum.»

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Hızır’ı aramaya karar vermesi üzerine kaumi O’na dedi ki:

«-Ey Mûsâ, Sen kavmini bırakmışsın, Sen'den daha aşağı mertebede olan bir zâtın peşine düşmüşsün!

Hâlbuki Sen, «hauf» ve «recâ»dan kurtulmuş bir peygambersin. Daha ne dolaşacak, ne kadar ve ne zamana kadar arayacaksın?

Aradığın Sen'de... Bunu Sen de bilirsin. Ey semâ kadar yüksek peygamber! Zemînde daha ne kadar dolaşacaksın?»

Mûsâ -aleyhisselâm- kavmine:

«-Ne olur, Güneş ile Ay'ın yolunu kesmeyiniz! Ben peygamberlik hilâliyim, Hızır ise velîlik güneşidir. Yâni benden üstün peygamberler var. Hızır ise, velîlerin en üst makâmındadır.» dedi.

Hazret-i Mûsâ devâmla:

«-Ben zamânın sultânı bir velî ile sohbet için iki denizin birleştiği yere gidiyorum.

Hakikat ve mârifete ulaşmak için Hızır'ı vesîle kılacağım. Bunun için de uzun müddet sefer edeceğim. Tâ ki; O'na kavuşayım.

Himmet ve azîmet kanatları ile yıllarca uçacağım. Yıllar da ne demek, binlerce yıl gitsem, yine O'nu arayıp bulacağım. Bu yolculuk, o cevheri bulmağa değmez mi?» dedi.”

Mûsâ -aleyhisselâm- ve Yûşâ bin Nûn;

فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا

“İki denizin birleştiği yere varınca, balıklarını unuttular. Balık, denizde bir yol tutup gitmişti.” (el-Kehf, 61)

Bir rivâyete göre, Yûşâ bin Nûn, beraberce mola verip Mûsâ -aleyhisselâm-’ın uyuduğu bir sırada balığın birden canlanarak denize atladığını görmüştü. Fakat bunu Hazret-i Mûsâ’ya söylemeyi unutmuştu. Mûsâ -aleyhisselâm- uyanınca da:

“–Haydi, yolumuza devâm edelim; belki daha çok yolumuz var!..” demişti.

Beraberce yola devâm ettiler. Uzun bir müddet gittikten sonra nihâyet bir ağaç altında oturdular.

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَاهُ إِنِّي غَدَّاءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَبًا

“(Buluşma yerlerini) **geçip gittiklerinde Mûsâ genç adamına:**

«–**Aziğımızı getir! Hakîkten şu yolculuğumuz esnâsında (epeyce) yorulduk.**» dedi.” (el-Kehf, 62)

Yûşâ bin Nûn, birden hatırladı:

“–Ben onları balığın denize atladığı yerde unuttum!” dedi.

قَالَ أَرَأَيْتَ إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ وَمَا أَنْسَانِيهِ
إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ
ذَلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ فَارْتَدَّ عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِنْ
عِبَادِنَا آتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾

“(Genç adam:)

«–Gördün mü! Kayaya sığındığımız sırada balığı unuttum. Onu hatırlamamı, bana şeytandan başkası unutturmadı. O, şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitmişti.» dedi.

Mûsâ:

«İşte aradığımız yer orası idi.» dedi.

Hemen izlerinin üzerine geri döndüler. Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki, O’na katımızdan bir rahmet vermiş, yine O’na tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” (el-Kehf, 63-65)

Tasavvuftaki “Ledün İlmi” ismini bu âyetten almıştır. Tasavvuf bilgisi, bir kısım ehil zevâta mahsustur ve onun özü zühddür; ihsân duygusuna vâsıl olabilmektir. Yâni bu ilim, kalbî hayatla ilgilidir. Bununla birlikte kişinin bu hususta, istîdâd ve kâbiliyeti kadar mes’ûliyeti vardır. Kul, kendi selâmeti için bu istîdâdı inkişâf ettirmeye mecburdur. Bu da nefsin tezkiyesi ve tasfiyesi ile mümkündür. Ledünnî ilim ise, tasavvuf içinde mânevî eğitim sonucu ulaşılan Hak vergisi (vehbî) bir ilimdir. Zâhirî bilgi ile elde edilemez. Nitekim Hızır -aleyhisselâm- için, Cenâb-ı Hak:

وَعَلَّمْنَاهُ مِنْ لَدُنَّا عِلْمًا

“...Biz O’na kendimizden bir ilim öğrettik!” (el-Kehf, 65) buyurmaktadır.

Yine Bakara Sûresi’nde Allâh Teâlâ:

وَ اتَّقُوا اللَّهَ وَ يُعَلِّمَكُمُ اللَّهُ

“...Allâh’tan ittikâ edin, Allâh size (ihtiyâcınız olan şeyleri) öğretir...” (el-Bakara, 282) buyurmuştur.

Hazret-i Ali -radiyallâhu anh-’dan şöyle bir rivâyet vardır:

“İlm-i bâtın, Allâh -celle celâlühû- esrârından bir sır ve hikmetlerinden birtakım hikmetlerdir ki, o ilmi, kullarından dilediklerinin kalbine verir.” (Süyûtî, el-Câmiu’s-Sağîr, II, 52)

Mûsâ -aleyhisselâm-, kendisine vahiy ile işâret edilen zâtı, bir kayanın üstünde hırkasına bürünmüş olarak buldu ve selâm verdi:

“-Ben Mûsâ’yım!” dedi.

Hızır -aleyhisselâm- da cevâben:

“-Demek Benî İsrâîl peygamberi olan Mûsâ sensin!” dedi.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“-Bana Allâh tarafından bildirilen, insanların en âlimi sen misin?” diye sordu.

Hızır -aleyhisselâm- cevâben:

“-Yâ Mûsâ! Allâh bana bir ilim vermiştir, o sende yoktur. Sana da bir ilim vermiştir, o da bende yoktur.” dedi.³⁴

Mûsâ -aleyhisselâm-, Hızır -aleyhisselâm-’dan bu ilmi telâkî etme arzusunu bildirdi. Zâhiren akılla anlaşılması mümkün

34. Bkz. Buhârî, Tefsîr, 18/2, 3, 4; Enbiyâ, 27; Müslim, Fedâil, 170/2380.

olmayan, kendisine acâib ve garâibden görünen bazı hakîkatle-
rin hikmetini Hızır’dan öğrenecekti.

قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَىٰ أَن تُعَلِّمَنِي مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا

“Mûsâ O’na:

«Allâh’ın sana öğrettiği ilim ve hikmetten bana doğruyu
bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tâbî
olabilir miyim?» dedi.” (el-Kehf, 66)

Hızır -aleyhisselâm-:

قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾
وَكَيفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا ﴿٦٨﴾

“Dedi ki:

«Doğrusu sen, benimle beraberliğe sabredemezsin. (İç
yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredersin?» (el-
Kehf, 67-68)

Bu sözlerle Hızır -aleyhisselâm-, Hazret-i Mûsâ’nın psiko-
lojik durumu hakkında ilk keşfi yapmış, O’na bir bakıma kendi-
ni anlatmış oluyordu ki, bu tespit, sonunda gerçekleşecekti.
Hazret-i Mûsâ’nın alacağı hisse, kendi yerini bilmek ve bir sa-
bir dersi almaktı. Yâni Hazret-i Mûsâ’ya hâl lisânî ile:

“Benimle beraberliğe sabretmek, senin elinden gelmez.
Sen bu hususta mâzursun. Çünkü bu ilmin kemâli, henüz sana
verilmemiştir.” demektedir.

Mûsâ -aleyhisselâm-:

قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا

“«İnşâallâh, beni sabredenlerden bulacaksın. Senin emrine de karşı gelmem!» dedi.” (el-Kehf, 69)

Hızır -aleyhisselâm:-

“Eğer bana uyacaksan, ben sana sırrımı açmadıkça, hiç bir şey hakkında bana suâl sorma! Yâni tartışma şöyle dursun; sorup anlamak için bile sorma!” dedi.

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ
حَتَّى أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا

“(Doğrusu O sâlih kul):

«Eğer bana tâbî olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana suâl sorma!» dedi.” (el-Kehf, 70)

Ve o meşhûr yolculuğa çıktılar. Kur’ân-ı Kerîm âyetlerinde bu hikmet ve ibret dolu yolculuk şu şekilde anlatılır:

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ خَرَقَهَا قَالَ أَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا
لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ
صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي
مِنْ أَمْرِي عُسْرًا ﴿٧٣﴾

“Bunun üzerine yürüdüler. Nihâyet gemiye bindikleri zaman O (Hızır), gemiyi deldi.

Mûsâ:

«-Halkını boğmak için mi onu deldin? Gerçekten Sen (zi-yânı) büyük bir iş yaptın!» dedi.

(Hızır:)

«-Ben sana, benimle beraberliğe sabredemezsin, dedim mi?» dedi.

(Mûsâ:)

«-Unuttuğum şeyden dolayı beni muâheze etme; işimde bana güçlük çıkarma!» dedi.» (el-Kehf, 71-73)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- buyurdular ki:

“Böylece Hazret-i Mûsâ’dan ilk unutmaya vâkî oldu. Bu sırada bir serçe gelip geminin kenarına kondu ve ardından su içmek üzere gagasını denize daldırdı. Bunun üzerine Hızır -aleyhisselâm- Hazret-i Mûsâ’ya:

«-Allâh’ın ilmi yanında senin, benim ve bütün mahlûkâtın ilmi, şu kuşun denizden gagasıyla aldığı su kadardır.» dedi.» (Buhârî, Tefsîr, 18/2-4)

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ
لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا ﴿٧٤﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكَ إِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيعَ
مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي
قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا ﴿٧٦﴾

“Yine yürüdüler. Nihâyet bir erkek çocuğa rastladıklarında (Hızır) hemen onu öldürdü. Mûsâ dedi ki:

«Bir cana karşılık olmaksızın mâsum bir cana nasıl kıyarsın?! Gerçekten sen fenâ bir şey yaptın!»

(Hızır):

«Ben sana, benimle beraber (olacaklara) sabredemezsin, demedim mi?» dedi.

(Mûsâ:)

**«Eğer, bundan sonra sana bir şey sorarsam, artık bana arkadaşlık etme! Hakîkaten benim tarafımdan (ileri sürülebi-
lecek) mâzeretlerin sonuna ulaştın!» dedi.»** (el-Kehf, 74-76)

Bu sözü ile Hazret-i Mûsâ, artık özür dileyecek hâli kalmadığını anlatmak istemişti.

فَانْطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا آتَىٰ أَحَدَهُم مَّاءٌ فَشَرِبُوا لَا يَتَذَكَّرُونَ
فِيهَا شَيْئًا وَلَا يَأْتِيهِمْ فِيهَا بَأْسٌ وَلَا يَنْقُصُ فَاقَامَهُ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَاتَّخَذْتَ
عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ سَابِقِ الْبَيْنِ
مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾

“Yine yürüdüler. Nihâyet bir köy halkına varıp onlardan yiyecek istediler. Ancak köy halkı onları misâfir etmekten kaçındı. Derken orada yıkılmak üzere bulunan bir duvarla karşılaştılar. (Hızır) hemen onu doğrulttu. Mûsâ:

«Dileseydin, elbette buna karşı bir ücret alabilirdin!» dedi.

(Hızır) şöyle dedi:

«İşte bu, benimle senin aramızın ayrılmasıdır. Şimdi sana, sabredemediğin şeylerin iç yüzünü haber vereceğim!»
(el-Kehf, 77-78)

أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَزَدْتُ أَنْ أُعِيْبَهَا
وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا الْغُلَامُ
فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾
فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾

“Gemi var ya, o, denizde çalışan yoksul kimselerindi. Onu kusurlu hâle getirmek istedim. (Çünkü) onların arkasında, her (sağlam) gemiyi gasbetmekte olan bir kral vardı. Erkek çocuğa gelince, onun ebeveyni mü’min kimselerdi. Bunun için (çocuğun) onları azgınlık ve nankörlüğe boğmasından korktuk. Böylece istedik ki, Rableri onun yerine kendilerine, ondan daha temiz ve daha merhametlisini versin!” (el-Kehf, 79-81)

وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ
لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا
كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ وَ مَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ذَلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ
تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

“Duvara gelince, şehirde iki yetim çocuğun idi; altında da onlara âit bir hazîne vardı; babaları ise, sâlih bir kimse

idi. Rabbin istedi ki,³⁵ o iki çocuk güçlü çağlarına erişsinler ve Rabbinden bir rahmet olarak hazînelerini çıkarsınlar. Ben bunu da kendiliğimden yapmadım. İşte, hakkında sabre-meddiğin şeylerin iç yüzü budur!” (el-Kehf, 82)

Ebû Zer -radiyallâhu anh-'dan rivâyete göre duvar altında-ki hazîneyle alâkalı olarak Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“Allâh Teâlâ'nın kitâbında zikrettiği «kenz: hazîne» altından yapılmış düz, pürüzsüz bir levhadır ve orada şunlar yazılıdır:

“Kadere inandığı hâlde üzüntü ve bitkinlik içinde olana şaşarım. Cehennemi hatırladığı hâlde gülen kişiye de niçin güldü diye şaşarım. Ölümü andığı hâlde gaflette olana da şaşarım. Lâ ilâhe illâllâh, Muhammedün Rasûlullâh.»” (İbn-i Kesîr, Kıyasu'l-Enbiyâ, s. 424)

Demek ki, başka ilimlerde öğrenmenin yarısını oluşturan suâl, bu ledün ilminde yasaktır. Burada talebenin nefsi, faâliyet-ten çok kâbiliyetle hazırlanacaktır.

35. Hızır -aleyhisselâm- bu üç hâdisenin hikmetini anlatırken **“Onu kusurlu hâle getirmek istedim”, “Böylece istedik ki”, “Rabbin istedi ki”** diye üç farklı fâilden bahsetmiştir. Mutasavvıflar bu ifâdelerin, evliyânın üç değişik tasarruf şekline işâret ettiğini söylerler. Birincisi, Cenâb-ı Hakk'ın velisini tasarrufta serbest bırakması, onun istediği şeyi yaratmasıdır. Buna şu hadîs-i şerîf de delil getirilmiştir: *“Allâh Teâlâ'nın nice saçı-başı dağınık, kapılardan kovulan, itibar görmeyen kulu vardır ki, bir şeyin olması için yemin etse, Allâh o şeyi tahakkuk ettirir.”* (Müslim, Birr, 138/2622) İkincisi, kulun irâdesinin Allâh'ın irâdesine uygun düşerek bir tasarrufun gerçekleştirilmesidir. Üçüncüsü de Allâh'ın irâde buyurması ile tahakkuk eden tasarruflardır.

Meselâ, Mîmar Sinan'ın ilmî kudret ve kâbiliyeti, Süleymâniye Câmii inşâsında çalışan bütün sanatkârlardan üstündür. Bununla birlikte Sinan'ın, o câmîdeki bir mermerci ustası kadar mermer işleme sanatını bilmemesi, onun için bir kusur olamaz. Çünkü o sanatkârlar da Sinan'ın tâlimâtı altındadır. Mermer sanatını işleme inceliklerini ondan öğreneceklerdir.

Gerçekten, ülü'l-azm bir peygamber olan Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-'ın, Hızır -aleyhisselâm-'a ledünnî ilmi tahsîl için gönderilmesi, çok câlib-i dikkattir. Mûsâ -aleyhisselâm- için, ledünnî ilmi bilen bir kişiden bu ilmi tahsîl etmek bir nakîse değildir. Bununla, Hazret-i Mûsâ'nın her şeyi bilen bir peygamber olmadığı, Allâh'ın ilminden kendisine verilmeyen daha nice ilimlerin bulunduğu anlatılmış olmaktadır. Ayrıca bu ilmin, kendisinden daha aşağı mertebedeki Hızır vâsıtası ile verilmesi de, peygamberlerin dahî ilâhî ilim karşısında acz içinde bulunduklarını bildirmektedir. Diğer bir hikmet de şudur ki, Hazret-i Mûsâ'nın ve Hızır'ın sâhip oldukları müşterek ilim, gelecek olan "Zü'l-Cenâhayn"ın, yâni dünyâ ve âhiret ilmine sâhip olan Hazret-i Muhammed Mustafâ -sallâllâhu aleyhi ve sellem-'in kadrinin yüceliğini ve makâmının en mükemmel makâm olduğunu telkîn etmektedir.

Hızır -aleyhisselâm- kıssası, aklın, hâdiseleri ve vukûâtı, ancak sebeplerle düşünüp kavrayabildiği gerçeğini de çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Sebepler ve bahâneler kaldırılınca, akıl, acz içinde kalır ve hikmeti kavrayamaz.

Öte yandan, Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm- şeriat sâhibi bir peygamberdir ve onu tatbîk ile mükelleftir. Hızır -aleyhisselâm- da, Allâh'ın kendisine vermiş olduğu ledünnî bir ilimle hareket etmektedir.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Hızır -aleyhisselâm-'a îtirâzı, şer'î hudutları gözetme hassâsiyetinden kaynaklanmaktaydı. Zîrâ zâ-hirle mükellef olan Mûsâ -aleyhisselâm-, hâlin, yâni içinde bulunduğuş zamanın ilmine vâkıfı ve hâdiseleri bu ilme göre muhâkeme ediyordu.

Ledünnî ilme sâhip olan Hızır -aleyhisselâm- ise, istikbâle vâkıf olduğı için Mûsâ -aleyhisselâm-'a kader tecellîlerini seyr ettiriyordu. Dolayısıyla Hızır -aleyhisselâm-'ın davranışlarıyla, ona îtirâz eden Mûsâ -aleyhisselâm-'ın davranışları, ilm-i ilâhîde herhangi bir tenâkuz arz etmemektedir. Hızır -aleyhisselâm-, sâdece aklın muhâkeme şartlarını aşan bir ilmin îcaplarına göre hakeret ediyordu.

Demek ki, kâinatta aklın hudutları dâhilinde kavranamayacak hakikatler de bulunmaktadır. O hâlde hakikat arayışında sırf akla istinâd etmek doğru değildir. Gözün bir mesâfeye kadar görebilmesi, kulağın da yine belli bir mesâfeye kadar işitebilmesi gibi, aklın da hâdiseleri ve hakikatleri kavrayabilme hudûdu vardır. Aklın hudûdu aşılınca, idrâk mutlak bir acze düşer. Bu durumda gönlün Hakk'a teslim edilmesi îcâb eder.

Nitekim İmâm-ı Gazâlî Hazretleri de, akılla ilâhî sırlara lâ-yıkıyla vâsıl olunamayacağı kanâatine vararak, aklın ötesine kalbî hayatla geçmenin zarûretini görmüş, ancak bu şekilde mutlak hakikate vâsıl olunabileceğini ifâde buyurmuştur.

Gazâlî Hazretleri, “*Tehâfütü'l-Felâsife*” adlı eserinde, feylesofların felsefelerini çürüterek aklın âcizliğini ortaya koymuştur. Kendi mânevî hâlini de şu şekilde ifâde etmiştir:

“*Aklımı gerdim; yırtılacak dereceye geldi ve onun bir noktadan sonra mutlak âcizliği ile karşılaştım. İdrâk ettim ki, ilâhî sırları kavramak için, Hazret-i Peygamber -sallâllâ-*

hu aleyhi ve sellem-'in rûhânî füyûzâtına nâil olmaktan başka çâre yoktur!

Hak Teâlâ'ya duâ ve ilticâlarda bulundum. Tefekkür, ri-yâzât ve zikir gibi mânevî terbiye netîcesinde rûhâniyet-i Ra-sûlullâh'a kavuştum ve kurtuldum."

Nitekim Hızır kıssasındaki hâdiseler, akılla tahlil edilirse;

Geminin delinmesi, zâhiren sâhiplerine karşı haksızlık ve zulümdür. Hakîkatte ise fukarânın geçim vâsıtası olan geminin zâlimler tarafından gasbına mânî olmaktadır.

Yine zâhiren, gencin öldürülmesi, bir cinâyettir; hakîkatte ise, sâlih ve sâliha olan ebeveynin ve hattâ öldürülen gencin âhiret hayatlarının korunmasıdır.

Yine, kovuldukları bir köydeki yıkılmak üzere olan duvarın tâmir edilmesi, zâhiren mantığa terstir; hakîkatte ise, iki maz-lum yetîme âit emânetin muhâfazasıdır.

Bu hâllerin sırları, ancak ledünnî (kalbî) bir ilimle ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple kaderin sırrı, sırf akılla idrâk edilemez. Çünkü kaderi tam olarak kavramak, beşer idrâkinin üzerinde bir keyfiyettir.

Buhârî'de bu kıssa ile alâkalı olarak şu meâlde bir hadîs-i şerîf bulunmaktadır:

"Allâh İmrân oğlu Mûsâ'ya rahmet etsin! Eğer sabredebilseydi, daha nice acâib ve garâib hâdiseleri Hızır, O'na öğ-retecekti." (Buhârî, Enbiyâ, 27; Ahmed bin Hanbel, V, 118)

Mevlânâ -kuddise sirruh-, ledünnî ilmin bir nasîb işi olduğunu ve buna nâiliyyetin ancak kalbî istîdâd ile murâd-ı ilâhiye bağlı bulunduğunu şu misâl ile ne güzel ifâde eder:

“Ya’kûb’un, Yûsuf’un yüzünde gördüğü fevkalâdelik, kendine mahsûs idi. O nûru görmek, Yûsuf’un birâderlerine nasîb olmamıştı. Kardeşlerinin gönül âlemi, Yûsuf’un hakîkatini görmekten ve anlamaktan uzak idi.”

“Rûhun gıdâsı aşktır. Canlarınsı ise açlıktır.”

“Ya’kûb’da Yûsuf’un bir câzibesı vardı. Bundan dolayı, Yûsuf’un gömleğinin kokusu, O’na çok uzak bir yerden da-hî ulaştı. Gömleği taşıyan kardeşi ise, o kokuyu duymaktan mahrûm idi.”

“Çok âlim vardır ki, irfandan nasîbı yoktur. İlim hâfızı olmuştur da, Allâh’ın habibi olamamıştır...”³⁶

Üç Sâlih Kişi

İsrâîloğulları arasında sâlih insanlar da vardı. Nitekim bir hadîs-i şerifte Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz, bunların üçünden şöyle bahsetmektedir:

“Sizden evvel geçenlerden üç kişi yola çıktılar. Geceyi geçirmek için bir mağaraya girdiler. Derken dağdan bir taş yuvarlandı ve mağaranın ağızını kapattı.

Bunun üzerine şöyle dediler:

“İyi amellerimizle duâ etmekten başka bizi buradan hiçbir şey kurtaramaz!”

İçlerinden birisi şöyle duâ etti:

36. Bu mevzuyla ilgili olarak tafsîlatlı bilgi için bkz. Osman Nûri Topbaş, *İmân-dan İhsâna TASAVVUF*, s. 341-368.

“–Allâh’ım! Benim çok ihtiyar annem ve babam vardı. Onlardan evvel ne çocuklarıma ne de hayvanlarıma bir şey yedirip içirmezdim. Günün birinde odun toplamak için uzaklara gitmiştim. Onlar uyuyuncaya kadar dönemedim. Akşam yemeklerini hazırladım; fakat onları uyumuş buldum. Onları uyandırmayı ve onlardan evvel âilece süt içmeyi hoş görmedim. Çanak elimde olduğu hâlde onların uyanmalarını bekledim. Nihâyet gün ağarmaya başladı. Çocuklar ayaklarımın altında açlıktan ağlıyorlardı. Derken, annem ve babam uyandılar ve sütlerini içtiler.

Allâh’ım! Eğer bu işi Sen’in rızân için yapmışsam, bu taştan çektiğimiz belâyı bizden uzaklaştır!”

Bunun üzerine taş bir parça açıldı, lâkin çıkılacak gibi değildi.

İkincisi şöyle yalvardı:

“–İlâhî! Amcamın bir kızı vardı ki, onu herkesten ziyâde seviyordum. (Bir rivâyete göre: Bir erkek, bir kadını ne kadar sevebilirse, ben de o kadar seviyordum.) Onunla beraber olmak istedim. Lâkin teklifimi kabûl etmedi. Birkaç sene sonra bir kıtlığa uğrayınca bana başvurdu. Kendisini bana teslim etmesi şartıyla ona yüz dirhem vereceğimi söyledim. (Çâresiz) kabûl etti. Bu sûrette fırsat elverince, (kendisine el uzatacağım sırada o):

«–Allâh’tan kork da haksız olarak mührümü bozma!» dedi.

Ben de (Allâh’tan korkarak) bu çok sevdiğim kadından (o bana teslim olmak zorunda kaldığı hâlde) uzaklaştım. Verdiğim paraları da ona hibe ettim.

Allâh’ım! Eğer bu işi sırf Sen’in rızânı kazanmak için yapmış isem, içinde bulunduğumuz belâyı üzerimizden gider!”

Mağaranın kapısı bir parça daha açıldı, (ancak) yine çıkılabilecek derecede değildi.

Üçüncü şahıs da şöyle duâ etti:

“–Allâh’ım! Ücretle birkaç amele tuttum ve ücretlerini verdim. Lâkin biri ücretini almadan bıraktı gitti. Onun ücretini ürettim. Onun hesâbına mal çoğaldı. Bir müddet sonra o adam yanıma gelerek:

«–Ücretimi ver!» dedi.

Ben de:

«–Şu gördüğün deve, öküz, koyun vs. senin ücretinden üremiştir, al hepsini götür!» dedim.

O da:

«–Ey Allâh’ın kulu! Benimle alay etme!» dedi.

«–Seninle alay etmiyorum, hakîkati söylüyorum.» dedim.

Bunun üzerine malları aldı ve hepsini sürüp götürdü. Hiçbir şey bırakmadı.

İlâhî! Eğer bunu Sen’in rızân için yapmışsam, içinde bulunduğumuz belâyı üzerimizden defet!”

(Nihâyet) taş, mağaranın ağzından kaydı, onlar da mağaradan çıkarak yollarına devâm ettiler.” (Buhârî, Büyü, 98; İcâre, 12; Müslim, Zikir, 100)

Bu hadîs-i şerîf, tasavvuftaki amelle tevessüle bir delildir. Diğer yönüyle de, Allâh rızâsını hayâtında ön planda tutan kim-selerin ilâhî lutfu mazhar olacaklarına dâir en bâriz bir misâldir.

Bunun içindir ki, kulun kendi istek ve arzularına uymayıp Cenâb-ı Hakk'ın emir ve yasaklarına, yâni yaratıcısının rızâsına tâbî ve O'na teslim olması gerekir. Çünkü rızâ ve teslimiyet, kulun Rabbine olan muhabbetinin nihâî meyvesidir.

Nitekim Hak yolunda insanın varabileceği en yüce makam, Allâh Teâlâ'nın kulundan râzı olmasıdır ki, bu da, kulun Allâh'tan râzı olmasının bir mükâfâtıdır.

İşte bu hâl, âyet-i kerîmede:

رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ

“...Allâh onlardan râzıdır, onlar da Allâh'tan râzıdır...”

(el-Beyyine, 8) diye ifâde buyrulan sâlihlerin hâlidir.

Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Cennetteki Komşusu

Rivâyet edildiğine göre birgün Mûsâ -aleyhisselâm- Cenâb-ı Hakk'a niyâz etti:

“Yâ Rabbî! Benim cennetteki komşum kimdir?”

Cevâben kendisine:

“Ben'im filân yerde kasaplık yapan ve dostum olan bir kulum vardır. Ancak onun kasaplıktan başka çok mühim bir işi daha mevcuddur ki, eğer yanına dâvet edersen gelemes! İşte cennetteki komşun o olacaktır.” buyruldu.

Hazret-i Mûsâ, derhal o kasabı ziyârete gitti. Kendisinin Mûsâ Kelîmullâh olduğunu bildirmeden:

“Ben sana misâfir olarak geldim!” dedi.

Kasap da kendisine gelen ve her bakımdan diğer insanlardan farklı olduğu belli olan bu nûr yüzlü misâfire büyük bir tebessümle alâka gösterip onu evine götürdü. Hânesinin baş köşesine oturarak izzet ve ikramda bulundu. Ona kendi elleriyle et pişirdi ve önüne koydu. Mûsâ -aleyhisselâm-’a, mühim bir işi olduğunu söyleyerek kendisini beklemeyip yemeğe başlamasını söyledi. Kendisi de pişirdiği et yemeğinin diğer kısmını küçük lokmalar hâlinde hazırladı. Sonra duvarda itinâlı bir şekilde asılı duran zembili indirdi ve içinde bulunan çok yaşlı, mecâlsiz âdetâ kuş kadar ufalmış bir kadıncağıza hazırladığı lokmaları yedirmeye başladı. Yemeğin ardından onun ağzını güzelce sildi. Sonra temizliğini yaptı. Sevdî, okşadı ve tekrar büyük bir itinâ ile yerine koydu. O bunları yaparken, ihtiyar kadıncağız da sürekli ona duâlar ediyordu.

Hazret-i Mûsâ, bu zembili kasabın dükkanında da görmüş, fakat bir şey sormamıştı. Hayretle bekledi.

Kasap, bütün hizmetini bitirip Hazret-i Mûsâ’nın yanına gelince, O’nun yemeğe başlamadığını görüp sordu:

“-Ey nûr yüzlü misâfirim! Niçin yemeğe başlamadın?”

Mûsâ -aleyhisselâm-:

“-Sen bana şu zembilin sırrını söylemedikçe yiyemem!” dedi.

Bunun üzerine kasap şöyle dedi:

“-Ey misâfirim! Bu zembilin içinde bulunan yaşlı kadıncağız benim annemdir. Çok ihtiyarlamış olduğundan tâkatsizdir. Hem ona bakacak kimsem de yoktur. Ben de onu yalnız bıraktığım zamanlarda herhangi bir hayvanın kendisini rahatsız etmesi endişesiyle, böyle zembile koyup yukarı asıyorum. Bazen

de yanımda dükkanıma götürüyorum. Benim gönlümün bütün huzûru, ona yaptığım hizmettendir. Günde iki öğün yemek veriyor, anneciğime karşı bütün vazîfelerimi seve seve yapıyorum!”

Hazret-i Mûsâ sordu:

“–Peki, sen bu hizmetleri yaparken o sana bir şeyler fısıldıyarak ne diyordu?”

Kasap da:

“–Annem yaptığım hizmetler için dâimâ: «–Allâh seni cennette Mûsâ -aleyhisselâm-’a komşu eylesin!» diye duâ eder. Ben de bu güzel duâya “âmîn” derim. Ancak o yüce peygambere komşu olabilecek kıymette amel nerede, ben neredeyim?!” diye cevap verdi.

O âna kadar kim olduğunu gizleyen Mûsâ -aleyhisselâm- tebessüm etti ve şöyle dedi:

“–Ey sâlih kişi, müjdeler olsun sana! İşte ben Mûsâ’yım. Beni sana Allâh gönderdi. Buyurdu ki: «Anasının hizmetinde kusûr etmeyerek rızâsını kazanıp duâsını alan o velî kulumu cennette sana komşu eyledim!» Şükreyle, lutf-i ilâhî sana mübârek olsun!”

Gözleri sevinç gözyaşlarıyla dolan kasap, büyük bir muhabbetle Mûsâ -aleyhisselâm-’ın elini öptü; sürûr, şükür ve huzûr içinde yemeklerini yediler.

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın Fezâili, Şemâili ve Sıfatları

Allâh Teâlâ O’nun hakkında şöyle buyurmuştur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ أَذُوا مُوسَىٰ فَبَرَأَهُ اللَّهُ مِمَّا
قَالُوا وَكَانَ عِنْدَ اللَّهِ وَجِيهًا

“Ey îmân edenler! Sizler, Mûsâ’ya eziyet edenler gibi olmayın. Allâh O’nu, onların söylediklerinden temize çıkardı. O, Allâh katında şerefli (ve mevki sâhibi) bir kimse idi.” (el-Ahzâb, 69)

Mûsâ -aleyhisselâm- Allâh indinde çok şerefli ve kıymetli bir peygamberdir. Bunun tezâhürlerinden biri şudur:

O, kardeşi Hârûn’la alâkalı olarak Allâh katında şefaatte bulunmuş ve O’nu kendisine vezir yapmasını istemiştir. Allâh Teâlâ da duâsına icâbet etmiş, O’na istediğini vererek kardeşi Hârûn’u nebî kılmıştır.

Nitekim âyet-i kerîmede:

وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا

“O’na rahmetimizden kardeşi Hârûn’u nebî olarak verdik.” (Meryem, 53)

Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz de:

“Mûsâ -aleyhisselâm- çok hayâlî, çok örtünen ve bu sebeple cildinden en küçük bir yer dahî gözükmeyen bir kimse idi...” (Buhârî, Enbiyâ, 28) buyurmuştur.

Abdullâh bin Ömer -radiyallâhu anh-’dan rivâyet olunduğuna göre Rasûlullâh -sallâllâhu aleyhi ve sellem- bir taksîmâtta bulunmuştu. Adamın biri:

“–Bu, Allâh’ın rızâsının gözetilmediği bir taksîmât oldu!” dedi.

Gelip durumu Peygamber Efendimize haber verince öyle gazaplandılar ki öfkesi yüzünden belli oldu. Sonra şöyle buyurdu:

“-Allâh Mûsâ’ya rahmet eylesin, O’na bundan daha çok eziyet edildi de sabretti.” (Buhârî, Enbiyâ, 28)

Allâh Teâlâ, Kur’ân-ı Kerîm’de Hazret-i Mûsâ -aleyhisselâm-’a ve kıssasına geniş yer vermiş ve pek çok yerde O’nunla Peygamber Efendimiz’i ve Tevrât ile Kur’ân-ı Kerîm’i yan yana zikretmiştir.

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın şemâili hakkında da İbn-i Abbâs -radıyallâhu anhümâ-’dan rivâyete göre Peygamber Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

“İsâ bin Meryem, Mûsâ ve İbrâhîm’i gördüm. İsâ kırmızı tenli, kıvrıcık saçlı ve sadrı geniş idi. Mûsâ ise iri cüsseli ve düz saçlı idi.”

Ashâb-ı kirâm, İbrâhîm -aleyhisselâm-’ı sorunca, -aleyhisselâtü vesselâm- Efendimiz, kendilerini kastederek:

“Arkadaşınıza bakınız.” buyurdu. (Ahmed bin Hanbel, Müsned, I, 296)

Mûsâ -aleyhisselâm-’ın vefâtı husûsunda muhtelif rivâyetler bulunmaktadır. Fakat en meşhur rivâyete göre, yüziyirmi yaşında vefât etmiş ve Kudüs civârında defnedilmiştir.

Aleyhisselâm!..

BUGÜNKÜ YAHÛDÎLİK

Yahûdîlikte Tanrı Telâkkîsi

Yahûdîler tek Allâh'a inandıklarını söylemektedirler. Ancak, bugün mevcut olan Tevrât'ın bazı bölümlerine bakıldığında, Allâh inancının birtakım antropomorfik özellikler taşıdığı görülmektedir. Antropomorfizm, tanrıyı insan veya yaratılmış bazı varlıklara benzer şekillerde târif eden bir inançtır. Bu inanç, hayâl ve idrâk ötesi, yâni müteâl ve münezzeh olan Allâh inancından uzaktır.

Yahûdîlikte Allâh'ın isimleri, Yahve (Yahova) ve Elohim diye farklı şekillerde telaffuz edilir. Bugünkü Tevrât'ta Yahve adının geçtiği yerlere âlimler “yahvist metin” derler. M.Ö. 10. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen bu metinlerde beşerî hislerle dolu, antropomorfik bir tanrı telâkkîsi apaçık görülür. Elohim isminin geçtiği metinler de “elohist metin” diye adlandırılır. M.Ö. 7. yüzyılda yazıldığı söylenen bu metinler, daha sonra diğerleri ile birleştirilerek bugünkü Tevrât oluşturulmuştur.

Yahova, yahûdîler için aynı zamanda millî bir tanrıdır. Rab, yahûdî milletini seçmiş, alâka ve iltifâtını sâdece onlara hasretmiştir. Diğer varlıkları ve insanları da yaratmıştır; lâkin onların yahûdîler gibi bir değeri yoktur. Efendi kavim, yahûdîlerdir. Bu inanç sebebiyle Yahûdîlik, cihânşümûl bir dünyâ nizâmı kur-maktan ve bütün insanlığı kucaklamaktan uzaktır.

Tanrı'nın antropomorfik (beşerî) sıfatlarla takdîmi, muahhar (daha sonraki) yahûdî âlimlerince te'vîl edilmiş, bunların hepsi mecâzî olarak nitelendirilmiştir. Onlara göre; Tanrı, insanlara, anlayabilecekleri bir dille konuşmuştur. Bunun için, bu tip ifâdelerin antropomorfik husûsiyetler taşıması gâyet tabiidir.

Ancak Tevrât'ta Rabbin, beşerî sıfatlarla takdîm edilmesiyle ilgili ifâdeler, bu te'vîli tekzîb edecek nisbette çoktur. Bunların iddiâlarını birkaç misâl ile şöyle açıklayabiliriz:

Tanrı, insanların çok kötülük yaptığını görünce onları yattığına pişman olur ve onları Tûfan'la helâk eder. Bu sefer de onları helâk ettiği için çok üzülür ve bir daha bu şekilde dünyâyı helâk etmeyeceğini söyler. (Tekvîn 6/5-7; 8/21-22)

Böylece Tanrı'ya açıkça **hatâ etme** ve **pişmanlık hissi** gibi beşerî vasıflar izâfe edilir.

Aynı şekilde İsrâîloğulları, Rablerine isyân edip baş kaldırdıkları zaman Tanrı, onları bütünüyle helâk etmeye karar verir. Fakat araya peygamberler girerek, Tanrı'yı bu kararından vazgeçirmeye çalışırlar: «**Yapma, etme!**» derler. Bunun üzerine Tanrı, verdiği karardan vazgeçer. Öyle ki, Tanrı'nın, vermiş olduğu helâk kararından dolayı sonradan derin bir pişmanlık duyduğu ifâde edilir. (Çıkış, 37/9-12, 14; Amos, 7/2-6)

Hattâ Tanrı'nın, İsrâîloğulları'nın bitmek bilmeyen isyanları üzerine *Yeremya Kitâbı*'nda:

“**Artık nedâmet³⁷ ede ede yoruldum!**” dediği dile getirilir.

(Yeremya, 15/6)

Yine Tevrât'ta yer alan:

“Tanrı, kâinâtı altı günde yarattı. Yedinci günde de dinlendi.” (Tekvîn, 2/3) şeklindeki ifâde, Allâh’a acziyet isnâd eden bir örnektir.

Oysa dinlenmek, nedâmet etmek ve yorulmak, insanlara ve mahlûkâta has birer vasıf olup zaaf ve acziyet ifâde eder.

Bundan daha garibi, Tevrât’ta, vahiy mahsûlü bir kitapta bulunması mümkün olmayan şu ifâdelere yer verilir:

“Allâh’ın oğulları, Âdem kızlarının güzel olduklarını gördüler ve bütün seçtikleriyle evlendiler.” (Tekvîn, 6/2)

Ayrıca Tevrât’ın Tekvîn bölümünde Tanrı’nın, yanında iki meleklerle birlikte bir insan sûretinde İbrâhîm’in yanına gidip ona misâfir olduğu ve onlarla birlikte yiyip içtiği, ayaklarını yıkayıp istirahat ettiği anlatılır. Daha sonra Tanrı, meleklerini, Lût kavmini helâk etmek üzere Sodom ve Gomore’ye gönderir. Fakat bunu İbrâhîm’e anlatıp anlatmama konusunda tereddüt geçirir, sonunda anlatır. Bunun üzerine İbrâhîm, içinde bulunan iyi insanlardan dolayı, Lût kavmini helâk etmemesi konusunda Rab’le uzun süren bir pazarlığa girer. (Tekvîn 18/1-15)

Yine Tevrât’ta, Ya’kûb -aleyhisselâm-’ın, Tanrı Yahve ile olan mücâdelesine yer verilmektedir ki, bu da hayli câlib-i dikkat bir hâdisedir. Buna göre, âile efrâdıyla birlikte Hazret-i Ya’kûb, dayısının yanından Kenan diyârına dönerken çölde bir adamla karşılaşır ve tanyeri ağarınca kadar onunla güreşir.

Ya’kûb -aleyhisselâm:-

“–Bırak gideyim!” dediği hâlde, güreş tuttuğu kimse onu bırakmaz ve daha sonra o kişi Ya’kûb -aleyhisselâm-’a:

“–Artık sana Ya’kûb değil, İsrâîl (Yahûdilere göre: Tanrı ile g re en) denecek.        sen, Allâh ile ve insanlarla u ra ı  yendin!” der. (Tekvîn, 32/22-32)

Tevrât’ta anlatıldığına göre bu g re  esnâsında Ya’kûb’un uyluk kemi i incinmi tir. Bu nedenle yahûdiler, bugün bile uyluk kemiğinin üzerindeki siniri yemezler.

Tevrât’taki: **“Tanrı, âdetâ bir insan şeklinde tecessüm ederek Ya’k b -aleyhisselâm- ile g re  yaptı.”** if deleri, açıkça antropomorfik bir ak de sergiler. Bu ise, tevh dden b t n y le uzak, kemâl sıfatlardan mahrum ve noksan sıfatlara sâhip bir Allâh inancının ifâdesidir.

Buna benzer bir düşünce Hinduizm’de de vardır. Orada da tanrı bir insan veya hayvan şekline bürünerek yeryüzüne inmiştir. Bu inanç Hinduizm’de “Tanrının Avatarası” olarak ifâde edilmektedir.

Yahûdî din âlimleri, Eski Ahid’de yer alan bu tür kıssaları, değişik şekillerde yorumlama ve te’vîl etme yoluna gitmişlerdir. Nitekim bu hâdise, Tevrât tefs rlerinde; “Ya’kûb’un g re  yaptığı kişi Tanrı değil, Tanrı şeklinde gözüken bir melektir.” denilerek te’vîl edilmiştir. Durum böyle olsa bile, bu sefer yaratılmış bir varlığın Tanrı şekline girebileceği düşüncesi ortaya çıkar ki, bunun da te’v li mümkün değildir.

Nitekim Tevrât’taki g re  hâdisesinin ardından:

“(Mûsâ): **“Tanrı’yı yüz yüze gördüm ve canım sa  kaldı!” dedi.**” (Tekvîn, 32/30) ibâresi, te’v lin mümkün olmayacağını ifâde eder. M n , gâyet açık ve v zihtr. Sonra bu hâdisenin, Tevrât’ta niye yer aldığı, hikmet ve gerekçesinin ne olduğu da tamamen me   ld r. Her hâdisenin bir esbâb-ı m cibesi olması

gerekirken, bu hâdise ile ilgili hiçbir gerekçe gösterilmemektedir.

Yukarıda da ifâde ettiğimiz gibi Tevrât'ta, Allâh Teâlâ'nın "Sübhân", yâni her türlü beşerî sıfatlardan münezzeh, kemâl sıfatlarıyla muttasıf bir Rab olduğu hakîkatinin zıddına, O'na beşerî bir acziyet isnâd edilmektedir. Bu hususta muharref Tevrât'taki diğer bazı ifâdeler de şöyledir:

"Ve Mûsâ, kavmin, aşîretlerine göre herkesin, çadırının kapısında ağlamakta olduğunu işitti; ve Rabbin öfkesi çok alevlendi; ve Mûsâ'nın gözünde kötü oldu. Ve Mûsâ Rabb'e dedi:

«Niçin kuluna kötülükle davrandın? Ve niçin senin gözünde lutuf bulmadım ki, bu kavmin bütün yükünü benim üzerime yüklüyorsun? Bütün bu kavme ben mi gebe kaldım? Onları ben mi doğurdum ki, bana: "Lala, emzikli çocuğu taşıdığı gibi, atalarına and ettiğim diyara kucağında onları taşı." diyorsun? Bütün bu kavme vermek için nereden et bula-yım? Çünkü bana: "Bize et ver ve yiyelim." diyerek ağlıyorlar. Bütün bu kavmi ben yalnız taşıyamam, çünkü bana çok ağırdır. Ve eğer bana böyle davranırsan, niyâz ederim, eğer gözünde lutuf buldumsa, beni hemen öldür ve sefâletimi görmeyeyim!" (Sayılar, 11/4-6, 10-15)

Cenâb-ı Hakk'a zulüm isnâd eden bu ifâdeler, Mûsâ -aley-hisselâm-'ın Rabbine duâ ve niyazda bulunacağı yerde baş kaldırıp isyankâr bir tavır sergilediğini gösterir ki, bu hâl, bir mukaddes kitapla ne kadar kâbil-i te'lîftir?

Yine Tevrât'ta, Allâh inancıyla bağdaşmayan şöyle bir hâdise anlatılır:

“Günün serinliğinde cennet bahçelerinde gezinti yapmakta olan Rab, Âdem ile Havvâ’yı arar. Onlar ağaçların arkasına gizlenmiştir. Tanrı onları göremeyince: «-Neredesin?» diye Hazret-i Âdem’e seslenir. Âdem, «-Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim.» der.” (Tekvîn, 3/8-10)

Bütün bu konular, ne kadar te’vîl edilirse edilsin, tahrîfinin te’vîl götürmediği kendiliğinden anlaşılır.

Bugün birçok âlim, Tevrât kıssalarındaki antropomorfik tanrı inancının arka planında, eski Mısır ve Bâbil’de görülen putperest ve efsânevî tanrı inançlarının tesirleri bulunduğunu ve bu inançların hem yahûdileri hem de Tevrât yazarlarını etkilediğini ifâde etmektedir.

Tevrât

Bugünkü Tevrât, mevcut Kitâb-ı Mukaddes’in ilk beş bölümünü oluşturan kısımdır. Yahûdî kutsal kitâbının en önemli bölümüdür. *Tekvîn, Huruç, Levililer, Sayılar ve Tesniye* kitaplarından oluşur.

Bu kitaplarda yaratılıştan Hazret-i Mûsâ’nın vefâtına kadar geçen devrelerden bahsedilir. Ayrıca bu kitaplar, dînî ahkâmı da ihtivâ eder.

Ancak Tesniye Kitâbı’nın son bâbında, Hazret-i Mûsâ’nın vefâtı, defni ve kavminin yas merâsimi anlatılır. Hâlbuki Tevrât, Mûsâ -aleyhisselâm- hayatta iken indirilmiştir. Orada vukûundan evvel böyle bir hâdise nasıl nakledilebilir?

Yahûdîler bunu da te'vîl ederler: Bir kısmı “Hazret-i Mûsâ’ya bunları Tanrı bildirdi. O da ölmeden önce bunları Tevrât’a yazdı.” derken, diğer bir kısmı da bunları “Hazret-i Mûsâ’dan sonra İsrâîloğulları’nın başına geçen Yeşu’nun yazdığını” söylerler.

Ancak bu bölümde Hazret-i Mûsâ’nın techîz ve tekfîn me-râsimlerinin anlatılması, Tevrât’a beşerî bir müdâhalenin apaçık bir delili olarak gözüktür.

Tevrât’ın dışında yahûdî kutsal kitabının ikinci bölümünü “Peygamberler” (Neviim) kısmı oluşturur. Burada yirmibir kitap vardır. Üçüncü bölüm “Ketuvim” (yazılar, kitaplar) denilen onüç bölümlük bir kısmı ihtivâ eder. Yâni yahûdî kutsal kitabı, 5 Tevrât + 21 Peygamberler + 13 Kitaplar olmak üzere 39 bölümden müteşekkildir. Bu külliâyta Yahûdîler, şeriat anlamına gelen “Tanak” (T=Tevrât, N=Neviim, K=Ketuvim) adını verirken, hristiyanlar, “Eski Ahid” derler.

Ancak yahûdîler bu külliâyâtın sayısını yirmi dört, hattâ İbrânî alfabesindeki harf sayısınca yirmi iki, hristiyanlar ise otuzdokuz olarak göstermektedirler. Muhtevâ aynı olmakla beraber bu fark, hristiyanların her bir kitabı müstakil tek bir kitap kabûl etmeleri, buna karşılık yahûdîlerin birkaç kitabı birleştirerek saymalarından ileri gelmektedir.

Tevrât’tan sonraki bölümlerin, Hazret-i Mûsâ’dan sonra gelen peygamberle birlikte eklenen bölümler olduğu ifâde edilir. Meselâ Mûsâ -aleyhisselâm-’dan sonra Yeşu (Yûşâ) geldi ve “Yeşu Kitâbı” eklendi; sonra “Samuel Kitapları” vs. Bu, böyle devâm etti ve toplam 39 kitap vücûda geldi.

İçinde Hazret-i Mûsâ’ya âit olduğu söylenen Tevrât’ın da bulunduğu Eski Ahid metinlerinin tamamlanarak resmen kabûl-

lû ve îlânı, M.S. 90 ve 100 yıllarında (yâni Hazret-i Mûsâ'dan yaklaşık 1300 yıl sonra) olmuştur. Eski Ahid, bu tarihte toplanan Yahûdî meclisinde (Jamnia Sinodun'da) birçok nüsha arasından seçilmek sûretiyle standart hâle getirilmiştir.

Talmut

Yahûdîler, yazılı Tevrât'ın yanında ayrıca Allâh tarafından Hazret-i Mûsâ'ya indirilmiş sözlü bir vahiy bulunduğunu söylerler ki o da Talmut'tur. Yahûdîler, Talmut'u Tevrât'la aynı değer-de tutar ve onu kabûl etmeyişi gerçek yahûdî saymazlar.

Talmut, Hazret-i Mûsâ'nın Tevrât'ı açıklayıcı îzahlarını ihtivâ eden bir Tevrât tefsîridir. Başlangıçta bu tefsirler, şifâhî olarak devâm etti. Sonraları kaleme alınarak yazıya aktarıldı. Buna "Mişna" dendi. Mişna, dînî emirlerin tatbîki husûsundaki açıklamaları ihtivâ etmekteydi. Filistin ve Bâbil'de bulunan yahûdî dînî mekteplerinde Mişna üzerinde çalışmalar yapıldı. Netîcede Talmut teşekkül etti. Bugün, Kudüs ve Bâbil Talmut'u olmak üzere iki Talmut bulunmaktadır. Bunlar, M.S. 4. ve 5. yüzyıllarda tedvîn edildi.

Mişna, tekrar; Talmut ise tâlîm (bilgi verme) demektir. Bu noktada Talmut, Tevrât'taki hükümlerin açıklamalarını ihtivâ eden tefsîr ve içtihadlar külliyyâtıdır. Çünkü Tevrât'taki hükümler umûmîdir. Meselâ Tanrı:

"Yedinci yılda tarlanı ekmeyeceksin!" der.

"Cumartesi günü iş yapmayacaksın!" der.

Fakat bunların tafsîlâtını vermez. Tafsîlâtı Talmut verir.

Ancak Talmut'un meydana geliş şekli dikkate alındığında, beşerî temâyüllerin ilâhî ifâdelerden daha çok ortaya çıktığı apaçık müşâhede edilir.

Talmut'un hâkim fikri, yahûdilerin üstün ırk olduğu iddiâsıdır. "On emir", sâdece yahûdiler arasında geçerli olup yahûdî olmayanlar için bir mânâ ve mükellefiyet ifâde etmez.

Hâsılı, yahûdî kutsal kitaplarındaki hâkim unsur, Tanrı'nın seçilmiş kavim olan İsrâîloğulları'nı esas almasıdır. Dolayısıyla Eski Ahid'de tarihî anlatım, verilmesi gereken mesajın önüne geçmiştir. Teferruatlı hâdiseler, sıkıcı ve uzun soy kütükleri, bunun en bâriz örneklerindendir. Yahûdî kutsal kitâbı, tek cümleyle; bir İsrâîloğulları târihi ve onların Tanrı ile olan münâsebetlerinin hikâyesidir. Bu yönüyle Yahûdilik, bütün insanlığı saâdete götürmekten mahrûm bir kavim dînidir ve cihanşümûl bir din olmaktan uzaktır.

Peygamber Anlayışı

Yahûdîlikte Hazret-i İbrâhîm'den başlamak üzere toplam kırksekiz peygamber vardır. Daha önce peygamber gelmemiştir. Bu kırk sekiz peygamberin onaltı tanesi kanonik, yâni Kitâb-ı Mukaddes'te kendilerine yazı nisbet edilen peygamberdir. Yedi tanesi de kadın peygamberdir.

Tevrât'a göre sahte ve hakikî olmak üzere iki çeşit peygamber vardır. Bu kırksekizin dışında kalan peygamberler, sahtedir. Onları peygamber kabûl etmezler.

Hakikî peygamber;

1. İnsanları Allâh'a kulluğa çağırmalı ve Allâh'tan başka ilâhların peşinden gitmemelidir. (Yeremya, 14/14, 23/21, 32)

2. İstikbâle âit haberler vermeli ve söyledikleri de tahakkuk etmelidir. (Tesniye, 18/20-22)

Bu iki şartın dışında, İslâm Dîni'ndeki gibi peygamberler için vâcib olan beş sıfat yoktur. Benî İsrâîl dininde peygamberler, hîle yapabilir, zânî ve zâlim olabilir; yalan söyleyebilir; sırf kendisini düşünen bencil bir karakter çizebilir vs.

Hattâ yahûdîlerin, peygamberlerinden bahsediş şekilleri, kendi koydukları bu iki şartla dahî tenâkuz hâlidir. Meselâ muharref Tevrât'ta Hârun Peygamber, altın buzağıyı yapıp buna tapılmasını emretmekle suçlanır. (Çıkış, 32/1-5, 24, 35) Yahûdîler, Hârun -aleyhisselâm-ı bir peygamberden ziyâde Hazret-i Mûsâ'nın yardımcısı ve bir kâhin olarak kabûl ederler. Onlar hâdiseyi, "*Hârûn -aleyhisselâm-, putu kavminin baskısıyla yaptı.*" şeklinde te'vîl etseler de, bu, peygamberlik vazîfesinin hakikatiyle aslâ bağdaşmaz. Çünkü peygamberler, te'yîd-i ilâhiye mazhardırlar. Kur'ân-ı Kerîm ise, bu iftirâyı şiddetle reddederek, hâdisenin doğrusunu haber vermiştir. Buna göre Hazret-i Hârûn, putu yapan değil, buzağı putunun yapılmasını engellemeye çalışan, hattâ bu yüzden putperestliğe meyleden bir kısım İsrâîloğulları tarafından linç edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalan bir peygamberdir.³⁸

Yâni, Allâh inancı gibi, peygamberlik anlayışı da kendilerine has bir keyfiyet arz etmektedir. Peygamberlik anlayışı, pek çok çelişkili telâkkîlerle doludur. Nitekim Hazret-i Âdem, Hazret-i İdrîs, Hazret-i Nûh ve diğerleri peygamber olarak kabûl edilmez. Ancak bunlarda yine de alt derecede bir nübüvvet vazîfesi vardır. Zîrâ Eski Ahid'in Tekvîn Kitâbı'nda Tanrı'nın bunlara zaman zaman vahiyde bulunduğu ifâde edilmektedir. Aynı

37. Nedâmet kelimesi, son tercümelerde merhamet olarak çevrilmiştir.

şekilde Hazret-i Dâvûd ve Hazret-i Süleyman'ın kral olarak kabûl edilmelerine rağmen, yine de Tanrı'yla bir vahiy irtibatı içinde oldukları görülmektedir.

Yahûdiler, bazı peygamberlere garip ve aslâ kabûl edilemeyecek sıfatlar yakıştırırlar. Onlara göre:

a. Hazret-i Nûh, Tûfân'dan sonra üzüm yetiştirip şarap üreten ve içki içen bir alkoliktir. Birgün o kadar içer ve kendinden geçer ki, çadırının içinde sızıp kalır. Bu sırada küçük oğlu Hâm, içeri girer. Bakar ki babası çıplak... Diğer kardeşleri Sâm ve Yâfes'e söyler. Onlar gelip babasının üzerini örterler. Nûh ayılınca, küçük oğlunun kendisine kötülük yaptığını anlar...

Bunun üzerine Nûh, bu işi yapan oğlunu değil de, oğlunun oğlunu, yâni torunu Kenan'ı lânetler. Bu yüzden Kenan adı, Yahûdilik'te en kötü isimlerden biri olarak kabûl edilir. (Tekvîn, 9/20-29)

b. Hazret-i Lût, Tevrât'a göre kızlarıyla zinâ etmiştir. Sodom ve Gomore şehirleri helâk edildikten sonra Hazret-i Lût ve iki kızı kurtulur. Bir mağaraya sığınır. Hazret-i Lût, uykuya dalar. Kızları:

“-Memlekette neslin devâmı için varabileceğimiz er kişi kalmamıştır. Babamıza şarap içirelim!..” derler ve babalarını la zinâ ederler. (Tekvîn, 19/30-36)

c. Hazret-i Ya'kûb, babasının duâsını alma husûsunda ikiz kardeşi İys'a hilekârlık yapar. (Tekvîn, 27. bâb) Yine Hazret-i Ya'kûb'un kayınpederi ile yapmış olduğu anlaşmada bir hileye başvurarak sürünün en iyi koyunlarını kendisine ayırdığı söylenir. (Tekvîn, 30/32-42, 31/7-16)

d. Hazret-i Dâvûd, pek çok karısı olan bir kraldır. Buna rağmen komutanı Urya'nın karısını görünce, gönlü ona kayar

ve onunla zinâ eder. Sonra da Urya'yı bir savaş hilesiyle öldürür. Cezâ olarak da doğan ilk çocuğu vefât eder. İkinci çocuk Hazret-i Süleyman'dır. Yahûdî kutsal kitabında bu fiil anlatılır ve Hazret-i Dâvûd için sâdece: **“Rabbin gözünde kötü olanı yaptı.”** denilir. (II. Samuel, 11/2 - 12/22)

e. Hazret-i Süleyman'ın bin tane karısı vardır. Ancak o da âhir ömründe putperest kadınların peşinde koşarak putlara tapar. Böylece Hazret-i Süleyman'ın da **“Rabbin gözünde kötü olanı yaptığı”** nakledilir. (I. Krallar, 11/1-7)

Bunların dışında bazı peygamber yakınları hakkında da yakışsız isnatlarda bulunulur. Meselâ Hazret-i Ya'kûb'un oğlu Yahuda, gelini ile zinâ eder. (Tekvîn, 38/12-26) Ya'kûb'un diğer oğlu Ruben'in, babasının câriyesi ile münâsebette bulunduğu söylenir. (Tekvîn, 35/22) Ayrıca Hazret-i Dâvûd'un bir oğlu, üvey kız kardeşi ile (II. Samuel, 13. bab), diğer oğlu ise babasının câriyesi ile zinâ eder. (II. Samuel, 16/15, 20-23)

Elbette bunların hepsi, yahûdîlerin ortaya attıkları çirkin iftirâlardır. Onlar bu iftirâlarla da kalmamış, pek çok peygamberlerini de öldürmüşlerdir. Nitekim Hazret-i Zekeriyâ ve oğlu Hazret-i Yahyâ, yahûdîler tarafından öldürülen iki mazlûm peygamberdir.

Yahûdîlerin bu hâlini, Kur'ân-ı Kerîm şöyle açıklar:

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ وَ كُفْرِهِمْ بِآيَاتِ اللَّهِ وَقَتْلِهِمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ
وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ طَبَعَ اللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“Sözlerinden dönmeleri, Allâh’ın âyetlerini inkâr etmeleri, haksız yere peygamberleri öldürmeleri ve «kalblerimiz kılıflanmıştır» demeleri sebebiyle (onları lânetledik! Onların kalbleri kılıflı değil) tam aksine küfürleri sebebiyle Allâh, o kalbler üzerine mühür vurmuştur; pek azı müstesnâ artık îmân etmezler.” (en-Nisâ, 155)

Allâh Teâlâ, Fâtîha Sûresi’nde de yahûdilerden:

“el-mağdûbi aleyhim: (ilâhî) gazaba uğramış olanlar!” diye bahseder.

Âhiret Telâkkîsi

Tevrât’ta âhiret ile ilgili açık ve net bir bilgi yoktur. Sonraki nüshalarda günahkârların cehenneme gideceği, dînin emirlerine riâyet eden insanların cennete gideceği inancı vardır. Ancak yahûdî târihine bakarsak, ilk dönemlerde âhiret telâkkisine rastlamak pek mümkün değildir. Tevrât’ta ölenler için **“Günlerine doymuş olarak atalarıyla birlikte uyudu.”** ibâresi kullanılmaktadır. (Tekvîn, 47/30; Tesniye, 31/16)

Daha sonraları Benî İsrâîl arasında “Ölenler ne olacak?” sorusu tartışılmaya başladı. Ve ölenlerin “şeoî” ölümler diyârına gittiği inancı yerleşti.

Yahûdîlikte ölüm sonrası diriliş, mükâfât ve mucâzât ilk defa Danyel Kitâbı 12/2’de, açık ve net olarak ifâde edilir. Danyel, (M.Ö. 586-538) Bâbil esâreti döneminde Bâbil’de yaşamıştır.

Yahûdîlikte âhiretle ilgili inançlar daha çok Talmut’ta yer almaktadır. Buna göre; Benî İsrâîl, dâimî olarak cennette kala-

caktır. Günahkâr olan İsrâîloğulları ise, cehennemde sâdece oniki ay kalacak, sonra onlar da cennete gireceklerdir.

Yahûdî olmayanların ise, hepsi cehenneme girecek ve ebediyyen azâb içinde kalacaklardır. Çünkü yahûdilik perspektifinden bakıldığında, yahûdî olmayanların hepsi putperesttir. (Roş Ha-Şana, 17a)

İÇİNDEKİLER

HAZRET-İ ZÜLKARNEYN -aleyhisselâm- / 5

Zülkarneyn -aleyhisselâm-'ın Mühim Vasıfları.....	10
Tevhîde Dâvet Seferleri	11
Ye'cûc ve Me'cûc Kavmi	15
Hazret-i Zülkarneyn'in İbret ve Hikmet Dolu Kıssalarından.....	20

CİHÂD VE EMR-İ Bİ'L-MA'RÛF / 23

HAZRET-İ YA'KÛB -aleyhisselâm- ve HAZRET-İ YÛSUF -aleyhisselâm- / 39

Kıssaların En Güzeli: Yûsuf Kıssası.....	44
Hazret-i Yûsuf'un Rüyâsı	51
Rüyâ Üç Kısımdır	52
Kalbi Öldüren Ateş: Kıskançlık	54
Sinsi Plân	58
Belâ Ağızdan Çıkan Söze Bağlıdır	60
Kardeşlerinin İhâneti	62
Hazret-i Yûsuf'un Kuyuya Atılması	64
Sabr-ı Cemîl	69
Hazret-i Yûsuf'un Kuyudan Çıkarılıp Satılması	71
Hazret-i Yûsuf ve Züleyhâ	76
Yûsuf'u Gören Kadınlar Ellerini Kesti	81
Zindan	85

Hazret-i Yûsuf'un Rüyâları Tâbir Etmesi	89
Mısır Pâdişâhının Rüyâsı	92
Darvan Kıssası	96
Hazret-i Yûsuf'un Firâseti	99
Allâh, Köleyi Sultân Eder	102
Züleyhâ ile Evlenmesi	106
Erzak Almaya Gelen Kardeşleri ve Hazret-i Yûsuf'un Güzel Plânı.....	108
Ben Senin Kardeşin Yûsuf'um!.....	114
Hazret-i Yûsuf'un Bünyamin'i Alkoyması	116
Mükâfât Kapısını Açan Çile	123
Allâh'ın Rahmetinden Ümid Kesilmez	125
Dâsitânî Bir Af	129
Gömleğimi Babamın Gözlerine Sürün.....	132
Hazret-i Ya'kûb'un Gözlerinin Açılması	134
Vuslat ve Gerçekleşen Rüyâ	137
Yûsuf Sûresi'nin Son Âyetleri.....	140

RÂBITA, İSTİÂNE ve İSTİÇÂSE / 145

Hâl İn'ikâsları	148
Râbita-i Mevt	160

HAZRET-İ ŞUAYB -aleyhisselâm- / 165

Medyenliler	168
Son İkazlar	176
Üstten Gelen Korkunç Sayha	180
Eykeliler	182
Gökten Gelen Azap: Kavuran Alevler	185
Helâkten Sonra	186

HAZRET-İ MÛSÂ -aleyhisselâm- ve
HAZRET-İ HÂRÛN -aleyhisselâm- / 191

Firavun'u Korkutan Rüyâ	195
Hazret-i Mûsâ Firavun'un Sarayında	198
Kiptînin Ölümü.....	203
Mısır'dan Medyen'e	207
Şuayb -aleyhisselâm-'ın Hazret-i Mûsâ'yı Yanına Çağırması.....	210
Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Safura ile Evlenmesi.....	214
Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Asâsı.....	217
Medyen'den Mısır'a Gidiş ve Tuvâ Vâdîsi	217
İki Büyük Mûcize ile Verilen Nübüvvet	222
Ahmak Firavun.....	236
Mûcize ile Sihrin Mûsâbakası.....	241
Sihirbazların Secdeye Kapanması	247
Mâşîta Hâtun	254
Âsiye Vâlidemizin Şehîd Edilmesi	256
Kule	258
Ayrı Ayrı Mûcizeler	261
Firavun'un Sefil Propagandası.....	270
Mısır'dan Çıkış.....	271
Kızıldeniz: Selâmet ve Felâket Deryâsı	274
Kabûl Edilmeyen Îmân: Firavun Îmânı	277
Kızıldeniz'i Geçtikten Sonra	279
Eriha Beldesinde Amâlikâlılar'la	
Harp Etme İmtihânı ve Tih Sahrâsı.....	283
Tevrât'ın Nüzûlü	291
Kırk Sayısının Hikmeti.....	295
Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Allâh'ı Görmek İstemesi	296
Tûr Dağı'ndaki Bir Mülâkât	303

Altın Buzağı	304
İnek Kurbân Edilmesi	319
Peygamber Efendimiz'in Mîrâc'da Hazret-i Mûsâ ile Görüşmesi	325
Kârûn	326
Çirkin İftirâ	330
Mûsâ -aleyhisselâm- ile Hızır -aleyhisselâm-	334
Üç Sâlih Kişi	349
Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Cennetteki Komşusu	352
Mûsâ -aleyhisselâm-'ın Fezâili, Şemâili ve Sıfatları	354

BUGÜNKÜ YAHÛDÎLİK / 357

Yahûdîlikte Tanrı Telâkkîsi	357
Tevrât	362
Talmut	364
Peygamber Anlayışı	365
Âhiret Telâkkîsi	369

İÇİNDEKİLER / 373

Nebîler Silsilesi 2

Bu kitâbda âlemlere rahmet Hazret-i Muhammed -sallâllâhu aleyhi ve sellem- Efendimiz'in zuhûruna âdetâ birer ikbâl ve bahar müjdesi olan nebîler silsilesinden; tevhîd sancağını maşrıka ve mağribe taşıyan Zülkarneyn (a.s.); muhabbet ve hasretle kavrulan ve sabırda âbideleşen Ya'kûb (a.s.); bir müddet kölelik, sonra zindanda yalnızlık, gariplik, çile, ızdırıp, meşakkat, riyâzât ve nefis mücâhedesini müteâkib Mısır'a ve gönüllere sultân olan ve mehtapları solduran nûru ile Yûsuf (a.s.); hatîbü'l-enbiyâ Şuayb (a.s.); zâlim Firavun'u Kızıldeniz'in girdaplarında helâk eden mucizeli, asâlı Mûsâ (a.s.); ve O'nun sâlih kardeşi Hârûn (a.s.)'in âyetler ışıığında ilâhî tecellî akışlarıyla dolu ibretli kıssalarını bulacaksınız.

